

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANABİLİM DALI

STADYUMLARIN NEOLİBERAL DÖNÜŞÜMÜNE MÜŞTEREKLER
PERSPEKTİFİNDEN BAKMAK: TRABZON ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aleyna ÖKSÜZ

MART 2024

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANABİLİM DALI

**STADYUMLARIN NEOLİBERAL DÖNÜŞÜMÜNE MÜŞTEREKLER
PERSPEKTİFİNDEN BAKMAK: TRABZON ÖRNEĞİ**

Aleyna ÖKSÜZ

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünce
“YÜKSEK ŞEHİR VE BÖLGE PLANCISI”
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 14 / 02 / 2024

Tezin Savunma Tarihi : 13 / 03 / 2024

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Aygün ERDOĞAN

Trabzon 2024

ÖNSÖZ

“Stadyumların Neoliberal Dönüşümüne Müşterekler Perspektifinden Bakmak: Trabzon Örneği” adlı bu çalışma KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmıştır.

Tezin başlangıcından sonuna kadar çalışmayı yönlendiren, hiçbir konuda ilgisini ve bilgisini esirgemeyen ve değerli danışman hocam Sayın Prof. Dr. Aygün ERDOĞAN’a anlayışı, sabrı ve ilgisi için sonsuz teşekkürü borç bilirim.

Hayatımın her anında olduğu gibi tez sürecinde de yanımda olan başta annem Havva ÖKSÜZ ve babam Süleyman ÖKSÜZ olmak üzere sevgili ailem, neşe kaynağım yeğenlerim. Hepiniz iyi ki varsınız birlikte başardık.

Hayatımın son beş yılında bana hep güzellik getiren, yorulduğumda bana destek olan ayağa kaldıran, tezimin en büyük yardımcısı kıymetlim Buğrahan CEVAHİREFENDİOĞLU’na en içten sevgi ve şükranlarımı sunarım.

Lisans ve Yüksek Lisans eğitimim boyunca dostluklarını ve yardımlarını esirgemeyen değerli meslektaşlarım Burcu CEYLAN TOSUN ve Tuğçe BAHTİYAROĞLU’na, tez sürecinde her zorluğumu çeken kişisel psikoloğum canım arkadaşım Asuman AYDIN’ a teşekkürü borç bilirim.

Ve son olarak tez çalışmamda emeği geçen tüm kent aktörlerine ve görüşme yaptığım katılımcılara bu kolektif çalışmaya destekleri için teşekkürlerimi sunarım.

Aleyna ÖKSÜZ

Trabzon, 2024

TEZ ETİK BEYANNAMESİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Stadyumların Neoliberal Dönüşümüne Müşterekler Perspektifinden Bakmak: Trabzon Örneği” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Prof. Dr. Aygün ERDOĞAN’ın sorumluluğunda tamamladığımı, verileri kendim topladığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 12/03/2024

Aleyna ÖKSÜZ

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	iii
TEZ ETİK BEYANNAMESİ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	ix
TABLolar DİZİNİ.....	x
SEMBOLLER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xi
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1.1. Giriş	1
1.2. Çalışmanın Amaç ve Yöntemi	4
1.3. Çalışma Soruları.....	5
1.4. Müşterekler ve Spor	6
1.5. Bir Müşterek Olarak Spor Alanları ve Stadyumlar.....	10
1.6. Müşterekler Perspektifinden Dünyada Spor Politikaları	13
1.6.1. Amerika Birleşik Devletleri Spor Politikaları	15
1.6.2. Almanya Spor Politikaları	16
1.6.3. Güney Kore Spor Politikaları	16
1.7. Türkiye’de Spor Yönetimi	17
1.7.1. Türk Spor Yönetiminde Özerk Dönem (Mayıs 1922-Şubat 1936).....	19
1.7.2. Türk Spor Yönetiminde Yarı Özerk Dönem (Haziran 1936-Şubat 1938).20	
1.7.3. Türk Spor Yönetiminde Devlet Yönetimi Dönemi (Haziran 1938-Günümüz).20	
1.8. Türkiye Cumhuriyeti Anayasalarında “Spor”	22
1.9. Kalkınma Planlarında “Spor”	23
1.9.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)	24
1.9.1. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972).....	26
1.9.2. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977).....	26
1.9.3. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)	27
1.9.4. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)	28
1.9.5. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)	28

1.9.6.	Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)	29
1.9.7.	Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)	29
1.9.8.	Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)	30
1.9.9.	Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)	30
1.9.10.	On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)	31
1.10.	Spor Politikaları Ekseninde Stadyumların Dönüşümü	31
1.11.	Literatürde Stadyumların Dönüşümü	34
2.	YAPILAN ÇALIŞMALAR	39
2.1.	Ülke Düzeyinde İncelenen Alanlar, Veriler ve Yöntem	40
2.2.	Trabzon Özelinde Çalışma Alanları, Veriler ve Yöntem	41
2.2.1.	Nitel Araştırmanın Kapsamı, Örneklemi ve Katılımcıları	42
3.	BULGULAR VE İRDELEMELER	46
3.1.	Ülke Düzeyi Çalışması	46
3.1.1.	Stadyumların Dönüşüm Süreçlerinde İsim	46
3.1.2.	Stadyumların Dönüşüm Süreçlerinde İşlev-Yer seçimi, Alan ve Kapasite	50
3.1.3.	Stadyumların Dönüşüm Süreçlerinde Kentsel Görünürlük ve Erişilebilirlik	60
3.2.	Trabzon Özelinde Örnek Alan İncelemeleri	64
3.2.1.	Şenol Güneş Spor Kompleksi ve Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nun Planlama Süreci	65
3.2.2.	Kent Aktörleri Gözünden Stadyumların Dönüşümü	73
3.2.3.	1. Soru: Stadyum ve Çevresini Kullanma Amaç ve Sıklığı	80
3.2.4.	2. Soru: Stadyumlarla İlişkilendirilen Duygular, Olaylar	87
3.2.5.	3 Soru: Stadyumlarla İlişkilendirilen Başlıca Mekanlar, İzler ve Odaklar	93
3.2.6.	4. Soru Hüseyin Avni Aker Stadyumunun Yıkılarak Yeni Bir Konumda Farklı Bir İsimle İnşa Edilmesinin Değerlendirilmesi	102
3.2.7.	5. Soru: Hüseyin Avni Aker Stadyumu Yıkılmadan Önceki Bir Maç Günü ile Günümüz Şenol Güneş Spor Kompleksinde Oynanan Maç Günleri Arasındaki Farklar	110
4.	SONUÇ VE ÖNERİLER	116
5.	KAYNAKÇA	122
ÖZGEÇMİŞ		

Yüksek Lisans Tezi

ÖZET

STADYUMLARIN NEOLİBERAL DÖNÜŞÜMÜNE MÜŞTEREKLER PERSPEKTİFİNDEN BAKMAK: TRABZON ÖRNEĞİ

Aleyna ÖKSÜZ

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Aygün ERDOĞAN
2024, 132 Sayfa

Devletin yönettiği, kitle sporlarıyla desteklenen ve herkes için bir serbest zaman aktivitesi olma özellikleriyle spor, 2000'lerden itibaren etkisi artan neoliberal politikalarla karşılaşmaya dayanan seyir sporları ve bu sporları sergileyen sporcuların yörüngesinde dönen çoğunlukların izlediği, azınlıkların gerçekleştirdiği ticari endüstriyel bir iş koluna dönüşmüştür. Bu kapsamda, Türkiye'de sporun geliştirilmesi ve herkese ulaştırılması görevi, mevzuatta ve kalkınma planlarında devlet tarafından gerçekleştirilmesi gereken bir hizmet olarak görülmesine rağmen ikincil plana atılmıştır. Bu süreç tüm spor tesislerinde bir dönüşüme yol açmış, kıt kaynakların büyük kısmının bir seyir sporu olan futbolun sergilendiği itibar mekanları haline gelen devasa stadyumların yapımına aktarılmasıyla sonuçlanmıştır. Özellikle 2000 yılı sonrasında neoliberal politikalar ve sporun endüstrileşmesi sonucu inşa edilen bu büyük stadyumlar; kentsel gelişmenin yönünü belirleyen, içinde barındırdığı çeşitli ticari kullanımlarla yeni bir merkez oluşturan güçlü kamu yatırımları olmuştur. Yine benzer şekilde eski stadyumların yıkılması sonucu oluşan kentsel boşlukların akıbeti ise büyük tartışmalara konu olmuş, önemli ölçüde kentsel rant kurban edilmiştir. Çalışma kapsamında ülkemiz mevzuatındaki ve kalkınma planlarındaki sporun herkese ulaştırılması hedefine rağmen yaşanan başarısızlık, sporun müşterek kimliğinin tanınmaması ve söz konusu politikalar sonucunda endüstriyel bir iş kolu haline gelmesiyle ilişkilendirilmiştir. İlk olarak ülke genelinde 19 ilden toplam 20 stadyumun dönüşüm süreci internet kaynaklarından elde edilen veriler ve uydu görüntüleri kapsamında incelenmiştir. Sonrasında ise özelde Trabzon ilinde yaşanan dönüşüm; planlama süreci, kent aktörleri ve kullanıcıları kapsamında sporun müşterek kimliğiyle ilişkilendirilerek irdelenmiştir. Sonuç olarak, spor alanlarının daha fazla kullanıcıya, daha eşit bir biçimde ulaştırılması hedefli öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Spor, Stadyum, Müşterekler, Neoliberal Politikalar, Trabzon

Master Thesis

SUMMARY

LOOKING AT THE NEOLIBERAL TRANSFORMATION OF STADIUMS FROM THE
COMMONS PERSPECTIVE: CASE OF TRABZON

Aleyna ÖKSÜZ

Karadeniz Technical University
The Graduate School of Natural and Applied Sciences
Urban and Regional Planning Graduate Program
Supervisor: Prof. Dr.Aygün ERDOĞAN
2024, 132 Pages

By neoliberal policies that have increased in impact since the 2000s, state-managed, supported by mass sports and with the characteristics of being a leisure activity for everyone, sports have turned into a commercial industrial business line participated by minorities and watched by the majorities that orbit around the spectator sports based on contact and players showcasing these sports. In this context, in Türkiye, although the task of developing sports and delivering it to everyone is seen as a service that should be carried out by the state in the legislation and development plans, it has been put on the secondary plan. This process has led to a transformation of all sports facilities, resulting in the transfer of most scarce resources to the construction of huge stadiums, which have become places of prestige for the showcasing of a spectator sport that is football. Especially after the year 2000, as a result of neoliberal policies and the industrialization of sports, these large stadiums that were built, have been strong public investments determining the direction of urban development, creating a new center with various commercial uses they hold. Similarly, the fate of the urban spaces formed as a result of the demolition of the old stadiums has been the subject of great debate and they were sacrificed to urban rent to a significant extent. Within the scope of the study, the failure experienced despite the goal of delivering sports to everyone in the legislation and development plans of our country was associated with the non-recognition of the commons identity of sports and the fact that it became an industrial business line as a result of those policies. First, the transformation process of a total of 20 stadiums from 19 provinces throughout the country was examined within the scope of data obtained from internet sources and satellite images. Afterwards, the transformation experienced in the Province of Trabzon in particular; has been examined by associating it with the commons identity of sports within the scope of the planning process, urban actors and users. Consequently, suggestions have been developed aimed at delivering sports fields to more users in a more equitable manner.

Keywords: Sports, Stadium, Commons, Neoliberal Policies, Trabzon

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Trabzon özelindeki örnek çalışma alanları.....	42
Şekil 2. Eski ve yeni stadyumların karşılaştırmalı kent merkezlerindeki konumları	52
Şekil 3. Eski ve yeni stadyumların karşılaştırmalı işlev, alan ve kapasite dönüşümleri	56
Şekil 4. Eski ve yeni stadyumların en yakın kent merkezlerine karşılaştırmalı uzaklıkları	62
Şekil 5. Şenol Güneş Spor Kompleksi arazi kullanımı	71
Şekil 6. Hüseyin Avni Aker Stadyumu ve ilişkili spor tesisleri	72
Şekil 7. Kent aktörleri gözünden stadyumların dönüşümüne yönelik haber sayıları	73
Şekil 8. Hüseyin Avni Aker Millet Bahçesi	80
Şekil 9. Stadyumların kullanım amaçları	83
Şekil 10. Stadyumların kullanım sıklığı	84
Şekil 11. Stadyum çevrelerinin kullanım amacı.....	85
Şekil 12. Stadyum çevrelerinin kullanım sıklığı	86
Şekil 13. Stadyumlarla ilişkilendirilen duygu ve olaylar	90
Şekil 14. Stadyumlarla ilişkilendirilen mekanlar, izler ve odaklar.....	95
Şekil 15. Stadyumlarla ilişkilendirilen mekanlar, izler ve odaklar.....	96
Şekil 16. Stadyumun yıkılarak yeni bir konumda farklı bir isimle inşa edilmesine yönelik görüşler.....	104
Şekil 17. Eski-yeni maç günleri karşılaştırması	112
Şekil 18. Eski-yeni maç günleri arasındaki farklar.....	112

TABLOLAR DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Spor politikalarında dünyadan örnekler ve Türkiye.....	14
Tablo 2. Avrupa ülkelerinde cinsiyete göre haftada sağlığı geliştirici (işle ilgili olmayan) aerobik fiziksel aktiviteye harcanan süre (dakika)	15
Tablo 3. Türkiye'de Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze spor yönetim modelleri	18
Tablo 4. Kalkınma Planlarında spor politikaları	25
Tablo 5. Görüşme soruları ve önermeler	43
Tablo 6. Katılımcı bilgileri	45
Tablo 7. Ülke düzeyinde incelenen eski ve yeni stadyumlara ait bilgiler	48
Tablo 8. Şenol Güneş Spor Kompleksi planlama süreci	66
Tablo 9. Trabzon Avni Aker Millet Bahçesi planlama süreci	70
Tablo 10. Trabzon özelindeki örnek alan stadyumlarına ait genel bilgiler	73
Tablo 11. Kent aktörleri gözünden stadyumların dönüşümü	74
Tablo 12. “Stadyum ve çevresini kullanma amaç ve sıklığınız nedir?” sorusuna verilen cevaplar	82
Tablo 13. “Stadyumlarla ilişkilendirdiğiniz duygular, olaylar var mı?” sorusuna verilen cevaplar	88
Tablo 14. “Stadyumlarla ilişkilendirdiğiniz başlıca mekanlar, izler ve odaklar nelerdir?” sorusuna verilen cevaplar	94
Tablo 15. “Hüseyin Avni Aker Stadyumunun Yıkılarak Yeni Bir Konumda Farklı Bir İsimle İnşa Edilmesini Nasıl Değerlendiriyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplar	103
Tablo 16. “Hüseyin Avni Aker Stadyumu Yıkılmadan Önceki Bir Maç Günü ile Günümüz Şenol Güneş Spor Kompleksi’nde Oynanan Maç Günleri Arasında Fark Var mı, Varsa Nelerdir?” sorusuna verilen cevaplar	111

SEMBOLLER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AVM: Alışveriş Merkezi

BB: Büyükşehir Belediyesi

BJK: Beşiktaş Jimnastik Kulübü

ÇDP: Çevre Düzeni Planı

FB: Fenerbahçe

KAKS: Kat Alanı Kat Sayısı

MSP: Mekansal Strateji Planı

NİP: Nazım İmar Planı

TFF: Türkiye Futbol Federasyonu

UİP: Uygulama İmar Planı

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Gelişmiş kapitalist ülkeler başta olmak üzere tüm dünya ülkeleri 1970’li yıllar itibariyle büyük bir mali krizle karşı karşıya kalmıştır. Bu krizin başlıca nedenleri sermayenin karlılık değerinin düşmesiyle birlikte yeni kaynak arayışında yaşanan çıkmaz ve mevcut üretim politikalarının yarattığı çevre kirliliğidir. Bu süreçte yeni bir düzen arayışıyla halihazırda sanayiye ayrılan bütçenin konut ve altyapı üretimi başta olmak üzere inşaat sektörüne aktarılmasıyla kentsel alanlar genişletilmiş, bu alanları besleyecek hizmet sektörü yatırımlarıyla kar maksimize edilmeye çalışılmıştır. Böylece kapitalist ülkeler neoliberalizm olarak adlandırılan bu yayılmacı gelişim politikası ile hem yeni kaynaklara ulaşımın önünü açmış hem de çevre kirliliğinin sanayinin beşiği gelişmiş ülkelere tüm dünyaya yayılarak etkisinin azaltılmasını hedeflemiştir (Ol, 2019).

1980’li yıllar itibariyle fordist üretim yönteminin gelişmesi ve tüm dünya ülkelerine yayılmaya başlayan neoliberal gelişme politikalarıyla orta ve küçük ölçekli yeni gelişim alanları oluşmaya başlamıştır. Bu süreçte yeni yatırımlarla kar maksimize etmeye çalışılırken, sermaye doğal kaynaklar üzerinde yoğunlaşmıştır. Çünkü doğal kaynaklar hem ücretsiz oluşları hem de çeşitli şekillerde hammadde olabilirken aynı zamanda yapısı gereği cazibe merkezi oluşturabilmesi özellikleriyle yeniden keşfedilerek önem kazanmıştır.

Doğal kaynakların önem kazanmasıyla birlikte herkese ait olan bu alanlar yani müştereklerimiz özelleştirme ve ticarileştirme yöntemleriyle özel sektöre sermaye olarak sunulmuş, kanun ve yönetmelikler bu durumu destekleyecek şekilde revize edilmiştir. Bu yöntem en basit haliyle Hardin’in (1968) çitleme hareketi politikasının tüm dünyaya yayılmış talihsiz bir uygulamasıdır.

Garret Hardin çitleme hareketi politikası olarak bilinen 1968 tarihli “Müştereklerin Trajedisi” (The Tragedy of the Commons) adlı eserinde müştereklerin geleceğine yönelik öngördüğü mutlak sonu hayvan besicileri ve mera alanları üzerinden vermiş olduğu çitleme örneğiyle açıklamıştır. Hardin’in teorisine göre mera alanlarının müşterek kullanılması halinde hayvan sahipleri sürekli olarak kişisel faydasını arttırmak için yeni bir hayvan satın alacak ve bu sayede aşırı otlatma sonucu mera alanları yok olma tehlikesiyle

karşı karşıya gelecektir. Bu soruna bir çözüm önerisi olarak Hardin; İngiltere’de orta çağ sonlarından itibaren süregelen çitleme hareketini dönemin koşullarına uyarlayarak, doğal kaynakların özelleştirilmesi yöntemiyle daha verimli üretim koşullarının sağlanabileceği düşüncesini öne sürmüştür (Hardin, 1968). Harvey (D., çev., 2012) ise bu durumun tamamen varsayımlara dayanan bir metafordan ibaret olduğunu, mera alanlarının özelleştirilmesinden ziyade besi hayvanlarının müşterekleştirilmesiyle doğal kaynakların verimsizleşmesinin önüne geçilebileceğini savunmuştur. Harvey’in (D., çev., 2012) bakış açısını destekleyen bir diğer isim Elinor Ostrom’dur. Ostrom, Hardin’in (1968) müşterek mülk sahipliğinin doğal kaynakları yok edeceği düşüncesini “dünyanın dört bir yanındaki halkların meralar, ormanlar, içme suyu ve balıkçılık alanları gibi ortak kaynakları nasıl adil ve sürdürülebilir bir şekilde yönetmeyi becerdiğini” (Walljasper, J., çev., 2015, s. 39) anlatan Oliver E. Williamson ile yaptığı ortak çalışmada çürütmüştür. “Ekonomik yönetim analizi, özellikle müşterekler” (Analysis of Economic Governance, Especially The Commons) konulu bu çalışma ile yazarlar Nobel ödülüne layık görülmüştür. Ostrom Nobel ödüllü çalışmada müştereklerin korunmasına yönelik temel ilkeleri, “Paylaşılan Kaynakları Koruma Kılavuzu” kapsamında tanımlamıştır. Bu ilkeler özetle;

1. Kesin grup sınırları tanımlayın.
2. Ortak malların kullanımını yöneten kuralları yerel ihtiyaç ve koşullara göre belirleyin.
3. Kurallardan etkilenen herkesin kuralları düzenlemeye katılabildiğinden emin olun.
4. Topluluk üyelerinin kural getirme hakkının dış otoritelerce tanınmasını sağlayın.
5. Topluluk üyelerinin davranışlarını denetlemek için üyelerce yürütülecek bir sistem geliştirin.
6. Kuralları ihlal edenlere karşı kademeli yaptırım uygulayın.
7. Anlaşmazlıkları çözmek için pahalı olmayan, ulaşılabilir yollar bulun.
8. Ortak kaynakları yönetmek için en alt düzeyden sistemin tümüne doğru iç içe tabakalardan oluşan sorumluluk ağları kurun. (Walljasper, J., çev., 2015, s. 40).

Bu temel ilkeler çerçevesinde müştereklerin dünyanın birçok yerinde özelleştirmeye tabi olmadan varlığını sürdürebileceği Ostrom’un da belirttiği üzere mümkün olabilir (Walljasper, J., çev., 2015).

Neoliberal gelişim politikalarının müştereklerimiz üzerine yaptığı baskı, müştereklerin savunulması ve korunmasına yönelik teorik çalışmalar ve aktivistlerin eylemlerine rağmen bugün de devam etmektedir. Çünkü kolay ve karlı olan, müştereklerden ortak fayda sağlamak yerine çitleme hareketine dayanan özelleştirme

politikalarının tercih edilmesidir. 16. yüzyıldan kalma bu hareketin modernize edilmiş hali olan özelleştirme yöntemi; neoliberal politikaların etkisiyle ortaya çıkan ve müştereklerimizi tehdit eden bir yayılma eylemidir.

Müşterekler paylaştığımız somut -ormanlar, akarsular, meydanlar, sokaklar, parklar- ve soyut -duygular, gelenekler, ritüeller, bayramlar, oyunlar- her şeyi kapsamaktadır. Gelişen yazınla müştereklerin yalnızca doğal kaynaklar, kamusal mekanlar gibi fiziki çevreden ibaret olmadığı gerçeği kabul edilmiştir. Bu kapsamda günümüzde neoliberal politikaların müşterekleri tüketme yönteminin toprak paylaşımı, orman ve mera alanlarının imara açılması, denizlerin doldurulması gibi doğal kaynakların tüketilmesinin ötesine taşmış olduğunu göz ardı etmemek gerekir. Ortaklaşa kullanılan, üretilen ve paylaşılan her şeyin; somut ve soyut müştereklerimizin katılımcı, dayanışmaya dayalı ve eşitlikçi bir şekilde yönetilmesi ve korunması gerekmektedir. Buradan hareketle; -içinde barındırdığı birlikte olma, bir amaca yönelme ve insanları birleştirme özellikleriyle eşsiz müştereklerimizden olan- spor/spor alanlarının Türkiye’de 2000’li yılların başı itibariyle neoliberal politikalar ekseninde yaşadığı dönüşüm süreci;

- Devlet eliyle yönetilmesine rağmen spora ayrılan kaynakların yer seçimi ve spor türü bakımından adil dağıtılmaması,
- Spor kulüplerinin şirketleşmesi, sporun kar amacım güdülen bir sektör halini alması ve
- Stadyumların çeşitli gerekçelerle yıkılarak nadiren yerinde ve genellikle farklı konumlarda/isimlerde yeniden inşa edilmesi eyleminin; müştereklerin tanınması, yönetimi ve korunması perspektifiyle sorgulanması çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Birinci bölümde tez için iki ana kavram olan spor ve müşterekler üzerinde durulmuş, spor ve spor alanlarının müşterekler kimliği ortaya konulmuştur. Sonrasında dünyada spor yönetim politikalarının spor tesisi üretilmesi ve spora erişime etkisi üzerine etkisi tartışılmıştır. Devamında Türkiye’de ilgili mevzuatta yer alan spor yönetim politikaları, sporun müşterekliği ve spor alanlarının müşterek kullanımı; sporun herkese eşit ve adil bir şekilde ulaştırılması amacıyla “herkes için spor” hedefi kapsamında incelenmiştir. Buradan hareketle ülkemizde spor yönetiminde neoliberal politikaların spor ve spor tesisi üretme üzerine etkileri, günümüzde endüstriyel bir iş kolu halini almış futbol ve stadyumlar özelinde irdelenmiştir.

İkinci bölümde ülke düzeyinde ve Trabzon özelinde yapılan örnek alan çalışma alanları tanımlanmış, kullanılan ve veriler ve yöntemlere yer verilmiştir. Üçüncü bölümde

ülke düzeyinde yıkılarak nadiren yerinde ve genellikle başka bir konumda inşa edilen yeni stadyumlara ait veriler; isim, işlev-yer seçimi, alan, kapasite, görünürlük ve erişilebilirlik gibi kısıtlar kapsamında internet kaynakları ve uydu görüntüleriyle ortaya konulmuş, stadyumların dönüşümüne yönelik müşterekler perspektifinden genel bir çerçeve oluşturulmuştur. Örnek alan çalışmasında ise Trabzon ili Hüseyin Avni Aker- Şenol Güneş Spor Kompleksi için eski stadyumun yıkımı ve yeni stadyumun inşa sürecinde planlama, kent aktörleri ve kullanıcılar yönünden müşterekler sorgulaması yapılmıştır.

Son olarak, sonuç ve önerileri içeren dördüncü bölümde ise stadyumların neoliberal dönüşümünde derlenen veriler spor-spor alanları ve müşterekler bağlamında analiz edilmiş, müşterek spor alanları üretilmesi için öneriler tartışmaya açılarak gelecek çalışmalara yönelik ipuçları ortaya konmuştur.

1.2. Çalışmanın Amaç ve Yöntemi

Tezin amacı, spor tesisleri ve çevrelerinin birer kent imgesi olarak üretilip paylaşılan kentsel müşterekler olduğu kabulüyle; stadyumların neoliberal politikalar ekseninde yaşadığı dönüşüm sürecinin; müştereklerin tanınması, korunması ve sürdürülebilirliği çerçevesinde değerlendirilmesidir. Bu bağlamda müşterekler kabulüyle oluşturulan spor alanları teorik temeli ve farklı ülkelerle karşılaştırmalı ve detaylı olarak ülkemiz spor politikaları değerlendirmesinin ardından, neoliberal politikalar etkisinde özellikle 2000 yılı sonrasında yaygınlaşan yıkma ve yeniden inşa süreçlerinde;

- Yeni stadyumların kent merkezlerinden kent dışına taşınmasıyla bir hafıza mekanı ve kent imgesi olan eski stadyumların ortadan kaldırılması sorunu,
- Yayılmacı bir politikayla yeni kentsel alan üretme ve rant kaygısı güdülmesi sorunu,
- Yeni stadyumların yer seçimlerinin rasyonel ve ekolojik değerlere duyarlı fizibilite analizlerine dayanmaması,
- Eski stadyumların yaşadığı işlev dönüşümündeki tekdüzelik,
- Yeni stadyumların devasa boyut ve kapasiteleriyle spor tesisi olmanın ötesinde ticari iş merkezleri halini alması,
- Yeni stadyumlara sponsorluklara dayalı isim verme anlaşmaları ve eski stadyum isimlerinin yok sayılmasıyla kentsel belleğe verilen zarar tezin ana tartışma konuları olmuştur.

Günümüzde birçok alanda müşterekleri tanıma ve onları korumaya yönelik teorik ve uygulama çalışmaları mevcuttur. Ülkemizde bu çalışmaların büyük oranda hukuk, tarih ve kamu yönetimi alanlarında yoğunlaştığı, şehircilik alanındaki örneklerin kısıtlı olmakla birlikte genellikle doğal kaynakların işlenmesi, tahribi ve savunma süreçlerini ele aldığı görülmektedir. Bu kapsamda tezin bir diğer amacı ise içinde barındırdığı duygular, yaşanmışlıklar, tarihsel birikimle kent belleğine katkısı ve toplanma, karşılaşma, paylaşım mekanı ve kent imgesi olma özellikleriyle stadyumların soyut ve somut müştereklerimizden biri olarak şehir ve bölge planlama disiplini perspektifinden ele alınmasıdır. Çalışmanın özgün yönünü oluşturan bu bakış yazında stadyumların şekil/biçim özelliklerini konu alan spor bilimlerindeki çalışmalardan farkını ve özgün yönünü ortaya koymaktadır.

Stadyum dönüşümlerine müşterekler perspektifinden bakılan bu çalışmaya başlarken ilk olarak amaç, ana ve alt sorular çerçevesinde araştırma yapılmıştır. Bu doğrultuda öncelikle müştereklerin kapsamı, spor/spor alanları ve müşterekler ilişkisi ve bu ilişki yönüyle dünya örnekleri ve Türkiye mevzuatındaki spor politikaları derlenmiştir. Elde edilen teorik bilgi ışığında; Türkiye genelinde 19 ilden toplamda 20 stadyumun dönüşüm süreci, internet kaynakları, Google Earth ve Google Maps kullanılarak müştereklerin tanınması, korunması ve sürdürülebilirliği kapsamında irdelenmiştir. Sonrasında konuyu detaylandırmak üzere Trabzon ili Hüseyin Avni Aker Stadyumu-Şenol Güneş Spor Kompleksi dönüşümü örneğiyle müşterekler-spor alanları-neoliberal politikalar ilişkisine yönelik veri derleme ve bulguların yanı sıra yarı yapılandırılmış görüşmelerle (çeşitli yaş, cinsiyet, meslek gruplarında futbola ilgi düzeyi farklılaşan (2022 şampiyonluk öncesi ve sonrası 10’ar olmak üzere toplam 20 katılımcı) derinlemesine inceleme ve değerlendirmeler yapılmıştır. Bu bağlamda araştırma nitel araştırma yöntemleri ve eleştirel bir bakış açısıyla ele alınmıştır.

1.3. Çalışma Soruları

Çalışma kapsamında cevaplanması hedeflenen; “Neoliberal politikalar ekseninde endüstriyel bir iş kolu halini alan futbola itibar mekanları üretmek amacıyla inşa edilen devasa stadyumların, kentte sebep olduğu yıkma ve yeniden inşa süreçlerinin spor alanlarının müşterek kullanımına ve kentsel belleğe etkisi nedir?” ana sorunun cevaplanması için alt araştırma soruları belirlenmiş ve aşağıda sıralanmıştır. Bu soruların

Hüseyin Avni Aker Stadyumu ve Şenol Güneş Spor Kompleksi'ni içeren Trabzon özelindeki alan çalışmasına yönelik geliştirilen önermeler çalışmanın 2.2.1. Bölümünde açıklanmıştır. Burada Maxwell (2018) izlenerek nicel tekniklerdeki “hipotez” yerine nitel yöntemlere daha uygun olan “önerme” kavramı kullanılmıştır. Önermeler betimseldir ve araştırma soruları ile katılımcılara yönlendirilen yarı yapılandırılmış görüşme sorularının kolay algılanması amacıyla oluşturulmuşlardır. Bu kapsamda, nicel tekniklerin kullanıldığı tümdengelimci pozitivist yaklaşımda istatistiksel testlerle sınanan hipotezlerden farklıdır.

Kavramsal Çerçeve: Spor, Spor Alanları, Müşterekler ve Neoliberal Politikalar

- Müşterekler yazını neyi kapsamaktadır, spor bir müşterek midir?
- Mevzuatta spor kavramı müştereklerle ilişkilendirilmiş midir?
- Spor yönetiminde müşterek politikalar var mıdır?
- Neoliberal politikaların spor yönetimi üzerindeki etkileri nelerdir?
- Neoliberal politikaların spor tesisi üretimi üzerindeki etkileri nelerdir?

Neoliberal Politikaların Stadyumların Yeniden İnşa Sürecine Etkisi (Genel-Türkiye düzeyi)

- Mevzuatta yer alan müşterek spor politikalarının stadyumların dönüşüm süreçlerindeki başarı durumu nedir?
- 2000 yılı sonrasında stadyumlarda yaşanan yıkma ve yeniden inşa etme süreci; isim, yer seçimi, işlev, kapasite ve alan dönüşümü, kentsel görünürlük ve erişilebilirlik kapsamında müştereklere yönelik politikaları kapsamakta mıdır?

Neoliberal Politikaların Stadyumların Yeniden İnşa Sürecine Etkisi (Özel-Trabzon Örneği)

- 2000 yılı sonrasında stadyumlarda yaşanan yıkma ve yeniden inşa etme süreci; planlama süreci, kent aktörleri ve kullanıcısı gözünden değerlendirildiğinde müştereklere yönelik politikaları kapsamakta mıdır?

1.4. Müşterekler ve Spor

“Müşterek” kavramı dilimizde çok kullanılan Arapça kökenli bir kelimedir ve Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre “ortak, birlik, ortaklaşa” şeklinde tanımlanmıştır. Bu anlamlarıyla müşterek kavramı günlük hayatta sıklıkla kullanılan anlaşılır bir kelimedir. Öyle ki yeni evlenen çiftlere, ortak bir amaçla bir araya gelen topluluk sorumluluklarının bir olduğu hayatın müşterek olması öğüdüyle hatırlatılır. Buna rağmen “müşterekler” kavramı ile anlatılanlar çoğumuz için kısıtlı anlamlar ifade etmektedir.

Müşterekler “herkesin olan ve o yüzden hiç kimsenin olmayan; ortak olan, ortak yönetilen ve üzerine ortak karar verilen” zenginliklerimizdir (Adaman vd., 2017, s. 13). Bu zenginlikler hava, su, toprak, ormanlar, meralar gibi doğal varlıklar olabileceği gibi kamusal mekanlar, yollar, sivil toplum kuruluşları, spor alanları gibi beşeri varlıklar olabilmektedir. Yani başımızda keşfedilmeyi bekleyen hazineler olarak müşterekler için bunu başardığımızda akıbetlerine dair ortak akıl geliştirebilir ve sağduyu gösterebiliriz. Kenarında soluklandığımız dereler, hayvanlarımızı otlattığımız meralar, denizine girip yürüyüş yaptığımız kıyı alanları, gündelik hayatta en sık geçtiğimiz sokaklar ve toplandığımız meydanlar keşfedilmesi kolay müştereklerimizdendir. Ancak bazı müşterekleri görebilmek için bakış açımızı değiştirmek ve aslında hepimize ait olanı yeniden kavrayabilmek gerekmektedir. Bu müşterekler duygular, ritüeller, bayramlar, şakalar ve masallar gibi zamanla kendiliğinden oluşan ve gelişen kültürel öğelerimizdir.

Müşterekler görmek istediğimizde baktığımız her yerde karşımıza çıkabilen, Jonathan Rowe’a göre genel özellikleri bakımından aşağıda sıralanan dört temel hususta benzerlik gösteren olgulardır: (1) Müştereklerin resmi olmayan kurallara tabi olmakla birlikte bazılarının korunmaları için yasaların gerekmesi, (2) Bir ücrete tabi olmamaları, (3) Oluşturduğu paylaşım alanı sebebiyle mutlu tesadüflere olanak sağlamaları ve (4) Kültürün canlanmasını sağlamalardır (Walljasper, J., çev., 2015).

Müşterekler içerisinde çeşitli özneler barındırmasına rağmen tarih boyunca büyük oranda doğal alanlarla ilişkilendirilmiş, geleceklerine yönelik tartışmalar tarım ve mera alanları üzerinden yürütülmüştür. Bu noktada Walljasper’in (çev., 2015, s. 40) Ostrom’dan alıntıladığı müştereklerin korunmasına yönelik hazırlanan Paylaşılan Kaynakları Koruma Kılavuzu’nu hatırlamak, sadece doğal olanı değil beşeri ve kültürel zenginliklerimizin farkına vararak onları da müştereklerimiz olarak tanımamız ve kabul etmemiz gerekmektedir. Bu bakış açısıyla günümüzde müşterekler ve bu müştereklerin savunucuları yaşamın her alanından konuları kendilerine görev edinmeye başlamışlardır. Dünyanın dört bir yanında insanlar suyun müşterek bir mülk olduğunu savunarak plastik şişelerde satılmasına karşı çıkarken aynı zamanda iklim değişikliğine müşterek çözümler aramış, sağlık hizmetlerine erişimin hava ve su gibi müştereklerimizden biri olduğunu savunmuşlardır (Walljasper, J., çev., 2015). Çünkü “müşterekler[in], ... yaşamımızın her alanında ortak çıkarlar geliştirmeye dair bir taahhüt” (Caffentzis ve Federici, 2017, s. 143) olması fark edilebilmeleri ve korunmalarına yönelik eylemlerin gündelik hayatımızla doğrudan ilişkili ayrılmaz bir bütün olmaya başladığının kanıtıdır.

Ülkemizde müştereklerin savunulmasına yönelik verilen mücadelelere birçok örnek bulunabilir. Bunlar arasında doğal alanların korunmasına yönelik olarak Karadeniz Bölgesi'nde dereler üzerinde kurulan hidroelektrik santrallerini bölgedeki canlıların yaşam alanları üzerinde oluşturduğu olumsuz etkilere karşı direnişler, Ege Bölgesi'nde zeytinlik alanlarının imara açılmasının veya maden arama çalışmalarına izin verilmesinin neden olacağı doğa tahribatına ve çiftçinin yaşayacağı ekonomik zorluklara karşı direnişler sayılabilir. Bir diğer mücadele ise kentsel alanların korunması ve kentlilik bilincinin savunulmasına yönelik direnişlerdir. Bu mücadeleye örnek olarak yakın tarihte yaşanmış olan Gezi Parkı direnişlerini örnek gösterebiliriz. Gezi Parkı'nda binlerce insan bir araya gelerek bu parkta yapılması planlanan alışveriş merkezi (AVM) projesine karşı çıkmış, kentsel alanların korunmasına yönelik mücadele örneği göstermişlerdir.

Müştereklere dair tüm bu olumlu farkındalık ve mücadele örneklerine rağmen birçok müşterek bu bağlamda ele alınmamaktadır. Bu durum müştereklerimizin birçoğunun hala farkına varamamış olmamızdan kaynaklanmaktadır. Bu tez kapsamında henüz farkına varamamış olduğumuz eşsiz müştereklerimizden biri olan spor kavramı ve spor alanları üzerinde irdelemelerde bulunulmuştur. Spor ve spor alanlarını müştereklerimiz olarak tanımlayamamış olmamızın temel nedeni, sporun ve spor alanlarının herkese ait olması fikrini benimseyememiş olmamızdır.

En kısa tanımı ile spor, Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde "bedeni veya zihni geliştirmek amacıyla kişisel veya toplu olarak gerçekleştirilen, bazı kurallara göre uygulanan hareketlerin tümü" olarak ifade edilmektedir. Toplum olan her yerde spor farklı amaç ve şekillerde olsa da var olur, "insanlar spor sayesinde aynı amaçlara yönelmeye, birlikte hareket etme duygusunu yaşamaya başlarlar" (Ramazanoğlu vd., 2005, s. 153). Bu da sporun en geniş anlamıyla tarih boyunca insanları bir araya getiren, ortak duygular biriktirmesine imkan sağlayan eşsiz müştereklerimizden biri olduğunun göstergesidir.

Spora ek olarak sporun icra edildiği spor alanları hem doğal hem kentsel hem de kültürel özellikleri bakımından eşsiz müştereklerimizdendir. Spor alanları yer seçimi itibarıyla doğal müştereklerimizle ilişkilidir. Çünkü spor alanları büyüklükleri ve eğim, bakı, rüzgar yönü ve şiddeti, taşkın, heyelan ve deprem riski gibi arazi şartları itibarıyla yer seçimi zor alanlardır. Günümüzde spor alanları kentsel alandaki doluluk ve yüksek arazi maliyetleri nedeniyle kent merkezlerini dışına taşınmaya başlamıştır. Spor alanlarının inşa süreci zaman zaman doğal alanların tahrip edilmesiyle sonuçlanmaktadır. Deniz dolgusu, dere yatağı, nitelikli tarım arazileri üzerine konumlandırılmış spor alanları bu duruma

örnektir. Bu nedenle spor alanları yer seçimi doğrudan doğal müştereklerimizin korunmasını konu alan önemli bir konudur. Çalışma kapsamında doğal müştereklerin korunmadığı zamanlarda ise herkese ait olanın işlev değişimi yoluyla ele geçirilmiş olsa da yine herkese ait olan farklı bir müşterek alanın üretildiği kabulü yapılmıştır.

Spor alanları herhangi bir açık veya boş alandan farklı olarak belli bir kullanım amacı taşıyan, bu kullanım amacı doğrultusunda belirli kitlelere hitap eden alanlardır (Duru, 2018). Kullanım amacının yanı sıra spor alanlarının çevreleriyle bir bütün olarak kente kazandırdığı park, meydan, ticaret alanları gibi işlevler de kentsel müştereklerimizdendir. Günümüzde spor alanlarının inşa edilmesi ve yer seçimi politikalarında çoğunlukla kentsel alandaki gelişmeye sağlayacağı katalizör etki göz önünde bulundurulmaktadır. Ancak bu politikalar doğal ve ekolojik değerlere tehdit oluşturmadığı ve doğa olaylarının dönüştürebileceği afetlere duyarlı olabildiği müddetçe stadyumların müşterek kimliğiyle örtüşmektedir. Ayrıca spor alanları, büyüklükleri ve kent merkezlerindeki konumlarıyla birer kent imgesi olarak da önemli kentsel müştereklerimizdendir.

Doğal ve kentsel müştereklerimizden olmasının yanı sıra bir bellek mekanı olarak spor alanları; içinde barındırdığı iletişimsel birliktelik ve spora olan aidiyet duygusunun getirisiyle de kültürel müştereklerimizden birisidir. Spor alanları, spor ve toplum arasındaki soyut etkileşimin mekandaki fiziksel karşılığı olarak Halbwachs'ın 1925 tarihli Hafızanın Toplumsal Çerçevesi (Les Cadres Sociaux de la Mémoire) adlı eserinde (Halbwachs, M., çev., 2016) kavramsallaştırdığı “kolektif bellek”in oluşmasını da sağlar. Çünkü spor müsabakaları seyircisine her biri biricik ve tek olan eşsiz, unutulmaz anlar sunan ve bu yönüyle de tekrarlınsalar da her seferinde farklı duygular ve anlamlar çıkarmamızı sağlayan zamanlardır. Bu nedenle spor müsabakalarına ve yaşattığı duygulara ev sahipliği yapan spor alanları toplumda merak duygusu uyandırır. Bu merak duygusu zamanla hatırlama isteğine dönüşerek spor alanlarında yaşanan galibiyetlerin, yenilgilerin, iyi ve kötü olan tüm anılarla birlikte Fırat'ın (2014) sözünü ettiği gibi bir bellek mekanına dönüşmesini sağlar.

Ülkemizde müştereklere dair tüm olumlu farkındalık ve mücadele örneklerine rağmen birçok müşterek bu bağlamda ele alınmamaktadır. Bu tez kapsamında henüz farkına varamamış olduğumuz eşsiz müştereklerimizden biri olan spor kavramı ve spor alanları üzerinde irdelemelerde bulunulmuştur. Oysa dünyada sporun müşterek temeller üzerine yönetildiği uygulamalar mevcuttur. Örneğin Amerika'da Milli Futbol Ligi, Milli

Basketbol Birliğı ve Büyük Beyzbol Ligi’nde hakkaniyetin sağlanması ve oyunu izleyici açısından ilgi çekici kılmak için çeşitli müştereklere yönelik politikalar üretilmiştir. Bu politikalar her ligde paranın en zengin takımdan en fakire aktarılması ve genç ve başarılı oyuncuların seçiminde kaybeden takıma öncelik verilmesi sistemine dayanmaktadır. Böylece takımlar kağıt üzerinde eşit gelirler kazanırken asıl hedeflenen takımların “gelirlerini akıllıca kullandığı takdirde dönem dönem kazanabilmesini sağlayacak kadar bir geliri garantilemesini sağlamaktır” (Walljasper, J.,  ev., 2015, s. 30).

Bu uygulama Walljasper’e göre ( ev., 2015) Ostrom’un müştereklerin özelleştirilmeye tabi tutulmadan belirli kurallar içerisinde yönetilebileceği görüşünün somut bir örneğidir. Böylece kurallar sayesinde takımlar arasındaki ekonomik farklılıklar en aza indirgenmiş; belirli takımların zenginleşerek sürekli avantajı elinde bulundurduğu ve rekabetin azaldığı m şabakaların önüne geçilmesi sağlanmıştır. Bu da Hardin’in (1968) hayvan besicilerinin sürekli hayvan sayısını arttırmayı arzulayarak mera alanlarının yok olmasına neden olacağı görüşüne çözüm olarak Harvey’in (D.,  ev., 2012) meralarla birlikte besi hayvanlarının da m şterekleştirilmesi önerisiyle örtüşmekte; sporla birlikte spor yönetiminin de müşterek uygulamalarla yönetilmesinin olumlu sonuçlarını ortaya koymaktadır. Ülkemizde, Amerika’dakine benzer veya emsali bir uygulama bulunmamaktadır. Bu noktada yapılması gereken; Elinor Ostrom’un müştereklerin fark edilmesi ve korunmasına yönelik hazırladığı Paylaşılan Kaynakları Koruma Kılavuzu ilkelerinde olduğu gibi spor ve spor alanları kavramlarına müşterekler perspektifinden bakmak, korunmalarına yönelik ulusal ve yerel düzeyde politikalar, kurallar geliştirmek ve bu kuralların uygulamadaki kontrollerini sağlayarak kural dışı uygulamalara yaptırım uygulamak olmalıdır (Walljasper, J.,  ev., 2015).

1.5. Bir Müşterek Olarak Spor Alanları ve Stadyumlar

Spor tarih boyunca bulunduğu döneme göre farklı amaç ve şekillerde var olmuş, spor sahaları ise dönemin imkanları çerçevesinde dönüşüm yaşamıştır. Tarihteki ilk spor alanları kent meydanları iken zamanla bu alanlar yetersiz geldiği için spor alanları inşa edilmeye başlanmıştır (Selo, 2019). Günümüzdeki tüm spor sahalarının öncül örneklere Antik Yunan ve Antik Roma Dönemlerinde inşa edilmiştir. Bu sebeple sporun ilk defa örgütlü olarak icra edilmesi bu dönemlere dayanmaktadır.

Antik Yunan Dönemi'nde sportif faaliyetler ilk olarak agoralarda yapılmaya başlanmış zamanla artan ilgi sebebiyle gimnazyumlar (*gymnasium*) inşa edilmiştir. Latince kökenli olan “gimnazyum”, temel olarak koşu yarışları için kullanılmış, olimpiyat oyunlarının ilk örnekleri bu alanlarda sergilenmiştir. Zamanla spora olan ilgi artmış ve sporun seyir aktivitesi yönü keşfedilerek içerisinde spor sahası ve çevresinde seyirciler için oturma birimleri bulunan stadyumlar (*stadium*) inşa edilmiştir (Selo, 2019). Yine Latince kökenli olan “stadyum”, Etimoloji Sözlüğü'nde “bir uzunluk ölçüsü; yaya yarışçıları için bir parkur” şeklinde tariflenmiş, günümüzdeki anlamına 1834 yılında kavuşarak “sabit uzunluk ölçüleri olan spor etkinliklerini izlemek için koltuk sıralarına sahip geniş, açık oval yapı” şeklinde tanımlanmıştır. Antik Yunan Dönemi'nde stadyumlar, gimnazyumlar ile birlikte inşa edilmiş, yer seçimi olarak topoğrafyadan yararlanmak ve seyirci oturma birimlerini inşa edebilmek için iki yamaç arası tercih edilmiştir. Benzer şekilde, dönemin kent formu olan ızgara sistem içerisinde kendisine yer bulamaması sebebiyle genellikle kentin dışında uç noktalarda konumlanmışlardır (Selo, 2019). Bu yapılar zamanla tüm Antik Yunan kentlerinde yer almış, insanları bir araya getiren hem bedensel hem de ruhsal gelişimi destekleyen sosyalleşme alanları olmuşlardır.

Antik Roma Dönemi'nde sporun başlıca amacı eğlencedir. Bu amaçla gladyatör ve hayvan dövüşleri, at ve araba yarışları düzenlemek için hipodromlar inşa edilmiştir (Selo, 2019). Etimoloji sözlüğüne göre “hipodrom” (*hippodrome*) kelimesi Fransız, Latin ve Yunan kökenlerinde “yarış parkuru” anlamını taşımaktadır. 19. yy. itibariyle modern kullanımda ise, “sirk gösteri yeri, sahne gösterileri için büyük tiyatro” anlamlarını kazanmıştır. Hipodromlar boyut itibariyle Antik Yunan Dönemi'nde inşa edilen stadyumlara göre oldukça büyük, yer seçimi itibariyle ise düz alanlarda inşa edilmiş yapılardır. Bu dönemde hipodromlara ek olarak hayvan ve gladyatör dövüşlerinin sergilenmesi, şenlik ve törenlerin yapılması amacıyla amfi tiyatrolar inşa edilmiştir. Günümüzde Antik Roma Dönemi'nden kalmış amfi tiyatroların en bilinen örneği “kolezyum”dur (*coliseum/colosseum*).

Özetle Antik Yunan Dönemi spor alanları birçok sportif faaliyet, olimpiyat oyunları, toplanma ve gösteri etkinliklerine ev sahipliği yapmış dönemin önemli kamusal mekanlarını oluşturmuşlardır. Bu dönemden farklı olarak Antik Roma Dönemi spor alanları işlev, şekil ve kullanım amaçları bakımından dönüşüme uğramış, karşılaşmaya dayalı seyir sporları ile stadyumlar eğlence mekanı olarak bir sahne niteliği kazanmıştır.

Tarihsel süreci incelendiğinde spor alanları Antik Yunan Dönemi'nden 19. yüzyıla kadar toplumun kitle sporu yönüyle bedensel gelişimini, seyir sporu yönüyle ise ruhsal gelişimini desteklemek amaçlarını gütmüşlerdir. Spor alanları herkesin oyuncu veya seyirci olarak kullanabildiği, müsabaka dışı zamanlarda zafer, kutlama ve gösteri alanları olmak üzere halkın çeşitli kullanımlarına açık önemli sosyalleşme alanları olmuşlardır (Selo, 2019). Dönemin kullanım kültürü ile herkesin olan ama aslında hiç kimsenin olmayan sosyalleşme ortamı olarak spor alanları müşterekler kavramıyla oldukça ilişkilidir.

Spor alanları ilk örneklerinden günümüze ulaşana dek birçok süreçten geçmiş, çeşitli spor dallarının keşfedilmesine olanak sağlamıştır. Bu spor dallarından biri olan futbol dünyada en çok taraftarı olan spor dalı olarak bilinmektedir. Futbol ilk olarak Çin'de M.Ö. 2500 yıllarında askeriyede yere dikilmiş iki mızrak arasından topu tekmeyle geçirmek suretiyle yapılan talimler sırasında ortaya çıkmış, bugünkü haline en yakın şeklini 17. yüzyılda İngiltere'de almıştır (Erdoğan, 2008). Futbol düzlük alanda iki direk kurularak oynanmaya başlanmış devamında ilk modern futbol stadyumu 1876 yılında İngiltere'de inşa edilmiştir. Bu dönemde sanayi devriminin etkisiyle çelik, betonarme gibi malzemelerin üretiminin kolaylaşması, işçilerin futbolu gündelik sorunlardan uzaklaşma ve yenilenme sporu olarak benimsemeleri stadyumların gelişim sürecini hızlandırmıştır. Stadyumlara yapılan yatırımların İngiltere'de öncelik kazanmasının sebebi ise "İngiltere'de uzun geçmişi olan top oyunları[nın] 19. yy.'ın sonlarında gelişmiş, kurallaşmış ve artık mahalleler ve kentler ölçeğinde maçlar[ın] sık olarak düzenlenme[sidir]" (Selo ve Erdönmez, 2018, s. 569). Zaman içerisinde değişen ve gelişen formuna rağmen stadyumlar toplumun üretilip paylaşarak günümüze dek taşıdığı sosyokültürel değerleri bakımından herkesin olan ama aslında kimseye ait olmaması gereken yapılardır. Çünkü stadyumlar fiziki mekanları ve kamu kullanımına açık olmaları yönüyle kentsel; paylaşılan değerler, gelenek ve ritüeller yönüyle ise kültürel değerleri bakımından eşsiz müştereklerimizden birisidir. Bu yönüyle "stadyumların ... sadece stadyum olarak değil, sosyal, kültürel, eğitimsel, eğlenceye dönük, ekonomik ve siyasal amaçların sergilendiği ortamlar[, bir anlamda müştereklerimiz,] olarak algılanması gerekmektedir" (Aksu, 2011, s. 5).

19. yüzyılın serbest zaman ve dinlence etkinliği mekanı olarak temelleri atılan stadyumların dünya geneline yayılması ve bu durumun uluslararası futbol müsabakalarıyla desteklenmesi sonucu 20. yy. sonlarına doğru stadyumlar; "bir spor mekânı olmaktan çıkarak, kapitalizmin ve gösteri toplumunun ... merkezleri hâline dönüş[meye başlamıştır]" (Gürel ve Akkoç, 2011, s. 354). Bu durum dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de

etkisini göstermiştir. Spor kavramı 2000'lerden itibaren etkisi artan neoliberal politikalarla birlikte karşılaşmaya dayanan seyir sporları ve bu sporları sergileyen sporcuların yörüngesinde dönen çoğunlukların izlediği, azınlıkların gerçekleştirdiği ticari bir faaliyete dönüşmüştür. Bu süreç, özellikle dünya çapında popülerliğini ispatlamış bir seyir sporu olan futbolun sergilendiği itibar mekanları haline gelen stadyumların yapımına devasa bütçelerin aktarılmasıyla sonuçlanmıştır. Bu uygulama spor ve spor alanlarının yönetilmesinde benimsenmesi gereken müşterek politikaların dışında bir durumdur. Çünkü spor herkes için var olmalıdır ve sırf diğer spor dallarından popüler olduğu ve ticari gelir getirebildiği için belirli spor tesislerine öncelik verilmemelidir. Bunun yerine “herkes için spor” hedefiyle spor tesislerinin toplumun beden ve ruhsal sağlığını destekleyici şekilde tabana yayılarak ihtiyaçları karşılayacak şekilde eşit olarak halka sunulması gerekmektedir. Bu noktada alışılmışın dışına çıkarak stadyumları müştereklerimizden biri olarak kavrayabilmek ortak akıllı ve sağduyuyu yeniden keşfetmemizi sağlayarak stadyumların gelecekleri hakkında daha doğru kararlar vermemizi sağlayacaktır (Walljasper, J., çev., 2015).

1.6. Müşterekler Perspektifinden Dünyada Spor Politikaları

Bir ülkede tüm toplum kesimlerini kapsamı gereği ve uluslararası boyutuyla spor, belirli plan program ve politikalar çerçevesinde yönetilmesi gereken bir olgudur. Sporun müştereklerimizden biri olarak kabul edilmesi ve herkese ait olmasının sağlanması için de spor politikaları önemlidir. Bu nedenlerle spor yıllar içerisinde değişen, dönüşen anayasa ve kanunlarla kapsamı belirlenen planlar ve stratejik belgelerle gelişmesine yardımcı olacak politikalar geliştirilen bir kavramdır.

Bir ülkenin spor politikaları; spora yönelik ilke ve hedeflerle birlikte bu hedeflere ulaşma yolunda uygulanacak eylem adımlarını içermelidir. Spor politikaları ülkeler arasında farklılıklar gösterebilmesine rağmen devletin spor yönetimi ve politikalarındaki denetleyici, destekleyici ve özendirici rolü sebebiyle ortak noktalar bulunabilmektedir (Karahüseyinoğlu vd., 2005). Tarihsel süreçte ülke politikalarında farklı şekillerde yer almış olsa da temelde sporun tabana yayılması, toplumun bedensel ve ruhsal gelişimini destekleyici olmasıyla spor hedefleri ortaklıklar taşımaktadır.

Tez kapsamında ülkemiz dışında dünyanın farklı kültür ve kentleşme pratiklerine sahip farklı bölgelerinden ülkeler seçilerek spor politikaları irdelenmiştir. Bu ülkeler; Kuzey Amerika ülkelerinden Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Avrupa kıtası

ülkelerinden Almanya, Asya kıtası ülkelerinden Güney Kore'dir. Bu incelemede sporun farklı coğrafyalarda benzer kaygılar gözetilerek geliştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Türkiye, ABD, Almanya ve Güney Kore özelinde spor politikalarının öncelikleri Tablo 1'de özetlendiği üzere değişebilmekle birlikte, tamamı temelde sporun tüm halka ulaştırılmasını hedeflemektedir.

Tablo 1. Spor politikalarında dünyadan örnekler ve Türkiye

Ülke	Türkiye*	ABD**	Almanya**	Güney Kore***
Spor Politikaları	- Herkes için spor, - Sporda profesyonelleşme ve yarışma sporlarını geliştirmek	- Herkes için spor, - Özerk organizasyonlar sorumluluğunda yarışma sporlarını geliştirmek	- Yarışma sporlarını geliştirmek, - Kitle sporlarını geliştirmek	- Herkes için spor, - Sporda profesyonelleşme ve yarışma sporlarını geliştirmek

*Kalkınma planları ve ilgili mevzuatlardan özetlenmiştir, **Sunay, 2021, s. 500-503'ten özetlenmiştir, ***KKM(a), b.t. den özetlenmiştir.

Sporun herkes için olması ve spor tesislerinin herkese ulaştırılması hedefleri müştereklerimizi fark etmek ve onları korumak için politikalar üretmek düşüncesiyle doğrudan örtüşmektedir. Birçok ülke benzer spor politika ve hedeflerini benimsemesine rağmen ülkelerin bu hedefleri gerçekleştirebilme düzeyleri çoğunlukla maddi olanaklarıyla doğru orantılı olarak farklılık göstermektedir. Bu duruma örnek olarak Tablo 2'de görülen Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (Eurostat) 2019 yılı spor verileri sunulabilir (Eurostat, 2022).

Tablo 2'ye göre Avrupa ülkelerinde sağlığı geliştirmeye yönelik hiç fiziksel egzersiz ve aerobik yapmayanların oranı ortalama %47 iken bu oran ülke itibarıyla en fazla %88 ile Türkiye'dedir. Benzer şekilde spor yapma oranının en düşük olduğu diğer ülkeler arasında sırasıyla Romanya, Bulgaristan, Malta ve Sırbistan yer almaktadır. Hiç fiziksel egzersiz ve aerobik yapmayanların oranının en düşük olduğu ülke ise %14 ile Norveç'tir. Bunu takiben bu oranının en düşük olduğu ülkeler ise sırasıyla Danimarka, Hollanda ve İsviçre'dir. Ayrıca Tablo 2'de erkeklerin spor yapma eğiliminin kadınlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Avrupa ülkeleri özelindeki politika incelemesinde genel olarak gelişmiş Avrupa ülkelerinde spor yapma oranının yüksek, Balkan ve Doğu Avrupa ülkelerinde ise düşük olduğu görülmektedir. Bu durum ülkelerin sporun gelişimi ve yaygınlaştırılması üzerindeki politikalarının farklılıklarından kaynaklanabileceği gibi belirlenen politikaların uygulama

Tablo 2. Avrupa ülkelerinde cinsiyete göre haftada sağlığı geliştirici (işle ilgili olmayan) aerobik fiziksel aktiviteye harcanan süre (dakika)

	Toplam			Erkek			Kadın		
	0	1-149	150+	0	1-149	150 +	0	1-149	150 +
Avrupa	47	20	33	44	19	37	51	5	29
Belçika	47	23	29	44	19	24	51	24	25
Bulgaristan	81	8	11	73	22	17	88	27	6
Çek Cumhuriyeti	52	23	25	47	11	31	56	26	20
Danimarka	18	27	55	20	22	45	16	28	57
Almanya	28	24	49	27	27	42	28	14	46
Estonya	48	26	26	47	21	29	49	12	23
İrlanda	49	14	37	46	24	40	52	17	34
Yunanistan	68	13	20	62	14	24	73	26	15
İspanya	48	16	35	44	13	41	53	17	30
Fransa	49	24	27	45	15	34	52	14	22
Hırvatistan	63	17	20	60	21	23	65	29	17
İtalya	64	16	20	59	17	25	68	20	16
Kıbrıs	65	13	22	62	16	27	67	25	19
Letonya	53	27	20	53	12	25	54	28	17
Litvanya	59	20	21	55	23	25	63	15	17
Lüksemburg	33	22	15	33	20	48	34	16	41
Hindistan	41	27	32	38	19	36	43	26	29
Malta	72	16	12	68	26	15	75	24	10
Hollanda	23	15	62	22	1317	65	25	16	59
Avusturya	32	24	44	31	23	46	33	26	41
Polonya	56	24	20	52	23	25	59	24	17
Portekiz	66	18	17	60	19	21	70	16	13
Romanya	84	8	8	76	12	12	92	5	4
Slovenya	48	19	33	44	18	37	52	20	28
Slovakya	48	21	31	42	21	37	54	22	25
Finlandiya	*	*	*	*	*	*	*	*	*
İsviçre	24	20	56	24	20	56	24	20	57
İzlanda	27	17	56	30	15	55	24	19	57
Norveç	14	18	68	12	18	70	16	19	65
Sırbistan	69	14	17	63	16	21	74	13	13
Türkiye	88	7	5	82	10	8	93	4	3

(Eurostat,2022; *Veri bulunamamıştır.)

düzeyiyle de ilişkili olabilir. Örneğin spor politikaları incelenen ve ülkemizle benzer gelişme hedefleri benimsemiş olan Almanya’da hiç spor yapmayanların oranı %28 iken bu oran ülkemizde %88’dir. Bu durum söz konusu politikaların benzerliğine rağmen, uygulamadaki başarı oranıyla doğru orantılı olarak halkın spora erişimi üzerindeki farklılıkları ortaya koymaktadır. Çünkü bir ülkenin gelişme politikalarında spora yer verilmiş olması, yerinde ve adaletli uygulamalarla desteklenemediği müddetçe halkın spora ulaşabilmesi için yetersizdir.

1.6.1. Amerika Birleşik Devletleri Spor Politikaları

ABD’de devlet spor yönetimine ve spor politikalarına doğrudan bir müdahale bulunmazken halkın spora katılmasına fırsat sunma rolü üstlenmiştir. Sporda özerk

yönetim modelini benimsemiş olması sebebiyle devletin spora kaynak oluşturma zorunluluğu bulunmamakta; spor organizasyonları finansmanlarını kendi kaynaklarıyla sağlamaktadır. ABD spor politikaları, temelde “herkes için spor” öncelikli olmak üzere özerk organizasyonlar sorumluluğunda yarışma sporlarının geliştirilmesini hedeflemektedir (Sunay, 2021).

1.6.2. Almanya Spor Politikaları

Almanya’da kitle sporları ve yarışmaya dayalı sporlar farklı kurumlar tarafından yönetilmektedir. Halkın katılımına açık kitle sporlarının yönetimi eyalet valilerince yapılırken teşviki ve sponsorluğuna yönelik tüm harcamalar devlet tarafından karşılanmaktadır. Yarışmaya dayalı organize sporlar ise sivil örgütlerin kontrolü altında özerk yönetilmektedir (Sunay, 2021).

Avrupa Birliği üyesi olan Almanya’nın spor politikaları bağlı olduğu Avrupa Birliği Spor Konseyi tarafından 2007 yılında hazırlanan Beyaz Kitap’a dayanmaktadır. Bu kitap Avrupa Birliği’nin spor üzerine geliştirmiş olduğu ilk kapsamlı kaynaktır. Beyaz Kitap’a göre sporun geliştirilmesine yönelik politikalar “Toplumsal Roller”, “Ekonomik Boyut”, “Örgütlenme” olmak üzere üç temel grupta yer alırken toplumsal roller başlığı altında özellikle olarak “herkes için spor” politikalarına yer verildiği görülmektedir. Yine 2007 yılında Sporda Genişletilmiş Kısmi Antlaşması ile sporun daha etik, güvenilir ve kapsayıcı olması hedeflenmiş, kapsayıcılık hedefleri altında dezavantajlı grupların spora ulaşmasını kolaylaştırmak ve sporda cinsiyet eşitliğinin sağlanması gibi müşterek politikalar geliştirilmiştir (Deniz, 2019). 2009 yılında imzalanan Lizbon Antlaşması ile spor resmi olarak ülke gündeminde yer edinmiş, sonrasında ise gençlik, kültür ve eğitim kavramlarıyla ilişkilendirilerek anlamı genişletilmeye başlanmıştır (Deniz, 2019). Almanya spor politikaları temelde yarışma sporları öncelikli olmak üzere kitle sporlarının geliştirilmesini hedeflemektedir (Sunay, 2021).

1.6.3. Güney Kore Spor Politikaları

Güney Kore’de sporun tüm halka ulaştırılması hedefi profesyonel sporların gelişebilmesi için temel ön koşul olarak sayılmaktadır. Bu noktada ülkenin spor politikası öncelikle halka sporun ulaştırılması ve kitle sporlarının yaygınlaştırılması bu gelişme ile

beraber sporda profesyonelleşmektir. Sporun herkese ulaştırılması hedefini gerçekleştirebilmek için hükümet “halkın spor faaliyetlerine olan talebini düzenli olarak tespit etmekte ve bununla ilgili çeşitli yaşam tarzı spor politikalarını teşvik etmektedir. [Güney Kore hükümeti] 2017 yılında ... “tüm insanların spor yapabileceği canlı bir ülke” vizyonunu” (KKM(b), b.t.) geliştirerek sağlıklı bir ülke yaşamı için beden eğitiminin önemini vurgulamış ve halka açık spor tesislerinin nicelik ve nitelik olarak iyileştirilmesi hedefini benimsemiştir (KKM(b), b.t.).

Hükümet politikalarına ek olarak yerel yönetimlerce tüm vatandaşlar için spor ve eğlenceyi bir araya getiren etkinlikler düzenlenmesiyle halkın spora katılımının artırılması sağlanmıştır. Kore’de sporun canlandırılması ve halka kazandırılması hedeflerinin arka planında, ülkenin ekonomik gelişme hızıyla orantılı olarak artan boş zamanın spor gibi beden ve ruh sağlığını destekleyici aktivitelerle doldurulması düşüncesi yer almaktadır. Güney Kore spor politikaları temelde “herkes için spor” önceliğiyle birlikte sporda profesyonelleşmeyi ve yarışma sporlarını geliştirmeyi hedeflemektedir (KKM(a), b.t.).

1.7. Türkiye’de Spor Yönetimi

Ülkemiz spor politikalarının daha iyi anlaşılabilmesi için öncelik olarak mevcut spor yönetim modelinin ve bu modelin dönüşüm sürecinin ele alınması gerekmektedir. Bunun nedeni ülkemizin tarihsel süreçte birden fazla spor yönetim modelini uygulaması ve bu yönetim modelleri çerçevesinde farklı spor politika ve hedeflerine öncelik vermiş olmasıdır. Bu yönetim modelleri sırasıyla spor yönetimde özerk model, yarı özerk model ve 1938 yılı itibariyle süregelen ve günümüzde de uygulanan sporun devlet eliyle yönetilmesi modelidir.

Türkiye spor politikaları spor yönetimi bağlamında özerk bir yapılanma olarak faaliyet gösteren Türk Spor Kurumu’ndan günümüz devlet yönetimindeki Gençlik ve Spor Bakanlığına kadar tarihsel süreçte değişimler yaşamıştır. Türkiye spor politikalarının temel amacı spor politikalarının devletin refah politikalarını arasına dahil edilerek sağlık, sosyal bütünleşme, gençlik, boş zaman, eğitim ve ekonomi gibi diğer refah politikaları ile karşılıklı faydanın güçlendirilmesini sağlamaktır. Ülkemizin bu politikalar itibariyle incelenmesinde spor yönetim modellerinin tarihsel süreciyle birlikte dönüşen spor politikalarına ek olarak mevzuattaki spor kavramı ve spor politikalarının dönüşümü de oldukça önemlidir. Bunun nedeni sporun devlet eliyle yönetilmesi sonucu, ilerlemesinin

devletin bir görevi haline gelmesi ve böylece bu göreve yönelik geliştirilen politikaların anayasa, kalkınma planları ve hükümet programlarına dahil edilmesidir.

Türkiye’de Cumhuriyet’in ilk yıllarından günümüze spor yönetiminde üç farklı yönetim modeli denenmiş olup bunlar sırasıyla sporda özerk yönetim, sporda yarı özerk yönetim ve sporda devlet yönetimi modelleridir (Tablo 3).

Tablo 3. Türkiye’de Cumhuriyet’in kuruluşundan günümüze spor yönetim modelleri

Yönetim Şekli	Özerk	Özerk+Devlet	Devlet
İlgili Kurum	Devletin spor yönetimini özerk bir kuruluşa bıraktığı ilk ve tek dönemdir.	Sporda devlet yönetimine geçişin ara rejimidir.	Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü ile başlayıp Gençlik ve Spor Bakanlığına dönüşen sporun devlet eliyle yönetildiği dönemdir.
Faaliyet Yılları	Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı	Türk Spor Kurumu	Gençlik ve Spor Bakanlığı
Hedef	Mayıs 1922-Şubat 1936	Haziran 1936-Şubat 1938	Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü: 1938-1986 Beden Terbiyesi ve Spor Genel Müdürlüğü: 1986-1989 Spor Genel Müdürlüğü: 1989-2011 Gençlik ve Spor Bakanlığı: 2011-günümüz
Hedefin Gerçekleştirilmesi	Kır ve kent planlarına spor tesislerinin ihtiyacı karşılayacak şekilde dahil edilmesi ve spor kategorilerinde çeşitlenme sağlamak	Spor tesislerinin ulaşılabilirliğini arttırmak ve herkese en az bir spor alışkanlığı edindirmeyi sağlamak	“Herkes için spor” anlayışıyla spor tesislerinin artırılması, sporun temelde bir gençlik sorunu olarak ele alınması ve eğitim tesisleriyle ilişkisinin kurularak topluma spor alışkanlığının kazandırılmasını sağlamak.
Finansman	Savaş şartları ve maddi yetersizlikler nedeniyle gerçekleştirilememiştir.	Gerekli finansman desteğinin sağlanamaması nedeniyle hedefler gerçekleştirilememiştir.	Spor tesisi üretme noktasında kaynaklar kır ve kente eşit olarak dağıtılamamış, yapılan tesisler futbol tesisleri özelinde yoğunlaştığından hedefler gerçekleştirilememiş olup günümüzde çalışmalar sürdürülmektedir.
	Devlet desteği ve özel yatırımlar	Devlet desteği ve özel yatırımlar	Devlet desteği, özel yatırımlar ve Spor Toto Teşkilatı gelirleri

Erkenci ve Serarslan, 1997. s. 74-80; Ögüt, 2014. s. 34-37; Aydın vd., 2007. s. 94-95’den özetlenmiştir.

Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı ile başlayan sporda özerk yönetim sürecinin devlet elindeki Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğüne sonrasında ise Gençlik ve Spor Bakanlığına dönüşüm sürecinin temelinde iki ana hedef bulunmaktadır. Bu hedefler;

- Spor yönetiminin devlet elinde olması ile ülkenin ilgili kalkınma planları ve gelişme stratejilerinde spor hedeflerine yer verilmesiyle zamanla “herkes için spor” şeklinde özetlenebilecek politikaların geliştirilmesini ve
- Sporu, sporcuyu ve spor tesislerini güvence altına almak için kullanılacak finansal desteğin sağlanmasının devlet tarafından yükümlü tutulmasını sağlayarak geçmiş yıllarda yaşanan olası kaynak sorunlarının önüne geçmeyi sağlamaktır (Erkenci ve Serarslan, 1997).

Tablo 3’te özetlendiği gibi spor yönetim modellerinin değişiminden bağımsız olarak ülkemiz spor politikaları kamusal yarar ve sporun tüm halka eşit ulaştırılması hedefleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Hedefler dönem dönem savaş şartları, maddi yetersizlikler ve finansman eksiklikleri nedeniyle tamamıyla gerçekleştirilememiştir. Sporun devlet eliyle yönetimi ve 1982 Anayasası’na sporun herkese ulaştırılması amacı dahil edilmesi ile spor

tesisi inşa etme eylemi ivme kazanmıştır. Çalışmanın 1.9.4. Bölümünde detaylandırılan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndan da görüleceği gibi Spor tesisi sayısındaki olumlu artışa rağmen inşa edilen tesislere aktarılan bütçenin kır ve kentin yanı sıra seyir ve kitle sporları arasında eşit dağıtılamadığı görülmektedir.

1.7.1. Türk Spor Yönetiminde Özerk Dönem (Mayıs 1922-Şubat 1936)

Canşen'in (2015, s. 37) belirttiği gibi "Türkiye'de sporun örgütlenmesi yolunda ilk adım, Yusuf Ziya Öniş'in İsviçre'deki eğitiminden dönerken, beraberinde getirdiği İsviçre Spor Teşkilatı Tüzüğü'nün Ali Sami Yen, Burhan Felek ve Nasuhi Esat Baydar ile birlikte tercüme, edilmesiyle atılmıştır". Böylece 1922 yılında Türk sporunda ilk kurumsallaşma gerçekleşmiş ve İstanbul'da bulunan spor kulübü temsilcilerinin de katkılarıyla Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı kurulmuştur. Türkiye'de spor yönetiminde ilk kez bir özerk yönetim modeli denenmiştir. İttifak döneminde birçok spor dalının ülkemizde tanıtılması ve geliştirilmesi hedeflenmiş, "atletizm, güreş, eskrim, voleybol, tenis, yelken gibi Türk toplumuna uzak olan sporların önemi artmış ve bu sporlara yönelik yatırımlar yapılmıştır" (Canşen, 2015, s. 37). Faaliyet gösterdiği 14 yıl süresince devlet tarafından kabul edilmiş kamu yararı gözetken tek özerk spor derneği olmasına rağmen savaş şartları nedeniyle yeterli finansmanı ne devlet ne de özel teşebbüs sağlayabilmiştir (Bayansaldüz, 2003).

Türkiye'de sporun yasal çerçevede tartışılmaya başlanması ilk olarak 03.04.1930 tarihinde yürürlüğe 1580 sayılı "Belediye Kanunu" ile Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı döneminde olmuştur. Bu kanun ile belediyenin görevleri arasına "halk için kütüphane ve okuma salonları açmak, belediye bahçeleri, fidanlıkları, çocuk bahçeleri, oyun ve spor yerleri yapmak, belediye koruları yetiştirmek, bunları korumak ve işletmek" maddesi dahil edilmiştir (Resmi Gazete, 1930, s. 8884). Spor kavramının ilk defa kanunlara taşınmasının yanı sıra bu dönem, kır ve kent planlarının yapılması ve bu planlara spor tesislerinin ihtiyacı karşılayacak şekilde dahil edilmesi hedefleriyle de oldukça önemlidir (Bayansaldüz, 2003).

1.7.2. Türk Spor Yönetiminde Yarı Özerk Dönem (Haziran 1936-Şubat 1938)

1936-1938 yıllarını kapsayan yarı özerk dönem, “Türkiye’de sporda kulüplerin federatif yönetiminden, devlet yönetimine geçişin “ara rejimi” ve yarı-resmi bir spor örgütü olarak” Türk Spor Kurumu yönetiminde tamamlanmıştır (Gök ve Sunay, 2010, s. 8). Türkiye’de spor kavramı hükümet programlarında ilk kez 1937 yılında yarı özerk spor yönetim döneminde yer almıştır. İlgili hükümet programı kapsamında spor işlerinin belediyeler tarafından hazırlanan beş yıllık mesai planlarına dahil edilmesi ve sporun geliştirilmesinde şampiyon yetiştirmenin ötesinde kapsayıcı bir vizyonun oluşturulması hedeflenmiştir. Ek olarak spor tesislerinin ulaşılabilirliğinin artırılması ve her bireye en az bir spor alışkanlığı kazandırabilecek imkanların sağlanması hedeflenmiştir (Aykın ve Bilir, 2013).

Sporda yarı özerk yönetim modelinin uygulandığı Türk Spor Kurumu spor tesisi üretme noktasında yaşanan finansman eksiklikleri gibi nedenlerle kısa sürede yerini spor yönetiminin devlet eliyle sağlandığı Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğüne bırakmış ve mevcut kaynaklarını bu müdürlüğe devretmiştir (Bayansaldüz, 2003).

1.7.3. Türk Spor Yönetiminde Devlet Yönetimi Dönemi (Haziran 1938-Günümüz)

Spor kavramının kanunlarla kapsamlı bir şekilde ilk ele alınışı bu dönemde 29.06.1938 tarihli 3530 sayılı “Beden Terbiyesi Kanunu” ile olmuştur. Toplamda 28 madde içeren kanunun 1. maddesi kapsamında halkın fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve geliştirilmesi amacıyla spor faaliyetlerinin düzenlenmesi ve bu faaliyetlerin denetlenmesi için bir kuruluşun kurulması hedeflenmiştir (Resmi Gazete, 1938). Bu kapsamda merkezi Ankara olan Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü kurularak spor faaliyetleri devlet yönetimi altına alınmıştır. Yasa kapsamında spor tesisleri; önceki yıllarda hazırlanmış olan hükümet programlarındaki herkes için olma hedef kitlesinin aksine yerleşim alanlarında bulunan genç ve spor kabiliyeti olan nüfusa yönelik olarak geliştirilmesi gereken bir yapı olarak ele alınmıştır. Geçmiş yıllarda hedeflenen spor tesislerinin ihtiyaç yerlerine inşa edilmesi ve sporun ulaşılabilir kılınması ilkesi Beden Terbiyesi Kanunu kapsamında sürdürülmüştür.

21.05.1986 tarih 3289 sayılı “Gençlik ve Spor Hizmetleri” kanuna yapılan değişiklikler kapsamında kurumun adı Beden Terbiyesi ve Spor Genel Müdürlüğü 1989

yılı itibariyle ise Spor Genel Müdürlüğü olarak değişmiştir (Resmi Gazete, 1986). Üç ana bölüm ve ek maddelerden oluşan 3289 sayılı Gençlik ve Spor Hizmetleri Kanunu'nun amacı, “merkezde katma bütçeli ve tüzel kişiliğe sahip Spor Genel Müdürlüğünün, taşrada ise özel bütçeli Gençlik Hizmetleri ve Spor İl ve İlçe Müdürlüklerinin kurulmasına, teşkilat, görev ve yetkilerine ait esas ve usulleri düzenlemektir” (Resmi Gazete, 1986, s. 6871). Aynı kanunun 8. maddesine göre dört yılda bir düzenlenmesine karar verilen ve günümüze kadar altı kez gerçekleşen spor şuralarından ilki 1949, sonuncusu ise 2008 yılında yapılmış; spor şuralarında spor yönetiminin özerk bir örgüte dönüştürülmesine yönelik kararlar alınmıştır. 1999 yılında düzenlenen 5. Spor Şurası'nda görüşülen “Sporda Özerklik ve Teşkilatın Yeniden Yapılanması, Sporun Finansmanı ve Sponsorluk Uygulamaları, Spor Kulüpleri Kanun Taslağı Tasarısı” konuları buna örnektir (GSGM, 1999). 2008 yılında düzenlenen son şurada ise “federasyonların özerk yapısının devam etmesi, devlet personel kanunu içinde spor hizmetleri sınıfının oluşturulması için yasal düzenlemeler yapılması” konularının ele alınmasına ve spor kulüpleri kanun taslağı tasarısı hazırlıklarına rağmen Genel Müdürlüğün Bakanlığa dönüştürülmesi yaklaşık 30 kişilik bir önerge ile istenmiştir (GSGM, 2008). Spor şuralarında görüşülen spor yönetiminde özerkleşme tartışmalarına rağmen sporun devlet eliyle yönetilmesi dönemi devam etmiştir.

Ülkemizde sporun devlet eliyle yönetilmesi sürecinde yeterli finansman sağlanamadığı için hedeflerin gerçekleştirilemediği düşüncesiyle spor şuralarıyla gündeme gelen spor yönetiminin özerkleştirilmesi düşüncesi hayata geçirilmemiş olsa da 1992 yılında kurulan Türkiye Futbol Federasyonu (TFF) ile spor kulüplerinin özerk yapıya geçerek şirketleşmesinin önü açılmıştır. Günümüzde mevcut futbol kulüplerinin bir kısmı şirketleşmiş diğerleri ise kendi tercihleri doğrultusunda dernek statüsünde kalmıştır. Halihazırda şirket statüsünde olan futbol kulüpleri değişen kapitalist düzende kitle sporlarından seyir sporlarına aktarılan ilgiyi kendi kulüpleri üzerinde canlı tutabilmek için yeni arayışlar içine girmiştir. Bu nedenle futbol kulüpleri sürekli üreten ve kârını maksimize etmeye çalışan ekonomik birer örgüt haline dönüşmüş, bu durum kıt kaynakların ekonomik getirisi en yüksek olan spor kategorileri ve bu kategorilerin sergilendiği spor tesisleri üzerinde yoğunlaşmasıyla sonuçlanmıştır.

2011 yılı itibariyle Spor Genel Müdürlüğünün adı 6223 sayılı kanunun verdiği yetkiye dayandırılarak bir kez daha değişime uğramış, Gençlik ve Spor Bakanlığı olmuştur (Resmi Gazete, 2011). Bakanlığın web sitesinde yer alan görev ve yetkiler incelendiğinde kurumun adında da belirtildiği üzere hedef kitlenin genç nüfus olarak benimsendiği

anlaşılmakta, bu durum sporun herkes için boş zaman etkinliği olması amacıyla ters düşmektedir (GSB, b.t.).

Bakanlığın faaliyete başlamasıyla birlikte geçmiş yıllarda da görüşülen tüm spor kulüplerinin dernek statüsünden ayrılarak özerkleştirilmesi konusu gündeme alınmış, bu kapsamda 2012 yılında Bakanlık Spor Kulüpleri Yasa Tasarısı'na öncelik vermiştir. İlgili yasa tasarısı 22.04.2022 tarihi itibarıyla 7405 nolu “Spor Kulüpleri ve Federasyonları Kanunu” olarak yürürlüğe girmiştir (Resmi Gazete, 2022). Kanuna göre “[k]ulüpler[in] dernek statüsünden ... uzaklaştırıl[arak a]nonim şirket veya kendisine ait yeni bir şirket yapılanması sağlanma[sı], böylelikle kulüplerin tüm gelir ve giderlerinin kayıt altına alınması[nın] sağlanma[sı]” (Kaynak, 2017, s. 55) yoluyla özerkleşmesinin önü açılmıştır. Bu köklü dönüşüm ile spor kulüplerinin ticari sektörün bir parçası haline getirilmesi hedeflenmiştir. 7405 nolu yasa kapsamında tüm spor kulüplerinin şirkete dönüştürülmesinin önümüzdeki yıllarda birtakım sorunları beraberinde getirmesi olası görünmektedir. Spor kulüplerinin şirketleşme sürecinde izleyici çeken, yarışmaya dayalı seyir sporlarının medyanın tercih ettiği dallar olarak daha avantajlı olmasından kaynaklı bütçelerin adaletsiz dağılması veya dezavantajlı şirketleşme deneyimleriyle yüksek miktarlarda borçlanması sonucu kâra geçebilmek için sportif faaliyetlerin arka plana atılması bu sorunlara örnek gösterilebilir.

1.8. Türkiye Cumhuriyeti Anayasalarında “Spor”

Türkiye’de spor yönetimi devlet tarafından sağlanmakta, sporun geliştirilmesi ve herkese ulaştırılması görevi anayasa ve kanunlarla devlet tarafından gerçekleştirilmesi gereken bir hizmet olarak görülmektedir. Ülkemizde Cumhuriyetin kuruluş yıllarından günümüze, ilki Kurtuluş Savaşı yıllarında hazırlanan ve 1924’e kadar yürürlükte olan 1921 Anayasası ile birlikte 1924, 1961 ve 1982 Anayasaları olmak üzere toplamda dört anayasa dönemi yaşanmıştır. Bu anayasalar incelendiğinde 1921, 1924 ve 1962 Anayasalarında spor ve sporun geliştirilmesine yönelik doğrudan bir madde mevcut değildir. Ancak 1982 Anayasası kapsamında sporun geliştirilmesi yönelik ilk tanımlamalar Anayasa’nın 59. maddesi kapsamında ele alınmıştır (Resmi Gazete, 1982). Buradaki “Devlet, her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder. Devlet başarılı sporcuyu korur” hükmüyle spora erişim hakkı anayasa ile güvence altına alınmıştır (Resmi Gazete, 1982, s. 18). Ayrıca bu hükümle

toplumun bedensel ve ruhsal sağılığı için önemli bir sosyal politika olarak kitle sporlarının tabana yayılması hedefiyle sporda müşterek politikalar anayasada kendine yer bulmuş, devletin gerçekleştirilmesi gereken zorunlu bir görev halini almıştır.

1.9. Kalkınma Planlarında “Spor”

Kalkınma planları Türkiye’de üç ayrı dönemde üç ayrı kurum tarafından hazırlanmıştır. Bu kurumlardan ilki 5 Ekim 1960-8 Haziran 2011 tarihleri arasında faaliyet gösteren ve toplamda dokuz kalkınma planını hazırlayan Devlet Planlama Teşkilatı’dır. Bu teşkilatın 8 Haziran 2011 tarihinde kapatılması ile kalkınma planı yapım yetkisi aynı tarihte kurulan ve 9 Temmuz 2021 tarihine kadar faaliyet göstererek yalnızca bir kalkınma planı hazırlamış olan Kalkınma Bakanlığına devredilmiştir. 2018 yılına gelindiğinde ise Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi kapsamında yapılan değişikliklerle daha önce 21 olan bakanlık sayısının bazı bakanlıkların birleştirilmesiyle 16’ya düşürüldüğü süreçte Kalkınma Bakanlığı, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile birleştirilerek Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı adını almıştır. Kurulduğu 9 Temmuz 2018 tarihinden günümüze faaliyet göstermekte olan Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının da halihazırda bir kalkınma planı bulunmaktadır.

Kalkınma Planları 1963 yılından başlayarak beşer yıllık zaman dilimlerini kapsamaları öngörülen, ülkenin sağılık, eğitim, ulaşım gibi sosyal ve teknik altyapı hizmetleri yanı sıra ekonomi, güvenlik, adalet vb. konularda iyileştirilmesini hedefleyen politika ve stratejilerin bütününe kapsayan planlardır. Tüm kalkınma planları incelendiğinde adıyla diğerlerinden ayrılan 9. Kalkınma Planı hariç tüm planların beşer yıllık zaman dilimi hedefini sağlamış olduğu ve iki kalkınma planı arasında zaman zaman boşlukta kalan yıllar bulunduğu görülmektedir.

Devletin tüm kurumlarının koordineli biçimde belirli bir programla çalışmasını sağlamayı amaçlayan kalkınma planlarının Türkiye’de sistemli olarak ilk ele alınışı 1963-1967 Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile başlamıştır (Özaslan ve Alıcı, 2014). Günümüz itibariyle toplamda 11 adet kalkınma planı bulunmaktadır. Bu planlar kapsamında çeşitli spor politikaları geliştirilmiş; bu politikalarla sporun tanımı ve kapsamı, spor ve sporcunun iyileştirilmesine yönelik ilke ve hedefler, bu hedeflere ulaşmaya yönelik eylem adımları, gerekli bütçenin sağlanması ve yönetimi, sporun örgütleniş ve uygulanış biçimi gibi birçok konu ele alınmıştır. Ayrıca Kalkınma Planları içerisinde barındırdığı kendinden bir önceki

plana dair hedeflerini gerçekleştirebilme oranı ve ilgili yıllardaki mevcut durum hakkında bilgiler sunması sebebiyle spor politikalarının yaşadığı dönüşümün anlaşılmasında önemli bir kaynaktır.

Tablo 4 kapsamında 1963 yılından günümüze 11 Kalkınma Planı'nın spor politikaları çerçevesinde detaylı incelenmesi sonucunda her bir planın ana hedefi, planı özelleştiren hedefi, bu hedeflerin gerçekleştirilme durumu ve spor tesisi üretme yöntemi incelenmiştir. Tablo 4 incelendiğinde; sporun gelişimine yönelik hedef bulunan tüm kalkınma planlarında ana hedefin sporun geliştirilmesi, spor tesislerinin eşit dağıtılması, kitle sporlarının yaygınlaştırılması ve sporun herkes ulaştırılması olduğu görülmektedir. Planların özelleşen hedefleri ise dönemin şartları ile paralel her seferinde gelişen kapsayıcı ve yenilikçi hedeflerdir. Hedefler sporun herkese ulaştırılması yönüyle müşterek politikalar taşımaktadır. Ancak günümüzde kalkınma planlarının mevcut durum bölümlerinden de anlaşılacağı üzere sporun gelişimine yönelik hedefler gerçekleştirilemediğinden kitle sporlarının desteklenmesi ve spor tesislerinin adaletli dağılımı noktasında eksiklikler mevcuttur. Bunun yanı sıra devlet tarafından sağlanan yetersiz finansmanın özel kaynaklarla desteklenebilmesi için sporda ve spor kulüplerinde özelleşme yöntemi kalkınma planlarının sporun kitlelere yayılması hedefinden uzaklaşmasına ve seyir sporlarının popülerliğini arttırmasıyla sonuçlanmıştır.

1.9.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)

Yıldız'ın (2018, s. 70) da ifade ettiği üzere “Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kalkınma planında; özellikle yerel yönetimlere ilişkin güncel durum tespitleri yapılmış; belediye kaynaklarının oldukça sınırlı olduğu, teknik yetersizliklerin belediyelerin hizmetlerini nitelik ve nicelik yönünden zayıflattığı ve birçok belediyenin temizlik işleri yatırım ve harcamalarının dahi bulunmadığı belirtilmiştir”. Bu kalkınma planında spora ve spor politikalarına ilişkin maddeler bulunmamasına rağmen ilgili dönemde spor tesislerine yapılan yatırımlar desteklenmiş (BiBYKP, 1963), ancak sporda henüz “herkes için spor” anlayışı benimsenmediğinden “tesisler sadece haftada bir veya iki gün kullanılm[ış] spor yapmak isteyen ana kitleye kapalı tutulm[ıştır]” (Göral, 1999, s. 261).

Tablo 4. Kalkınma Planlarında spor politikaları

Onay Kurumu	Kalkınma Planları	Spor Politikalarının Kalkınma Planındaki Yeri	Planın Ana Hedefi	Planı Özelleştiren Hedef	Hedefin Gerçekleştirilmesi	Spor Tesisi Üretme Yöntemi
DPT (1963-2011)	1. 5 yıllık (1963-1967)	X	X	X	X	X
	2. 5 yıllık (1968-1972)	Planın 6 nolu “Ekonomik Gelişmede İnsan Unsuru” bölümü altında yer alan “Spor” başlığında ele alınmıştır.	Ülkede sporun plansız ve politikasız gerçekleştirilmesinin önüne geçerek seyir sporlarının yaygınlaştırmasını sağlamak	Ülke hedef ve stratejilerin arasına ilk kez spor kavramının dahil edilmesi	X	Spor tesisi üretme görevini devlet üstlenmiştir.
	3. 5 yıllık (1973-1977)	Planın 4 nolu “Sektörlerde Gelişmeler” kesiminin on ikinci bölümünde eğitim konusu ile ele alınmıştır.	Seyir sporları ile birlikte kitle sporlarının da yaygınlaştırılmasını sağlamak	“Herkes için spor” hedefini desteklemek için mevcut spor tesislerinden halka açılmasını sağlamak	X	Spor tesisi üretme görevini devlet üstlenmiş, tesislerin spor kulüplerine kiralanması süreci başlamıştır.
	4. 5 yıllık (1979-1983)	Planın 2 nolu “Ekonomik ve Toplumsal Hedefler ve Politikalar” kesiminin 6. bölümü “Yaşam Düzeyinde Gelişmeler” başlığı ile ele alınmıştır.	Sporun seyir aktivitesi olan rolünden uzaklaştırılarak kitlelere yayılmasını sağlamak	Spor bir gençlik sorunu olarak ele alınması ve okullardaki eğitim ve fiziki imkanlarla herkese ulaştırılabilmesi sağlamak	X	Spor tesisi üretme görevini devlet üstlenmiştir.
	5. 5 yıllık (1985-1989)	Planın 4 nolu “Sosyal Hedef ve Politikalar” bölümü “Beden Eğitimi ve Spor” başlığı ile ele alınmıştır.	Kırsalda basit ve ekonomik, kentte ise işlevsel spor tesislerinin kurulması ile sporun herkese ulaştırılmasını sağlamak	Şehir imar planlarının hazırlanmasında spor alanlarına ağırlık verilmesini sağlamak	X	Spor tesisi üretme görevi devlet elinde olup özel sektör tarafından desteklenmiştir.
	6. 5 yıllık (1990-1994)	Planın 4 nolu “Sosyal Hedef İlke ve Politikalar” bölümü “Beden Eğitimi ve Spor” başlığı ile ele alınmıştır.	Sporun herkes için bir kitle sporu haline getirilmesi ve yaşam tarzı olmasını sağlamak	Spor Master Planı’nın yapılmasını sağlamak	X	Spor tesisi üretme görevi devlet elinde olup özel sektör tarafından desteklenmiştir.
	7. 5 yıllık (1996-2000)	Planın 3 nolu “Temel Yapısal Değişim Projeleri” bölümü “Eğitim Reformu” başlığı ile ele alınmıştır.	Sporun herkes için bir kitle sporu haline getirilmesini sağlamak	Sporun bir gençlik sorunu olarak ele alınmasını sağlamak	X	Spora ayrılan kaynakların artırılması, yeni bir yapılanmaya gidilerek devletin spor tesisi üretmedeki rolünün azaltılarak özel sektörün ağırlık kazanması hedeflenmiştir.
	8. 5 yıllık (2001-2005)	Planın 8 nolu “Sosyal ve Ekonomik Sektörlerle İlgili Gelişme Hedef ve Politikaları” bölümü “Gençlik Beden Eğitimi ve Spor” başlığı ile ele alınmıştır.	Sporun herkes için bir kitle sporu haline getirilmesini sağlamak	Olimpiyat oyunları için gerekli altyapıların oluşturulması ve turizm amaçlı sportif faaliyetleri desteklemesini sağlamak	X	Spor tesisi üretme görevini üstlenen devlet fonu ve özel sektör tarafından sağlanan yatırımlara ek olarak spor kulüp ve federasyonların özzerkleşmesi ile sporda özelleştirmenin ilk adımları atılmıştır.
	9. (2007-2013)	X	X	X	X	X
Kalkınma Bakanlığı (2011-2018)	10. (2014-2018)	Planın 2. bölümü “Planın Hedefleri ve Politikaları” başlığı ile ele alınmıştır.	Spor kültürünün oluşturulması ve spor tesislerinin kalitelerinin artırılması sağlamak	Spor ve sporun geliştirilmesi amacıyla teknolojik gelişmelerin takip edilebilmesi için AR-GE merkezlerinin kurulmasını sağlamak	X	Artan spor tesisi maliyetlerin özel kaynaklarla desteklenmesi, kamu özel iş birliği başta olmak üzere alternatif finansman ve işletme modellerinin hayata geçirilmesi hedeflenmiştir.
Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2018-)	11. (2019-2023)	Planın 2. bölümü “Planın Hedefleri ve Politikaları” başlığı ile ele alınmıştır	Sporun herkes için bir kitle sporu haline getirilmesini sağlamak	Sporun herkese ulaştırılması hedefi arasına ilk kez dezavantajlı gruplar dahil edilmesini sağlamak	X	Spor tesisi üretme görevinin devlet ve özel sektör iş birliği ile yürütülmesi hedeflenmiştir.

X, ilgili kalkınma planında konuyla ilgili hüküm olmadığı hedeflerin gerçekleştirilmediğini ifade etmektedir.

Kalkınma planlarının detaylı incelenmesi ve çözümlenmesi sonucu derlenmiştir.

1.9.1. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile ülke hedef ve stratejilerin arasına ilk kez spor kavramı dahil edilmiştir. “Spor faaliyetlerinin Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü kontrolünde gerçekleştiği bu dönemde, ülkede sporun plansız ve politikasız gerçekleştiği, okullarda spora katılımın yetersiz olduğu ve hem nicelik hem de nitelik yönünde[n] spor öğretmenlerinin yetişemediği” görülmektedir (Yıldız, 2018, s. 70). Bu sorunun çözümüne yönelik olarak İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın 6 nolu “Ekonomik Gelişimde İnsan Unsuru” bölümü altında yer alan “Spor” başlığında spor faaliyetlerine yönelik ilke, durum ve politikalar belirlenmiş, bu kapsamda sporun sağlıklı bir yaşam için gündelik hayata dahil edilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Bu kapsamda, “[s]ıhhatli ve sağlam bir kuşak yetiştirilmesinde spor ana eğitim araçları arasında kabul edilecek, spor yapabilecek yaştaki kişiler yalnız seyirci olmak durumundan kurtarılacak ve aktif olarak spor faaliyetlerine katarak beden ve ruh sağlığına yardım edecek imkanlar yaratıl[ması]” hedefleri bu planın esaslarını oluşturmaktadır (İBYKP, 1968, s. 192).

Bu planda devletin seyir sporlarını geliştirme müdahalelerine ek olarak kitle sporlarının yaygınlaştırılması, spor faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve spor faaliyetleri arasında eşit gelişimin sağlanması hedeflenmiştir. Bu hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim Bakanlığı ve yerel yönetimler arasında ilişki kurulması yönünde politikalar geliştirilmiştir. Bu politikaların başında devlet destekli ve Milli Eğitim Bakanlığı iş birliğinde genç nüfusun spor ile etkileşimini arttıracak düzenleyici bir kuruluşun oluşturulması bulunmaktadır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda belirtildiği üzere; önceki planda hedeflenen kaynakların eşit dağıtımının yapılamamış olduğu, yapılan tesisler ve yetiştirilen sporcuların yüksek oranda futbol üzerine yoğunlaştığı, spor kulüplerinin yeterli desteği göremediği ve hedeflenen miktarda spor eğitmeni yetiştirilemediği gerekçeleriyle İkinci Kalkınma Planı’nın hedeflerine ulaşamadığı anlaşılmaktadır (ÜBYKP, 1973).

1.9.2. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda spor kavramı 4 nolu “Sektörlerde Gelişmeler” kesiminin 12. bölümünde eğitim, kültür, gençlik ve spor sorunları incelenerek

gelişme yönleri ve sayısal hedeflerine ilişkin durum tespiti yapılmıştır. Bu plan ile önceliklendirilen konu İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda olduğu gibi sporun gündelik hayata dahil edilebilmesi için spor yapma isteğinde olan herkese yaş cinsiyet vb. hiçbir ayırım gözetmeksizin spor hizmetlerinin ulaştırılması, bu hizmetlerinin sağlanabileceği ilgili spor tesislerinin nüfusla orantılı bir şekilde kent, kasaba, kır fiziki mekanlarında uygun ölçeklerde inşa edilmesinin sağlanmasıdır (ÜBYKP, 1973). Bu kapsamda spor yatırımlarındaki dengesizliklerin giderilmesi yönünde tedbirler alınarak, kamu eliyle yapılan spor tesislerinin kulüplere kiralanması hususunda düzenlemeler yapılmıştır. Sporda profesyonelleşmenin önüne geçilmeye çalışılmış bu anlayışın yerine “herkes için spor” hedefiyle “mevcut spor tesislerinden öncelikle geniş halk kitlelerinin, amatör sporcuların ve öğrencilerin yararlanması” amaçlanmıştır (ÜBYKP, 1973, s. 794).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda devlet spor yönetiminde “tüm kamu ve özel kuruluşlarıyla iş birliği içerisinde” olma anlayışını benimseyerek seyir sporlarının kitle sporlarına dönüştürülmesi için hedefler belirlemiştir (Yıldız, 2018, s. 71). Ancak Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1. kesim “Üçüncü Plan Döneminde Ekonomik ve Toplumsal Gelişmeler” 6. bölümü “Spor” başlığında belirtildiği üzere Üçüncü Kalkınma Planı dönemi boyunca “herkes için spor” ve kitle sporları hedefi bu dönemde de stadyum tesisleri ve futbola yapılan yatırımların gerisinde kalmıştır. Bu nedenle spor, azınlıklar tarafından sergilenen çoğunluklar tarafından ise izlenen bir aktivite olarak gündelik hayatta varlığını sürdürmeye devam etmiştir.

1.9.3. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın 2 nolu “Ekonomik Toplumsal Hedefler ve Politikalar” kesiminin 6. bölümü “Yaşam Düzeyinde Gelişmeler” “Spor” başlığı altında strateji ve gelişme hedeflerine yer verilmiştir. Bu planda spor bir gençlik sorunu olarak ele alınmıştır. Sporun okulda beden dersleri ile çocuklara alışkanlık edindirilebilmesi durumunda ileriki yaşlarda örgütlü bir şekilde topluma yayılarak seyir aktivitesi olmaktan çıkabileceği savunulmuştur. Bu kapsamda eğitim kurumlarındaki spor tesis ve faaliyetlerinin güçlendirilmesi, tatil günlerinde kullanıcısına açık olması gibi hedefler belirlenmiştir. Bir önceki kalkınma planında amatör sporcuların desteklenmesi konusu üzerine geliştirilen stratejilerin başarısız olması nedeniyle sporda profesyonelleşmenin önlenmesi, amatör sporun desteklenmesi ve profesyonel futbol kulüplerinin amatörliğe

dönüştürülmesi yönünde teşvik edilmesi için yeni hedefler belirlenmiştir. Ayrıca planda ülkenin sporcu kaynağı olarak yerel kulüpler gösterilmiştir (DBYKP, 1979).

1.9.4. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın 4 nolu "Sosyal Hedef ve Politikalar" bölümü "Beden Eğitimi ve Spor" başlığı altında beden eğitimi ve spora yönelik strateji ve gelişme hedeflerine yer verilmiş, geçmiş dönem planlarında olduğu gibi beden eğitimi ve sporun önemi vurgulanmıştır. Kırsalda basit ve ekonomik; kentlerde ise ihtiyaçları karşılayacak nitelik, statü ve işlevde spor ve yeşil alanların imar planlarıyla tanımlanması, sonrasında devlet ve özel girişimlerin katkılarıyla gerekli tesislerin yapımının hızlandırılması hedeflenmiştir (BeBYKP, 1985). "Planda öngörülen ve il özel idare, belediyeler, çeşitli kuruluşlar ve özel sektörün spor tesisler yapımı konularında teşvik edilmesi, şehir imar planlarının hazırlanmasında spor alanlarına ağırlık verilmesi konuları, sporun mahalli bir hizmet olarak kabul edilmesi" gibi yönleriyle plan önceki kalkınma planlarından farklılaşmaktadır (Yıldız, 2018, s. 73). Ayrıca plan döneminde sporun okullarda ders, işyerlerinde ise beden eğitimi şeklinde yaygınlaştırılması ile kitlelere yayılması hedeflenmiştir (BeBYKP, 1985).

1.9.5. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın 4 nolu "Sosyal Hedef İlke ve Politikalar" bölümü "Beden Eğitim ve Spor" başlığı altında beden eğitimi ve spora yönelik gelişme stratejilerine yer verilmiştir. Bu planda da sporun gelişimine yönelik başlıca hedef önceki dönemlerde olduğu gibi sporun herkes için kitle sporu haline dönüştürülmesi olmuştur.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı ile şehirlerde imar planlarının hazırlanması konusu öncelik kazanmıştır. Hazırlanacak imar planlarında yeşil alan, spor tesisi ve çocuk oyun alanlarının kişi başına düşen spor alanı büyüklüğünün ulusal standartlara uygun olması hedeflenmiştir. Planlanan tesislerin işlevsel, mekan kimliğini yansıtır şekilde inşa edilmesi ve spor yapmak isteyen herkese açık olması gerektiği vurgulanmıştır. Bu sayede sporun gündelik yaşama dahil edilebilmesi ve isteyen herkesin spora erişebilmesiyle spordaki çoğunluk öznenin seyirciden oyuncuya geçmesi hedeflenmiştir. Bu planda sporla ilgili mevzuatların güncellenmesi, geleneksel spor dallarının ve profesyonel sporcuların

desteklenmesi Spor Master Planı'nın hazırlanması gibi hedefler de bulunmaktadır (ABYKP, 1990).

1.9.6. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planının 3 nolu “Temel Yapısal Değişim Projeleri” bölümü “Eğitim Reformu” başlığı altında beden eğitimi ve spora yönelik strateji ve gelişme hedeflerine yer verilmiştir. Bu planda sporun geliştirilmesine yönelik stratejiler, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda olduğu gibi bir gençlik sorunu olarak ele alınmıştır. Planın hedefleri arasında beden ve ruh sağlığının desteklenmesi için sporun herkese ulaştırılması, sporun geliştirilmesine yönelik kaynakların tüm spor dalların eşit dağılımının sağlanması ve spor tesislerinin yapımında özel kesimin katkılarının arttırılması yer almaktadır (YBYKP, 1996).

Bu planda, önceki planlarda olduğu gibi “spora ayrılan kaynakların artırılması, tesislerin rasyonel kullanılması, sporla ilgili insan gücü ihtiyaçlarının karşılanması, yeni bir yapılanmaya gidilmesi, özel sektörün, yerel yönetimlerin ve spor kulüplerinin rolünün ve katkısının artırılması gerekliliği vurgulanmıştır” (Kurtipek, 2017, s. 42).

1.9.7. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın 8. nolu “Sosyal ve Ekonomik Sektörlerle İlgili Gelişme Hedef ve Politikaları” bölümü “Gençlik Beden Eğitimi ve Spor” başlığı altında gençlik, beden eğitimi ve spora yönelik strateji ve gelişme hedeflerine yer verilmiştir. Planın ilgili bölümü kapsamında öncelikle mevcut durum değerlendirmesi yapılmış, inşa edilen tesislerin gruplandırılmış sayılarına yer verilmiştir. Önceki kalkınma planlarında hedeflenen stratejilere ek olarak olimpiyat oyunları için gerekli altyapıların oluşturulması, turizm amaçlı sportif faaliyetleri desteklemesi, kamuya ait spor tesislerinin mesai saatleri dışında kamuya açılmasına yönelik stratejiler geliştirilmiştir. Diğer bir önemli konu ise ilgili bölüm 797. maddesi ile vurgulanan “spor kulüp ve federasyonların kurumsallaşması ve kendi kendini finanse eden bir yapıya dönüşmeleri sağlanacaktır” ifadesidir (SBYKP, 2001, s. 93). Böylelikle ilk kez devlet yönetiminde olan ve yer yer özel kesimlerinin desteğini gören sporun özelleştirilmesi yolunda ilk resmi adımlar atılmaya başlanmıştır.

1.9.8. Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndan sonra ilk kez Dokuzuncu Kalkınma Planında (DKP, 2007) spora ilişkin herhangi bir düzenleme yer almamıştır. Ancak Onuncu Kalkınma Planı 2. bölüm 2.1.13. nolu “Spor” başlığı altında yer alan mevcut durum analizinden anlaşılabacağı üzere bu plan dönemi için spor tesisi inşa etme, lisanlı sporcu yetiştirme sayılarında artış olmuştur. Yine bu dönemde inşa edilen spor tesislerinin ve ilgili altyapı elemanlarının ülke geneline yayılmaya başladığı ve bu gelişmeler doğrultusunda ülkemizde uluslararası spor müsabakalarının gerçekleştirilmeye başlandığı görülmektedir. Bu duruma bir örnek, 2011 yılında Trabzon’da düzenlenen Avrupa Gençlik Olimpik Oyunlarını dikkate alarak Kıyı Kanunu’nda 2008 yılında genel kapsamlı yapılan bir ekleme gösterilebilir. Bu ekleme kanunun 6. maddesi ek fıkrası (d) bendi ile eklenen uluslararası spor faaliyetleri için “spor tesisleri ve zorunluluk arz eden durumlarda bunların tamamlayıcı konaklama tesisleri”nin dolgu alanlarında imar planları ile inşa edilebilmesinin yolunu açmıştır.

1.9.9. Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)

Onuncu Kalkınma Planı'nın 2. bölümü “Planın Hedefleri ve Politikaları” başlığı altında spora yönelik strateji gelişme hedefleri ve mevcut durum bilgisine yer verilmiştir. Plan kapsamında sporun herkese ulaştırılması ilkesi korunmuş “[s]ağlıklı ve hareketli bir yaşamın gereği olarak toplumda spor yapma kültürünün yerleştirilmesi, spor hizmetlerinin kalitesi ve çeşitliliği artırılarak sporun geniş kitlelere yaygınlaştırılması ve başarılı sporcular yetiştirilmesi” amaçlanmıştır (OKP, 2014, s. 49). Bu kapsamda gerekli hareket ortamının sağlanabilmesi için rekreasyon alanlarının çoğaltılması ve küçük yaştan itibaren eğitim programları sayesinde topluma aşılana sporun bir yaşam tarzı olarak herkese ulaştırılması hedeflenmiştir. Başarılı sporcuların seçimi ve sağlıklarının korunabilmesi için yeni spor tesisleri hedeflenmiş ve bu alanda teknolojik gelişmelerin takip edilebilmesi amacıyla Araştırma-Geliştirme çalışmalarının artırılması öngörülmüştür. Bu planda öne çıkan stratejilerden biri de artan spor tesisi maliyetlerin özel kaynaklarla desteklenmesi, kamu özel iş birliği başta olmak üzere farklı finansman ve işletme biçimlerinin benimsenmesidir.

1.9.10. On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)

On Birinci Kalkınma Planı'nın 2. bölümü "Planın Hedefleri ve Politikaları" başlığı altında spora yönelik strateji gelişme hedefleri ve mevcut durum bilgisine yer verilmiştir (OBKP, 2019). Bu planda sporun temel hedef ve ilkelerinde köklü bir değişiklik yapılmamakla birlikte sporun eğitimle teşviki, spor eğitimi veren kurumların artırılması, milli sporculara orta ve yüksek öğretimde kolaylaştırıcı unsurlar geliştirilmesi sporun dezavantajlı gruplar dahil herkese ulaştırılması amaçlanmıştır. "Herkes için spor" şeklinde özetlenebilecek temel hedefiyle eğitim kurumları ve kamuya ait spor tesislerinin boş zamanlarda vatandaşların erişimine açılması ile desteklenmiştir. Sporun bir iş kolu olarak görülerek profesyonelleştirilmesi ve spor endüstrisinin desteklenmesi hedeflenmiştir.

1.10. Spor Politikaları Ekseninde Stadyumların Dönüşümü

Türkiye'de tarihsel süreçte spor yönetiminde üç farklı model denenmiş, tüm modellerin ortak hedefi spor tesislerinin nitelik ve kapasitelerinin artırılması, kıt kaynakların spor tesisi üretme noktasında adaletli paylaşılması ve spor yapmak isteyen herkese sporun ulaştırılması olmuştur. Yine sporun geliştirilmesi ve herkese ulaştırılması hedefleri sporun devlet eliyle yönetildiği dönemde kalkınma planlarında defalarca yer almış, bu planların her birinde dönemin imkanları ölçüsünde bir önceki plana göre hedefler genişletilmiştir. Buna rağmen Türk spor politikalarının temelini oluşturan anayasa, kanun ve kalkınma planlarında belirtilen sporun kitlelere yayılması, herkese ulaştırılması ve sporun sağlıklı bir yaşam için alışkanlık halini alması hedefleri uygulamada başarısız olmuştur. Seyir sporu dallarının geniş kitlelerce ilgi görmesi, kendine sponsor bulabilmesi ve büyük bir ekonomik pazar oluşturması sebepleriyle spor tesislerinin yapımı sırasında bu dallara öncelik verilmiştir (Öğüt, 2014).

Mevzuatta da belirtildiği üzere spor tesisi inşa etme ve gerekli finansmanın sağlanması süreçlerinin devlet tarafından yapılmasına rağmen spor dalları arasında yapılan adaletsiz seçim mevcut spor politikalarıyla ters düşmektedir. Ayrıca ticari bir kazanç yöntemi olarak seyir sporu tesislerinin kulüplere kiralanması ve kitle sporu tesislerinin ücretli kullanıma tabi tutulması spor tesislerinin ulaşılabilirliğini kısıtlayan bir diğer durum olarak karşımıza çıkmaktadır (Çeyiz ve Özbek, 2014). Oysa devlet; anayasa, kanun ve kalkınma planlarında sporu, sağlıklı ve zinde bireyler yetiştirebilmek üzere herkese eşit

şartlarda ulaştırılması gereken bir serbest zaman aktivitesi olarak tanımlamaktadır. Ancak günümüzde spor tesislerine aktarılan kısıtlı bütçenin kullanım yöntemi sporu herkese ulaştırmaktan çok spordan maksimum mali kazancı sağlayabilmek yönünde dönüşüme uğramıştır. Başarılı sayılabilecek tek uygulama halkın spor alışkanlığı kazanmasını sağlamak amacıyla ilk ve orta öğretim müfredatlarında yer alan beden eğitimi dersleri olurken ne yazık ki birçok eğitim kurumu alan sınırları içinde yeterli kapalı/açık spor alanı bulunmamaktadır.

Kıt kaynakların büyük oranda yarışmaya dayalı seyir sporlarına aktarılması sonucu ülkemizde spor denilince akla ilk gelen ve büyük bir izleyici kitlesine sahip olan futbol ve futbola ev sahipliği yapan stadyumların da büyük bir yapısal değişim geçirmesine sebep olmuştur. Bu durum “[f]utbolun milyonları peşinden sürükleyen dev bir sanayi haline gelmesi, kulüp yöneticilerini-medya patronlarını daha fazla seyirciyi ekrana çekebilmek, onlara daha mükemmel koşullarda hizmet vermek ve hepsinden önemlisi onların tüketimlerini artırmak için çeşitli projeler üretmelerine yol açmıştır” (Talimciler, 2008, s. 110). Özellikle son yirmi yılda sporun küreselleşmesi ve bir sanayi sektörü olarak görülmesi sonucu tüketimi arttırarak maksimum faydayı elde etmek ekseninde hazırlanan ve faaliyete geçirilen stadyum projeleriyle, stadyumlar tek bir yapı kütlesi olmanın ötesinde, içerisinde birçok işlevi barındıran spor kompleksleri haline gelmiştir (Öğüt, 2014). Bu işlevler amatör spor kulüplerine tahsis edilebilecek ek sahalar ve antrenman alanları olabileceği gibi tamamıyla ticari faaliyetler barındıran restoran, kafeterya, sinema ve oyun salonları gibi aktivitelerin yerine getirilebileceği mekanlar da olabilmektedir. Stadyumların işlevlerine yönelik yapılan yeniliklere ek olarak gelişen teknoloji ve tüketim alışkanlıkları neticesinde stadyum mimari projelerinde uluslararası standartların sağlanmasıyla taraftar ve oyuncu konforunun arttırılması hedeflenmiştir. Ancak günümüzde yapımı tamamlanan stadyum projelerinin bir kısmında yapısal eksikliklerin olduğu, bu hedeflerin tam anlamıyla gerçekleştirilemediği görülmektedir.

Devasa büyüklükleriyle yeni bir boyut kazanan stadyumların yapım maliyeti sporun devlet eliyle yönetiliyor olması sebebiyle devlet tarafından karşılanırken belirli ücretler karşılığında spor kulüplerine kiralanmaktadır. Bu durum devletin sporun geliştirilmesi ve herkese ulaştırılması hedefleriyle ayrılan bütçesinin büyük bir çoğunluğunun seyir sporlarına hizmet veren stadyumlara aktarılmasına yol açarken, sporun tabana yayılması ve kitle sporlarının desteklenmesi ilkesiyle ters düşmektedir. Çünkü bu sistemde stadyumlar

tahsis edildiği kulüpler tarafından maç günlerinde kullanılan, diğer günlerde ise boş kalan, herkesin olmaktan uzak kiralandığı spor kulübünün mülkü haline gelmiştir.

Stadyumların yeniden inşa süreçlerinde önemli bir husus genellikle kent merkezlerinde bulunan eski stadyumların kent dışına taşınması eylemidir. Bu durumun temelinde,

- Stadyumların kent merkezlerinde ulaşım, ses, kargaşa vb. sorunlara yol açtığı,
- Yeni stadyum projelerinin büyüklükleri itibariyle mevcut yerlerine sığamayacağı,
- Kent merkezlerinde yeni stadyumlar için uygun arazi bulmanın zor ve maliyetli olacağı,

gerekçeleri sunularak stadyumların farklı ve çoğunlukla kent merkezlerinden uzak yeni konumlarda yeniden inşa süreçleri başlamıştır. Ayrıca stadyumların kent dışına taşınması ile yeni stadyum bölgelerinde gelişmeye yardımcı katalizör etki sunacağı öngörülmüştür.

Stadyumların taşınma ve dönüşüm süreçleriyle ilgili bir diğer önemli husus ise eski stadyumların yıkılmasıyla oluşan kentsel boşluklardır. Uygulamada hatalar ve eksiklikler barındırsa da herkese ait olan stadyumların yıkılması sonucu oluşan boşluklar zaman zaman müşterek politikalardan uzak çeşitli şekillerde kullanılmıştır. Eski stadyumların yıkılması ile oluşan kentsel boşluklarda inşaat yapımının da önceliklendiği neoliberal politikalarla uyumlu olarak alışveriş merkezleri, ticari alanlar, konut alanları inşası gibi uygulamalar ülkemizde stadyum dönüşümlerin ilk döneminde sıklıkla gerçekleşmiştir.

2018 yılı itibariyle ise Cumhurbaşkanlığı imzalı ve Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı koordinatörlüğünde yapımı başlayan millet bahçeleri için eski stadyumların yıkılması ile oluşan kentsel boşluklar öncelikli proje alanlarını oluşturmuşlardır. Günümüzde yıkılan birçok stadyumun ve başka açık, yeşil ve çoğunlukla kamusal mülkiyetteki büyük alanların yerlerinde millet bahçeleri inşa edilmektedir. Kamuya maliyetleri yüksek olan bu bahçelerin içinde önemli ölçüde yapılaşmalar bulunmaktadır. Bu yapılaşmalar kafe, restoran, mescit, kütüphane, çocuk oyun alanı gibi ticaret ve sosyal donatı alanlarıdır. Genellikle 15.000 m²'den fazla olan devasa boyutları, içerisindeki ticari ve sosyal donatılarla birlikte millet bahçeleri kent halkı için rekreasyon alanı olmanın yanı sıra dışardan ilgi çekebilecek cezbedici turizm merkezleri olarak planlanmaktadır. Bu bahçelerin çevrelerindeki yapılaşmaya yön verebilecek güce sahip olmaları ile yakınlarındaki kentsel alanların rayiç bedellerini arttırması ve kentsel rantın oluşmasına sebep vermesi muhtemel etkilerindendir.

Özetle, devlet eliyle inşa edilen millet bahçelerinin kente sadece açık yeşil alan üretme gayesinde olmadığı, bunların politik ve ekonomik getirilerini de maksimize edecek öngörülerle birer prestij projesi halini aldığı söylenebilir (Kırmızı, 2021). Kırmızı (2021)

millet bahçelerinin çeşitli boyutlarını incelediği çalışmasında Jane Jacobs'un günümüz Türkiye'sinde yaşaması durumunda millet bahçelerine ne diyeceği sorgulamasını; Jacobs'un Amerikan kentlerindeki günün büyük bir bölümünde boş kalan devasa parklar üzerindeki yorumlarıyla ilişkilendirerek yapmıştır. Millet bahçeleri içerisindeki kullanım alanı olan ticari ve sosyal donatılarıyla sadece sayılı insanı kendine çekebilir ve bunun için büyük alanlar ve büyük bütçeler ayırmak mantıklı bir yatırım değildir. Bunun yerine daha küçük, spesifik aktiviteleri içeren ve kente yayılan parkları/bahçeleri tercih etmek, bu alanların kullanılabilirliğini arttırmanın yanı sıra, devasa millet bahçelerindekinden daha güvenli bir ortam duygusu yaratacaktır. Yine de millet bahçeleri; içeriğinden, siyasi ve ekonomik getirilerinden bağımsız olarak kente hava koridoru oluşturmaları, herkese açık dinlenme ve sosyalleşme alanları olmaları sebebiyle olumlu sayılabilecek müşterek politikalar taşıyan dönüşüm projeleridir.

Türkiye'nin yaklaşık yüz yıldır benzer hedefler çerçevesinde sporun herkese ulaştırılması politikası sporun müştereklerimizden biri olarak kavranabilmesi bakımından doğru bir adımdır. Buna rağmen hedeflerin gerçekleştirilememesi ve Türkiye'nin Avrupa ülkeleri arasında spor yapma oranı en düşük ülke olması sorgulanması gereken bir durumdur. Elinor Ostrom'un müştereklerin kavranması ve korunması için ortaya koyduğu temel ilkeler arasında müştereklere yönelik politikalar üretmek kadar bu politikaların uygulamadaki başarı durumunun sorgulanması da önemlidir. Ancak günümüzde spor politikalarının gerçekleştirilemediği her kalkınma planının mevcut durum değerlendirmesi bölümünde yer almasına rağmen politikalarda değişikliğe gidilmemiş, spor tesislerinin yapımındaki adaletsiz kaynak aktarımına yönelik yaptırım uygulanmamıştır. Böylece sporun herkese ulaştırılması amacıyla müşterek politikalar benimsenerek çıkılan yol, uygulamada başarısızlıklarla son bulmuştur.

1.11. Literatürde Stadyumların Dönüşümü

Neolibearal politikaların önemli bir aracı olan mekanın; bir meta, çitlenmiş ya da kamu ve özel mülkiyet ayrımına konu bir alan olarak görülmesini eleştirilerinin temeline alan Stavrides'in (S., çev., 2019) yaklaşımı, mekanı müşterekler olarak düşünmeyi ve anlamayı içerir. Yazar (2019) bunu herkesin olan ve herkese açık kalan bir alan olma niteliğinin ötesinde müşterek alanın yeni toplumsal ilişkileri ve ortak yaşamı ortaya çıkaran bir mekan olma potansiyeli üzerinden ortaya koymaktadır. Mekanın

müşterekleştirilmesinin nasıl mümkün olabileceğini farklı yerlerde yaptığı sosyal konutlar, kendi konutunu yapan yerleşimler, sokak ticareti ve sanatı, işgal edilen mekan, özgürleştirilmiş mekan ve grafiti incelemelerinden yola çıkarak göstermektedir. Müşterekten farklı olarak fiili/edimsel bir durumu anlatan müşterekleştirmenin, çok aktörlü bir yerelde yönetişimin temelini nasıl oluşturabileceğini ele alan Aydın ve Penpecioglu (2023) ise bunu İzmir'in kolektif belleğindeki önemli bir kamusal mekan olan Kültürpark üzerinden ortaya koymaktadır.

Spor alanlarının veya stadyumların dönüşüm süreçlerinde, bu mekanların müşterek kabulüne dayanan ve bu alanların müşterekleştirilmesini içeren politikalara ilişkin ulusal veya uluslararası bir kaynak bulunamamıştır. Bu nedenle yazın; stadyumların dönüşümünde neoliberal politikalar, yıkma ve yeniden inşa etme eylemleri üzerinden ele alınmıştır.

Öğüt, 2014 tarihli çalışmasında Türkiye'de spor yönetimi cumhuriyetin kuruluşundan günümüze dek ele almış, 2011 yılında kurulan Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesinde egemen olan spor yönetimindeki neoliberal politikaların spor kulüpleri ve stadyumlar üzerindeki yıkıcı etkilerini irdelenmiştir. Çalışmada spor kulüplerinin özelleşmesi, kamu yatırımlarının olimpiyat oyunlarına ev sahipliği yapacak şekilde seyir sporunu destekleyen yatırımlara yönelmesi ve stadyumların ticaret mekanı ve prestij projeleri halini alması eleştirilmiş, bu durumun bakanlığın sporun herkese ulaştırılması hedefine ters düştüğü vurgulanmıştır. Çalışmanın teorik temeli yarı yapılandırılmış grup görüşmesi ve basın taramalarından elde edilen verilerle desteklenmiş, sporun herkese ulaştırılması gerekliliği vurgulanmıştır (Öğüt, 2014).

Öğüt'ün (2014) çalışması stadyumların dönüşüm süreçlerine, spor yönetiminin dönüşüm süreçlerinin de dahil edilmesi gerekliliği fikrini çağrıştırmış ve bu şekilde tezin teorik kapsamının zenginleşmesini sağlamıştır. Buna ek olarak mevzuatta spor politikalarıyla teorik çerçeve genişletilmiş ve spor alanlarının müşterek olma nitelikleri kabulüyle tezin özgünlüğü ortaya konmuştur.

Ulusal yazında stadyumların dönüşüm süreçleri çoğunlukla, stadyumların yeniden inşa süreçleriyle birlikte eski stadyumların bulunduğu bölgelerde açığa çıkan kentsel boşluk ve kamusal alanlarının yeniden işlenmesi konuları çerçevesinde ele alınmıştır. Ayrıca stadyumların kentsel belleğe katkısı, stadyumların yıkılması eyleminin kentsel belleğe etkisi ve kullanıcıları ile yıkılan stadyumlar arasındaki hisli bağlar kapsamında ele alınan çalışmalar da bulunmaktadır.

Şensoy ve Tual, 2015 tarihli çalışmalarında Eskişehir ilindeki stadyumun yıkma ve yeniden inşa süreçlerini konu edinmiştir. Makalenin yazım tarihi itibarıyla alan çalışması boyunca yeni stadyumun inşa süreci tamamlanmamıştır. Ancak stadyum projesi ve yer seçiminin duyurulması, geçmişteki örnekler (Adana 5 Ocak, Kayseri Atatürk Stadyumları) esas alınarak; stadyumlarının dönemin ihtiyaç ve tüketim alışkanlıkları doğrultusunda, çevresinde farklı kullanım alanlarıyla ilişkilendirilerek çoğunlukla kent merkezlerinden taşınması sorgulanmıştır. Sorgulanan diğer bir konu ise eski stadyumun oluşturacağı kentsel boşluk ve bu boşluğun kentsel ranta kurban edilmesi durumudur. Çalışma, Eskişehir örneği başta olmak üzere yeni stadyumların kent dışına taşınması eylemini; kent merkezinde ulaşılabilir bir gösteri alanı olan stadyumun, kentsel beleğe katkısı ve kent peyzajındaki odak noktası olması özelliğinin yok edilmesi olarak yorumlamaktadır. Sonuçta, yazarlar (2015) eski stadyumların yok sayılması yerine yerinde iyileştirmeler ile dönemin istek ve ihtiyaçlarına uygun hale getirilmesini veya yıkımı kesinleşen stadyumlar için ise alanın kimliğine özgü kentsel tasarım projelerinin yapılmasının gerekliliğini vurgulamıştır.

Yazın taramasında teze konu olan Trabzon Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nun yıkım sürecini ele alan iki çalışma olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan biri Atasoy'un 2020 tarihli, diğeri ise Yalçinkaya ve Sofuoğlu'nun 2022 tarihli çalışmalarıdır. Ancak iki çalışma da yeni stadyumun inşa süreci veya yöntemine yönelik bir yorumda bulunmamıştır. Atasoy (2020), çalışmasında eski stadyumu yer sevgisi, hisli bağlar ve kentsel bellekte hatıra bir mekan olarak ele almış ve nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmada yaygın bir sosyal medya uygulaması olan Facebook ile taraftar gruplarına ulaşılmış, araştırma kapsamındaki sorular çerçevesinde stadyumun yıkımı ile spor tarihinin silinmesi ve kente verilen zarar irdelenmiştir. Sonuç bölümünde katılımcılardan alınan cevaplar ve mevcut dönüşüm örneklerinin değerlendirmesiyle, stadyumun yerinde rehabilitasyonu ile yaşanan kayıpların önlenebileceği savunulmuştur. Yalçinkaya ve Sofuoğlu (2022) ise Atasoy'dan (2020) farklı olarak Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nun yıkma eylemini detaylandırmadan önce ülke genelindeki son 10 yılda yapılan yeni spor yapıları ve eski alanlardaki işlev değişimini ortaya koymuştur. Bu yönüyle çalışma ve tez arasında benzerlikler olduğu söylenebilir. Ancak tez kapsamında seçilen zaman aralığı ve incelemenin detayları bakımında farklılıklar mevcuttur. Yazarların (2022) çalışmalarının özünde eski stadyum ve çevresinin bir bütün olarak kent kimliği mekanı oluşu ve bu alanın yok edildiği görüşü vardır. Tartışılan bir diğer konu ise diğer çalışmalarda olduğu gibi kentle bir bütün olan ve tarihsel süreçle hep kent merkezlerinde bulunan spor alanlarının kent dışına taşınmasının yersizliğidir.

Uluslararası yazında da stadyumların dönüşümü Türkiye’dekine benzerdir. Farklı olarak Türkiye’ye nazaran stadyumların yeniden inşa süreçleri daha önce başladığı için yazında yeni inşa edilen stadyumların inşası sürecine yönelik deneyimler, çevresine etkileri gibi konularda olumlu ve olumsuz örneklerle rastlamak mümkündür.

Junhagen ve Lillo 2017 tarihli çalışmasında, İspanya’nın ünlü futbol takımlarından Atletico Madrid’e ev sahipliği yapan Vicente Calderon Stadyumu’nun yeni bir stadyumun inşa edilmesi sebebiyle saf dışı bırakılmasının kentsel belleğe etkisini ve taraftarların tepkilerini odak grup görüşmeleriyle ele almıştır. Odak grup görüşmelerinde yeni stadyuma karşı itirazlar dikkat çekmektedir. Bu durum dünyanın neresinde olursa olsun ülkemizde olduğu gibi İspanya’da da stadyumlara olan aidiyet duygusuyla ilişkilidir. Çalışma kapsamında yeni stadyum inşa süreçlerine yönelik müşterek politikalar yer almaktadır. Bu politikalar taraftarların katkılarını göz ardı etmemek, dönüşüm sürecine dahil etmek ve taraftarların stadyumlar için sadece tüketici değil aynı zamanda üretici kimliklerinin varlığını kabul etmektir. Sonuç olarak bu yöntemle inşa edilecek stadyumların tarihleriyle birlikte var olmaya devam edebilmeleri için mekanla ilişkilerinin de atlanmaması gerekliliği vurgulanmıştır (Junhagen, S., Lillo, G., 2017).

Bulley 2002 tarihli çalışmasında stadyumların dönüşümünde eski stadyumların yarattığı kentsel boşluğun değerlendirilmesinin yanı sıra yeni stadyumun çevresinin gelişmesine sağlayacağı katalizör etkiyi konu edinmiştir. Bu çalışmada İngiltere’de yıllar boyunca stadyumların kentin merkezinde, yürüyerek ulaşılabilen ve maç günleri haricinde de kullanıcısının kalbine dokunabilen yerler olduğunu vurgulanmıştır. Ancak son on yıl içerisinde yeni inşa edilen stadyumların farklı politikalarla inşa edildiği ortaya konmuştur. Bunlar stadyumların ekonomik olması için kent dışına taşınması, maç günleri dışında boş alanlara dönüşmemesi için stratejik konumların seçilmesi gerekliliği, ticari faaliyetlerle desteklenmesi, kentlerin geleceği için katalizör olarak kullanılması ve spor kulüplerinin stadyumlardan maksimum fayda elde edebilmesidir. Yazar (2002) çalışma ile bu yeni stadyum inşa etme deneyimleri ve hedeflenen hususları, İngiltere ve Amerika’dan çeşitli stadyum örnekleriyle (Riverside, Middlesbrough, Reebook, Sunderland, Britannia) detaylandırarak benzerlikleri ortaya koymuş, bu örneklerde maksimum fayda için yeni stadyumların yer seçimlerinde yapılacak fizibilite analizlerinin önemi ve yeni stadyumların çevresine sağladığı katalizör etkiyi vurgulamıştır.

Church ve Penny 2013 tarihli çalışmasında son on yılda inşa edilen stadyumların kar amaçlı güç ve ticaret merkezi olma yönlerinin yanı sıra, stadyumla birlikte çevresindeki

mekanların birbirini nasıl inşa ettiğini konu edinmiştir. Çalışmada stadyumların yeni yerlerinde kar elde etmek ve mekan üretmek amacının dışında taraftarların kolektif kimlikleri için duygusal ve kültürel açıdan önemi vurgulanmıştır. Bu teorik temele dayanan çalışmayla, Arsenal Spor Kulübü'nün–1913 yılı itibariyle yaklaşık bir asır süredir kullandığı stadyumdan–2006 yılında yeni stadyumuna taşınması örneği incelenmiştir. Yeni stadyumun büyüklüğü, maddi getirileri, çevresine sağladığı katalizör etki ve mekan inşa etme gücü, eskiyi yeniye getirme yöntemiyle değerlendirilmiştir. Yeni yerde inşa edilen yapılara eski stadyumun tarihine atıfta bulunan isimler verilmiş, aidiyet duygusunu geliştirecek anıtsal mimari öğeler kullanılmıştır. Benzer şekilde yeni stadyumda hatıra köşeleri, sergi ve müzelerle eski stadyumun yaşatılmasına yönelik çalışmalar sürdürülmüştür. Yeni stadyum inşa etme sürecindeki olumlu yönlerine ve taraftarların baskısına rağmen stadyum eski ismini koruyamamış sponsorluk anlaşması yapmıştır (Church ve Penny, 2013). Çalışma tez kapsamında hedeflendiği üzere stadyumların dönüşüm sürecinde doğrudan bu isimle kullanmasa da müşterek yaklaşımları ele alışıyla benzerlik göstermektedir.

Yazın incelemesiyle ele alınan örnekleri şehir ve bölge planlama disiplini kapsamında geliştirmek ve çalışmanın ana sorusuna cevap aramak amacıyla bir sonraki bölümde “Yapılan Çalışmalar”a yer verilmiştir.

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

Bu bölümde tezin ilk bölümünde kurulan kavramsal çerçeve kapsamında ülke düzeyinde ve Trabzon özelinde yapılan örnek alan çalışmaları ve bu kapsamda oluşturulan araştırmanın her iki aşama için önermeleri ile bunlara yönelik verileri ve kullanılan yöntemler açıklanmıştır.

Sporun geliştirilmesine yönelik politikalar farklı ülkelerdekine benzer şekilde müşterek temellere dayanmaktadır. Sporun devlet eliyle yönetildiği ülkemizde de diğer dünya ülkelerinde olduğu müşterek spor politikaları mevzuatta yer almaktadır. Sporun müşterekleştirilmesi ve herkese ulaştırılması görevi devletin yerine getirmesi gereken bir görev olmasına rağmen uygulamada istenen başarıya ulaşılamamıştır. Bu durum spor alanlarının üretimi ve kentlere yayılımındaki adaletsiz durumdan kaynaklanmaktadır. Bu kapsamda çalışma konusu seçilen stadyumların kullanım ömrünü doldurmuş olması ve kapasitelerinin yetersizliği sebep gösterilerek son yirmi yıl içerisindeki yaşadığı dönüşüm; ülke genelinde bütüncül bir değerlendirme, alan çalışmasında ise detaylı incelemeye tabi tutularak müşterekler çerçevesinde iki aşamada sorgulanmıştır.

İlk aşamadaki ülke düzeyinde bütüncül bir değerlendirme yapılabilmesi için literatür kapsamında ortaya konulan ülkemiz spor politikaları ve bu politikalar kapsamında inşa edilen stadyumların eski ve yeni biçimlerinin müşterekler kapsamında değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda “Mevzuatta yer alan müşterek spor politikalarının başarı durumu nedir?” araştırma sorusu ve bununla ilgili “Yeni stadyumların üretim ve tüketim süreçleri müşterek politikalardan uzaktır” önermesinin sorgulanması yapılmıştır. Bu amaçla, yapılan kuramsal tespitin ardından uygulamadaki başarı durumunu ölçmek için neoliberal politikaların ivme kazandığı 2000 sonrasında yıkma ve neredeyse tamamen farklı yerde yeniden yapım süreci geçirmiş olan 19 ildeki 20 stadyum ele alınmıştır. Bu stadyumlar çeşitli ölçütler kapsamında karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve önermenin doğruluğu açıklanmaya çalışılmıştır.

İkinci aşamadaki Trabzon özelindeki örnek alan çalışmasında ise, ülke düzeyindeki önermeyi destekleyen nitelikte “2000 yılı sonrasında stadyumlarda yaşanan yıkma ve farklı yerde yeniden inşa etme süreci müştereklere yönelik politikaları kapsamakta mıdır?” araştırma sorusunun cevabı aranmıştır. Bu amaçla, Trabzon özelindeki örnek alan çalışmasında

hem ülke düzeyinde bulguların tespitlerinin desteklenmesi hem de stadyumların söz konusu süreçlerinin müşterek spor politikaları özelinde detaylı analiz edilerek aşağıda listelenen önermelerin doğrulukları tespit edilmeye çalışılmıştır. Önermelerden 4. ve 5. ile 6. ve 7. kendi aralarında ilişkili olmaları nedeniyle toplam iki sorgulamada (4.-5. birlikte tek bir soru ile ve 6.-7. birlikte tek bir soru ile) incelenmiştir.

1. Stadyumların kent merkezlerinden taşınmasıyla spor tesislerinin kullanıcılar ile ilişkisi zayıflamıştır.
2. Stadyumların kent merkezlerinden taşınması sporun müşterek kimliğine zarar vermiştir.
3. Stadyumların kent merkezlerinden taşınması spor tesislerinin kentsel bellekteki kimliğine zarar vermiştir.
4. Yeni stadyumların yer seçiminde müşterek politikalar gözetilmemiştir.
5. Eski stadyum alanlarının yeniden inşa süreçlerinde müşterek politikalar gözetilmemiştir.
6. Stadyumların kent merkezlerinden taşınması sporun müşterek kimliğine zarar vermektedir.
7. Stadyumların kent merkezlerinden taşınması spor tesislerinin müşterek kullanım anlayışına zarar vermektedir.

2.1. Ülke Düzeyinde İncelenen Alanlar, Veriler ve Yöntem

Ülke düzeyindeki çalışmalar kapsamında yukarıda belirtilen “Mevzuatta yer alan müşterek spor politikalarının başarı durumu nedir?” araştırma sorusuna yönelik, uygulamada “Stadyumların üretim ve tüketim süreçleri müşterek politikalardan uzaktır” önermesinin sorgulanması hedeflenmiştir.

Ülkemizde stadyumlar kullanım ömrünü doldurduğu ve kapasitelerinin yetersiz olduğu gerekçeleriyle dönüşüme tabi tutulmuştur. Bu dönüşüm mevcut stadyumların yıkılarak neredeyse tamamının farklı bir alana kent dışına taşınmak suretiyle yeniden inşa edilmesi sürecidir. Çalışmaya konu olan stadyumların seçiminde mevcut stadyumların yıkılarak yenilerinin inşa sürecinin gerçekleştiği ve faaliyete geçtikleri 2000 yılı sonrası esas alınmıştır. Bu yıldan sonra inşa edilen farklı büyüklüklerde birçok stadyum arasından seyirci kapasitesi 15.000’den, alanı ise 5 hektardan büyük olan kent ölçeğindeki stadyumlar çalışmaya dahil edilmiştir (bk. 3.1.1. Bölüm, Tablo 7).

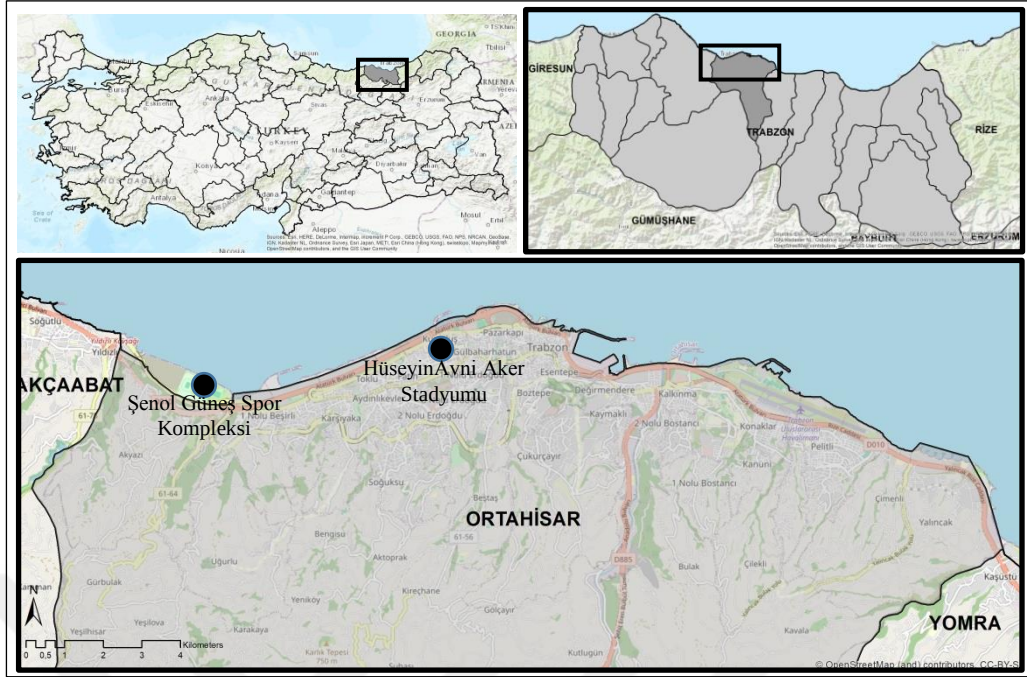
Seçilen yirmi stadyumun eski ve yeni durumlarının karşılaştırılması için kullanılan ölçütler; stadyumların faaliyet ve açılış yılları, seyirci kapasiteleri, alansal büyüklükleri, eski stadyum alanının günümüzdeki kullanım şekli ve stadyumların yaşadığı isim dönüşümleridir. Stadyumların yer seçimlerindeki ortak özelliklerin ortaya konabilmesi için yeni ve eski stadyumların kent içindeki konumu ve büyüklüğü Google Earth programı Timelaps uygulamasından aynı ölçekte farklı tarihlerden elde edilen görüntülerle karşılaştırılmış, eski ve yeni stadyumların kentin merkezine, merkezin birden çok olması durumunda en yakına olan uzaklığı kapsamında incelenmiştir. Tüm bu incelemelerde kullanılan veriler, internet kaynakları ve Google Earth uygulaması üzerinden derlenmiştir.

2.2. Trabzon Özelinde Çalışma Alanları, Veriler ve Yöntem

Örnek alan çalışmalarında cevabı aranan ve önceden belirtilen “2000 yılı sonrasında stadyumlarda yaşanan yıkma ve farklı yerde yeniden inşa etme süreci müştereklere yönelik politikaları kapsamakta mıdır?” araştırma sorusunun cevabı için Trabzon ili eski Hüseyin Avni Aker Stadyumu ve yeni Şenol Güneş Spor Kompleksi seçilmiştir (Şekil 1). Trabzon ilinin seçilmiş olmasının nedeni Trabzon’un geçmiş yıllarda 2011 Avrupa Gençlik Olimpik Oyunlarına (EYOF) ev sahipliği yapmış bir spor kenti ve Trabzonspor’un büyük taraftar kitlesine sahip ülkenin dört büyük takımından biri olmasının yansısı çalışma alanına olan konumsal yakınlıktır. Ayrıca genele yönelik çalışma kapsamında ele alınan stadyumlar arasındaki en büyük alan artışını yaşamış, en yüksek kapasiteli stadyumlardan birini barındıran yeni bir spor kompleksi inşa edilmiş olmasıyla Trabzon örneği stadyumların dönüşümü açısından önemli bir çalışma alanıdır.

Trabzon ili Hüseyin Avni Aker ve Şenol Güneş Spor Kompleksi’ ne yönelik olarak üç adımlı bir veri toplama sistemi kurgulanmıştır. Bu adımlar;

1. Eski ve yeni stadyuma ait çevre düzeni planından başlamak üzere ilgili nazım, uygulama imar ve vaziyet planları kapsamında; yaşanan mekânsal dönüşümün planlama hiyerarşisi içindeki karşılığının incelenmesi ve planlamada müşterek spor politikalarının sorgulanması,
2. Hüseyin Avni Aker Stadyumu’nun yıkılması ve Şenol Güneş Spor Kompleksi’nin inşa edilme sürecine dahil olan yerel ve ulusal basın, alanında uzman akademisyenler, meslek odaları gibi tüm aktörlerin görüşlerinin tarihsel olarak incelenmesi,

Şekil 1. Trabzon özelindeki örnek çalışma alanları

(ArcGIS topografik ve OSM altlık verileri üzerinde Türkiye İdari Sınır Haritaları kullanılarak hazırlanmıştır.)

3. Eski stadyumun yıkım ve yeni kompleksin inşa edilme sürecinin kullanıcılar perspektifinden anlaşılabilmesi için yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak toplamda yirmi katılımcı ile görüşmeler yapılmıştır.

2.2.1. Nitel Araştırmanın Kapsamı, Örneklemi ve Katılımcıları

Nitel araştırma kapsamındaki Trabzon ili Hüseyin Avni Aker-Şenol Güneş Spor Kompleksi dönüşüm süreci incelemesinde; planlama süreci ve kent aktörleri bakımından elde edilen genel görüşler sonrasında doğrudan kullanıcılarla iletişimde bulunulmuştur. Bu kapsamda alanda derinlemesine incelemeler yapılmıştır.

“2000 yılı sonrasında stadyumlarda yaşanan yıkma ve farklı yerde yeniden inşa etme süreci müştereklere yönelik politikaları kapsamakta mıdır?” araştırma sorusunun örnek olarak seçilen Hüseyin Avni Aker stadyumunun yıkılması ve bunu ikame etmek için farklı bir yerde Şenol Güneş Spor Kompleksi’nin inşa edilmesi ve kullanılması sürecinin kentsel mekandaki etkilerinin kullanıcıların bakımından çözümlenmesi hedeflenmiştir.

Kullanıcısı gözünden stadyumların dönüşümü sorgulamasında, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak (2022 şampiyonluk öncesi ve sonrası 10’ar olmak üzere) toplamda 20 katılımcı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma sorusuna dayanan

toplam yedi önermeye yönelik olarak görüşmelerde katılımcılara toplamda beş soru (4-5. ve 6.-7. önermeler için birer) yöneltilmiş, verilen cevaplar ses kayıt cihazı ile kaydedilerek derinlemesine incelemeye tabi tutulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin tercih edilme sebebi; stadyumun dönüşüm süreci incelemesinde, soruların net biçimde stadyumlar özelinde sınırlandırılmasıyla futbolun konunun önüne geçmesini önlemektir. Gerekli durumlarda görüşme içerisinde ek sorularla katılımcıların duygu ve düşünceleri daha iyi anlaşılmasına çalışılmıştır.

Katılımcılara yöneltilen soruların ilk üçünün yıkılan Hüseyin Avni Aker Stadyumu ve yeni Şenol Güneş Spor Kompleksi için katılımcılar tarafından ayrı ayrı cevaplandırılması istenmiştir. İlk üç soru ile temel olarak stadyumların katılımcılar tarafından kullanım amaç ve sıklığı, stadyumlarla ilişkilendirilen duygu, mekan, olay gibi kavramların irdelenmesi hedeflenmiş, her iki stadyum dönemindeki cevaplar karşılaştırmalı olarak alınmıştır. Katılımcılara yönlendirilen son iki soru ise doğrudan Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nun yıkılması ve Şenol Güneş Spor Kompleksi'nin inşa sürecini kapsamaktadır. Bu süreçte katılımcıların duygularının, düşüncelerinin ve alışkanlıklarındaki değişimlerin ölçülmesi hedeflenmiştir. Soruların kısa anlaşılır ve amacına uygun hazırlanması esas alınmıştır. Katılımcılara yönlendirilen sorular, araştırma sorusu ve önermeler kapsamında Tablo 5'te sunulmaktadır.

Tablo 5. Görüşme soruları ve önermeler

Araştırma Sorusu	Önerme	Soru no	İlgili Görüşme Sorusu
2000 yılı sonrasında stadyumlarda yaşanan yıkma ve yeniden inşa etme süreci müştereklere yönelik politikaları kapsamakta mıdır?	Stadyumların kent merkezlerinden taşınmasıyla spor tesislerinin kullanıcılar ile ilişkisi zayıflamıştır.	1	Stadyum ve çevresini kullanma amaç ve sıklığınız nedir? *
	Stadyumların kent merkezlerinden taşınması sporun müşterek kimliğine zarar vermiştir.	2	Stadyumlarla ilişkilendirdiğiniz duygular, olaylar var mı? *
	Stadyumların kent merkezlerinden taşınması spor tesislerinin kentsel bellekteki kimliğine zarar vermiştir.	3	Stadyumlarla ilişkilendirdiğiniz başlıca mekanlar, izler ve odaklar nelerdir? *
	Yeni stadyumların yer seçiminde müşterek politikalar gözetilmemiştir.	4	Hüseyin Avni Aker Stadyumunun yıkılarak yeni bir konumda farklı bir isimle inşa edilmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?
	Eski stadyum alanlarının yeniden inşa süreçlerinde müşterek politikalar gözetilmemiştir.	4	
	Stadyumların kent merkezlerinden taşınması sporun müşterek kimliğine zarar vermektedir.	5	Hüseyin Avni Aker Stadyumu yıkılmadan önceki bir maç günü ile günümüz Şenol Güneş Spor Kompleksinde oynanan maç günleri arasında farklar var mı, varsa nelerdir?
	Stadyumların kent merkezlerinden taşınması spor tesislerinin müşterek kullanım anlayışına zarar vermektedir.	5	

*(Hüseyin Avni Aker Stadyumu ve Şenol Güneş Spor Kompleksi için sorunun ayrı ayrı cevaplanmış olduğunu ifade etmektedir.)

Çalışmanın örnekleme, amaçlı örnekleme içeren nitel araştırma yöntemlerinden “maksimum çeşitlilik örnekleme” (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 117) esas alınarak

oluşturulmuştur. Bu yöntemle küçük bir örneklem grup içerisinde maksimum çeşitlilik sağlamak hedeflenmiştir. Patton'a (1987) göre küçük bir grup içerisinde maksimum çeşitlilikle yapılan bir çalışma hem birçok farklı durumu detaylarıyla ortaya koyması hem de farklı durumlar arasındaki benzer ve farklı yönleri keşfetme olanağı sağlamasıyla önemlidir. Çalışmada maksimum çeşitlilik örnekleme yönteminin kullanılma amacı, Yıldırım ve Şimşek'in (2021) de belirttiği üzere genellemelerin yerine olgu ve olayların derinlemesine ve açıklayıcı bilgilerinin ortaya konmasıdır. Başka deyişle çalışma yöntemi ile grup içerisindeki katılımcıların görüşme sorularına verdiği cevaplardan genelleme yapmak yerine stadyum fiziki mekanlarının yaşadığı dönüşümün kullanıcılar üzerindeki duygu ve mekan kullanma deneyimlerindeki değişimlerin varsa ortak ve farklı yönlerini detaylarıyla ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır.

Görüşme için 14'ü erkek 6'sı kadın olmak üzere 20 kişilik bir örneklem grup oluşturulmuştur. Oluşturulan örnekleme katılımcıların cinsiyetlerinin, yaş gruplarının, eğitim durumlarının, mesleklerinin ve futbola olan ilgi durumlarının farklılık göstermesine özen gösterilmiştir. Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nun 2017 yılında faaliyetine son verildiği göz önünde bulundurularak katılımcı yaş sınırı minimum 20 yaş olarak belirlenmiştir. Katılımcıların %25'i (n=5) 20-25 yaş grubu aralığında, %25'i (n=5) 26-30 yaş grubu aralığında, %25'i (n=5) 31-40 yaş grubu aralığında, %15'i (n=3) 41-50 yaş grubu aralığında %10'u (n=2) ise 50 yaşın üzerindedir. Katılımcıların eğitim durumları ise %10'u (n=2) İlkokul mezunu, %5'i (n=1) Ortaöğretim, %15'i (n=3) Ön Lisans, %65'i (n=13) Lisans mezunu, %10'u (n=2) ise Doktora mezunu şeklinde gruplanmıştır. Katılımcılardan %20'si (n=4) takım tutmayan, %5'i (n=1) Fenerbahçeli, %5'i (n=1) Beşiktaşlı, %70'i (n=14) ise Trabzonsporludur. Takım tutan 16 kişinin %75'i (n=12) futbola yüksek ilgi, %25'i (n=4) orta derecede ilgi duyarken, takım tutmayan dört kişi ise futbola düşük derecede ilgi duymaktadır (Tablo 6). Görüşmeler 2021 bahar (Mayıs) ve 2022 güz (Eylül, Ekim, Aralık) eğitim öğretim dönemi olmak üzere iki farklı tarihte iki farklı grupta yapılmıştır. Görüşmelerin ikinci bir grupta farklı bir dönemde yapılma nedeni 2021-2022 sezonunda Trabzonspor'un Süper Lig'de yaklaşık 40 yıl sonra kazanmış olduğu şampiyonluğun kullanıcılar üzerindeki etkisinin değerlendirilmesidir.

Katılımcılarla yapılan görüşmeler ortalama 18 dk olarak kaydedilmiş olup en kısa görüşme süresi yedi dk en uzun görüşme süresi ise 42 dk'dır. Kadınlarda en kısa görüşme süresi yedi dk en uzun görüşme süresi ise 39 dk olarak ölçülmüş, bu değer erkeklerde sırasıyla dokuz dk ve 42 dk olmuştur. Takım tutmayan ve futbola ilgisi düşük

katılımcıların görüşme süreleri kısayken futbola olan ilgi arttıkça görüşme sürelerinin arttığı görülmüştür. Futbola ilgisi düşük katılımcılar çalışmaya dahil edilirken cevapların sınırlı kalabileceği öngörülmüş olsa da bu katılımcıların cevapları eski-yeni stadyum ve çevrelerinin kentteki görünürlüğünün sorgulanması açısından önemlidir.

Tablo 6. Katılımcı bilgileri

Katılımcı Bilgileri	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Meslek	Futbola İlgisi Durumu	Tuttuğu Takım	Görüşme Tarihi	Görüşme Süresi (dk.)
K1	Erkek	20	Ortaöğretim	Öğrenci (Lisans)	Yüksek	Trabzonspor	2022 Eylül	9
K2	Kadın	22	Ön Lisans	Çalışmıyor	Düşük	Tutmuyor	2022 Aralık	8
K3	Erkek	22	Ön Lisans	Çalışmıyor	Yüksek	Fenerbahçe	2022 Ekim	15
K4	Erkek	24	Lisans	Öğrenci	Yüksek	Trabzonspor	2021 Mayıs	21
K5	Erkek	25	Lisans	Şehir Plancısı	Orta	Trabzonspor	2021 Mayıs	14
K6	Erkek	26	Lisans	Şehir Plancısı/ Eski Amatör Futbolcu	Yüksek	Trabzonspor	2021 Mayıs	28
K7	Erkek	26	Lisans	Makine Mühendisi	Yüksek	Trabzonspor	2021 Mayıs	23
K8	Erkek	27	Ön Lisans	Müziyen/Sosyal Medya Fenomeni	Yüksek	Trabzonspor	2021 Mayıs	18
K9	Kadın	27	Lisans	Çalışmıyor	Düşük	Tutmuyor	2022 Ekim	9
K10	Kadın	28	Lisans	Öğretmen	Yüksek	Trabzonspor	2022 Ekim	39
K11	Erkek	32	Lisans	Şehir Plancısı	Orta	Beşiktaş	2021 Mayıs	14
K12	Kadın	32	Lisans	Aşçı	Yüksek	Trabzonspor	2022 Eylül	11
K13	Erkek	37	Lisans	Memur/ Trabzon Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü	Yüksek	Trabzonspor	2021 Mayıs	22
K14	Erkek	35	Lisans	Harita Mühendisi	Yüksek	Trabzonspor	2021 Mayıs	21
K15	Kadın	37	Lisans	Laborant	Düşük	Tutmuyor	2022 Ekim	8
K16	Erkek	43	Doktora	Tarihçi (Çalışmıyor)	Orta	Trabzonspor	2022 Aralık	21
K17	Erkek	44	Doktora	Öğretim Görevlisi	Yüksek	Trabzonspor	2022 Aralık	42
K18	Erkek	51	Lisans	Şehir Plancısı	Orta	Trabzonspor	2021 Mayıs	20
K19	Kadın	58	İlkokul	Ev Hanımı	Düşük	Tutmuyor	2022 Aralık	7
K20	Erkek	64	İlkokul	Emekli Esnaf	Orta	Trabzonspor	2022 Ekim	11

3. BULGULAR VE İRDELEMELER

3.1. Ülke Düzeyi Çalışması

Genele ilişkin çalışma kapsamında stadyumlarda yaşanan dönüşümlerin karşılaştırmalı incelemesinde esas alınan hususlar,

- Yeni stadyum inşa süreçlerinde yaşanan isim değişikliklerinin, stadyumların kentlerde uzun yıllar içinde oluşturduğu kentsel kimlik ve kolektif bellek üzerindeki etkisinin sorgulanması,
- Yıkılan stadyumların ardından oluşan kentsel boşlukların güncel durumları, yeni stadyumların inşa edildiği alanların yer seçimi ve yaşadığı işlev dönüşümü ile stadyumların dönüşüm süreçlerinde alan ve seyirci kapasitelerindeki artışın müşterekler perspektifinden sorgulanması,
- Bir kent kimliği ögesi olarak sosyalleşme ve toplanma alanı imkânı sağlayan stadyumların, yeni yer seçimi süreçlerinin kentteki görünürlüğü ve erişilebilirliğine etkisinin sorgulanmasıdır.

3.1.1. Stadyumların Dönüşüm Süreçlerinde İsim

Eski stadyumlar içinde barındırdıkları merak duygusu, yaşanan iyi ve kötü tüm geçmişe olan aidiyet ve hatırlama isteğiyle birlikte kentsel ve aynı zamanda kolektif bellek mekanlarıdır. Bu mekanlar faaliyet yılları içerisinde ismiyle bir bütün olarak hafızalara kazınmış, stadyum kelimesinin kentteki karşılığı olmuşlardır. Günümüzde eski stadyum adlandırmalarının yüksek oranda hiçe sayılması sebebiyle sadece yeni stadyum isimlendirmelerine bakarak dahi, bu adların adeta toplumun tarihsel geçmişle olan ilişkisinin ya da bağlarının koparılması ve geçmişin toplumsal bellekten silinmesine yönelik verildiği sonucu çıkarılabilir.

Eski stadyumlar, geçmişte eski Yunan agoraları, Roma forumları ve amfi tiyatroları vb. tarihin ilk spor alanlarında olduğu gibi faaliyet verdiği yıllar boyunca tek bir isimle anılmışlardır. Oysa günümüzde stadyumlara bir gelir kaynağı olarak sponsorluk

anlaşmalarına dayanan isimlendirme yönteminin tercih edildiği görölmektedir. Stadyumların yıkılarak yeniden inşa edilmesinden bağımsız olarak, isimlerinin değişmesi ve hatta bu yeni isimlerinin de sponsorluklarla sürekli değişebilmesi stadyumlarla kurulabilecek olası hisli bağların ve toplumsal belleğin etkisini zayıflatmaktadır. Çünkü sponsorluklara dayalı stadyum isimlendirmeleri belirli periyotlarla güncellenebilmekte, yapılan anlaşmaların süresi dolduğunda anlaşma yenilenebileceği gibi feshedilmesi sonucu stadyum bir anda farklı bir sponsor ve isimle anılmaya başlanabilmektedir. Örneğin, Trabzon şenol Güneş Spor Kompleksi için Trabzonspor 2017 yılı itibariyle Medical Park ile imzalamış olduğu isim anlaşması sebebiyle Medical Park Stadyumu olarak anılırken 2022 yılında isim anlaşmasının süresi dolmuş ve 2023 yılında Papara Anonim şirketi ile imzaladığı beş yıllık isim anlaşması sonucu sponsorluğa dayalı adı Papara Park Stadyumu olmuştur (Karakurum, 2023). Böylelikle stadyum henüz aynı adla on yılını dolduramamışken, başka deyişle çok yeni sayılabilecekken ikinci ismini alarak futbolu doğrudan takip etmeyen kentli için kafa karışıklığı yaratmıştır. Marka ismi taşıması sebebiyle toplumsal ve kentsel bellekte yer edinebilecek bir nitelik taşımamaktadır. Bu durum sporun neoliberal politikalarla endüstriyel bir iş kolu haline gelmesinin bir sonucu olarak müştereklerin korunması anlayışıyla zıt düşmektedir.

Çalışma kapsamında stadyumların dönüşümü sürecinde isim konusunun detaylıca incelenmesi için 19 ildeki toplamda 20 stadyumun dönüşüm sürecine ait genel bilgiler il, tahsis edildiği spor kulübü, eski tesisin adı, faaliyet yılları, kapasite, alan, eski tesis alanının mevcut durumu ve yeni tesisin adı, sponsorlu adı, yeni tesisin açılış tarihi, kapasite ve alan verileri kapsamında Tablo 7’de derlenmiştir.

Tablo 7 incelendiğinde yeniden inşa süreci sonrasında tesislerden sadece dördünün ismini koruduğu görölmüştür. Bunlar Samsun 19 Mayıs, Eskişehir Yeni Atatürk, Sakarya Atatürk Stadyumları ve İstanbul Ali Sami Yen Spor Kompleksi’dir. Her ne kadar resmiyette isimlerini koruyor görünse de bu tesisler arasında İstanbul Ali Sami Yen Spor Kompleksi sponsorluk anlaşması gereği Rams Park (TFF, b.t.) ismini kullanırken, Sakarya Atatürk Stadyumu ise sponsorluk anlaşması için yüklenici firma aramaktadır (Kaynar, 2023).

Stadyumların isim değişikliklerinde en çok dikkat çeken husus, yeniden inşa edilen 20 stadyumun 10’unun eski adının Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Atatürk’e ithafen O’nun adını almasına karşılık günümüzde sadece Sakarya ve Eskişehir illerinde bu ismin korunmuş olmasıdır. Ayrıca Bursa Büyükşehir Belediye Stadyumu ise Cumhuriyetin 100. Yılına özel bir yıllığına 100. Yıl Atatürk Stadyumu ismi almıştır (TFF, b.t.). Benzer şekilde, diğer bir

Tablo 7. Ülke düzeyinde incelenen eski ve yeni stadyumlara ait bilgiler

İL	Spor Kulübü ⁽¹⁾	Eski					Yeni				
		Adı (St.) ⁽¹⁾	Faaliyet Yılları ⁽¹⁾	Kapasite ⁽¹⁾ (Kişi)	Alan (Ha) ⁽²⁾	Mevcut Durumu	Adı ⁽¹⁾	Sponsorlu Adı	Açılış Tarihi ⁽¹⁾	Yeni Kapasite ⁽¹⁾ (Kişi)	Alan (Ha) ⁽²⁾
Giresun	Giresunspor	Atatürk	1941-2021	12191	2	Millet Bahçesi P.A. ⁽⁶⁾	Çotanak St.	Anlaşma Aşamasında ⁽¹⁰⁾	24.01.2022	22028	12,7
Adana	A. Demir Spor	5 Ocak Fatih Terim	1938-2021	16095	4	Millet Bahçesi P.A. ⁽⁹⁾	Yeni Adana St.	X	19.01.2021	33543	8,7
Kocaeli	Kocaelispor	İsmetpaşa	1972-2018	12.710	3,8	Millet Bahçesi ⁽³⁾	Kocaeli St.	Yıldız Entegre St. ⁽¹¹⁾	01.10.2018	34712	8
Diyarbakır	Diyarbakirspor, Amed	Atatürk	1960-2016	12.963	3	Millet Bahçesi ⁽³⁾	Diyarbakır St.	X	09.05.2018	33000	24
Sakarya	Sakaryaspor	Atatürk	1980-2017	13.216	2,7	Millet Bahçesi ⁽³⁾	Yeni Atatürk St.	Sponsor Aranıyor ⁽¹²⁾	08.11.2017	28154	13,7
Malatya	Yeni Malatyaspor	İnönü	1970-2017	10.411	2,2	Millet Bahçesi ⁽⁷⁾	Yeni Malatya St.	X	16.10.2017	27044	20
Samsun	Samsunspor	19 Mayıs	1975-2017	16.480	14	Millet Bahçesi ⁽³⁾	Yeni 19 Mayıs St.	X	29.07.2017	33919	15
Gaziantep	Gaziantepspor	Kamil Ocak	1974-2017	16.981	3	Millet Bahçesi P.A. ⁽⁶⁾	Gaziantep St.	Kalyon St. ⁽¹¹⁾	15.01.2017	35574	13
Trabzon	Trabzonspor	Hüseyin Avni Aker	1951-2017	24169	4,2	Millet Bahçesi ⁽³⁾	Şenol Güneş S.K.	Papara Park St. ⁽¹¹⁾	18.12.2016	41461	41
Eskişehir	Eskişehirspor	Atatürk	1952-2016	13.250	4,6	Millet Bahçesi ⁽³⁾	Yeni Atatürk St.	X	20.10.2016	34930	13,5
Sivas	Sivasspor	4 Eylül	1984-2016	14.998	6	Millet Bahçesi ⁽³⁾	Yeni 4 Eylül St.	BG Grup St. ⁽¹¹⁾	21.09.2016	27532	36
İstanbul	Beşiktaş	BJK İnönü	1947-2013	32086	5,6	Tüpraş St. ⁽³⁾	Beşiktaş Park St.	Tüpraş St. ⁽¹¹⁾	10.04.2016	41903	5,6
Bursa	Bursaspor	Atatürk	1950-2015	25.661	7	Millet Bahçesi ⁽³⁾	Bursa B.B. St.	100. Yıl Atatürk St. ^{(11)*}	21.12.2015	45000	22
Antalya	Antalyaspor	Atatürk	1965-2016	12.453	2,2	Millet Bahçesi ³	Antalya St.	Corendon Airlines Park St. ⁽¹¹⁾	26.10.2015	32539	24
Afyonkarahisar	Afjet Afyon Spor	Atatürk	1982-2015	10.000	4,3	Konut + Ticaret ⁽³⁾	Zafer St.	X	21.07.2015	15000	38
Konya	Yeni Konyaspor	Atatürk	1950-2014	21.968	11	Millet Bahçesi P.A. ⁽⁴⁾	Konya B. B. St.	Medaş St. ⁽¹¹⁾	13.10.2014	42000	43,5
Mersin	Mersin İdman Yurdu	Tevfik Sırrı Gür	1951-2014	10.128	3,7	Millet Bahçesi ⁽³⁾	Mersin St.	X	20.06.2013	25534	13,5
İstanbul	Galatasaray	Ali Sami Yen	1964-2011	22.115	2,6	Torun Center ⁽⁵⁾	Ali Sami Yen S.K.	Rams Park St. ⁽¹¹⁾	15.01.2011	52223	7
Rize	Çaykur Rizespor	Atatürk	1952-2009	10.700	2	AVM (Şimal) ⁽³⁾	Yeni Rize St.	Çaykur Didi St. ⁽¹¹⁾	24.09.2009	15312	5,2
Kayseri	Kayserispor	Atatürk	1964-2009	26.500	8	AVM (Forum) ⁽³⁾	Kadir Has St.	Rhg Enertürk Enerji St. ⁽¹¹⁾	08.03.2009	32864	15

Boyalı satırlar ismini koruyan stadyumlardır. 1: Stadyumlar.Net, b.t.; 2: Bu sütundaki veriler Google Earth üzerinden yaklaşık ölçümler yapılarak derlenmiştir.; 3: Bu veri eski stadyumun Google Earth üzerindeki konumunun zaman çizgisinde 2022 yılına çekilmesiyle derlenmiştir.; 4: Hürriyet, 2018; 5: Karaman, 2013; 6: Gazete Duvar, 2021; 7: DHA, 2018; 9: En Son Haber ,2022; 10: Yeşil Giresun, 2023; 11: TFF, b.t; 12: Kaynar, 2023 (*) Stadyumun sponsor adı Sütas Timsah Stadyumu olmasına rağmen Cumhuriyetin 100. Yılı sebebiyle bu adı kullanmaktadır. St.: Stadyum; S.K.: Spor Kompleksi; P.A.: Proje Alanı; B.B.: Büyükşehir Belediyesi; X: Sponsor adı bulunmamaktadır; A. Demir Spor: Adana Demir Spor.

kurucu kişilik olan İsmet İnönü'ye ithafen isimlendirilmiş İstanbul, Kocaeli ve Malatya illerinde olmak üzere üç eski stadyumun yeni isimlerinin hiçbirinde bu isme rastlanmamaktadır.

İncelenen 20 stadyumdan 16'sının yeniden inşa sürecinde ismi değişmiştir. Bu değişiklikler irdelendiğinde dokuz ilde stadyumlarının yeni adını bulunduğu şehirden aldığı görülmektedir. Bunlara Malatya Stadyumu, Bursa Büyükşehir Belediye Stadyumu, Antalya Stadyumu örnek verilebilir. Şehir isimlerinin yanı sıra stadyumlara çeşitli saygın kişiliklerin isimlerinin verildiği de görülmektedir. Bu isimlere Trabzon'da eski bir futbolcunun adını alan Şenol Güneş Spor Kompleksi, Kayseri'de ise merhum iş insanı Kadir Has'ın adını alan stadyum örnek gösterilebilir (Tablo 7).

Çalışmaya konu olan ve yeni inşa edilen stadyumların büyük bir çoğunluğunun internet ortamında farklı isimlerle yer aldığı görülmektedir. Bunun nedeni stadyumlarının adının yüklenici firmalar veya sponsorlarının ismiyle de anılmasıdır. Tablo 7'de görüldüğü üzere yeni inşa edilen 20 stadyumdan 11'i sponsorluk ismi taşımaktadır. Sivas Yeni 4 Eylül Stadyumu-BG Grup Stadyumu, Beşiktaş Park Stadyumu-Tüpraş Stadyumu, Gaziantep Stadyumu-Kalyon Stadyumu bunlara örnektir. 2024 yılı başları itibariyle 11 stadyuma ek olarak Sakarya Atatürk Stadyumu için sponsor aranırken Giresun Çotanak Stadyumu için ise sponsorlukla anlaşma aşamasında olduğu bilinmektedir. Sponsorluklara dayalı stadyum isimlerinde kullanılan yabancı ya da tek başına anlam ifade eden özel isimler dikkat çekmektedir. Antalya Corendon Airlines Stadyumu, İstanbul Rams Park ve Tüpraş Stadyumları buna örnektir.

Mevcut koşullarda stadyumların sponsorluğa dayalı isim değiştirmesi süreçlerine ek olarak taraftarların talebi ve spor kulübü yönetim kurulu kararlarıyla da stadyum isimleri değişebilmektedir. Buna örnek İstanbul Fenerbahçe Ülker Stadyumu örnek gösterilebilir. 2023 yılı Eylül ayında Şükrü Saraçoğlu Stadyumu'nun isminin Atatürk Stadyumu olarak değiştirilmesi yönündeki teklif görüşülmeye başlanmış ilgili kulüp yönetimine oy birliğiyle yetki verilmiştir. Süreç olumlu tamamlanırsa ise stadyumun ismi değiştirilerek Atatürk Stadyumu olarak faaliyetine devam edecektir (Sabah, 2023). Bu stadyum tamamen yıkma ve yeniden inşa süreci barındırmadığı ve yerinde iyileştirmeler/tadilatlar yoluyla yenilendiği için genel incelemeler içinde bulunmasa da isimlendirme biçimine farklı bir örnek teşkil etmesi bakımından burada yer verilmiştir.

Stadyumların çağımız üretim ve tüketim alışkanlıkları çerçevesinde ihtiyaçları karşılayamayacak şekilde yetersiz kalması yapıların kullanım ömrü göz önüne alındığında anlaşılabilir bir durumdur. Ancak isimlerin kullanım ömrü yoktur. Yeni bir stadyumun inşa

edilmesi mevcut stadyumun isminden vazgeçilmesi zorunluluğunu getirmez. Ancak incelemeye konu stadyumlar için bunun gereklilikten farklı amaçlara hizmet eden bir durum olduğu görülmektedir. Bu da neoliberal üretim süreçleri doğrultusunda yeterli kaynak sağlanması için stadyumlara yeni isim seçilmesi sürecinde sponsorlara hoş görünme çabası olarak anlaşılabilirken, en iyi teklifi sunan yatırımcının istediği an isim hakkını alabildiği, fiziki dönüşüm sonrasında ismini de kaybeden kimliksiz stadyumların üretilmesine neden olmaktadır.

Her ne kadar doğrudan araştırma konusuna dahil olmasa da son yıllarda spordaki endüstrileşmenin ve kimliksizleşmenin bir sonucu olarak stadyumlar gibi spor kulüpleri de sponsorluklara dayalı yeni isimler alabilmektedir. Örneğin, Adana Demir Spor, Yukatel Adana Demir Spor; Yeni Malatya Spor ise Helenex Yeni Malatya Spor olarak sponsorluk ismi taşımaktadır (TFF, b.t.). Stadyum isimlerinde olduğu gibi yine aynı neoliberal politikalar ve finansman temini amacıyla yapılan bu anlaşmalar bir farklılık olarak taraftar gruplarınca tepki görmektedir. Her ne kadar taraftarlar futbol müsabakalarında pankart açarak ya da sosyal medya platformlarında gündem oluşturarak bu değişimlere tepki gösterse de ilgili spor kulüplerince henüz bir geri adım atılmamıştır. Bu durum stadyumların isimlerine benzer şekilde spor kulüpleri ve isimleri için paylaşılan tarihsel ve kültürel değerlerin de bir koruma tepkisiyle karşılaştıklarını göstermektedir.

3.1.2. Stadyumların Dönüşüm Süreçlerinde İşlev-Yer seçimi, Alan ve Kapasite

Eski stadyumlar tarihsel süreçte bulundukları konumlarda çevreleriyle birlikte barındırdıkları kullanım amaçları ve toplumsal ilişkilerin yeniden üretildiği toplanma/karşılaşma/sosyalleşme mekanları olmaları sebebiyle değerli kentsel kamusal alanlar olmuşlardır. Neoliberal politikalar ve yeni kentsel alan üretme amacıyla çoğunlukla farklı konumlarda yeniden inşa edilen stadyumlar eski stadyum alanlarının işlev dönüşümüne maruz kalmasına neden olmuştur. Çeşitli nedenlerle yıkılan ve hatta Trabzon Hüseyin Avni Aker Stadyumu örneğinde olduğu gibi çevrelerindeki amatör spor kulüplerine ait müsabakaların yapıldığı sahalar (Yavuz Selim Stadyumu ve 19 Mayıs Kapalı Spor Salonu), ticaret yapıları gibi alanlarla birlikte yıkılan stadyumlar kentsel alanlarda boşluklar oluşturmuştur. Kent merkezlerinde yer alan ve gerek konumları gerek büyüklükleriyle değerli olan boşlukların ne olarak kullanılacağı birçok tartışmaya konu olmuştur. Yine Trabzon örneği ile Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nun faaliyetinin sonlanmasıyla birlikte ilk önce taraftarlar ve kentli stadyumun yıkılmasını reddetmiş, amatör kulüp maçlarına tahsis edilerek varlığını sürdürmesi

veya Trabzonspor Tarih Müzesi olarak kullanılmasını istemişlerdir. Bu süreçte kentte çeşitli söylentiler yayılmış alana otel, AVM gibi ticari yapıların inşa edileceği konuşulmuştur. Stadyumun bu şekilde dönüştürülmesine yönelik gelen itirazlar sonucu alanda, tüm ülkede 2018'den itibaren yapılmaya başlanan millet bahçelerinden birinin yapımına karar verilmiş ve 2022 yılından itibaren de alanın kullanımı spor temalı millet bahçesine dönüşmüştür.

Stadyumların dönüşüm süreçlerinde eski stadyumların işlevi kadar önemli olan bir diğer konu yeni stadyumların nerede yapıldığı, diğer deyişle yer seçimidir. Çünkü inşa edilecek her kamu yatırımında olduğu gibi yeni stadyumlara yer seçimi yapmak için de detaylı incelemeler ve analizler yapılması gerekmektedir. Stadyumların inşa edileceği alanın doğal ve ekolojik değerleri tehdit etmemesi, deprem, heyelan taşkın gibi doğal tehlike alanlarından uzak olması, iklimsel koşullara uyumlu olması, ulaşım bağlantılarının güçlü olması, maç günlerinde yaşanabilecek olası yoğunluk ve coşkulu taraftarın yaratabileceği ses ve çevresel kirliliği tolere edebilecek şekilde seçilmesi gerekmektedir.

Eski stadyumların yetersiz olduğu gerekçesiyle başlayan ve arka plandaki endüstrileşmiş spor politikalarıyla stadyumlardaki dönüşüm sonucu, yeni stadyumlar kapasite ve alan olarak devasa boyutlarıyla ulusal maçlara hizmet edebilecek şekilde inşa edilmeye başlanmıştır. Stadyumların devlet eliyle inşa edildiği göz önünde bulundurulduğunda bu durumun sporun herkese ulaştırılması hedefiyle ters düştüğü görülmektedir. Çünkü bu uygulamayla kaynakların halk, kent-kır arasında eşit dağıtılması bir yana spor dalları arasında dahi eşit dağıtılamadığı anlaşılmaktadır. Ayın belli günleri işletilmesi haricinde boş bekleyen ve hatta boş beklerken dahi temizlik, güvenlik, aydınlatma gibi çeşitli giderleri bulunan günümüz stadyumları spor alanlarının müşterek kullanım kimliğine de aykırıdır.

Çalışma kapsamında ele alınan stadyumların yeniden inşa süreçlerine ait işlev-yer seçimi, kapasite ve alan dönüşümüne ait derlenen veriler Şekil 2 ve Şekil 3'te sunulmuştur. Şekil 2 çalışma kapsamında ele alınan 19 ildeki eski ve yeni stadyumların karşılaştırmalı olarak uydu görüntüleri geçmiş ve günümüzdeki haliyle Google Earth Timelapse modülü kullanılarak derlenmiştir. Bu görüntülerden faydalanılarak eski stadyum alanlarının yaşadığı işlev dönüşümü ve yeni stadyumların yer seçimi verileri oluşturulmuştur. Elde edilen işlev dönüşümü verileri Şekil 3'te şematik olarak sunulmuş, alan ve kapasite bilgileri eklenerek yaşanan dönüşümün genel durumu ortaya konulmuştur.

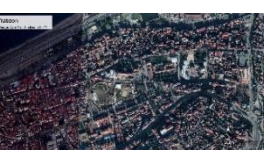
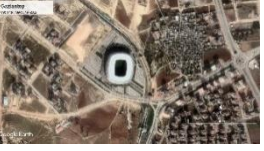
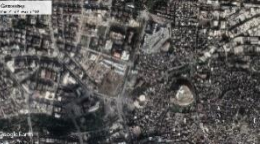
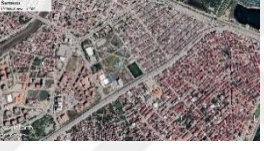
İl	St.	İlk konumu	Yeni konumu	Faal. Yılı	St. Alanı Eski-Yeni Kullanımı	İl	St.	İlk konumu	Yeni konumu	Faal. Yılı	St. Alanı Eski-Yeni Kullanımı
Giresun	Atatürk	2018	2022	1941-2021	Stadyum-Millet Bahçesi Proje Alanı	Diyarbakır	Atatürk	2014	2022	1960-2016	Stadyum -Millet Bahçesi
	Çotanak	2014	2022	2021-Günümüz	Boş-Stadyum		Diyarbakır	2013	2022	2018-Günümüz *	Boş-Stadyum
Adana	Fatih Terim	2020	2023	1938-2021	Stadyum-Millet Bahçesi Proje Alanı	Sakarya	Atatürk	2016	2022	1980-2017	Stadyum -Millet Bahçesi
	Adana	2014	2023	2021-Günümüz	Boş-Stadyum		Atatürk	2013	2022	2017-Günümüz	Boş-Stadyum
Kocaeli	İsmetpaşa	2013	2023	1972-2018	Stadyum-Millet Bahçesi Proje Alanı	Malatya	İnönü	2014	2022	1970-2017	Stadyum -Millet Bahçesi
	Y. Entegre	2013	2023	2018-Günümüz	Boş-Stadyum		Malatya	2011	2020	2017-Günümüz	Boş-Stadyum

Şekil 2. Eski ve yeni stadyumların karşılaştırmalı kent merkezlerindeki konumları

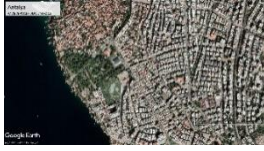
(Ölçek: 1/3000) (Uydu görüntüleri Google Earth Timelapse modülü kullanılarak kaydedilmiştir.) (*- Yeni stadyum inşa edilene geçici dek geçici olarak ülke genelindeki diğer stadyumlar kullanılmıştır,

** Eski Stadyumun yıkımı yenisi faaliyete başladıktan kısa bir süre sonra gerçekleşmiştir.)

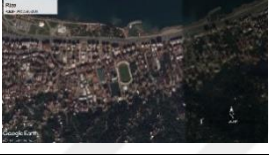
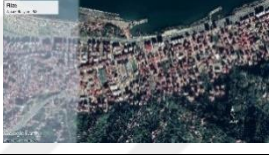
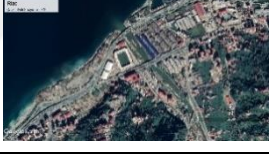
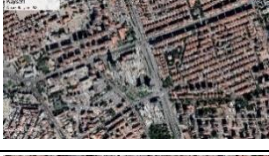
Şekil 2'nin Devamı

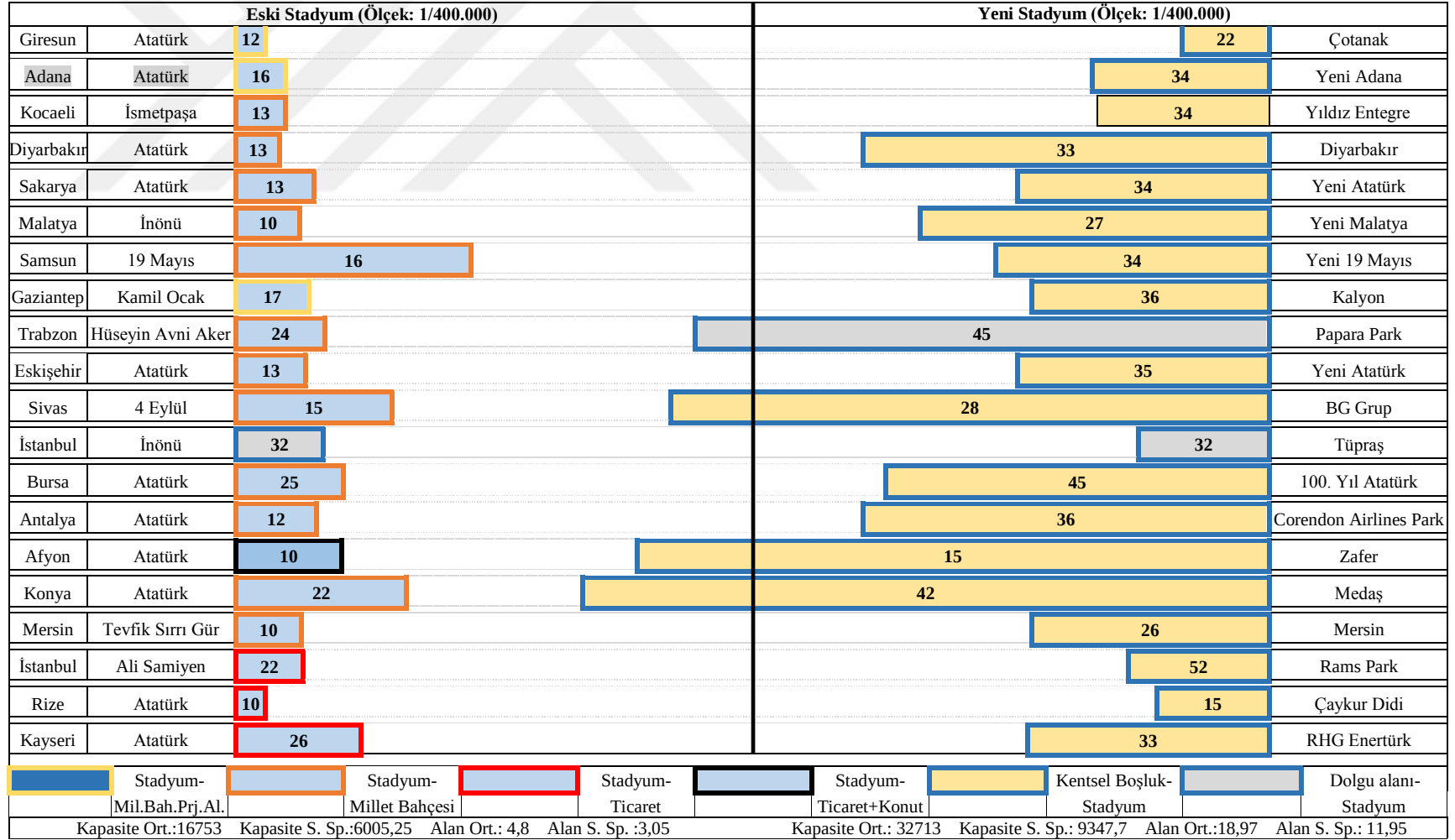
Trabzon		Gaziantep		Samsun	
Papara Park	H. Avni Aker	Kalyon	Kamil Ocak	19 Mayıs	19 Mayıs
2010	2015	2013	2015	2013	2017
					
2022	2022	2022	2022	2022	2022
					
2016- Günümüz **	1951-2017	2017- Günümüz	1974-2017	2017- Günümüz	1974-2017
Dolgu Alanı- Spor Kompleksi	Stadyum- Millet Bahçesi	Boş- Stadyum	Stadyum- Millet Bahçesi Proje Alanı	Boş- Stadyum	Stadyum- Millet Bahçesi
İstanbul		Sivas		Eskişehir	
Tüpraş	İnönü	BG Grup	4 Eylül	Eskişehir	Atatürk
	2011	2004	2016	2023	2016
					
2022		2022	2022	2023	2022
					
2016- Günümüz *	1947-2013	2016- Günümüz	1984-2016	2016- Günümüz	1952-2016
Stadyum - Stadyum	Dolgu Alanı- Stadyum	Boş- Stadyum	Stadyum -Millet Bahçesi	Boş- Stadyum	Stadyum -Millet Bahçesi

Şekil 2'nin Devamı

Antalya		Afyon		Bursa	
Corendon Airlines Park	Atatürk	Kocatepe	Atatürk	100.Yıl Atatürk	Atatürk
2013	2013	2011	2011	2003	2017
					
2022	2022	2022	2022	2022	2022
					
2015-Günümüz	1965-2016**	2015-Günümüz	1982-2015	2015-Günümüz	1950-2015
Boş-Stadyum	Stadyum-Millet Bahçesi	Boş-Stadyum	Stadyum-Millet Bahçesi	Boş-Stadyum	Stadyum-Millet Bahçesi
İstanbul		Mersin		Konva	
Rams Park	Ali Sami Yen	Mersin	Tevfik Sırrı Gür	Medaş	Atatürk
2004	2010	2011	2011	2012	2017
					
2022	2022	2022	2022	2023	2022
					
2011-Günümüz	1964-2011	2013-Günümüz	1951-2013	2014-Günümüz	1950-2014
Boş-Spor Kompleksi	Stadyum-Ticaret Bölgesi (Torun Center)	Boş-Stadyum	Stadyum-Millet Bahçesi	Boş-Stadyum	Stadyum-Millet Bahçesi

Şekil 2'nin Devamı

Rize	Atatürk	2011		2022		1952-2009	Stadyum-Ticaret Bölgesi (Şimal AVM)										
	Çaykur Didi	2009		2022		2009-Günümüz	Boş-Stadyum										
Kayseri	Atatürk	2005		2022		1964-2009	Stadyum-Ticaret Bölgesi (Forum AVM)										
	Rhg Eneritürk	2005		2022		2009-Günümüz	Boş-Stadyum										

Şekil 3. Eski ve yeni stadyumların karşılaştırmalı işlev, alan ve kapasite dönüşümleri

Şekil 2 incelendiğinde araştırma kapsamındaki yıkılan stadyumlardan sadece İstanbul İnönü Stadyumu'nun yerinde inşa edildiği onun da isim değişikliğiyle Beşiktaş Park (sponsorlu adı Tüpraş Park) Stadyumu adını aldığı görülmektedir. Kalan 19 stadyum yıkılarak farklı konumlarda yeniden inşa edilmiştir. Yıkılan stadyumlardan arta kalan kentsel boşluklar tarihsel süreçte ilden ile çeşitli şekillerde kullanılmıştır. İlk stadyum dönüşüm örneklerinden olan Kayseri Atatürk Stadyumu'nun yerine Forum AVM, Rize Atatürk Stadyumu'nun yerine ise Şimal AVM yapılmıştır. İstanbul Ali Sami Yen Stadyumu ise yıkılarak yerine Torun Center inşa edilmiş ve yine ticari bir merkez oluşturulmuştur. Afyon ilinde ise tüm bu uygulamalardan farklı olarak eski stadyum alanı ticaret+konut bölgesi olarak planlanmıştır. Bu dört örnek 2009-2015 yılları arasını kapsayan stadyumların ilk dönüşüm örneklerindendir. Sonrasında stadyumlardan kalan kentsel boşlukların ticari kaygılarla doldurulması anlayışı eleştirilere maruz kalmış, eski stadyum alanlarına millet bahçeleri inşa edilmesine yönelik hükümet politikası geliştirilmiştir. Bu politika kapsamında yıkılan 20 stadyumun 12'sinin yerinde millet bahçesi inşa edilmiş; Adana, Giresun, Konya ve Gaziantep'teki eski stadyum alanları ise millet bahçesi proje alanı olarak tahsis edilmiştir (Şekil 2).

2018 yılında Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının “81 ilde 81 milyon metrekare millet bahçesi sözümüz var” (Milletbahçeleri.gov, b.t.) söylemiyle kentlerde uygun alanlara inşası başlayan millet bahçeleri için büyükleri ve konumlarıyla eski stadyum alanları önemli yatırım alanları olmuştur. Eski stadyum alanlarının yaşadığı işlev dönüşümüyle bu alanların kentsel ranta kurban edilmesinden millet bahçesi olarak halkın kullanımına açılmasının stadyum dönüşüm süreçlerinde sonradan kazanılmış müşterek politikalar içeren bir uygulama olduğu söylenebilir. Ancak çalışma kapsamında yapımı tamamlanmış veya proje halindeki millet bahçelerinin nitelikleri ve il bazında başarı düzeyi, kullanım durumu gibi veriler irdelenmemiştir. Yine de kente kazandırılmış açık yeşil alan ve hava koridoru olmaları ve kent merkezlerine yakın konumları sebebiyle millet bahçeleri; yıkım kararı kesinleşmiş stadyum alanları için birer alışveriş merkezi veya konut alanı olmaktan daha olumlu bir arazi kullanım kararıdır.

Eski Stadyum alanlarının yaşadığı işlev dönüşümü kadar yeni stadyumların yer seçimleri de oldukça önemlidir. Çünkü yeni spor tesislerinin ulaştığı devasa boyutlar (Konya 43,5 ha, Trabzon 41 ha) kentsel alanda önemli bir dönüşüme sebep olmaktadır. Şekil 2'de yer alan yeni stadyumların uydu görüntüleri incelendiğinde, bu stadyumların büyük çoğunluğunun kentsel alanın hemen bitimindeki çeperlerde ya da kırsal boşluk

alanlar üzerinde inşa edildiği görülmektedir. Yirmi stadyumdan beşi çevresiyle birlikte tamamen boş alanların üzerinde kurulmuştur. Bu stadyumlar Diyarbakır Stadyumu, Sakarya Yeni Atatürk Stadyumu, Trabzon Şenol Güneş Spor Kompleksi, Afyon Zafer Stadyumu ve Mersin Stadyumu'dur. Farklı dönüşüm örnekleri olarak İstanbul Tüpraş Stadyumu'nun (Eski İnönü Stadyumu) yerinde yeniden farklı büyüklük ve kapasitede yapımı ile Trabzon Şenol Güneş Spor Kompleksinin (Papara Park Stadyumu) de deniz dolgu alanı üzerinde inşa edilmesidir. Yıkma ve yeniden yapım modelinde olmadığı için inceleme içinde yer almasa da bir diğer model yıkılmadan kendi yerinde süreç içinde tadilat görerek yenilenen Fenerbahçe Ülker Stadyumu'dur.

Yeni stadyumların sahip oldukları büyüklükler ile belirli bir gelişim evresini tamamlamış kent merkezlerinde kendine yer bulması imkansız hale geldiğinden kent merkezlerinden uzaklaşması aslında tercihten çok olası tek ihtimal gibi görünmektedir. Ancak bu durumun kentsel gelişmeye yön vermesi ve yeni alanların imara açılması gibi kaçınılmaz sonuçları olduğu açıktır. Çünkü yeni inşa edilen stadyumlar kent çeperinde veya dışında inşa edilmeleriyle çevrelerinde kentsel gelişme için cazibe merkezleri haline gelmişlerdir. Şekil 2'de sunulan görseller yeni stadyum alanlarının kentsel/kırsal boşluk halindeyken stadyumun inşa edilmesiyle birlikte nasıl yapılaşmaya başladığı ve kentsel gelişmenin yönünü nasıl kendine doğru çevirdiğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu durumun en çarpıcı örnekleri ise Adana, Diyarbakır, Samsun ve Gaziantep illerinde yaşanan dönüşümlerdir (Şekil 2). Buna ek olarak alan çalışması kapsamında incelenen ve dolgu alanı üzerine inşa edilen Trabzon Şenol Güneş Spor Kompleksi'nin yanına inşa edilmekte olan ve yine dolgu alanı üzerinde yer alan Şehir Hastanesi stadyumlar ile oluşturulmaya çalışılan yeni kentsel alt merkezlere örnek gösterilebilir.

Şekil 3 incelendiğinde araştırma kapsamındaki stadyumların alansal büyüklüklerinin stadyum kapasitelerindeki artışla doğru orantılı olarak arttığı görülmektedir. Eski stadyumların alan büyüklükleri ortalaması 4,75 ha ve standart sapması 3,07 iken bu ortalama yeni stadyumlarda yaklaşık 4 katına çıkarak 17,68 ha, standart sapma ise 12,63 olmuştur. Eski stadyumlar içinde en küçük stadyum 2 ha alan ile Giresun Atatürk Stadyumu iken en büyük stadyum 14 ha ile Malatya İnönü Stadyumu'dur. Yeni stadyumların alansal büyüklükleri arasındaki ise en küçük stadyum 3 ha alan ile Giresun Çotanak Stadyumu, en büyük stadyum 43,5 ha ile Konya Medaş Stadyumu'dur (Şekil 3). Stadyum alanlarındaki bu büyümenin başlıca nedeni eski stadyumlara kıyasla yeni stadyumların kendi alanları içerisinde otopark ihtiyaçlarının giderilmiş olmasıdır. Bir diğer

neden de yeni stadyumların çevresinde ek kapalı/açık spor sahaları ve ticari birimler gibi kullanımların stadyumlarla birlikte bir bütün olarak inşa edilmesidir. Bu durumun en dikkat çekici örnekleri 43,5 hektarlık alanıyla Konya Medaş Stadyumu, 41 hektarlık alanıyla Trabzon Şenol Güneş Spor Kompleksi ve 38 hektarlık alanıyla Afyon Zafer Stadyumlarıdır. Yine benzer şekilde Sakarya Yeni Atatürk Stadyumu, Yeni Malatya Stadyumu, Sivas BG Grup Stadyumu, Antalya Corendon Airlines Park Stadyumu ve Kayseri RHG Enertürk Stadyumu da çevresinde benzer kullanım alanlarıyla birlikte inşa edilmiş tesislerdir. Şekil 3'te görülen stadyumların büyüklüklerindeki çarpıcı değişimin nicel değerlerinin mekansal karşılığı Şekil 2'de yer alan eski ve yeni stadyumların karşılaştırmalı uydu görüntülerinde de açıkça görülmektedir.

Stadyumların yaşadığı dönüşüm süreçlerinde, kapasite ve alansal büyüklüğün artmasıyla birlikte stadyum projelerinin içeriklerindeki değişim stadyumların otopark ihtiyacının stadyumlarla birlikte çözülmesi yönüyle olumlu bir durumdur. Çünkü kent içinde yer alan stadyumlar maç günleri binlerce taraftarın akın ettiği taşıt ve yaya trafiğini olumsuz etkileyen otopark sorunu bulunan alanlardan taşınmıştır. Ancak bu durum teoride mantıklı gibi görünse de her bir stadyum için çalışma kapsamında bu hassasiyette veri toplanamadığından güncel durumda yeni stadyumların varsa trafik sorunları ve otopark yeterlilik durumu sorgulanamamıştır. Ancak özel incelemedeki çalışma alanına ilişkin Trabzon ili Şenol Güneş Spor Kompleksi'ne yönelik yapılan plan incelemeleri, görüşmeler ve kullanıcıların bu yönde yaptıkları eleştirileri sonucunda otoparkla ilgili olanakların sorunlu olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 3 incelendiğinde araştırma kapsamındaki tüm stadyumların yeniden inşa süreci sonrasında kapasitelerinin artış gösterdiği görülmektedir. Aslında bu durum, Şekil 2 ve Şekil 3'te görüldüğü üzere stadyumlara ayrılan alanların yaşadığı dönüşümün kaçınılmaz sonucudur. Yıkılan eski stadyumlardan 9'unun kapasitesi 15.000 kişilik seyirci kapasitesinin altındayken yeni inşa edilen stadyumların sadece ikisi 20.000 seyirci kapasitesinin altında olduğu görülmektedir (Şekil 3). Yeni inşa edilen stadyumlar arasında en yüksek kapasite ise 52.223 seyirci ile İstanbul Rams Park Stadyumu'dur. Eski stadyumların seyirci kapasiteleri ortalaması 16.754, standart sapması 6.266'dır. Yeni inşa edilen stadyumların seyirci kapasiteleri ortalaması ise 32.714, standart sapması 9.111'dir. Bu durum stadyumlarda yaşanan dönüşüm süreçlerinin stadyumların kapasitelerinde ortalama değerlere bakılarak yaklaşık iki katlık bir büyüme olduğunu göstermektedir. Ancak stadyumların alansal büyüme değerine bakıldığında ise bu oranın yer yer 10 kata

kadar çıktığı görülmektedir. Örneğin, Malatya ilinde stadyum kapasitesi yaklaşık 2,7 katına çıkarken stadyum alanı 10 katına, Afyon ilinde ise stadyum kapasitesi 0,5 kat artarken stadyum alanı ise 9 katına çıkmıştır (Şekil 3). Stadyumların kapasite ve alan dönüşümündeki bu fark, stadyumların spora fiziki mekan üretme işlevinin yanı sıra neoliberal politikalarla üstlendiği yeni görevleri için gerekli alanı temin etmenin bir aracı olarak görülebilir.

Şekil 3'te sunulan yeni stadyumların kapasiteleri incelendiğinde, kapasitelerin tahsis edileceği spor kulübü ve taraftar grupları gözetilerek inşa edilmiş olabileceği dikkat çekmektedir. Bu duruma en güncel stadyum olan ve 2022 yılı Ocak ayında faaliyete geçen 22.000 kapasiteli Giresun Çotanak Stadyumu'na rağmen, 2016 yılında faaliyete geçen 41.161 kapasiteli Trabzon Papara Park ve 2015 yılında faaliyete geçen 45.000 kapasiteli Bursa 100. Yıl Atatürk Stadyumları örnek gösterilebilir. Aslında tepeden başlandığında sporun herkese ulaştırılması hedefine zıt bir dizi eylemin sonucu olan bu durum şaşırtıcı değildir. Önce sporun kitle ve seyir sporları olarak ayrışması, sporun endüstrileşmesiyle azınlıkların icra ettiği çoğunlukların izlediği bir hale dönüşerek iş kolu olması ve popüler seyir sporları arasında yatırımların çoğalması gibi bir dizi neden-sonuç ilişkileri bu düzende olağan bir sonuç olarak popüler spor kulüplerine daha büyük yatırımların yapılmasıyla sonuçlanmıştır. Özetle, Şekil 2 ve Şekil 3'te derlenen stadyumların dönüşümünde işlev-yer seçimi, alan ve kapasite konularının müştereklerin korunması ve sürdürülebilirliği politikalarından oldukça uzak olduğu söylenebilir.

3.1.3. Stadyumların Dönüşüm Süreçlerinde Kentsel Görünürlük ve Erişilebilirlik

Stadyumlar herkese ait olan bir müşterek olarak inşa edilirken ortaklaşa kullanım amacıyla erişilebilirlikleri önemli bir kıstastır. Bu nedenle stadyumların dönüşüm süreçlerinde yeni stadyumların kentsel görünürlüğü ve erişilebilirliği diğer bir önemli konudur. Stadyumlar ne kadar erişilebilir olursa aynı zamanda kent için o kadar görünür olabilirler. Şekil 2'de stadyumların eski ve yeni konumlarını gösteren uydu görüntülerinden anlaşıldığı üzere yerinde dönüşüm yaşayan Tüpraş Stadyumu (Eski İnönü Stadyumu) haricinde tümü farklı konumlarda inşa edilmiştir. Bu görüntülerden yapılan bir diğer tespit ise yeni stadyumların kent merkezlerine görece daha uzak, yoğunluğu az veya tamamen yerleşime kapalı boşluklara taşınmış olmasıdır. Bu durum stadyumların kentteki görünürlüğünü olumsuz etkileyen bir konudur. Kent merkezlerinde bulunan eski

stadyumlar müsabaka günleri haricinde de insanların çeşitli sebeplerle önünden geçtiği yanında bulunduğu konumlara sahiptir. Bu yönüyle stadyumlar kentte görünür ve bilinir yapılardır. Ancak günümüzde kent merkezlerinin dışına taşınan stadyumlar için aynı durum söz konusu değildir. Çünkü yeni stadyumlar çevreleriyle birlikte henüz tamamlanmış kentsel alanlar oluşturmadığından, insanların sadece maç günlerinde kullandığı mekanlar olmaktadır. Bu durum stadyumların sadece taraftarların kullandığı, futbolla ilgisi olmayan vatandaşların görüş alanından uzaklaşmış spor alanlarına dönüşmesine neden olmaktadır. Ayrıca stadyum projelerine dahil edilerek amatör spor kulüplerinin ve halkın kullanımına açık olan sahalarının da kentin dışına taşınması bu alanların kentsel görünürlüğünü azaltmakta ve erişimini kısıtlamaktadır. Bu durum ise stadyumlarla birlikte amatör spor sahalarının da kentten, halktan koparılmasıyla günlük hayatta spora erişimi engelleyen, müşterek politikalarda yer alan sporun herkese ulaştırılması hedefiyle yine ters düşmektedir.

Stadyumların, kent merkezlerinden kent dışına taşınmasının her koşulda erişilebilirliği olumsuz etkilediğini varsaymak yanlıştır. Çünkü kent dışında olmasına rağmen güçlü ulaşım bağlantılarıyla erişilebilir stadyumlar da inşa edilebilir. Ancak çalışma kapsamında sorgulanan görünürlük kavramının, kent dışına taşınmış olan bir stadyum için erişilebilirliği olmaksızın kısa sürede sağlanması zordur. Başka bir durum ise ulaşım bağlantılarının çeşitliliği nedeniyle stadyumun görünürlüğünü kaybetmesidir. Örneğin Trabzon ili Papara Park Stadyumu sahil yolu üzerinde bulunmasına rağmen hemen yanında bulunan tünelin kullanılması durumunda şehirlerarası ulaşımında transit geçilmektedir.

Çalışma kapsamında eski ve yeni stadyumların erişilebilirlik durumu, yaya ve taşıt erişimi itibarıyla incelenmiştir. Her bir stadyum için en yakın kent merkezlerine yürüyüş ve taşıt güzergahlarına ait uzaklıkları Google Maps uygulaması üzerinden konum işaretlemeleri yapılarak km biriminden derlenmiş ve Şekil 4'te sunulmuştur.

Şekil 4'te yıkılan stadyumların kent merkezlerine yürüyüş mesafeleri incelendiğinde beş stadyumun kent merkezine 1 km'den daha yakın olduğu görülmektedir. İstanbul Ali Sami Yen Stadyumu, Mecidiyeköy Meydanı'na olan 0,3 km'lik mesafesiyle kent merkezinde en yakın yürüme mesafesindeki stadyumdur. İstanbul'un çok merkezli metropoliten bir şehir olduğu göz önünde tutularak diğer 19 şehir incelendiğinde kent merkezine en yakın yürüyüş mesafesine sahip stadyumun 0,4 km ile Adana 5 Ocak Fatih

İl (Referans Noktası)	Stadyum (Eski-Yeni)*	Mesafe (km)		
		Yaya	Taşıt	
Giresun (Giresun Meydanı)	Atatürk Çotanak	1,4	1,8	
Adana (5 Ocak Meydanı)	Atatürk Adana	0,4	0,5	Stadyum
zKocaeli (Kocaeli Meydanı)	İsmetpaşa Yıldızlı	7,3	7,9	Yaya Yürüyüş Mesafesi (km)
Diyarbakır (Dağ Kapı Meydanı)	Atatürk Diyarbakır	1,6	1,9	Taşıt Mesafesi (km)
Sakarya (Sakarya Meydanı)	Atatürk Atatürk	2,9	3	(üst satır: eski; alt satır: yeni)
Malatya (Malatya Meydanı)	İnönü Malatya	1,3	0,7	
Samsun (Cumhuriyet Meydanı)	19 Mayıs 19 Mayıs	3,4	3,6	Eski stadyumların en yakın kent merkezlerine uzaklıkları
Gaziantep (Gaziantep Meydanı)	Kamil Ocak Kalyon	0,45	0,6	
Trabzon (Atatürk Alanı)	H. A. Aker Papara Park	2,5	3,8	Yürüyüş Ort.: 1,81
Eskişehir Eskişehir B.B.	Atatürk Eskişehir	0,85	1,9	Yürüyüş SS.: 1,47
Sivas (Cumhuriyet Meydanı)	4 Eylül BG Grup	2	1,9	Taşıt Ort.: 2,30
İstanbul (Beşiktaş Meydanı)	İnönü Tüpraş	1,7	1,7	Taşıt SS.: 1,74
Bursa (Kent AVM)	Atatürk 100.Y. Atatürk	1,2	2	
Antalya (Antalya B.B.)	Atatürk C. Airlines	2,3	3,6	Yeni stadyumların en yakın kent merkezlerine uzaklıkları
Afyon (Afyon Meydanı)	Atatürk Zafer	2,8	3,1	
Konya (Konya Meydanı)	Atatürk Medaş	1,5	2,5	Yürüyüş Ort.: 7,25
Mersin (Cumhuriyet Meydanı)	T.S. Gür Mersin	1,4	1,5	Yürüyüş SS.: 2,97
İstanbul (Sarıyer B.)	Ali Sami Yen Rams Park	0,3	0,35	Taşıt Ort.: 7,85
Rize (Rize Meydan Parkı)	Atatürk Çaykur Didi	1,5	1,9	Taşıt SS.: 3,36
Kayseri (Cumhuriyet Meydanı)	Atatürk R. Enertürk	0,9	1,3	

Şekil 4. Eski ve yeni stadyumların en yakın kent merkezlerine karşılaştırmalı uzaklıkları

(Ölçek: 1/200.000) (Stadyumların konumları ile kent merkezleri (metropoliten olması durumunda en yakın kent merkezi) arasındaki en yakın taşıt ve yaya mesafeleri Google Maps uygulaması kullanılarak ölçülmüştür. *: İlk satır eski stadyumların, ikinci satır ise yeni stadyumların kent merkezlerine olan uzaklıklarını göstermektedir.)

Terim Stadyumu olduğu görülür. Kent merkezine yürüyüş ile en uzak stadyum ise 7,3 km ile Kocaeli İsmetpaşa Stadyumu'dur. Yıkılan 20 stadyumun kent merkezlerine olan yürüyüş mesafelerinin ortalaması olan 1,81 km, sağlıklı yetişkin bir insan için yaklaşık yarım saatlik bir yürüyüş mesafesi olarak oldukça erişilebilirdir. Eski stadyumların kent merkezlerine olan yürüyüş mesafeleri standart sapması ise 1,47 km'dir (Şekil 4).

Yıkılan stadyumların kent merkezlerine olan taşıt mesafeleri incelendiğinde en yakın stadyum 0,3 km mesafe Ali Sami Yen Stadyumu'dur. Yine bu durum İstanbul'un metropoliten kimliği göze alındığında 0,5 km ile Adana 5 Ocak Fatih Terim Stadyumu'nun yıkılan stadyumlar arasında kent merkezine taşıt mesafesi en yakın stadyum olduğu söylenebilir. Kent merkezine taşıt ile en uzak stadyum 7,9 km ile Kocaeli İsmetpaşa Stadyumu'dur. Yıkılan 20 stadyumun kent merkezlerine olan taşıt mesafelerinin ortalaması 2,3 km, standart sapması ise 1,74 km olarak hesaplanmıştır (Şekil 4).

Yeni stadyumların kent merkezlerine yürüyüş mesafeleri incelendiğinde iki km'nin altında yürüme mesafesine uygun stadyum olmadığı görülmektedir. Stadyumların yürüyüş mesafeleri 7,25 km ortalama ile normal şartlarda yürüyüş için erişilebilir bir uzaklığın çok üstündedir. Sakarya Atatürk Stadyumu, 3 km ile kent merkezinde en yakın, Samsun 19 Mayıs Stadyumu 14,3 km ile kent merkezine en uzak yürüme mesafesindeki stadyumdur. Yeni inşa edilen stadyumlara olan yürüyüş mesafesi standart sapması ise 2,97 km olarak hesaplanmıştır (Şekil 4).

Yeni stadyumların kent merkezlerine taşıt uzaklıkları incelendiğinde, Sakarya Atatürk Stadyumu'nun 3 km ile kent merkezinde en yakın, Samsun 19 Mayıs Stadyumu'nun 14,3 km ile kent merkezine en uzak taşıt mesafesindeki stadyum olduğu görülmektedir. Stadyumların kent merkezlerine taşıt mesafelerinin ortalaması 7,85 km, standart sapmaları ise 3,36 km olarak hesaplanmıştır (Şekil 4).

Çalışma kapsamında her bir stadyum için ağ analizi yapılmamıştır. Bunun yerine tüm stadyumların kendi içinde en yakın kent merkezlerine yaya ve taşıt mesafelerinin dönüşüm öncesindeki konumlarına göre durumu tespit edilmiştir. Şekil 4'te stadyumlara olan mesafelerin hem yaya hem taşıt mesafesi türünden arttığı, bunun da stadyumlarının erişilebilirliğine nicel olarak olumsuz etki yarattığı görülmektedir. Stadyumların kent merkezlerinden koparılması ve kent dışındaki taşıt ulaşımı odaklı alanlara taşınması sonucunda erişilebilirlikle birlikte sorgulanan görünürlüğün de olumsuz etkilendiği yorumu yapılabilmektedir.

3.2. Trabzon Özelinde Örnek Alan İncelemeleri

Hüseyin Avni Aker Stadyumu, ismini 1940-1944 yılları arasında Trabzon Bölgesi Beden Terbiyesi Bölge Astbaşkanlığı yapan ve kendini sporun gelişmesine adanmış kişiden almıştır. Stadyum ilk olarak 1951 yılında 2400 kişi izleyici kapasitesine hizmet verecek şekilde inşa edilmiştir. Yıllar içerisinde stadyuma yapılan eklemeler ve fiziki şartlarının iyileştirilmesine yönelik yapılan tadilatlarla kapasitesi 24161'e kadar arttırılmış olsa da 2006-2007 sezonunda stadyumun fiziki yetersizlikleri ve izleyici için bir cazibe merkezi oluşturulmaması gerekçeleriyle yeni bir stadyum inşa edilmesi gerektiği konusu gündeme getirilmiştir. Bu dönemde stadyumun mevcut yerinde yeniden inşasının alanı olumsuz etkileyebileceği ve uygulaması planlanan proje için alanın yetersiz olacağı düşünüldüğünden yeni yer arayışına gidilmiş ancak bir karara varılamadığından stadyum inşa önerisi askıya alınmıştır. 2010 yılına gelindiğinde yeni stadyumun yer seçimi Trabzon ilinde 6360 sayılı yasa ile beldeden mahalleye dönüşen Akyazı'da yer alan, öncesinde ilgili çevre düzeni planı (ÇDP) ve imar planlarında kurvaziyer liman olarak planlanmış, yapılan yaklaşık 80 hektarlık dolgu alanının 42 hektarlık kısmı üzerinde yapılmıştır. Bu süreç, yerel ve ulusal basın, meslek odaları, üniversite ve sivil toplum kuruluşları gibi birçok aktör tarafından gündeme taşınmış ve itirazlarda bulunulmuştur. İtirazların başlıca nedenleri;

- Yeni stadyum için yapılan yer seçiminde dolgu alanının tercih edilmesi ve Akyazı koyunun kaybedilmesi ile yaşanacak çevre tahribatı,
- Yapılacak dolguya yönelik jeolojik etütlerin yetersiz görülmesi,
- Stadyumun projelendirilmesi ve yer seçimi süreçlerinde katılımcı bir planlama anlayışının benimsenmemiş olması,
- Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nun bir kent kimlik ögesi haline gelmiş olması ve kullanıcılarının büyük bölümünün aidiyet duygusu ile stadyumun yıkılmasını istememesidir.

Tüm itirazlara rağmen stadyum Akyazı dolgu alanında inşa edilerek 2016 yılı Aralık ayında hizmete açılmıştır. Stadyumun inşa süreci Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) koordinatörlüğünde, Sarıdağlar İnşaat, STY İnşaat ve Yertaş İnşaat yüklenici firmaları ortaklıkları ile gerçekleştirilmiş olup toplam sözleşme bedeli 193.061.000,00 TL açıklanmıştır (TGSİM, 2021). Yeni stadyumun inşa edilmesiyle birlikte faaliyeti sonlanan Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nun da yıkılmaması yönünde yapılan itirazlara rağmen 2017 yılı Kasım ayında başlayan yıkım işlemleri 2018 yılı Nisan ayında son bulmuş, tribünlerin

küçük bir bölümü sembolik olarak bırakılarak yerine spor temalı bir millet bahçesi inşa edilmiştir. Böylece Trabzon için yıllarca kent merkezinde bulunan Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nun kent dışındaki dolgu alanı üzerine taşınmasıyla stadyumun spor kompleksine dönüşüm süreci tamamlanmıştır.

3.2.1. Şenol Güneş Spor Kompleksi ve Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nun Planlama Süreci

Şenol Güneş Spor Kompleksi planlama süreci planların onama tarihleri bakımından 80 ha'lık alan için hazırlanan alt ölçekli ilk iki dolgu alanı planı başta olmak üzere bölge ve il ölçeğindeki planlarda alan için atanan plan notları kapsamında incelenmiştir (Tablo 8).

Bilindiği üzere planlamada kademeli birliktelik ilkesi gereği de planlar arasında uyum olmalı ve mekansal planların yapımı bütünden özele Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği'nde belirtildiği üzere Mekansal Strateji Planından (MSP) başlayarak Çevre Düzeni Planı (ÇDP), Nazım İmar Planı (NİP) ve Uygulama İmar Planı (UİP) şeklinde ilerlemelidir. Yönetmelikte de belirtildiği üzere üst ölçekli planlar alt ölçekli planları yönlendirici olmalıdır. Henüz onaylı bir MSP olmadığından yürürlükteki en üst ölçekli planlar ÇDP'lerdir. Şenol Güneş Spor Kompleksi'nin planlama sürecine tarihsel olarak bakıldığında ise planlama sürecinin tabandan yani en son yapılması gereken ölçekten başladığı görülmektedir (Tablo 8). Bu durum planların içeriğinden bağımsız olarak planlamanın esaslarına ve planların kademeli birliktelik ilkesine aykırıdır.

Trabzon'da yeni stadyuma yönelik ilk söylemler 2003 yılında başlamış olsa da bu durumun resmiyete kavuşması 2010 yılını bulmuş, Şenol Güneş Spor Kompleksi'nin planlama süreci "Akyazı Kruvaziyer Liman ve Olimpik Spor Tesisleri Amaçlı Nazım ve Uygulama İmar Planı" ile başlamıştır. Bu plan, henüz bu işlevleri/kararları kapsayan üst ölçekli planlar onaylanmamışken, 23 Temmuz 2010 tarihinde onaylanmıştır. Bu durum yukarıda bahsedildiği ve Tablo 8'den anlaşıldığı üzere planların kademeli birliktelik ilkesine aykırılık taşımaktadır.

Kıyı kanununun 6. maddesi (d) bendinde yer alan "her türlü spor aktiviteleri ve organizasyonların yapılmasına/yaptırılmasına yönelik spor tesisleri[nin]" yapılabilirliği esasına dayanarak "Akyazı Kruvaziyer Liman ve Olimpik Spor Tesisleri Amaçlı NİP ve UİP" ile yaklaşık 80 ha'lık dolgu alanının yaklaşık 42 ha'lık kısmında Şenol Güneş Spor Kompleksi planlanmıştır (Resmi Gazete, 1990). Dolgu planına yönelik meslek odaları ve

Tablo 8. Şenol Güneş Spor Kompleksi planlama süreci

Onama Tarihi	Planın Adı	Plan Kararı	Lejant ve Plan Notları
23.07.2010	1/5000 Ölçekli Akyazı Kruvaziyer Liman ve Olimpik Spor Tesisleri Amaçlı NİP ve UİP	Yürürlükte değildir	
07.10.2011	1/5000 Ölçekli Akyazı Kruvaziyer Liman ve Olimpik Spor Tesisleri Amaçlı İlave ve Revizyon NİP ve UİP	Yürürlükte değildir	
08.05.2015	1/5000 Ölçekli Akyazı Kruvaziyer Liman ve Olimpik Spor Tesisleri Amaçlı Nazım İmar Planı Değişikliği		1/1000 ölçekli ilave ve revizyon uygulama imar planı plan hükümleri geçerlidir. 1/1000 ölçekli ilave ve revizyon uygulama imar planı onaylanmadan uygulamaya geçilemez.
18.05.2015	1/1000 Ölçekli Akyazı Kruvaziyer Liman ve Olimpik Spor Tesisleri Amaçlı Uygulama İmar Planı Değişikliği		3621 Sayılı "Kıyı Kanunu ve İlgili Yönetmelik" Hükümleri Geçerlidir. E:1, H max: Serbest
17.08.2016	1/100.000 Ölçekli Ordu-Trabzon-Rize-Giresun-Gümüşhane-Artvin Planlama Bölgesi Çevre Düzesi Planı Değişikliği		Bölgesel- Kentsel Spor Alanı Kente yaşayanların spor, dinlenme, gezinti ve eğlence ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik aktif ve pasif yeşil alanlardır.
10.04.2017	1/50.000 Ölçekli Trabzon İl Çevre Düzeni Planı		Kentsel ve Bölgesel Sosyal Altyapı Alanı Kente yaşayanların ihtiyacına yönelik, bölgeye hizmet veren eğitim tesisleri alanı, sağlık tesisleri alanı, dini tesisler alanı, spor tesisleri alanı, sosyal ve kültürel tesis alanlarının yer alabileceği alanlardır.
14.02.2020 (22.06.2022 tarihinde plan notlarında kırsal yerleşik alanlara yönelik değişiklik)	1/25.000 Ölçekli Trabzon 1. Planlama Alt Bölgesi Nazım İmar Planı		Kıyı Koruma Yapıları Hüküm bulunmamaktadır.
14.02.2020	1/5000 Ölçekli Trabzon Ortahisar İlçesi Batı Bölgesi Nazım İmar Planı		Kıyı Koruma Yapıları Hüküm bulunmamaktadır.
14.02.2020	1/1000 Ölçekli Trabzon Ortahisar İlçesi Batı Bölgesi Uygulama İmar Planı		Kapalı Spor Tesisi Alanı E:1,0 H max: Serbest
16.03.2023	Ordu- Trabzon- Giresun Bütünleşik Kıyı Alanları Planı		Kentsel Olmayan Alan Çalışma ve Etkileşim Alanı içerisinde kalan ve kıyı geri sahasında, plan paftası üzerinde Kentsel Alanlar, Kentsel Olmayan Alanlar lejantıyla gösterilmiş alanlar şematiktir. Mekansal mevcut durumu ya da gelişme kararlarını içermez.

(4. Sütundaki bilgiler yukarıdan aşağıya sırasıyla; 1/5000 Ölçekli Akyazı Kruvaziyer Liman ve Olimpik Spor Tesisleri Amaçlı NİP Değişikliği; 1/1000 Ölçekli Akyazı Kruvaziyer Liman ve Olimpik Spor Tesisleri Amaçlı UİP; 1/100.000 Ölçekli ÇDP; 1/50.000 Ölçekli İl ÇDP; 1/25.000 Ölçekli Trabzon 1. Planlama Alt Bölgesi NİP; 1/5000 Ölçekli Trabzon Ortahisar İlçesi Batı Bölgesi NİP; 1/5000 Ölçekli Trabzon Ortahisar İlçesi Batı Bölgesi UİP ve Ordu- Trabzon- Giresun Bütünleşik Kıyı Alanları Planı plan raporlarından derlenmiştir.)

akademisyenler birçok öneride bulunmuş ve ayrıca Şehir Plancıları Odası Trabzon Şubesi müdahilliğinde Mimarlar Odası Trabzon Şubesi tarafından dava açılmıştır (bk. Tablo 11).

Dava dilekçesinde plana ilişkin itirazlar kısaca,

- Planın, planlama hiyerarşisine uygun olmadığı,
- Yer seçimi alternatiflerinin yeterince değerlendirilmediği,
- Plan kapsamında alana çok fazla yapılaşma hakkı verildiği,
- Yapılan yatırımın kamusal kaynakların verimli kullanım ilkesine aykırılığı,
- Akyazı koyunun doğal ekolojik özelliğini tahrip edici büyüklükte bir dolgu alanına sebebiyet vermesi,
- Kent belleğini zayıflatıcı etkisi bulunması şeklinde sıralanabilir.

Yapılan itirazlara rağmen dava, istemin reddi yönünde sonuçlanmış, ancak planda revizyona gidilmiştir. Akyazı dolgu alanı için yapılan bu revizyon plan 07.10.2011 tarihli “Akyazı Kruvaziyer Liman ve Olimpik Spor Tesisleri Amaçlı 1/5000 Ölçekli İlave Revizyon NİP ve 1/1000 Ölçekli İlave Revizyon UİP’tir. 18 Mayıs 2015’te ise onaylı revizyon plan üzerinden değişiklik yapılarak, planlar yürürlükteki halini almıştır (Tablo 8).

Kademeli birliktelik ilkesine aykırı olarak, üst ölçekli planları olmadan yapılan 1/5000 ölçekli “Akyazı Kruvaziyer Liman ve Olimpik Spor Tesisleri Amaçlı NİP Değişikliği” ile dolgu alanında kruvaziyer liman ve olimpik spor tesisi ve bu tesise hizmet edecek otopark planlandığı görülmektedir. 1/1000 ölçekli planda ise, alanda 10 metre çekme mesafesi, 1,0 emsal (KAKS) değeri ve serbest yükseklikle kapalı spor tesisine yönelik yapılaşma koşulları getirilmiştir (Tablo 8). Ancak plan açıklama raporunda kapalı spor tesislerinin içeriği, otoparkın kapasitesi gibi konular hakkında bilgi yoktur. Bu yapıların ne olacağına dair bir sınır bile belirtilmemişken, alanda yüksek emsal değerinin verilmesi, kat yüksekliğinin serbest bırakılması ciddi bir sorundur. Ayrıca 1/5000 ölçekli nazım ve 1/1000 ölçekli uygulama imar planları içerdikleri bilgi ve mekan organizasyonunun detayı hakkında farklılık göstermesi gereken planlar olmasına rağmen Tablo 8’de görüldüğü üzere iki plan neredeyse birbirinin aynısıdır. Bu durum planlamanın gösterim tekniğine, diğer deyişle diline de aykırıdır.

Şenol Güneş Spor Kompleksi’nin planlama sürecindeki ikinci adım planın Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı onaylı TR90 Bölgesi kapsamındaki ÇDP’ye dahil olmasıdır. Trabzon ili sınırlarını kapsayan yürürlükteki ÇDP 24.06.2011 tarihinde onaylanan Ordu-Trabzon-Rize-Giresun-Gümüşhane-Artvin Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli ÇDP’dir. 2016 yılı sonunda faaliyete geçen yeni stadyumun bu plana dahil oluşu

17.08.2016 tarihli plan değişikliği ile olmuştur. İlgili değişiklik kapsamında alana “Bölgesel/Kentsel Spor Alanı” işlevi kazandırılmıştır (Tablo 8). Bu işlev değişikliği ile “kentte yaşayanların spor, dinlenme, gezinti ve eğlence ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik aktif ve pasif yeşil alanlar” amacı altında bölgeye inşa edilen stadyum plana işlenmiştir. Bu durum planlama ilkelerine, amaç ve yöntemine aykırıdır. Bu ise bir planın kendi içinde amaç-karar uyumu açısından “işsel tutarsızlık” (Öztürk Saka ve Erdoğan, 2021) oluşturmaktadır. Çünkü planlama ile geleceğe yönelik karar üretilmesi gerekirken, burada yapılan işlem mevcut durumun plana işlenmesi ile gerekli hukuki prosedürlerin tamamlanmasıdır.

Bakanlıkça onaylı TR90 Bölgesi kapsamındaki ÇDP sonrasında Trabzon Büyükşehir Belediyesince 1/50.000 Ölçekli İl ÇDP’si de onaylanmıştır. Bu planın onaması 20.11.2019’da yapılmasına karşın yeni stadyuma yönelik 1/100.000 Çevre Düzeni Planı’na işlenen “Kentsel/Bölgesel Spor Alanı” işlevi plana dahil edilmemiştir. Bunun yerine dolgu alanının stadyuma ayrılan kısmı “Kentsel ve Bölgesel Sosyal Altyapı Alanı” olarak gösterilmiştir (Tablo 8). Her ne kadar işlev kapsamında plan notlarında alana yönelik spor tesisi yapılabileceği belirtilmiş olsa da lejantında “Kentsel/Bölgesel Yeşil ve Spor Alanı” bulunan bir planda 42 ha’lık bir spor tesisinin plana spor alanı olarak işlenmemiş olması sorgulanması gereken bir durumdur. Üst ve alt ölçekli planlarda spor tesisi olarak planlanan bir alanın, ara ölçekli bir planda sosyal altyapı alanı olarak karşımıza çıkması hem planların kademeli birliktelik ilkesine hem de plan gösterim tekniklerinin ölçeklere göre farklılaşması gereği kapsamında planlama diline aykırılığı ile “dikey dışsal tutarsızlık” (Öztürk Saka ve Erdoğan, 2021) yaratmaktadır.

1/50.000 ölçekli İl ÇDP kapsamında Trabzon ili 5 alt bölgeye ayrılmış ve her bir alt bölge için 1/25.000 ölçekli Nazım İmar Planı hazırlanmıştır. Hüseyin Avni Aker Stadyumu Ortahisar ilçesi içinde yer aldığından 1. Planlama Alt Bölgesi kapsamına girmektedir. Bu plan 20.11.2019 tarihinde onaylanmış olup Şehir Plancıları Odası Trabzon Şubesi tarafından planın çeşitli hükümlerine açılan dava sonucu iptal edilmiştir. Bu süreçte Trabzon Büyükşehir Belediyesi yapılan itirazlar ve dava sürecinin başlamasıyla birlikte 14.02.2020 tarihinde planda çeşitli düzenlemeler yaparak yeniden onaylamıştır. 14.02.2020 tarihli revizyon planında da itiraza konu hususlar devam ettiğinden Şehir Plancıları Odası Trabzon Şubesi tarafından yeniden dava açılmış olup süreç halihazırda devam etmektedir. 10.06.2022 tarihinde ise dava süreci devam eden yürürlükteki 14.02.2020 tarihli plan üzerinden plan notları değişikliğe uğramıştır. Güncel onaylı 1. Alt Bölge NİP’te

stadyumun bulunduğu, “Kıyı Koruma Yapıları” olarak işlenmiş ancak plan notlarında bu alana yönelik hiçbir bilgi yer almamıştır (Tablo 8).

Kronolojik olarak Tablo 8’de sunulan planlama sürecinden anlaşıldığı üzere Şenol Güneş Spor Kompleksi dolgu alanı üzerinde bulunması sebep gösterilerek ilin diğer planları olan, 1/5000 Ölçekli Ortahisar Batı Bölgesi NİP ve 1/1000 Ölçekli Ortahisar Batı Bölgesi Planlarında planlama alanı sınırları dışında tutulmuştur. Mekansal bir strateji planı olarak, Ordu-Trabzon-Giresun bölgesine yönelik hazırlanan Kıyı Alanları Planı’nda ise yine stadyumun üzerinde olduğu dolgu alanın plan sınırları dışında bırakılmış ve lejantta “Kentsel Olmayan Alan” olarak gösterilmiştir. Bu durum planların kademeli birliktelik ilkesine aykırı olmakla, planlar arasında yine benzer şekilde “dikey dışsal tutarsızlık” (Öztürk Saka ve Erdoğan, 2021) oluşturmaktadır.

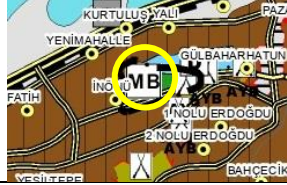
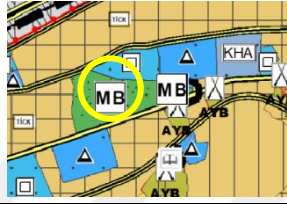
Hüseyin Avni Aker Stadyumu’nun yerine inşa edilen Trabzon Avni Aker Millet Bahçesi’nin planlama süreci de Şenol Güneş Spor Kompleksi’ne benzerdir. 2017 yılı itibarıyla Hüseyin Avni Aker Stadyumu’nun yıkılacağı ve yerine ne yapılacağına dair söylentiler 2019 yılında sonlanmış, alana millet bahçesi inşa edileceği duyurulmuştur. 2019 yılı Kasım ayı itibarıyla kazı çalışmaları başlamış, millet bahçesinin yapım süreci resmiyet kazanmıştır. Millet bahçesinin planlama süreci planların onama tarihleri bakımından sıralanarak Tablo 9’da sunulmuştur.

İlk bakışta planlar ölçek sıralaması itibarıyla planların kademeli birliktelik ilkesine uygun gibi görünmektedir. Oysa planların onama tarihleri millet bahçesi inşaatından sonra olduğu için yapılanlar mevcut arazi kullanımının planlara dahil edilmesi işlemlerini içermiştir. Millet bahçesinin planlara dahil oluşu ilk olarak 20.11.2019 tarihinde onanan 1/50.000 ölçekli il ÇDP planı ile olmuş alana “Millet Bahçesi” sembolü atanmış ancak plan notlarına dahil edilmemiştir.

1/25.000 planları esas alan ve “Millet Bahçesi” alanını sınırları içine alan 1/5000 Ölçekli Ortahisar Merkez Bölgesi NİP ise 2017 yılında onaylanmış olup Şehir Plancıları Odası Trabzon Şubesi tarafından planın çeşitli hükümlerine açılan dava sonucu iptal edilmiştir. İlgili NİP 2020 tarihinde tekrar onanmış ancak yine aynı nedenle iptal olmuştur.

Güncel ve onaylı plan 22.07.2022 tarihli Ortahisar Merkez Bölgesi NİP’tir. Planı esas alan 1/1000 Ölçekli UİP ise yine aynı tarihte onaylanmış, alan planlarda “Millet Bahçesi” olarak aynı plan notuyla yer almıştır. Plan notu kapsamında alanın özelliklerine veya kentin gereksinimlerine yönelik hiçbir ibare bulunmazken, Çevre Şehircilik ve İklim

Tablo 9. Trabzon Avni Aker Millet Bahçesi planlama süreci

Onama Tarihi	Planın Adı	Plan Kararı	Lejant ve Plan Notları
29.11.2023	1/100.000 Ölçekli Ordu-Trabzon-Rize-Giresun-Gümüşhane-Artvin Planlama Bölgesi Çevre Düzeni Planı Değişikliği	İlgili planda “Millet Bahçesini” kapsayan güncel G43 nolu paftada sembol gösterim yoktur. Plan notlarında “Millet Bahçesi” kullanımına yönelik bir bilgi bulunmamaktadır.	
20.11.2019-16.10.2020	1/50.000 Ölçekli Trabzon İl Çevre Düzeni Planı		Millet Bahçesi İlgili planda lejant gösteriminden ibarettir. Plan notlarında “Millet Bahçesi” kullanımına yönelik bir bilgi bulunmamaktadır.
10.06.2022	1/25.000 Ölçekli Trabzon 1. Planlama Alt Bölgesi Nazım İmar Planı		Millet Bahçesi İlgili planda lejant gösteriminden ibarettir. Plan notlarında “Millet Bahçesi” kullanımına yönelik bir bilgi bulunmamaktadır.
22.07.2022	1/5000 Ölçekli Trabzon Ortahisar İlçesi Merkez Bölgesi Nazım İmar Planı		Millet Bahçesi Halkı doğa ile buluşturan, rekreatif gereksinimleri karşılayan, afet anında kentin toplanma alanları olarak da kullanılabilen, yer seçimi, alan büyüklüğü, fonksiyonları ve tasarımı gibi hususların Bakanlıkça hazırlanarak yürürlüğe konulacak Millet Bahçeleri Rehberinde belirlendiği büyük yeşil alanlardır.
22.07.2022	1/1000 Ölçekli Trabzon Ortahisar İlçesi Merkez Bölgesi Nazım İmar Planı		Millet Bahçesi Halkı doğa ile buluşturan, rekreatif gereksinimleri karşılayan, afet anında kentin toplanma alanları olarak da kullanılabilen, yer seçimi, alan büyüklüğü, fonksiyonları ve tasarımı gibi hususların Bakanlıkça hazırlanarak yürürlüğe konulacak Millet Bahçeleri Rehberinde belirlendiği büyük yeşil alanlardır.

(4. Sütündeki bilgiler yukarıdan aşağıya sırasıyla; 1/100.000 Ölçekli ÇDP Raporu, 1/50.000 Ölçekli İl ÇDP Raporu; 1/25.000 Ölçekli Trabzon 1. Planlama Alt Bölgesi NİP; 1/5000 Ölçekli Trabzon Ortahisar İlçesi Merkez Bölgesi NİP; 1/1000 Ölçekli Trabzon Ortahisar İlçesi Merkez Bölgesi UİP plan raporlarından derlenmiştir.)

Değişikliği Bakanlığınca hazırlanacak rehberin uygulamada esas alınacağı belirtilmiştir. Oysa olması gereken alana özgü nitelikleri koruyarak geliştirmeyi hedefleyen, kentin istek ve ihtiyaçlarını esas alan halkın katılımcı rol oynadığı kentsel tasarım projesinin yapılmasıdır.

Şenol Güneş Spor Kompleksi ve Trabzon Avni Aker Millet Bahçesi planlama süreçlerinden ve açılan davalardan da anlaşılacağı üzere Trabzon’da planlama süreci son on yılda oldukça sancılı geçmiştir. Bu durum planlamanın amacından şaşmasına, mevcut durumu işler hale gelmesine ve planlar arasındaki kademeli birliktelik ilkesinin yok sayılmasına sebep olmuştur. Nitekim Öztürk de 2018 tarihli çalışmasında da geliştirmiş olduğu “Mekansal Planlar Değerlendirme Kılavuzu” ile Trabzon iline ve içinde bulunduğu TR90 bölgesi ile il içinde Şenol Güneş Spor Kompleksi’nin de yer aldığı Akyazı

yerleşimini de kapsayan kentsel alt bölgelere ait mekansal planları içsel ve dışsal (dikey ve yatay) tutarlılık testleri bağlamında incelemiş, planlar arasındaki tutarsızlıkları çeşitli yönleriyle bilimsel olarak ortaya koymuştur.

Planlama süreci kapsamında Şenol Güneş Spor Kompleksi'nin Hüseyin Avni Aker Stadyumu'ndan bağımsız bir dönüşüm sürecine girmesi kaçınılmaz son olmuştur. Neoliberal politikalar ve stadyumlardan maksimum fayda elde etme kaygısı sonucu stadyum spor kompleksine dönüşmüş, alanı 4 ha'dan 41 ha'a çıkarılarak bölgesel spor alanı niteliği kazandırılmıştır. Alanlar arasındaki fark çok büyük olduğundan okunabilir görseller oluşturmak için farklı ölçeklerde verilmiş olsalar da Şekil 5 ve Şekil 6 incelendiğinde, spor tesislerinin yaşadığı işlevsel dönüşüm ve yayılma politikası açıkça görülmektedir.

Neoliberal spor tesisi üretme politikalarına ek olarak planlardaki tutarsızlık ve eksiklikler de stadyumların kapsamlarının genişlemesine sebep olmuştur. İncelenen planlar ve bu planlara ait plan notları kapsamında spor kompleksi için plan bileşenleri yönüyle

Şekil 5. Şenol Güneş Spor Kompleksi arazi kullanımı

(Uydu görüntüsü ölçeği: 1/10.000) (Üst: 2023 tarihli Google Earth görüntüsü;
Alt: Wikimedia'dan alınan 28 Şubat 2021 tarihli beIN SPORTS Türkiye fotoğrafı)

Şekil 6. Hüseyin Avni Aker Stadyumu ve ilişkili spor tesisleri

(Uydu görüntüsü ölçeği: 1/5000) (Üst: 2016 tarihli Google Earth görüntüsü;
Alt: emlaknews.com.tr'den 29.12.2018 tarihli AA haber fotoğrafı)

yine bir içsel tutarsızlık örneği olarak (Öztürk Saka ve Erdoğan, 2021) detaylı yapılaşma koşulları belirlenmediğinden bu alanlar ticari bir mekan haline gelmiş çeşitli kullanımlarla yapılaşmasının önü açılmıştır. Örneğin 1,0 emsal ve serbest yükseklik yapılaşma koşuluyla kapalı spor tesisi planlanan Şenol Güneş Spor Kompleksi'nin iç düzenlemesine dair gerekli detaylar belirtilmediğinden mevcut plana ters düşen yapıların günümüzde alana inşa edildiği görülmektedir. Nitekim planda kapalı spor tesisi olarak planlanan yerlerin bir kısmında açık spor sahaları, bir kısmında ticari yapılar ve hatta bir kısmında kamu hizmet alanı olan Gençlik Spor İl Müdürlüğü bulunmaktadır (Şekil 5).

Eski spor tesisinin yaşadığı bu alan ve işlev dönüşümüne ek olarak Tablo 10'da Hüseyin Avni Aker Stadyumu ve Şenol Güneş Spor Kompleksi'nde yer alan Papara Park Stadyumu'na ait kapasite ve işlev bilgileri karşılaştırılmıştır. Tesislerin her ikisi de kente ve bölgeye hitap etmelerine ve temelde aynı saha ölçülerini taşımalarına rağmen sahip olduğu fiziki imkanlar çerçevesinde birbirinden oldukça farklıdır (Tablo 10).

Tablo 11. Kent aktörleri gözünden stadyumların dönüşümü

Aktör			Başlık	İçerik	Tarih
Akademi	Fırat Altıntaş-Ertan Gökalp ¹	Makale	Monitoring surface deformations of the reclamation site using PS interferometry: Senol Gunes sport complex (Turkey)	İlgili makalede Avrupa Uzay Ajansına ait Sentinel-1 uyusundan alınan verilerden stadyumun bulunduğu bölgede yoğun çökme ve yükselme olduğu, bazı alanların yılda 9,7 milimetre çöktüğü; bazı alanların ise yılda 3.9 milimetreye kadar yükseldiği ortaya konmuştur. Çok yakın mesafelerde dahi oldukça değişken farklı deformasyon oranları tespit edilmiş, bu deformasyonlardan en yüksek çökme oranlarından biri stadyumun batısında gözlemlenmiştir. Bariz zemin çatlaklarından dolayı deformasyonların çoğunlukla çökme şeklinde dikey yönde meydana geldiği, ancak çok yakın mesafedeki farklı çökme oranları ve zemin çatlakları birlikte düşünüldüğünde alan üzerinde hem yatay hem de dikey hareketlerin olabileceği öngörülmüştür.	2022
	JMO Trabzon Şubesi ²	Söyleşi	“Akyazı Projesine Bilimsel Yaklaşım” Konulu Cumartesi Söyleşi	Jeoloji Mühendisleri Odası Trabzon Şubesi tarafından düzenlenen söyleşinin konusu, Akyazı projesinin Trabzonspor hassasiyetinden ayrıştırılarak yapılması eksik görülen teknik incelemelere yönelik uzmanlardan alınan bilgilerin derlenmesi ve basın açıklaması oluşturularak halkın bilgilendirilmesi gerektiğini esas almaktadır. Kurvaziyer Liman projesinin amaç mı yoksa araç mı olduğu noktasındaki belirsizliklerin giderilmesi, üniversitenin ilgili birimlerinden teknik destek alınmasının teşvik edilmesi, kıyı şeridinde yaklaşık 700 m boyunca yapılacak dolgunun araştırılması ve olası kayıpların önlenmesi için sorgulayıcı bakış açısının benimsenmesinin Trabzonspor camiasınca hainlik olarak adlandırılmaması gerektiği vurgulanmıştır	24.09. 2009
Meslek Odaları	MİMOD Trabzon Şubesi ³	Davalar	E: 2010/13301	Mimarlar Odası Trabzon Şubesi tarafından; Bayındırlık ve İskân Bakanlığının 22.07.2010 tarih ve 5721 sayılı olurları ile 23.07.2010 tarihinde onanan, 1/1000 ölçekli “Akyazı Kurvaziyer Liman ve Spor Alanı” uygulama imar planı, ve buna ilişkin dolgu planının iptali ile öncelikle yürütmenin durdurulması talepli dava açılmıştır. Şehir Plancıları Odası Trabzon Şubesinin davaya müdahil olma yönündeki talebi 19.04.2011 tarihinde reddedilmiştir.	17.12. 2010
				Bilirkişi raporu 6. Daire Mahkemesine sunulmuştur. Bilirkişi kurulunca planlama alanının üst ölçekli planlarla kademeli birliktelik ilkesi kapsamında tutarlılık bulundurmadığı, 75 ha büyüklüğündeki dolgu alanının öncelikli olarak bir çok canlının yaşam alanı olması ve Trabzon halkı tarafından halk plajı olarak kullanılması gerekçeleriyle kayıp olarak yorumlandığı ve çevresel etki değerlendirmesine tabi tutulması gerektiği, başlıca Trabzon’u ve Trabzonluyu ilgilendiren "mega projenin" hazırlık sürecinin çok hızlı ve yüzeysel yürütüldüğü, Trabzon Belediyesi, STK'lar ve kullanıcılar gibi temel paydaşların bu sürece dahil edilmediği, erişim bağlantılarının net tanımlanmadığı ve sahil yolu üzerindeki yaşanacak yoğunluğa alternatif bağlantıların geliştirilmediği gibi temel gerekçelerle planın bu sorunları çözüme yönelik yeni yöntem ve tekniklerle revize edilmesi bu süreçte katılımcı planlama anlayışının kullanılması görüşü ilgili birime sunulmuş ve ayrıca halihazırda dolgunun başlamış olması nedeniyle maddi ve manevi geri dönülemez tahribatların oluştuğu eklenmiştir.	27.07. 2011
				Mimarlar Odası Trabzon Şubesinin 2010 yılında “Akyazı Kurvaziyer Liman ve Spor Alanı” uygulama imar planı ve buna ilişkin dolgu planının iptaline yönelik açtığı davanın; planın şehircilik ilkelerine, planlama esaslarına, kamu yararına ve mevzuata aykırılık göstermemesi gerekçeleriyle reddine karar verilmiştir.	14.09. 2011
	MİMOD ve ŞPO Trabzon Şubeleri ³	E: 2010/1790		Mimarlar Odası Trabzon Şubesi tarafından; Trabzon Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğünce Akyazı Beldesi sahil kesiminde TOKİ tarafından yapılması planlanan 660.000 m ² deniz dolgu alanı ve spor tesisleri projesi için verilen “Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir” kararının iptali ve öncelikle yürütmenin durdurulması talepli dava açılmıştır. Şehir Plancıları Odası Trabzon Şubesinin davaya müdahil olma yönündeki talebi 26.04.2011 tarihinde kabul edilmiştir.	29.12. 2010
				“Çevresel Etki Değerlendirmesi gerekli değildir” kararının kurvaziyer limana ait olduğu, spor alanı için ÇED Raporu çalışmalarının sürdüğü gerekçesiyle yürütmeyi durdurma kararının daha sonra inceleneceği bildirilmiştir.	20.04. 2011
				“Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir” kararına açılan davada bilirkişi raporunun hazırlanmasına karar verilmiş, rapor hazırlanana kadar yürütmeyi durdurma kararı alınmıştır.	02.05. 2011
				TOKİ tarafından Trabzon İdari Mahkemesine iletilen müdahil dilekçesi ile itirazların asılsız olduğu, tesisin amacına uygun olduğu savunulmuş ve dilekçe taraflara iletilmiştir.	17.09. 2011
				Keşif ve bilirkişi harcının davacı tarafından yatırılmaması nedeniyle dava dilekçesinde yer alan itirazlarını ispatlamayacağı görüşüne varılmış ve temyiz yolu açık olmak üzere davanın reddine karar verilmiştir.	22.03. 2012

Tablo 11'in devamı

Meslek Odaları (devam)	MİMÖD ve ŞPO Trabzon Şubeleri ³		E: 2010/1791	Mimarlar Odası Trabzon Şubesi tarafından; 1/1000 ölçekli "Akyazı Kurvaziye Liman ve Spor Alanı" uygulama imar planına dayalı olarak yapılan "Trabzon Akyazı Spor ve Kültür Kompleksi için gerekli olan dolgu tahkimat yapım işi ihalesinin" iptaline ve öncelikle yürütmenin durdurulmasına karar verilmesi talep edilmiştir. Şehir Plancıları Odası Trabzon Şubesinin davaya müdahil olma yönündeki talebi 26.04.2011 tarihinde kabul edilmiştir.	29.12. 2010
				"Trabzon Akyazı Spor ve Kültür Kompleksi için gerekli olan dolgu tahkimat yapım işi ihalesinin iptali" konulu davada keşif ve bilirkişi raporu hazırlanana kadar teminat aranmaksızın geçici olarak yürütmenin durdurulmasına karar verilmiştir.	26.05. 2011
				"Trabzon Akyazı Spor ve Kültür Kompleksi için gerekli olan dolgu tahkimat yapım işi ihalesinin" iptaline yönelik açılan davada hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.	06.11. 2012
Kamu	TOKİ ⁴	B.K.	Trabzon Akyazı Stadyumu'na çevreci çatı	Kendi koordinatörlüğünde inşaat işlemleri yürütülen Akyazı Spor Kompleksi Stadyumu için Başbakanlık Toplu Konut İdaresi (TOKİ) Başkanlığı; çatı sistemiyle, Türkiye'nin kendini temizleyen ve hava kirliliğini gideren ilk stadyumu olacağı, stadyumun çatısında, "çevre temizleyen kaplama sisteminin" uygulandığı "Smart Roof" özelliğinde inşa edileceğini böylelikle stadın çatısının, 245 dönümlük yeşil alana eşdeğer oranda hava temizleme gücüne sahip olacağını duyurmuştur.	01.02. 2015
Yerel Basın	Haber 61 ⁵	Osman Bektaş	Akyazı Dolgu Modeli Nasıl Olmalı	Haberde Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ) öğretim üyesi Prof. Dr. Osman Bektaş, deniz dolgularının dünyanın birçok kentinde uygulanan bir yöntem olduğunu ancak doğurduğu ekolojik hasarlarla birlikte düşünülmesi gerektiğini vurgulamıştır, alanın fiziksel özelliklerinin gözetilerek mevcut projedeki set dolgudan ziyade yer altı sularının denize ulaşabileceği denize yakın bir ada formunda planlanması gerektiğini savunmuştur. Aksi takdirde yer altı sularının gelecek 20 yıl içerisinde yükselebileceği ve zeminde aşınmalar yaparak tesise zarar verebileceği eklenmiştir.	02.11. 2010
	Haber 61 ⁶	Recep Ergenç	Akyazı Dolgusu	Haberde stadyum projesinin "yürütmeyi durdurma kararına takılmasının Trabzon'un belli bir kesimince büyük tepki ile karşılanırken özellikle davayı açan Trabzon Mimarlar Odası ve davaya müdahil olan Şehir Plancıları Odası'nın neresiye hedef haline getirildiğinden bahsedilmiş, ancak bu durumun yanlış olduğu mahkemenin bilirkişi raporu kaynak gösterilerek desteklenmiştir.	10.09. 2011
	Son Dakika ⁷	B.K.	Akyazı Stadyumu, Yeni Sezona Yetişmeyecek	Haberde Kasım 2015'te açılması planlanan stadyumun açılışında gecikme yaşanabileceği bilgisi verilmiş ve ayrıca yeni tesisin Trabzon ve Trabzonspor'a güç getireceği vurgulanmıştır. Dönemin TOKİ Daire Başkanı Ertuğrul Kurt'un projenin tamamının üniversiteden alınan destek ve görüşler doğrultusunda usulüne uygun yapıldığı, açılan dava ve yapılan eleştirilerin yatırıma ve projeye gölge düşürmeye çalıştığını bu sebeple de inşaatın yavaşladığını belirtmiştir.	14.02. 2015
	Karadeniz'den Son Nokta ⁸	B.K.	Akyazı'yı fırtına vurdu!	Haberde Türkiye'de ilk olarak tanıtılan ve hava temizleme özelliği bulunan çatı sistemine ait membranların rüzgara dayanamayarak uçtuğu ve bu durumun maddi zarara yol açtığı belirtilmiştir.	09.05. 2017
	Taka ⁹	B.K.	Avni Aker yerle bir oldu	Haberde 29 Kasım 2017'de başlayan yıkım çalışmalarında sona gelindiği ve yıkımın halkı derin üzüntüye boğduğu vurgulanmıştır.	23.01. 2018
	61 Saat ¹⁰	B.K.	Trabzonspor'un efsane stadı 22 milyon liraya millet bahçesi oluyor	Haberde eski stadyum alanında millet bahçesi yapılacağı ve yaklaşık maliyeti hakkında bilgi sunulmuştur.	23.05. 2019
	Haber 61 ¹¹	B.K.	Akyazı için korkutan sözler: Trabzonspor'un stadı çöküyor, hastane tehlikede	Haberde Fırat Altıntaş ve Ertan Gökalp'e ait makalenin yayınlanmasının ardından Sentinel-1 uydusuna ve makaleye ait bilgiler verilmiş, bu durumun halihazırda inşaatı devam eden şehir hastanesi için tehdit oluşturabileceği vurgulanmıştır.	07.02. 2022
	61 Saat ¹²	B.K.	Akyazı Stadı'nda çökme var mı? Başkan açıkladı	Haberde Trabzon Büyükşehir Belediye Başkanı Murat Zorluoğlu'nun belediye meclis toplantısında stadyumla ilgili ortaya atılan 'çatlak ve çökme var' iddialarına konuyla alakalı bilimsel bir kanıt olmadığı, halk arasında yayılan bir söylentiden ibaret olduğu ve gerekirse bilimsel çalışmaların yapılabilmesi yönündeki karşı söylemi belirtilmiştir.	30.06. 2022

Tablo 11'in devam

Ulusal Basın	Deniz Haber ¹³	B.K.	Akyazı hatalı dolgu tartışmalara neden oldu	Haberde olumsuz hava koşulları nedeniyle Akyazı dolgu sahasının zarar görmesi sonucu MİMOD Trabzon Şubesinin sürecin yeniden değerlendirilmesi ve gelecekte yaşanacak olumsuz durumların önlenmesi için projeden vazgeçilmesini önerisi yer almaktadır. Buna karşın dönemin Trabzon Liman İşletme Müdürü Muzaffer Ermiş, Akyazı Projesi dolgusunda dalgalar nedeniyle oluşan zararlar ilgili olarak, Odanın yaptığı itiraz nedeniyle yaşanan mahkeme sürecinin dolguların tahkimatının güçlendirilmesi sürecini engellediğini belirtmiş, tahkim süreci tamamlandığında böyle bir durumun yaşanmayacağını beyan etmiştir.	10.11. 2011
	Eurosport ¹⁴	B.K.	Trabzonspor'un Yeni Stadı Akyazı'da Zemin Kayması	Haberde stadyum projesinin deniz dolgusu üzerinde inşa edilmesi nedeniyle altyapıda ciddi önlemlerin alınması gerektiği, buna karşın tribün bölgelerinde kullanılan yüksek kazıklama yönteminin zeminde tercih edilmemesi nedeniyle zeminde kaymalar meydana geldiği belirtilmiştir. Bu nedenle durumun yüklenici firma tarafından dikkate alınması, ek olarak stadyumda UEFA ve TFF kriterlerine göre göze çarpan bazı eksikliklerin de giderilmesi gerektiği vurgulanmıştır.	16.05. 2014
	Evrensel Net ¹⁵	B.K.	Trabzonspor'un Akyazı Spor Kompleksi'nin açılışı yapıldı	Haberde spor kompleksinin açılışından ve açılışa eşlik eden kutlamalardan bahsedilmiştir. Yeni stadyumun açılışına özel 86 ve 96 sezonundaki efsane futbolcular, stadyumda ilk maçı gerçekleştirmiş ve yeni başarılar için temenniler alınmıştır.	18.12. 2016
	NTV ¹⁶	Anadolu Ajansı	Trabzonspor, yeni stadında ilk maçına çıkıyor	Haberde yeni stadyumun ilk maçında Gaziantepspor'un konuk edileceği duyurulurarak taraftarlardan tribünleri doldurmaları için destek istenmiş, aynı zamanda yeni stadyuma duyulan heyecan aktarılmıştır.	28.01. 2017
	CNN Türk ¹⁷	B.K.	Trabzonspor'un stadının çatısı rüzgara dayanamadı	09.05.2017 tarihli Karadeniz' de Son Nokta yerel gazete içeriğiyle aynı içerikli haber	09.05. 2017
	Evrensel Net ¹⁸	Bülent Falakoğlu	Trabzonspor Stadı: Su basıyor, UEFA kriterlerini taşıyor	Haberde Akyazı Stadı'nın UEFA standartlarına henüz tam olarak hazır olmadığı, elektrik sisteminin geçici olarak kabul edildiği, zaman zaman soyunma odaları dahil stadın belli bölgelerinde su basmalarının yaşandığı, güvenlik tedbirlerinin ve tahliye merdivenlerinin yetersiz olduğu belirtilerek yapım aşamasında sunulan bilimsel kaynak ve görüşlerin dikkate alınmamış olmasının sonuçlarının gün yüzüne çıktığına değinilmiştir.	26.07. 2017
	Sporx ¹⁹	B.K.	Avni Aker yıkılıyor, duygusal açıklamalar	Haberde 26.01.2017 itibarıyla Şenol Güneş Spor Kompleksi'nin hizmete açılması sonucu faaliyeti sonlanan Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nun yıkılma sürecinin başladığı, tarihi başarılarla dolu Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nun yıkılması yerine ne yapılırsa yapılsın halk için üzüntü verici bir durum olarak görüldüğü belirtilmiştir.	09.11. 2017
	Hürriyet ²⁰	B.K.	Korkutan açıklama: Akyazı Stadı'ndaki dolgular kayıyor	Haberde dönemin Jeoloji Mühendisleri Odası Trabzon Şubesi Başkanı Mustafa Albayrak'a göre nitelikli olmayan bir dolgu malzemesinin ana kayanın üzerine konumlandırılan tesis ve kazıklarla nitelikli hale getirildiği, kuzey kısımdaki dolguda yayılmalar ve oturmalar olmuş olsa da bunun normal bir durum olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca adı geçen Başkan yapılan dolgunun gayet prensipli bir dolgu olduğu, yıllar içerisinde yerinde sağlamlaşacağı ve dolguda yapılan stadyumla ilgili olarak olumsuz bir durumun beklenmediğini belirtmiştir.	31.12. 2017
	Mynet ²¹	B.K.	Trabzon'da yıkılan Hüseyin Avni Aker Stadı'nın yerine ne yapılacak?	Haberde 20 Nisan 2018 tarihinde yıkımı tamamlanan Hüseyin Avni Aker Stadyumunun yerine Türkiye'de bir ilk olarak spor temalı millet bahçesi yapılmasına karar verildiği vurgulanarak millet bahçesinin içeriği anlatılmıştır.	17.11. 2019
	Anadolu Ajansı ²²	B.K.	Türkiye'nin 'spor temalı ilk millet bahçesi' Trabzon'un en hareketli noktası oldu	Haberde Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nun yerinde hizmete açılan millet bahçesinin, spor ağırlıklı alanları, dinlenme ve eğlence parkurlarıyla kentin en hareketli yaşam alanı haline geldiği belirtilmiştir.	13.12. 2021
	Sözcü ²³	Yusuf Demir	Stadyumdaki çökme kanıtlandı, şehir hastanesi de risk altında	Haberde Prof. Dr. Osman Bektaş, Avrupa Uzay Ajansı Sentinel-1 uydusundan alınan verileri yorumlamış, stadyumda çatlamalar, kırıklar ve ayrılmalar tespit ettiklerini, stadyumdaki deformasyonun 2016'dan bu yana devam ettiğini belirtmiştir. Bektaş'a göre yaşanan deformasyonun sebebi 4500 fore kazığa rağmen jeolojik etütlerde klasik ve gelişigüzel yöntemlerin kullanılmış olmasıdır. Bu nedenle tesisin günümüzde açılmaları dayanamayarak saat yönünde döndüğü böyle bir konumda iyileştirmeye gidilmeden şehir hastanesi yapılmasının oldukça tehlikeli olacağı vurgulanmıştır.	07.02. 2022
	Ajans Spor ²⁴	B.K.	Şok rapor! Şenol Güneş Stadı çöküyor!	07.02.2022 tarihli Haber 61 adlı yerel gazete içeriğiyle aynı içerikli haber	07.02. 2022
	Milli Gazete ²⁵	B.K.	Dolgu alana yapılan Trabzonspor'un stadı çöküyor, hastane de tehlikede	07.02.2022 tarihli Haber 61 adlı yerel gazete içeriğiyle aynı içerikli haber	07.02. 2022

Tablo 11'in devamı

Ulusal Basın (devamı)	Gazete Duvar ²⁶	B.K.	Uydu verileri kanıtladı: Trabzon'da stadın bulunduğu dolgu alan çöküyor	07.02.2022 tarihli Haber 61 adlı yerel gazete içeriğiyle aynı içerikli haber	08.02.2022
	Gazete Duvar ²⁷	B.K.	Trabzon'da gündem Akyazı: Stat çöküyor mu?	Haberde dönemin Trabzon Belediye Meclisi CHP Grup Başkanvekili Turgay Şahin'in, basında yer alan haberler üzerine stadyumun dolgu alanında yapılmasının ve akabinde takip edilen sürecin hatalı olduğunu belirterek konu özelinde bir araştırma komisyonu kurulmasını önerdiği yer almaktadır. Buna karşılık dönemin Trabzon Büyükşehir Belediye Başkanvekili Atilla Ataman'ın ise, TOKİ'nin 2019 yılında alana yönelik çalışmaları yaptığını ve bir tehlike olmadığını belirtmiş, bu beyanı dönemin Trabzon Büyükşehir Belediye Meclis Üyesi ve eski Trabzon İnşaat Mühendisleri Odası Başkanı Mustafa Yaylalı'nın da desteklediği eklenmiştir.	08.02.2022
	Cumhuriyet ²⁸	B.K.	"Medical Park Stadyumu çöküyor" iddiasına yanıt	İlgili haberde Fırat Altıntaş ve Ertan Gökalp'e ait makalenin yayınlanmasının ardından oluşan kargaşanın önlenmesi için KTÜ'den yapılan Medical Park Stadyumunun "yapı sağlığına" ilişkin açıklamalar yer almaktadır. Yapılan açıklamada ilgili çalışmanın yüzeysel kaldığı, çatı üzerindeki membran kaplamalardan alınan ölçümler rüzgar, sıcaklık ve benzeri hava şartlarından etkilenebileceği ve hata payı bulundurabileceği vurgulanarak tek bir çalışmayla stadyumun yıkılma tehlikesi yaşadığı yönündeki iddialar reddedilmiştir. Olası bir tehlike durumunda stadın taşıyıcı sisteminin nasıl bir davranış sergileyeceğini bugünden tahmin etmenin zor olduğu eklenerek acil ikaz sitemlerinin kurularak zararın en aza indirgenebileceği savunulmuştur.	15.02.2022
	Haber Türk ²⁹	B.K.	KTÜ'den Medical Park Stadyumunun "yapı sağlığına" ilişkin açıklama	15.02.2022 tarihli Cumhuriyet Gazetesi içeriğiyle aynı içerikli haber	15.02.2022
	Fanatik ³⁰	Selçuk Başar-Selay Saykal	Trabzonspor Medical Park Stadyumu'nda büyük tehlike!	07.02.2022 tarihli Haber 61 adlı yerel gazete içeriğiyle aynı içerikli haber	16.02.2022
	Posta ³¹	B.K.	Trabzonspor Medical Park Stadyumu için korkutan rapor! Çökmeler var	07.02.2022 tarihli Haber 61 adlı yerel gazete içeriğiyle aynı içerikli haber	16.02.2022
	Cumhuriyet ³²	B.K.	Trabzonspor'u bekleyen tehlike: Şenol Güneş Kompleksi Medical Park Stadyumu çökecek mi?	Haberde Prof. Dr. Osman Bektaş, Avrupa Uzay Ajansı Sentinel-1 uydusundan alınan verileri yorumlamış, dolgunun jeolojik anlamda zorlu bir alana yapıldığını ve yapılırken ciddi jeolojik çalışmaların yapılmış olması gerektiğini ancak bunların yapılmadığını belirtmiştir. Bektaş, bu durumun günümüzde stadyumun dolgu alanında yıllar geçtikçe yerleşmesinden kaynaklı bazı alanlarda fazla bazı alanlarda daha az çökmesine sebebiyet verdiğini, bu nedenle de yapıda kırılmaların yaşandığını ve bunun beklenen bir sonuç olduğunu eklemiştir.	16.02.2022

1: Altıntaş, F., Gökalp, E., 2021; 2: JMOtrb, 2009; 3: TMMOB Şehir Plancıları Odası Trabzon Şubesi arşivinden yararlanılmıştır.; 4: TOKİ, 2015; 5: Bektaş, 2010; 6: Ergenç, 2011; 7: Son Dakika, 2015; 8: Karadeniz' de Son Nokta, 2017; 9: Taka, 2018; 10: 61 Saat, 2019; 11: Haber 61, 2022; 12: 61 Saat, 2022; 13: Deniz Haber, 2011; 14: Eurosport, 2014; 15: Evrensel Net, 2016; 16: NTV, 2017; 17: CNN Türk, 2017; 18: Falakoğlu, 2017; 19: Sporx, 2017; 20: Hürriyet, 2017; 21: Mynet, 2019; 22: Anadolu Ajansı, 2021; 23: Demir, 2022; 24: Ajans Spor, 2022; 25: Milli Gazete, 2022; 26: Gazete Duvar(a), 2022; 27: Gazete Duvar(b), 2022; 28: Cumhuriyet(a), 2022; 29: Haber Türk, 2022; 30: Başar, Ş., Saykal, S., 2022; 31: Posta, 2022; 32: Gazete Duvar(b), 2022

Şekil 7 incelendiğinde konu özelinde en fazla veriye ulusal basın kaynaklarından ulaşıldığı görülmektedir. Sırasıyla yerel basın ve meslek odaları da fazlaca veriye ulaşılan diğer kaynaklardır. Araştırmaya konu dolgu alanı için oldukça ses getiren bir uluslararası makale de tespit edilmiştir. Bu makale özetle; Şenol Güneş Spor Kompleksi'nin üzerinde bulunduğu deniz dolgu alanında alçalma ve yükselmeler olması sebebiyle stadyumunun zarar gördüğünü, yine aynı dolgu üzerine inşa edilen Şehir Hastanesi'nin de tehlike arz ettiğini uydu görüntüleriyle desteklenen bilimsel verilerle ortaya koymaktadır. Makalenin 2022 yılında yayınlanması ile yerel ve ulusal basında stadyumun tehlikede olup olmadığına yönelik birçok haber kaleme alınmıştır (Tablo 11). Stadyumun akıbeti konusunda yaşanan kargaşanın ardından Trabzon Büyükşehir Belediyesi Belediye Başkanı Murat Zorluoğlu konunun araştırılması için Karadeniz Teknik Üniversitesi öğretim üyelerinden görüş talep etmiştir. Üniversitenin ilgili araştırma birimince hazırlanan teknik görüşte stadyumun yapı sağlığına yönelik bir problem olmadığı, tek bir araştırmaya dayanarak stadyum çöküyor demenin hatalı olabileceğini vurgulanmıştır. Aynı dönemde yine üniversitenin emekli öğretim üyelerinden Prof. Dr. Osman Bektaş ise ulusal basına yaptığı açıklamalarda stadyumun dolgu alanı üzerinde bulunmasından dolayı bu alçalma ve yükselmelerin normal olduğu, zamanla zeminin oturacağı bilgisini paylaşmıştır (Tablo 11). Zemin ister tehlikeli olsun ister olmasın burada unutulmaması gereken husus yaşananlarının her birinin birer tercih sonucu olduğudur. Eğer tesis deniz dolgu alanı üzerine inşa edilmek yerine farklı bir konuma inşa edilmiş olsa, günümüzde yaşanan bu sorunların yaşanmayacağını söylemek mümkündür. Nitekim Tablo 11'de de görüldüğü gibi 2022 yılında yayınlanan makale ile stadyumun zemininin güvenliği konusunda yaşanan şaibeler ilk değildir. Stadyumun inşa sürecindeki davalar bir yana, sonrasında 2014 ve 2017 yıllarında stadyumda yaşanan zemin kaymaları, su basma sorunu ve duvar çatlaklarıyla UEFA standartlarına uymadığı yerel ve ulusal basına konu olmuştur. Benzer şekilde Tablo 11'de aktarıldığı gibi hem TOKİ'nin açıklamasında hem de yerel ve ulusal basında övgülerle tanıtılan ve hava kirliliğini önleme özelliğiyle türünün ilk örneği olan “Akıllı ve çevreci olarak bilinen Smart Roof sistemi” ile yapılan stadyumun çatısının hava koşullarına dayanamayarak uçması sonucunda yerine sonradan standart bir çatı yapılmıştır. Bu durumlar periyodik olarak 3-4 yılda bir stadyumun yapısal eksiklikleri ve zemin kaynaklı sorunlarının çeşitli şekillerde gündeme gelmesine sebep olmuştur.

Henüz yedinci yılındayken yaşanan su basma, duvar çatlakları, sallantı gibi deneyimler sebebiyle yeni tesisin yer seçiminden bağımsız olarak yapım tekniklerinin de

eksik/hatalı olduğu söylenebilir. 2010 yılında yeni tesis henüz proje durumundayken Prof. Dr. Osman Bektaş tarafından yerel basında kaleme alınan “Akyazı Dolgu Modeli Nasıl Olmalı” adlı haber ile sürece dair bir yöntem tarifi yapılmıştır. Yine 2010 yılında Jeoloji Mühendisleri Odası Trabzon Şubesi tarafinsan düzenlenen “Akyazı Projesine Bilimsel Yaklaşım” isimli söyleşide de üniversitenin ilgili birimlerinden teknik destek alınmasının önemi vurgulanmıştır. Ayrıca adı geçen öğretim üyesi ve meslek odası temsilcileri dolgu alanının ve yapım tekniklerinin araştırılması düşüncesinin stadyum projesini sürüncemeye sokacak bir durum olmadığını, Trabzon için en güzel ve sürdürülebilir stadyumu inşa etmek için gerekli olduğu görüşünü savunmuşlardır (Tablo 11). Nitekim bu dönemde Mimarlar Odası ve Şehir Plancıları Odası Trabzon Şubeleri yaptıkları açıklamalar ve sürecin işleyişine yönelik itirazlarını konu alan davalarıyla adeta hainlikle etiketlenmişlerdir. Şehir Plancıları Odası Trabzon Şubesi müdahilliğinde; Mimarlar Odası Trabzon Şubesinde yeni tesisin yapım sürecine dair toplamda üç adet dava açılmıştır. Bu davalar “Akyazı Kurvaziyer Liman ve Olimpik Spor Tesisleri Alanı” uygulama imar planı ve buna ilişkin dolgu planı, deniz dolgu alanı ve spor tesisleri projesi için verilen “Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir” kararı ve “Trabzon Akyazı Spor ve Kültür Kompleksi İçin Gerekli Olan Dolgu Tahkimat Yapım İş İhalesi’nin iptali istemleridir. Üç dava da iptal istemlerinde şehircilik ilkeleri ve kamu yararına aykırılık bulunmadığı gerekçeleriyle reddedilmiştir. Diğerlerinden farklı olarak “Akyazı Kurvaziyer Liman ve Spor Alanı Uygulama İmar Planı” ve buna ilişkin yapılan dolgu planına yönelik açılan davanın detaylı bilirkişi raporunda; yapılan itirazlarda haklılık payı olduğu ancak dolgunun başlamış olması sebebiyle maddi ve manevi geri dönülemez tahribatların olduğu bu nedenle spor tesisinin bir kamu yatırımı olarak değerlendirilmesi gerektiği görüşü sunulmuştur. Sonuç olarak bu dava da diğer ikisi gibi istemin reddiyle sonuçlanmıştır (Tablo 11).

Yeni stadyumun inşa süreci kadar önemli olan bir diğer konu ise eski stadyumun akıbetidir. Stadyumun boşaltılmasıyla birlikte yerel ve ulusal basında eski stadyumun ne olacağına yönelik haberler yer almıştır. Yine aynı dönemde kentte söylentiler yayılmış stadyumun çeşitli şekillerde kullanımına dair senaryolar üretilmiştir. 2017 yılında Hüseyin Avni Aker Stadyumu’nun yıkılması halkta derin üzüntüye yol açmış, bu durum Tablo 11’de de görüldüğü üzere hem yerel hem de ulusal basında kendine yer bulmuştur. 2019 yılında eski stadyumun yerine millet bahçesi yapılacağı duyurulmuş, sonrasında stadyumun millet bahçesi olarak kullanıma açıldığı, bu millet bahçesinin spor temalı ilk millet bahçesi olduğu ve kentin hareketli noktalarından biri haline geldiği haberi yerel ve

ulusal basında yer almıştır. Spor temalı millet bahçesinin içerisinde bir adet Trabzon yazılı bordo mavi kapalı tribün, kaykay pisti, sentetik buz pateni pisti, yürüyüş yolları ve kütüphane yer almaktadır (Şekil 8).

Şekil 8. Hüseyin Avni Aker Millet Bahçesi
(TBB, 2021)

Özetle, eski stadyumun yıkılması-yeni stadyumun inşa süreciyle bir bütün olarak stadyumun dönüşüm süreci kent aktörlerince çeşitli şekillerde ele alınmıştır. Veriler incelendiğinde yerel yöneticiler ve kamu kurumları dışındaki aktörlerin sürece ortak aklı üretmeye yönelik politikalarla dahil olmaya çalıştığı görülmektedir. Özellikle yeni tesisin inşa sürecinde meslek odaları ve akademisyenlerce sunulan yapıcı eleştiriler/itirazlar ve bilimsel yöntem tarifine; dönemin yöneticileri tarafından önem verilmediği, ortak aklı üretmeye yönelik girişimleri reddettikleri açılan davalar göz önüne alındığında açıktır. Bu sürecin bir yansıması olarak tesisin günümüzdeki durumu ortadadır. Ortak aklı ve bilimsel veriyi reddeden bu yönetim ve spor tesisi üretim anlayışı müştereklerin ortaklaşa üretilmesi ve planlamanın katılımcı süreçlerine ters düşmektedir.

3.2.3. 1. Soru: Stadyum ve Çevresini Kullanma Amaç ve Sıklığı

Araştırma sorusu kapsamında stadyumların yıkılarak nadiren yerinde ve genellikle farklı bir konumda inşa edilme sürecinin kullanıcıların stadyumları kullanma amaç ve sıklığı üzerinde etkisinin olup olmadığı sorgulanmaktadır. Sorguya yönelik geliştirilen önerme “Stadyumların kent merkezlerinden taşınmasıyla spor tesislerinin kullanıcılar ile ilişkisi zayıflamıştır” şeklindedir. Bu kapsamında stadyumların yıkılarak farklı bir konumda inşa edilme sürecinin kullanıcıların stadyum ve çevrelerini kullanma amaç ve

sıklığı üzerinde etkisinin olup olmadığı sorgulanmıştır. Böylece kent merkezlerinde yıkılan stadyumların ve bu stadyumların ilişkide olduğu çevrelerinin kullanım amaçlarının çeşitliliği ve kullanım sıklığının, kent dışında inşa edilen yeni stadyumlardan fazla olduğunu, stadyumların çevresiyle bir bütün olarak anlam kazandığını, stadyumların kent merkezlerden taşınmasıyla kullanıcıların stadyumla ilişkilerinin zayıfladığını ortaya koymak hedeflenmiştir.

Önermenin sorgulanması amacıyla katılımcılara “Stadyum ve çevresini kullanma amaç ve sıklığınız nedir?” sorusu yöneltilmiş, Hüseyin Avni Aker ve Şenol Güneş Spor Kompleksi için ayrı ayrı cevaplamaları istenmiş alınan cevaplar Tablo 12’de detaylı olarak sunulmuştur.

Stadyumların kullanım amaçları incelendiğinde; katılımcıların %25’i (n=5; K2, K9, K14, K15, K19) Hüseyin Avni Aker Stadyumunu sadece milli bayram ve törenler için kullandığını belirtirken %5’i (n=1; K14) stadyumu milli bayram ve törenler için kullandığını; kalan %75’i (n=15) ise stadyumu sadece maçlar için kullandığını belirtmiştir (Şekil 9). Stadyumu sadece milli bayram ve törenler için kullandığını belirten katılımcıların %80’i (n=4; K2, K9, K15, K19) futbola ilgisi düşük kadın katılımcılardan oluşurken; stadyumu maçlar, milli bayram ve törenler için kullanan K14 futbola ilgisi yüksek Trabzonspor taraftarı ve erkektir (Tablo 12). Şenol Güneş Spor Kompleksi’nde ise bu durum üç katılımcı (K17, K18, K20) tepkisel karar olmak üzere toplamda altı katılımcı stadyumu hiç kullanmadığını, bir kullanıcının (K9) stadyumu sadece bir kez milli maç için kullandığını geriye kalan 13 katılımcı ise stadyumu maç günleri kullandığını belirtmiştir. Yeni stadyumu hiç kullanmamış olan katılımcıların yarısı (n=3; K2, K15, K19) futbola ilgisi düşük takım tutmayan kadın katılımcılardan oluşurken, tepkisel olarak stadyumu kullanmayan katılımcılardan ikisi (K17, K18) Hüseyin Avni Aker Stadyumu’nun yıkılmış olmasına karşı duydukları üzüntüden dolayı bu tepkisel kararı aldığını belirtmiştir. K20 ise sağlık sorunları nedeniyle Trabzonspor’un kendisini psikolojik olarak olumsuz etkilediğini söyleyerek stadyumu kullanmadığını vurgulamıştır. Şenol Güneş Spor Kompleksi’ni tepkisel olarak kullanmayan üç katılımcının ortak özellikleri yaşı itibarıyla kentsel işlevlere yönelik hatıraları diğer katılımcılara görece daha fazla, Hüseyin Avni Aker Stadyumu’na dair kolektif bellekte daha fazla anı biriktirebilmiş 40 yaş üstü, erkek, Trabzonspor taraftarı olmalarıdır ve bu durumu katılımcıların ikisi şu şekilde ifade etmişlerdir:

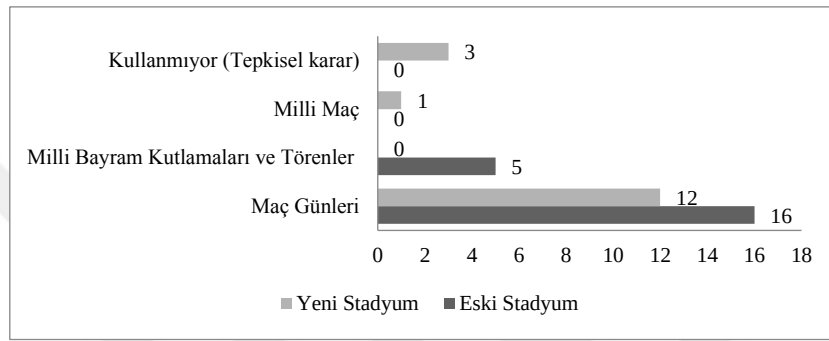
Tablo 12. “Stadyum ve çevresini kullanma amaç ve sıklığınız nedir?” sorusuna verilen cevaplar

Katılımcı Bilgileri					Hüseyin Avni Aker Stadyumu				Şenol Güneş Spor Kom.			
					Stadyum		Çevresi		Stadyum		Çevresi	
Rumuz	Cinsiyet	Yaş	Futbola İlgisi	Takımı	Amaç	Sıklık	Amaç	Sıklık	Amaç	Sıklık	Amaç	Sıklık
K1	E	20	Y	TS	MG	S	Yavuz Selim Stadyumunda amatör futbol oyuncusu Sosyalleşme ve eğlence amaçlı kullanım (Yavuz Selim St. ve 19 Mayıs KSS maçlarını izlemek, Y-İ mekanlarını kullanmak)	S	MG	S	X	X
K2	K	22	D	Yok	MBK ve T	N	Stadyum çevresindeki kamusal hizmet alanlarını kullanım (Numune ve Fatih Devlet Hastaneleri)	S	X	X	X	X
K3	E	22	Y	FB	MG	N	Stadyum çevresindeki kamusal hizmet alanlarını kullanım (Numune ve Fatih Devlet Hastaneleri, idari birimler)	S	MG	S	X	X
K4	E	24	Y	TS	MG	N	İkamet amaçlı kullanım Sosyalleşme ve eğlence amaçlı kullanım (Yavuz Selim St. ve 19 Mayıs KSS maçlarını izlemek, Y-İ mekânlarını kullanmak) Stadyum çevresindeki kamusal hizmet alanlarını kullanım (Numune ve Fatih Devlet Hastaneleri, idari birimler)	S	MG	S	X	X
K5	E	25	O	TS	MG	S	Sosyalleşme ve eğlence amaçlı kullanım (Yavuz Selim St. ve 19 Mayıs KSS maçlarını izlemek)	S	MG	S	X	X
K6	E	26	Y	TS	MG	S	Yavuz Selim Stadyumunda amatör futbol oyuncusu Sosyalleşme ve eğlence amaçlı kullanım (Yavuz Selim St. ve 19 Mayıs KSS maçlarını izlemek, Y-İ mekânlarını kullanmak)	S	MG	N	X	X
K7	E	26	Y	TS	MG	S	Sosyalleşme ve eğlence amaçlı kullanım (Yavuz Selim St. ve 19 Mayıs KSS maçlarını izlemek, Y-İ mekânlarını kullanmak)	SMG	MG	S	X	X
K8	E	27	Y	TS	MG	S	Stadyum çevresindeki kamusal hizmet alanlarını kullanım (Endüstri Meslek Lisesi, Numune ve Fatih Devlet Hastaneleri, idari birimler) Sosyalleşme ve eğlence amaçlı kullanım (Yavuz Selim St. ve 19 Mayıs KSS maçlarını izlemek, Y-İ mekânlarını kullanmak)	S	MG	S	X	X
K9	K	27	D	Yok	MBK ve T	N	Stadyum çevresindeki kamusal hizmet alanlarını kullanım (Numune ve Fatih Devlet Hastaneleri, idari birimler) Sosyalleşme ve eğlence amaçlı kullanım (Yavuz Selim St. ve 19 Mayıs KSS maçlarını izlemek, Y-İ mekânlarını kullanmak) Alışveriş amaçlı kullanım (Salı pazarı)	N	Milli maç	1 kez	X	X
K10	K	28	Y	TS	MG	S	Stadyum çevresindeki kamusal hizmet alanlarını kullanım (Numune ve Fatih Devlet Hastaneleri, idari birimler) Sosyalleşme ve eğlence amaçlı kullanım (Yavuz Selim St. ve 19 Mayıs KSS maçlarını izlemek, Y-İ mekanlarını kullanmak)	N	MG	S	X	X
K11	E	32	Y	BJK	MG	S	Sosyalleşme ve eğlence amaçlı kullanım (Yavuz Selim St. ve 19 Mayıs KSS maçlarını izlemek, Y-İ mekanlarını kullanmak)	SMG	MG	S	X	X
K12	K	32	Y	TS	MG	N *	Sosyalleşme ve eğlence amaçlı kullanım (Yavuz Selim St. ve 19 Mayıs KSS maçlarını izlemek, Y-İ mekanlarını kullanmak)	SMG	MG	S	X	X
K13	E	37	Y	TS	MG	S	İkamet amaçlı kullanım Sosyalleşme ve eğlence amaçlı kullanım (Yavuz Selim St. ve 19 Mayıs KSS maçlarını izlemek, Y-İ mekanlarını kullanmak) Stadyum çevresindeki kamusal hizmet alanlarını kullanım (Numune ve Fatih Devlet Hastaneleri, idari birimler)	S	MG	S	İş amaçlı (GSİM)	S
K14	E	35	Y	TS	MG, MBK ve T	S	Sosyalleşme ve eğlence amaçlı kullanım (Yavuz Selim St. ve 19 Mayıs KSS maçlarını izlemek, Y-İ mekanlarını kullanmak)	S	MG	S	X	X
K15	K	37	D	Yok	MBK ve T	N	İş amaçlı kullanım (Numune Hastanesi)	S	X	X	X	X
K16	E	43	O	TS	MG	S	Sosyalleşme ve eğlence amaçlı kullanım (Yavuz Selim St. ve 19 Mayıs KSS maçlarını izlemek, Y-İ mekanlarını kullanmak)	N	MG	N	X	X
K17	E	44	Y	TS	MG	S	Sosyalleşme ve eğlence amaçlı kullanım (Yavuz Selim St. ve 19 Mayıs KSS maçlarını izlemek, Y-İ mekanlarını kullanmak)	SMG	X (Tep.)	X	X	X
K18	E	51	O	TS	MG	N	Stadyum çevresindeki kamusal hizmet alanlarını kullanım (Numune ve Fatih Devlet Hastaneleri, idari birimler)	S	X (Tep.)	X	X	X
K19	K	58	D	Yok	MBK ve T	N	Stadyum çevresindeki kamusal hizmet alanlarını kullanım (Numune ve Fatih Devlet Hastaneleri, idari birimler) Alışveriş amaçlı kullanım (Salı pazarı)	S	X	X	X	X
K20	E	64	O	TS	MG	2000 yılına kadar S	Sosyalleşme ve eğlence amaçlı kullanım (Yavuz Selim St. ve 19 Mayıs KSS maçlarını izlemek, Y-İ mekanlarını kullanmak)	SMG	X (Tep.)	X	X	X

Y: Yüksek, O: Orta, D: Düşük, MG: Maç günleri, SMG: Sadece maç günleri, MBK ve T: Milli bayram kutlamaları ve törenler, S: Sıklıkla, N: Nadiren, Tep.: Tepkisel, KSS: Kapalı Spor Salonu, Y-İ: Yeme-içme, X: Katılımcı soru için görüş bildirmemiştir; *: Bir dönem il dışında yaşadığı için nadiren.

Tepkisel olarak gitmeyi düşünmüyorum çünkü şehirlerin belli bir tarihi vardır. Bu Türkiye’deki stadyumların dönüştürülme amacı daha çok inşaat sektörü ve kentsel dönüşüme yönelik, sportif kaygıları pek düşünmeden yapılan şeyler ve çoğu zamanda çevreye zarar veriyor. Ben bu açıdan bakıyorum. Denizin üstüne yapılan bir stadyum çok da sağlıklı değil dünyada çok örneği yoktur (K17).

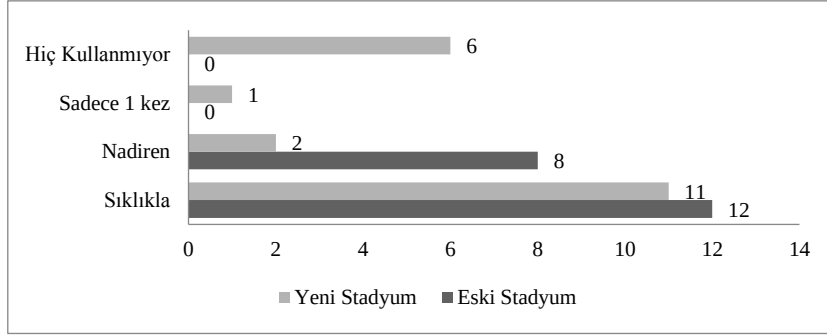
Rakip takım 25 biz 23 puandayız. Dedim kesin şampiyonuz. Peş peşe üç tane maça gittim üçünde de berabere kaldı tövbe ettim. Çok sinirlendim hasta oldum stresten bıraktım (K20).

Şekil 9. Stadyumların kullanım amaçları

Katılımcıların stadyumları kullanım sıklığı (Şekil 10) incelendiğinde Hüseyin Avni Aker Stadyumu’nun kullanım sıklığının katılımcıların futbola olan ilgisi ve tuttukları takımla doğru orantılı olduğu görülmüştür (Tablo 12). Katılımcıların tümü kullanım sıklığı değişmekle birlikte Hüseyin Avni Aker Stadyumu’nda farklı amaçlarla olsa da bulunduğunu belirtmiştir. Hüseyin Avni Aker Stadyumu’nu kullananların %60’ı (n=12) stadyumu sıklıkla kullanan futbola ilgisi yüksek katılımcılardır. Stadyumu nadiren kullanan sekiz katılımcıdan dördü futbola ilgisi düşük olan katılımcılar, biri (K3) Fenerbahçe taraftarı, biri (K12) dönemsel olarak il dışında yaşamış taraftar, kalan bir kişi ise (K18) maçlarını yayından takip etmeyi tercih eden taraftardır. K7 katılımcısı ise üniversite yıllarında il dışında yaşamış olmasına rağmen maçlar için sık sık Trabzon’a geldiğinden bahsetmiştir:

Erzurum’da üniversite okurken fırsat buldukça Trabzonlu Gençlerin il dışı temsilcisi olarak maçlara gelirdik. Taraftarla takımla hasret giderirdik (K7).

Şekil 10. Stadyumların kullanım sıklığı

Şenol Güneş Spor Kompleksi için stadyumun kullanım sıklığı katılımcıların futbola ilgileri ve tuttıkları takımdan bağımsız olarak tepkisel kararlar, stadyumun konumu ulaşım sorunları gibi sebeplerle farklılıklar göstermiştir. K6, K16, K17, K18 gibi katılımcılar bu duruma örnek gösterilebilir:

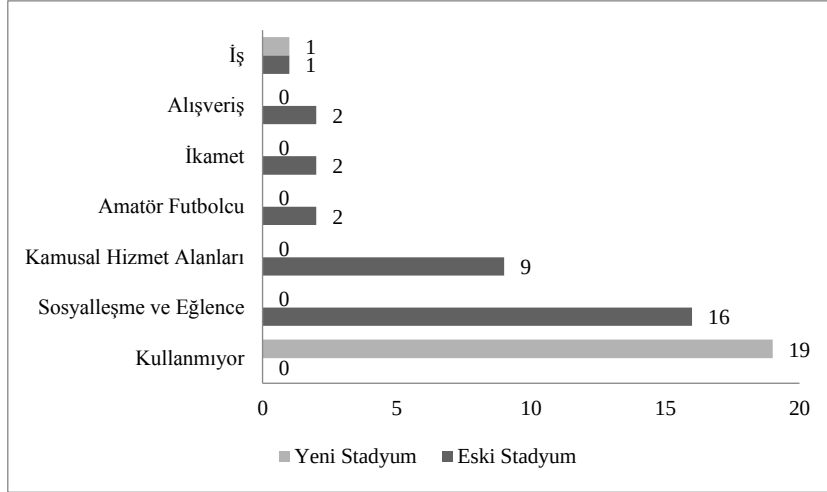
Şenol Güneş'te sadece birkaç büyük maça gittim ama tövbe ettim o yollar düzelmeden tekrar gitmem. Çünkü çok kötüydü dolmuş bulamadım dönüşte Ayasofya'ya kadar [5,1 km] yürüdüm yağmur altında (K6).

Yeni stadyumda bir tane bile maça gitmedim. Çünkü yeni stadyum Trabzonspor'u temsil etmediği için artık eski değeri yok. Çok görkemli olabilir çok modern olabilir araçla da ulaşabilirsin ama benim için eski duyguları vermiyor ve gitmiyorum. Birçok insan da böyle düşünüyordur (K18).

Hüseyin Avni Aker Stadyumu'na sıklıkla gittiğini belirten bu katılımcılar Şenol Güneş Kompleksi'ne hiç gitmediğini veya kullanım sıklığının artık nadiren olduğunu belirtmiştir. Bu durum stadyumun yer değişikliğinin görüşmeye katılan kullanıcılar açısından stadyum kullanma sıklığını etkilediği ve maçları yayından takip etme oranının arttığını göstermektedir.

Stadyum çevrelerinin kullanım amaçları incelendiğinde toplamda 20 katılımcıdan sadece birinin (K13) Şenol Güneş Spor Kompleksi çevresini işi nedeniyle kullandığı, 19 katılımcının stadyum çevresiyle ilişkisi olmadığı görülmektedir (Şekil 11).

Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nun çevresi ise katılımcıların futbola olan ilgisinden bağımsız olarak içinde barındırdığı kamusal hizmet alanları, eğlence mekanları, yeme içme ve alışveriş mekanları ile sıklık derecesi değişmekle birlikte tüm katılımcılar tarafından kullanılmaktadır (Tablo 12). Futbola ilgisi düşük katılımcılar stadyum çevresini başta Kanuni Eğitim ve Araştırma Hastanesi Numune Ek Hizmet Binası, Fatih Devlet Hastanesi

Şekil 11. Stadyum çevrelerinin kullanım amacı

ve Trabzon Valiliği olmak üzere özellikle olarak kamusal hizmet alanlarına ulaşmak için kullandığını belirtmiştir. Futbola orta ve yüksek ilgisi olan katılımcılar ise stadyum çevresini (K7, K11, K12, K17, K20) sadece maç günleri olmak üzere tümü kamusal kullanım amaçlarının yanı sıra sosyalleşme ve eğlence mekanı olarak kullandığını ifade etmiştir. Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nun hemen yanında bulunan amatör futbol maçların oynandığı Yavuz Selim Stadyumu ve voleybol, basketbol gibi spor dallarına ait maçlarının oynandığı 19 Mayıs Kapalı Spor Salonu katılımcıların zaman zaman geçerken durup seyrettiği zaman zaman da planlı olarak müsabakaları takip etmek için geldiği sosyalleşme alanları olarak vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra Hüseyin Avni Aker Stadyumu çevresindeki yeme içme yerleri, kahvehaneler ve Yavuz Selim Stadyumu'nun kantini yine katılımcılar için başlıca toplanma alanlarını oluşturmaktadır. Katılımcılardan ikisi (K4, K13) stadyum çevresinde ikamet ettiğinden, ikisi (K1, K8) eğitim amaçlı alanı sık kullandığından bahsetmiştir. Ek olarak stadyum çevresinde kurulan Salı Pazarı da stadyum çevresini kullanma amacı olarak iki kadın katılımcının (K9, K19) cevapları arasında yer almıştır:

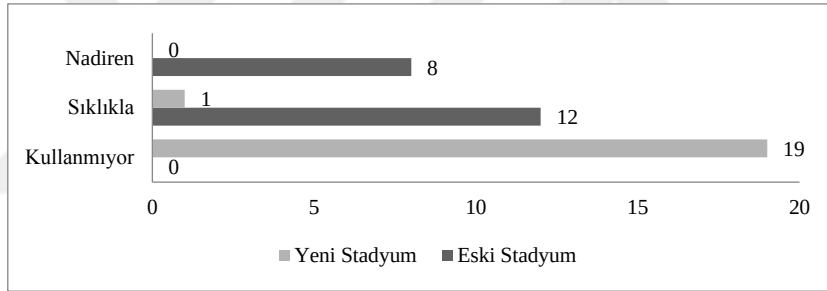
Stadyumun hemen yanında Tansa Marketin olduğu ara itibariyle Salı Pazarı kurulurdu. Pazara alışveriş için gittiğim günler insanların Yavuz Selim'in önünde kümелendiğini, maç izlediğini görürdüm (K19).

Alınan cevaplar stadyumun merkezi konumu itibariyle konut bölgesinde yer alması, idari, sağlık, eğitim tesisleri gibi kamusal hizmet alanlarıyla çevrili olmasının stadyum fiziki mekanının yaşayan bir yer haline dönüşmesine olanak sağladığını vurgulanmaktadır.

Bu durumun kullanıcılar açısından olumlu/olumsuz bulunan yönleri 4. soru kapsamında incelenmiştir (bk. Tablo 15).

“2000 yılı sonrasında stadyumlarda yaşanan yıkma ve yeniden inşa etme süreci müştereklere yönelik politikaları kapsamakta mıdır?” araştırma sorusunun; “Stadyumların kent merkezlerinden taşınmasıyla spor tesislerinin kullanıcılar ile ilişkisi zayıflamıştır” şeklindeki ilk önermesi için yöneltilen birinci sorunun genel değerlendirmesinde; eski ve yeni stadyum özelinde stadyum kullanma amaç ve sıklığında farklılıklar olduğu saptanmıştır.

Bu farklılıklar eski stadyumun maç izlemenin yanı sıra sosyal aktivite ve milli törenler için kullanılmasına rağmen yeni stadyumun sadece maç izlemek için kullanılması ve eski stadyumun kullanım sıklığının yeni stadyuma göre fazla olmasıdır (Şekil 12). Bu durumun başlıca nedeni eski stadyumun merkezi konumu ve kentte yıllar içerisinde oluşan kolektif belleğe kattığı sayısız anı ile kullanıcılarına hissettirdiği duygularla soyut olan futbol/Trabzonspor sevgisinin mekânsal karşılığı olmasıdır (Tablo 12).

Şekil 12. Stadyum çevrelerinin kullanım sıklığı

Birinci soru kapsamında elde edilen bir diğer veri ise kullanıcıların eski stadyum ve yeni stadyumun çevresiyle olan ilişkilerindeki değişimlerdir. Katılımcıların tümü futbola olan ilgisinden bağımsız olarak eski stadyum çevresindeki birçok mekan, kurum ve kişiyle sosyal ilişkiler kurmuş olmasına rağmen yeni stadyum çevresiyle aynı sosyal ortam oluşturulamamış, katılımcılar stadyum çevresine dair sorularda yorumsuz kalmıştır. Bu durumun başlıca nedenleri yeni stadyumun yer seçimi, devlet sahil yolu üzerinde transit bir noktada olması, çevresinde herhangi bir yapı ve yerleşimin olmaması, stadyum inşaatının ve stadyuma ek tesislerin henüz tamamlanmamış olmasıdır.

Katılımcılara göre stadyum maç izlenen fiziki bir mekan olmaktan çok çevresiyle, takımın ruhuyla, başarılarla, yenilgilerle ve tüm yaşanmışlıklarla birlikte bir bütündür. Stadyumlara duyulan hisli bağlar stadyumun fiziki bir mekan kimliğinden çok daha

fazlasıdır ve bu bağlar Trabzon’da zedelenmiştir. Stadyumların alışılmış ve kolay ulaşılabilir olan kent merkezlerinden taşınarak nispeten kent dışındaki bölgelerde inşa edilmesi kullanıcıların spor tesisleriyle ilişkisini sınırlandırmıştır. Günümüzde yeni stadyumlar Şenol Güneş Spor Kompleksi-Papara Park Stadyumu örneğinde olduğu gibi çevresinden bağımsız planlanan, yer seçimleri itibariyle çevresiyle ilişkileri zayıf sadece fanatik katılımcıların kullandığı haricindeki insanların konumu itibariyle belki yanından bile geçmediği mekanlar halini almıştır. Bu durum ilgili önermenin doğruluğunu desteklemekle birlikte araştırma sorusu kapsamındaki yıkma ve yeniden inşa etme eyleminin müşterek politikalar bağlamında sorgulanması açısından da önemlidir. Çünkü stadyumlar içinde barındırdıkları sosyal ilişkiler ve paylaşım ortamıyla kültürel müştereklerimizden birisidir. Ancak görülmektedir ki stadyumların taşınması süreci stadyum ve çevrelerinin kullanım amaç sıklığı bakımından yaşanan olumsuz değişimler stadyumların müşterek kimliğine zarar vermektedir.

3.2.4. 2. Soru: Stadyumlarla İlişkilendirilen Duygular, Olaylar

Araştırma sorusu kapsamında stadyumların yıkılarak nadiren yerinde ve genellikle farklı bir konumda inşa edilme sürecinde kullanıcıların stadyumlarla ilişkilendirdiği duygu ve olayların farklılık gösterip göstermediği, futboldaki olası başarıların stadyum fiziki mekanına beslenecek duyguları değiştirip değiştirmeyeceği sorgulanmaktadır. Sorguya yönelik geliştirilen önerme “Stadyumların kent merkezlerinden taşınması sporun müşterek kimliğine zarar vermiştir” şeklindedir. Bu kapsamda kent merkezlerinden yıkılan stadyumlarla ilişkilendirilen duygular ve olayların, kent dışında inşa edilen yeni stadyumlardan fazla olduğunu, bu duyguların futbolda edinilen başarılarla ilgisi olmadığını ortaya koymak hedeflenmiştir.

Önermenin sorgulanması amacıyla katılımcılara ikinci olarak “Stadyumlarla ilişkilendirdiğiniz duygular, olaylar var mı?” sorusu yöneltilmiş, Hüseyin Avni Aker ve Şenol Güneş Spor Kompleksi için ayrı ayrı cevaplamaları istenmiş alınan cevaplar Tablo 13’te detaylı olarak sunulmuştur.

Katılımcıların stadyumlarla ilişkilendirdikleri duygu ve olaylar incelendiğinde; Hüseyin Avni Aker Stadyumu için tüm katılımcıların bir cevabı olduğu ancak Şenol Güneş Spor Kompleksi için futbola ilgisi düşük olan K9 ve K19 katılımcılarının yorumsuz kaldığı görülmüştür.

Tablo 13. “Stadyumlarla ilişkilendirdiğiniz duygular, olaylar var mı?” sorusuna verilen cevaplar

Katılımcı Bilgileri					Hüseyin Avni Aker Stadyumu	Şenol Güneş Spor Kompleksi
Rumuz	Cinsiyet	Yaş	Futbola İlgisi	Takımı	Duygu ve olaylar	Duygu ve olaylar
K1	E	20	Y	TS	Trabzonspor'un doğuşu, Trabzonspor efsaneleri ve anlatılan başarılar	2022 yılında gelen şampiyonla birlikte bir şahlanma dönemi
K2	K	22	D	Yok	Argo kelimeler, şiddet, kontrolsüz tepkiler	Argo kelimeler, şiddet, kontrolsüz tepkiler
K3	E	22	Y	FB	Farklı bir takımı tuttuğum için sadece futbol izlediğim fiziki bir mekan	Farklı bir takımı tuttuğum için sadece futbol izlediğim fiziki bir mekan
K4	E	24	Y	TS	Samimiyet, yaşanmışlıklar, büyüklerimizden dinlediğimiz efsaneler, marşlarla yollarda yürümek zafere hazırlanmak	Futbol izlediğim fiziki bir mekan
K5	E	25	O	TS	Trabzonspor'un beşiği, mutluluklar, üzüntüler, yaşanmışlıklar	Futbol izlediğim fiziki bir mekan
K6	E	26	Y	TS	Stres atma mekanı, mutluluk, samimiyet	Stres atma mekanı
K7	E	26	Y	TS	Gurur, yaşanmışlıklar, büyüklerimizden dinlediğimiz efsaneler	Futbol izlediğim fiziki bir mekan
K8	E	27	Y	TS	Gurur mekanı, Trabzonspor'un mabedi, dışarıdan gelen misafirlerimizi götürdüğümüz ilk yer, coşkulu maç günleri	Futbol izlediğim fiziki bir mekan
K9	K	27	D	Yok	Milli bayramlar, konserler, EYOF 2011 müsabakaları	Yorumsuz
K10	K	28	Y	TS	Maç günlerinde yaşanan coşku, galibiyetin tüm şehirde aynı anda hissedilir olması, maç öncesi ve sonrası kent merkezinde yapılan kutlamalar, Trabzonspor'un mabedi, şehrin kalbi	Futbol izlediğim fiziki bir mekan, 2022 şampiyonluk coşkusu
K11	E	32	Y	BJK	Toplanma ve sosyalleşme alanı	Toplanma ve sosyalleşme alanı
K12	K	32	Y	TS	Trabzonspor'un mabedi, 2011 yılında hak edilmiş ancak kazanılamamış bir kupa, yaşanmışlıklar, Trabzonspor efsaneleri ve anlatılan başarılar	2022 yılında gelen şampiyonla birlikte bir şahlanma dönemi
K13	E	37	Y	TS	Trabzonspor'un mabedi, sadece futbol oynanan fiziki bir mekan değil adıyla koca bir tarih, yaşanmışlıklar	Futbol izlediğim fiziki bir mekan
K14	E	35	Y	TS	Trabzonspor'un mabedi, festival alanı	Futbol izlediğim fiziki bir mekan, 2022 şampiyonluk coşkusu
K15	K	37	D	Yok	Stadyumun yanında bulunan hastaneler sebebiyle kaos	Stadyumun yanına inşa edilen şehir hastanesi sebebiyle yanlış bir yatırım
K16	E	43	O	TS	Trabzon'da sporun beşiği, Trabzonspor'un mabedi,	Futbol izlediğim fiziki bir mekan
K17	E	44	Y	TS	Trabzon'da sporun beşiği, Trabzonspor'un mabedi, heyecan mekanı, sosyalleşme alanı birleştiricilik	Yer seçimi, yanına inşa edilen şehir hastanesi ve ulaşım sorunlarıyla bir bütün olarak yanlış bir yatırım
K18	E	51	O	TS	Trabzonspor'un mabedi, dinlenme ve sosyalleşme alanı, Yavuz Selim Stadyumu'yla birlikte amatör ve profesyonel futbolun kesişme noktası	Yer seçimi, yanına inşa edilen şehir hastanesi ve ulaşım sorunlarıyla bir bütün olarak yanlış bir yatırım
K19	K	58	D	Yok	Milli bayram coşkusu	Yorumsuz
K20	E	64	O	TS	Şampiyonluklar, mutluluklar, üzüntüler, yaşanmışlıklar	Yer seçimi yanlış bir yatırım

Y: Yüksek, O: Orta, D: Düşük

İlgili soruya Hüseyin Avni Aker Stadyumu özelinde alınan cevaplar incelendiğinde; futbola ilgisi yüksek olan katılımcıların stadyumu maç günleri ve maç anındaki duygu ve olaylarla ilişkilendirdiği, futbola ilgisi düşük katılımcıların ise milli bayram coşkuları ve ulusal müsabakalardan söz ettiği görülmektedir. Ek olarak futbola ilgisi yüksek katılımcıların cevaplarını Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nu Trabzon'da spora ve Trabzonspor'a olan sevgiyle ilişkilendirilerek verdiği görülmektedir. Katılımcıların %20'si (n=4; K1, K5, K16, K17) stadyumu Trabzon'da sporun beşiği, %35'i (n=7; K8, K10, K12, K14, K16, K17, K18) Trabzonspor'un mabedi olarak görmektedir:

Bu şehirde insanların spordan kaçması imkansız, bir şekilde içine doğuluyor. Bizim için heyecan mekanıydı stadyum, Yavuz Selim'le birlikte Trabzon'da sporun beşiğiydi (K17).

Spor demek futbol demek futbol ise Avni Aker demek. Dışardan gelen insanları Avni Aker'e getirmek adetti. Çünkü orası bizim mabedimizdi (K8).

Yıllar önce Avni Aker'de derbi maçı vardı ben o sürede Numune Hastanesi'nde bir yakınım için refakatçiydim. Maç seslerini duyabiliyorduk. Coşkuyla birlikte kazandığımızı anladım. Unutulmaz bir andı hem üzgün hem mutluydum. Trabzonspor bizim için bu kadar kıymetli. Avni Aker de tüm bu geçmişin mabedi (K10).

Stadyumla en çok ilişkilendirilen duygular gurur, samimiyet, heyecan, mutluluk, üzüntü, coşku olarak sıralanmış, yaşanmışlıklardan bahsedilmiştir:

Stadyum benim için birçok duygunun beşiği. İlk şampiyon olduğumuz stat havuz biçimindeydi 7-8 bin kapasitesi vardı. Orada olmak ayrıcalıktı. Bir keresinde de köyden kar altında 3 saat yürüyerek maça gelmişim başka bir şey için yürümezdim sanırım (K20).

Tüm yaş gruplarındaki katılımcılar Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nu büyüklerinden dinledikleri efsaneler ve başarılarla ilişkilendirerek nesiller boyu aktarılan bir gururun mekanı olarak tanımlamış; Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nda 1983-1984 sezonundan beri şampiyonluk olmamasına rağmen anlatılan efsanelerin Hüseyin Avni Aker'i bugün dahi kutsallaştırdığını savunmuşlardır:

Hüseyin Avni Aker'i kullanırken yaşımda daha küçüktü ve Trabzonspor'un başarılarını büyüklerimizden dinliyorduk, efsaneler ölmez yıllarca bu sevgiyle büyüdük, çocuklarımıza da anlatacağız (K1).

K13 katılımcısı ise Hüseyin Avni Aker Stadyumu'na adını veren Hüseyin Avni Aker ile birlikte koca bir tarih olduğunu, içinde barındırdığı hisli bağlarla fiziki bir mekandan çok daha fazlası olduğunu iletmiştir:

Stadyum bu şehirde Trabzonspor'a mabettir. Sadece mekan değil adıyla birlikte bir tarihi. Hüseyin Avni Aker Trabzon'da sporun gelişmesi için çok emek verdi (K13).

K4, K8 ve K10 katılımcıları Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nu bir savaş alanı olarak tarif etmiş, stadyuma yapılan yürüyüşleri zafer alanına coşkuyla ulaşmak, galibiyet sonrası kent merkezindeki stadyumdan kutlamalarla Meydan Parkı'na yürüyüşlerini ise coşkulu zafer yürüyüşlerine benzetmiştir:

Maç günleri savaş günü gibiydi marşlarla yolda yürümek zafere hazırlanmak gibiydi (K4).

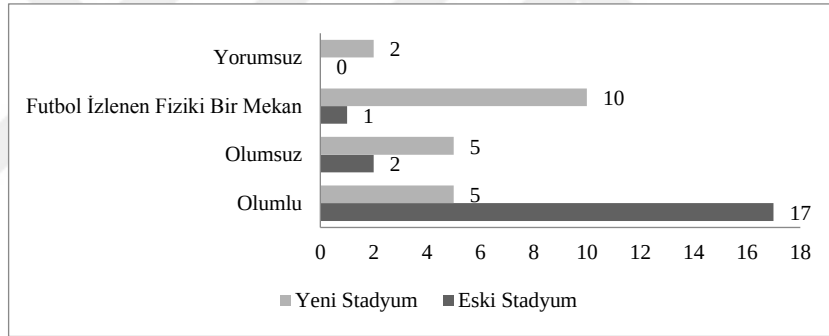
K18 katılımcısı Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nu Yavuz Selim Stadyumu'yla birlikte amatör ve profesyonel futbolun kesişme noktası, Trabzon'da spor ekolünün merkezi olarak tanımlamıştır:

Avni Aker, Yavuz Selimle bir bütün. Yavuz Selim’de top oynayanlar daha sonra Avni Aker’de top oynadılar. Amatörden profesyonele geçiş yaptılar (K18).

Tüm cevaplar incelendiğinde katılımcılardan sadece ikisi stadyumun şiddet mekanı olması ve stadyumun kent içindeki konumunun kamusal hizmet alanlarını olumsuz etkilediği görüşüyle Hüseyin Avni Aker Stadyumu üzerine olumsuz duygu ve olaylardan bahsetmiş, Fenerbahçe taraftarı K3, stadyumu fiziki bir mekan, Beşiktaş taraftarı K11, stadyumu toplanma ve sosyalleşme alanı olarak tanımlamıştır:

Stadyumlar toplanma ve sosyalleşme alanları benim için sportif faaliyetleri izlemek için o takımı tutmaya gerek yok. Birçok maçı izleyebilirim. Trabzonspor da onlardan biri ama Trabzonsporlu için bambaşka duygular taşıyor olabilir (K11).

Katılımcıların %85’i (n=17) Hüseyin Avni Aker Stadyumu için olumlu duygulardan bahsederken, %10’u (n=2) olumsuz bulmuştur. %5’i (n=1) ise eski stadyumun futbol izlenen bir mekan olduğu görüşündedir (Şekil 13).

Şekil 13. Stadyumlarla ilişkilendirilen duygu ve olaylar

Katılımcılardan %45’i (n=9; K3, K4, K5, K7, K8, K10, K13, K14, K16) Şenol Güneş Spor Kompleksi’ni futbola ilgisi ve Trabzonspor’a olan sevgisi sebebiyle maç izlemek için kullandığı fiziki bir mekan olarak tanımlamış, stadyumla hisli bağlar geliştirememiş olduğunu belirtmiştir:

Evlerin arasında bir stadyum ve coşkuyla geçen maç günleri unutulmazdı. Şu an deniz ortasına bir stadyum bırakıldı kimsenin kullandığı yok maçıtan maça maalesef. Bugün Akyazı’da bir şampiyonluk olsa sadece Akyazı sizinle ama Avni Aker’deki bir şampiyonlukta tüm Trabzon sizinle. Avni Aker’e bu ruhu veren ulaşım kolaylığı ve merkezi konumuydu. Bizi Trabzonsporlu yapan Avni Aker’in bu avantajlarıydı. Yeni stadyum sadece bir stadyum, izle, geç. Çok yazık. Eskiden insanlar stadyumu

görebilmek için maça bilet alırdı şu an stadyuma giden insanların maç izlemekten başka bir derdi yok (K8).

Bu durum Hüseyin Avni Aker Stadyumu'na duyulan sevgi ve özlemle ilişkilendirilmiş olup; K1, K4, K12 katılımcıları Şenol Güneş Spor Kompleksi'nde elde edilecek başarılarla bu duyguların yeniden kazanılabileceğini, diğer katılımcılar ise Şenol Güneş Stadyumu'nun zaman ve başarılarından bağımsız olarak asla Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nun yerini alamayacağını savunmuştur. K1 ve K12 katılımcıları Şenol Güneş Spor Kompleksi'ni 2022 yılında gelen şampiyonlukla birlikte şahlanma dönemine şahit olan bir mekan olarak tanımlamış ancak Hüseyin Avni Aker Stadyumu'yla yenisini karşılaştırmayı sürdürmüştür:

Şenol Güneş Spor Kompleksinde bir şampiyonluk yaşadık bu yıl bu tarifi imkansız güzel bir duygu. Ancak büyüklerimizden dinlediğimiz Avni Aker samimiyeti yeni stadyumda yok. Trabzonspor'un doğuşu Avni Aker'di. Şu an yeni bir şahlanış dönemi umarım başarılar böyle devam eder (K1).

Katılımcıların %20'si (n=4; K15, K17, K18, K20) Şenol Güneş Spor Kompleksi'nin yer seçimi, yanına inşa edilen şehir hastanesi, ulaşım sorunları, sebep olduğu doğa tahribatları nedeniyle yanlış bir yatırım olarak görmektedir. Tüm cevaplar incelendiğinde katılımcılardan sadece %20'sinin (n=4; K1, K6, K11, K12) Şenol Güneş Spor Kompleksi üzerine olumlu duygu ve olaylardan bahsettiği görülmektedir.

Futbola ilgisi yüksek K6 (erkek) katılımcısı her iki stadyumu da stres atma mekanı olarak görürken, futbola ilgisi düşük olan K2 (kadın) katılımcısı ise her iki stadyumu da maç esnasında taraftarlar tarafından sergilen kontrolsüz ve aşırı tepkiler, kullanılan argo kelimelerden dolayı şiddet ve korku mekanı olarak tanımlamıştır.

Stadyum benim için stres atma yeri rahatlama mekanı bana huzur veriyor ama amatörde uzun yıllar oynadığım için izlemek zor (K6).

Maç günlerinde genelde statlarda taraftarlık duyguları pekiştiği için kavga, argo kelimelerin aşırı kullanımı artıyor ve bu kötü örnek teşkil ediyor. Yeni bir maçta kaleciye şiddet uygulandı, içeriye girmemesi gereken şeyler yasak yollardan girdi, denetim daha iyi olmalı. Bu tür şeylere mahal verilmemeli böyle olursa benim gibi tarafsız kişilerin aklında futbol şiddeti çağrıştıracak (K2).

K15 katılımcısı ise mesleği gereği deneyimlerine dayanarak eski stadyumu kent içindeki konumu hastanelere olan yakınlığı nedeniyle kaos duygusuyla tariflerken,

günümüzde Şenol Güneş Spor Kompleksi'nin yanına yapılan şehir hastanesi nedeniyle aynı yanlışın sürdürülmeye devam ettiğini vurgulamıştır.

Maç günleri çevre epey kalabalık olurdu ve hastaneye çok ses gelirdi. Bazen kavgalar çıkardı ve sağlık durumu ciddi insanlar için bu hoş bir durum değildi. Şu an yine stadyum yanına hastane yapılıyor ve aynı yanlış devam ediyor. Keza Avni Aker'in yerinde de millet bahçesi oldu orda da konserler ve benzer gürültü devam ediyor (K15).

“2000 yılı sonrasında stadyumlarda yaşanan yıkma ve yeniden inşa etme süreci müştereklere yönelik politikaları kapsamakta mıdır?” araştırma sorusunun; “Stadyumların kent merkezlerinden taşınması sporun müşterek kimliğine zarar vermiştir” şeklindeki ikinci önermesi kapsamında yöneltilen ikinci sorunun genel değerlendirmesinde; eski stadyum için %90 (n=18) oranındaki olumlu duygu ve olayların yeni stadyum için sadece %15'te (n=3) kaldığı saptanmıştır. Burada bir katılımcının her iki stadyum için de olumlu görüşe sahip olduğu görülmektedir.

Ayrıca eski stadyum için hiçbir katılımcı yorumsuz kalmazken yeni stadyum için iki katılımcı yorumsuz kalmıştır. Faaliyete geçtiği 2016 yılı itibariyle görüşmelerin yapıldığı 5-6 yıl sonrasına kadar bu katılımcıların yeni stadyumu hiçbir duygu ve olay ile ilişkilendirememesi özellikle dikkat çekmektedir. Bir diğer durum ise katılımcıların %45'inin (n=9) yeni stadyumu geçmiş alışkanlıkları ve futbol sevgisine dayanarak kullandıkları fiziki bir mekan olarak görmesi ve ek bir duygu hissetmiyor olmasıdır.

Tüm cevaplar incelendiğinde, katılımcıların stadyumların kent merkezlerinden taşınarak kent dışına inşa edilmesinin stadyumlarla ilişkilendirilen duygu ve olayların çeşitliliği ve sayısını olumsuz yönde etkilediği açıktır. Katılımcılara göre yeni stadyum başta samimiyet olmak üzere mutluluk, gurur, coşku gibi birçok duygudan yoksundur ve bunları tekrar kazanabilmesi stadyumda edinilecek başarılar dâhil olmak üzere imkansızdır. Nitekim yapılan görüşmelerin yarısı Trabzonspor'un 2021-2022 Türkiye Kupası Şampiyonu olmasından önce yarısı ise şampiyonluktan sonra olmak üzere iki farklı dönemde yapılmıştır. Bir sezon içerisinde alınabilecek en büyük başarı olarak kazanılan şampiyonluk dahi stadyumun kabullenilmesi için yeterli olamamış, katılımcılar halen eski stadyuma olan özlemini vurgulayarak yeni stadyumu maç izlenen fiziki bir mekan olarak görmeye devam etmiştir. Bu durum önermenin doğruluğunu desteklemekle birlikte araştırma sorusu kapsamındaki yıkma ve yeniden inşa etme eyleminin müşterek politikalar bağlamında sorgulanması açısından da önemlidir. Çünkü stadyumların kent

merkezlerinden taşınması stadyumun nereye taşınıyor olduğundan bağımsız olarak kullanıcıların alıştığı ve anılar biriktirdiği düzenden kopmasına, stadyum fiziki mekanlarına duyulan hisli bağların zedelenmesine sebep olmaktadır. Araştırma sorusu kapsamında geliştirilen “Stadyumların kent merkezlerinden taşınması sporun müşterek kimliğine zarar vermiştir” önermesini destekleyen bu durum, kente ve kent merkezlerindeki karmaşık ilişkilerin tümüne olan aidiyeti ve barındırdığı sosyal ilişkiler bakımından stadyumların müşterek kimliğine zarar vermektedir.

3.2.5. 3 Soru: Stadyumlarla İlişkilendirilen Başlıca Mekanlar, İzler ve Odaklar

Araştırma sorusu kapsamında, stadyumların yıkılarak nadiren yerinde ve genellikle farklı bir konumda inşa edilme sürecinde kullanıcıların stadyumlarla ilişkilendirdiği mekânsal verilerin değişimi sorgulanmaktadır. Sorguya yönelik geliştirilen önerme “Stadyumların kent merkezlerinden taşınması spor tesislerinin kentsel bellekteki kimliğine zarar vermiştir” şeklindedir. Bu kapsamda kent merkezlerinde yıkılan stadyumlarla ilişkilendirilen mekanlar, izler ve odakların sayısal ve niceliksel olarak kent dışında yeni inşa edilen stadyumlardan fazla olduğunu, stadyumlarla ilişkilendirilen mekânsal verinin azalmasıyla stadyumların kentsel bellekteki kimliğine zarar verdiğini ortaya koymak hedeflenmiştir.

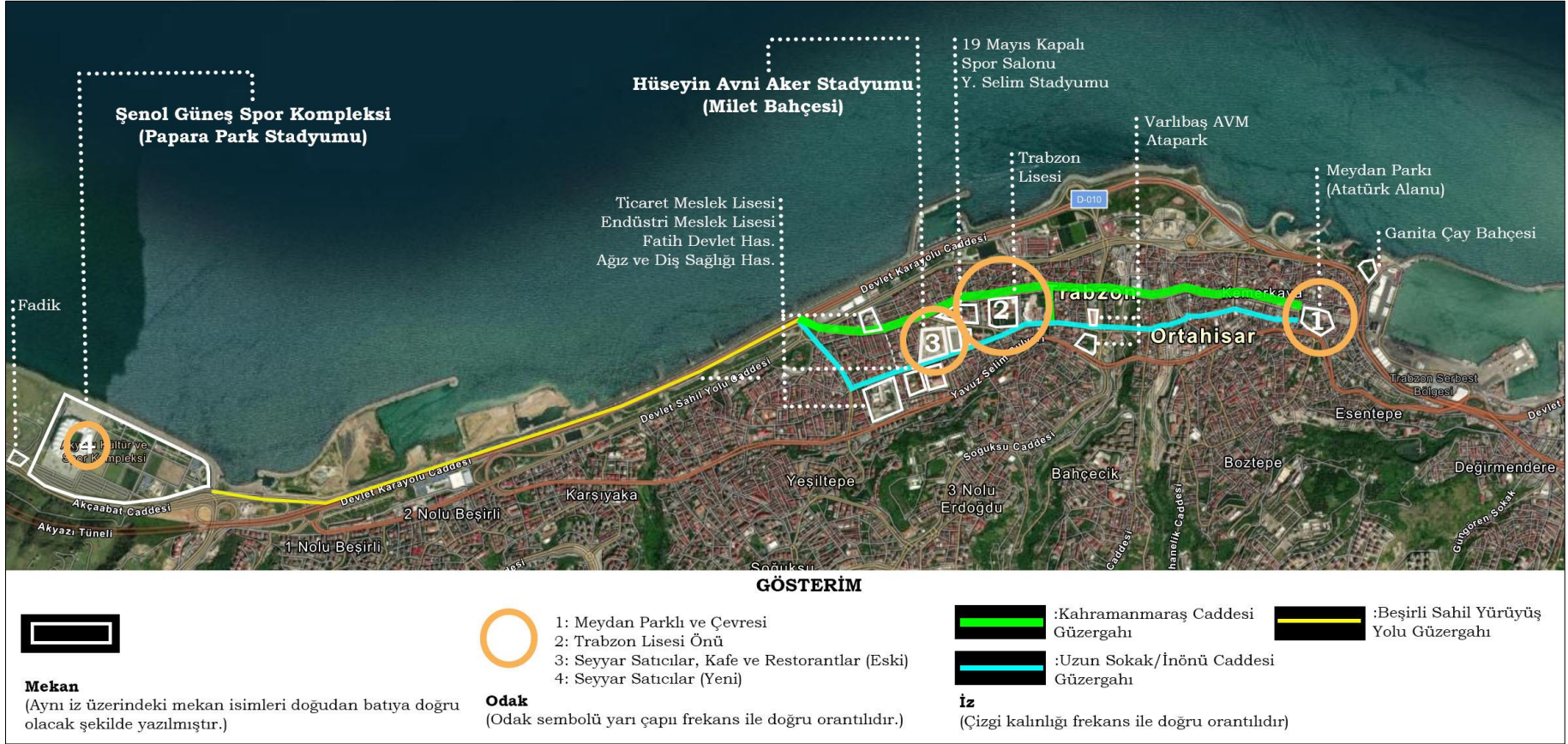
Önermenin sorgulanması amacıyla katılımcılara üçüncü olarak “Stadyumlarla ilişkilendirdiğiniz başlıca mekanlar, izler ve odaklar nelerdir?” sorusu yöneltilmiş, Hüseyin Avni Aker ve Şenol Güneş Spor Kompleksi için ayrı ayrı cevaplamaları istenmiş alınan cevaplar Tablo 14’te detaylı olarak sunulmuş, Şekil 14’te ise haritalanmıştır.

Katılımcıların stadyumlarla ilişkilendirdikleri başlıca mekanlar, izler ve odaklar incelendiğinde; Hüseyin Avni Aker Stadyumu özelinde daha fazla cevap alındığı görülmüştür (Şekil 15). Katılımcıların tümü Hüseyin Avni Aker Stadyumu ile en az bir mekan ilişkilendirirken, %65’i (n=13) Şenol Güneş Spor Kompleksi ile hiçbir mekan ilişkilendirmediğini ifade etmiştir. Katılımcıların %95’i (n=19) cinsiyet, yaş grubu ve futbolla ilişkisinden bağımsız olarak Hüseyin Avni Aker Stadyumu’nu Yavuz Selim Stadyumu ile ilişkilendirmiş, maç günleri başta olmak üzere Yavuz Selim Stadyumu’nda oynanan amatör futbol maçlarının mekanın sürekli yaşayan bir yer haline getirdiğini vurgulamıştır:

Tablo 14. “Stadyumlarla ilişkilendirdiğiniz başlıca mekanlar, izler ve odaklar nelerdir?” sorusuna verilen cevaplar

Katılımcı Bilgileri						Hüseyin Avni Aker Stadyumu			Şenol Güneş Spor Kompleksi		
Rumuz	Cinsiyet	Yaş	Futbola İliği	Takımı		Mekan	İz (Yürüyüş)	Odak	Mekan	İz (Yürüyüş)	Odak
K1	E	20	Y	TS		Yavuz Selim St., stadyum çevresindeki SS, stadyum çevresindeki kafeler ve kahvehaneler (Stad Burger)	Kahramanmaraş Cd.	Trabzon Lisesi, Num. Hast.	Stadyum çevresindeki SS	X	X
K2	K	22	D	Yok		Yavuz Selim St., 19 Mayıs KSS	X	X	X	X	X
K3	E	22	Y	FB		Yavuz Selim St., 19 Mayıs KSS	X	X	X	X	X
K4	E	24	Y	TS		Yavuz Selim St., stadyum çevresindeki SS, stadyum çevresindeki kafeler ve kahvehaneler (Stad Burger)	Uzun Sk., Tabakhane Köprüsü, İnönü Cd., Kahramanmaraş Cd. Hasan Saka Cd, Trabzonspor Bul.	Meydan Parkı, Trabzon Lisesi, Adıgüzel Fuar Alanı, Eski Tekel Binası (Trabzon Ağız ve Diş Sağlığı Hast.)	Stadyum çevresindeki SS	Beşirli Sahil YY	Fadik
K5	E	25	O	TS		Yavuz Selim St., stadyum çevresindeki SS, stadyum çevresindeki kafeler ve kahvehaneler	Uzun Sk., Kahramanmaraş Cd.	Meydan Parkı, Trabzon Lisesi	X	X	X
K6	E	26	Y	TS		Yavuz Selim St., 19 Mayıs KSS, stadyum çevresindeki SS, stadyum çevresindeki kafeler ve kahvehaneler	Uzun Sk., Tabakhane Köprüsü, İnönü Cd., Kahramanmaraş Cd.	Meydan Parkı	X	X	X
K7	E	26	Y	TS		Yavuz Selim St., stadyum çevresindeki SS, stadyum çevresindeki kafeler ve kahvehaneler	Hasan Saka Cd., Trabzonspor Bulvarı	Eski Tekel Binası (Trabzon Ağız ve Diş Sağlığı Hast.), Trabzon Lisesi	Stadyum çevresindeki SS	X	X
K8	E	27	Y	TS		Yavuz Selim St., 19 Mayıs KSS, stadyum çevresindeki SS, stadyum çevresindeki kafeler ve kahvehaneler	Uzun Sk., Tabakhane Köprüsü, İnönü Cd, Kahramanmaraş Cd.	Meydan Parkı, Trabzon Lisesi, Ticaret Meslek Lisesi, Endüstri Meslek Lisesi, Num. Hast., Fatih Devlet Hast.	X	X	X
K9	K	27	D	Yok		Yavuz Selim St. 19 Mayıs KSS, stadyum çevresindeki kafeler ve kahvehaneler	X	Meydan Parkı	X	X	X
K10	K	28	Y	TS		Yavuz Selim St., stadyum çevresindeki SS, stadyum çevresindeki kafeler ve kahvehaneler	Uzun Sk., Kahramanmaraş Cd., İnönü Cd.	Meydan Parkı, Trabzon Lisesi	Stadyum çevresindeki SS	Beşirli Sahil YY	X
K11	E	32	Y	BJK		Yavuz Selim St., stadyum çevresindeki kafeler ve kahvehaneler	Uzun Sk., Kahramanmaraş Cd.	Meydan Parkı	X	X	X
K12	K	32	Y	TS		Yavuz Selim St., stadyum çevresindeki kafeler ve kahvehaneler (Şampiyon büfe)	Uzun Sk., Kahramanmaraş Cd., İnönü Cd.	Meydan Parkı, Trabzon Lisesi	Stadyum çevresindeki SS	Beşirli Sahil YY	X
K13	E	37	Y	TS		Yavuz Selim St., 19 Mayıs KSS, stadyum çevresindeki SS, stadyum çevresindeki kafeler ve kahvehaneler	X	Meydan Parkı, Trabzon Lisesi	Trabzon Gençlik Spor İl Md.	X	X
14	E	35	Y	TS		Yavuz Selim St., 19 Mayıs KSS, stadyum çevresindeki kafeler ve kahvehaneler, Varlıbaş AVM, Atapark, Gülbaharhatun Camii	Uzun Sk., Kahramanmaraş Cd.	Meydan Parkı, Ganita, Trabzon Lisesi, Num. Hast.	Stadyum çevresindeki SS	X	X
K15	K	37	D	Yok		Num. Hast.	X	X	X	X	X
K16	E	43	O	TS		Yavuz Selim St., stadyum çevresindeki kafeler ve kahvehaneler	X	X	X	X	X
K17	E	44	Y	TS		Yavuz Selim St., 19 Mayıs KSS, stadyum çevresindeki kafeler ve kahvehaneler	Kahramanmaraş Cd., İnönü Cd.	Meydan Parkı, Trabzon Lisesi, Atapark	X	X	X
K18	E	51	O	TS		Yavuz Selim St., 19 Mayıs KSS, stadyum çevresindeki kafeler ve kahvehaneler	İnönü Cd.	Trabzon Lisesi, Atapark	X	X	X
K19	K	58	D	Yok		Yavuz Selim St.	Kahramanmaraş Cd.	X	X	X	X
K20	E	64	O	TS		Yavuz Selim St., stadyum çevresindeki SS, stadyum çevresindeki kafeler ve kahvehaneler	X	Trabzon Lisesi, Num. Hast.	X	X	X

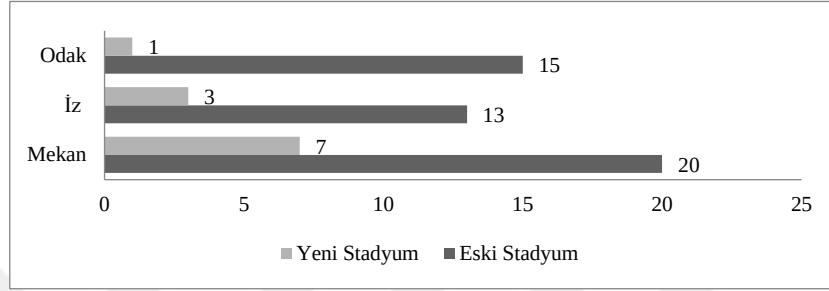
Y: Yüksek, O: Orta, D: Düşük; KSS: Kapalı Spor Salonu; SS: seyyar satıcılar; YY: yürüyüş yolu; Num. Hast: Kanuni Eğitim ve Araştırma Hastanesi Numune Ek hizmet Binası; X: Katılımcı görüş bildirmemiştir.

Şekil 14. Stadyumlarla ilişkilendirilen mekanlar, izler ve odaklar
(Katılımcılardan alınan cevapların 2023 tarihli Google Earth görüntüsü üzerine işlenmesiyle hazırlanmıştır)

Stadyumla ilişkilendirdiğim ilk mekan stadyumun yanındaki Yavuz Selim Stadı. Trabzonlu herkesin orda en az bir kez maç izlemişliği vardır. Sürekli aktif olan bir bölgeydi (K5).

Tabii ki Yavuz Selim Stadı. Bambaşka bir yer en az Avni Aker kadar ruhu olan yaşayan bir yer. Kendi aramızda deriz Yavuz Selimin tozunu yutmamış birinin futbol yorumu çok dikkate alınmaz (K11).

Şekil 15. Stadyumlarla ilişkilendirilen mekanlar, izler ve odaklar

K2, K9 ve K19 katılımcıları Yavuz Selim Stadyumu'ndaki müsabakaları ve onları seyreden insanları sadece geçerken gördüğünü, K1 ve K6 katılımcıları amatör futbol geçmişlerinde Yavuz Selim Stadyumu'nu oyuncu olarak kullandığını, kalan 14 katılımcı ise aynı stadyumu amatör maçları izlemek için seyirci olarak kullandığını belirtmiştir.

K1 ve K6 katılımcıları amatör futbol geçmişleri sebebiyle Yavuz Selim Stadyumu'nu oyuncu olarak kullandığını, bu mekana karşı en az Hüseyin Avni Aker Stadyumu kadar heyecan duyduğunu, yuva gibi hissettiğini ve futbolseverlerle buluşmak, yeteneklerini sergilemek için değerlendirdikleri bir vitrin olarak gördüğünü belirtmiştir:

Avni Aker'de bir maç olduğunda bizim de Yavuz Selim'de maçımız varsa bu çok mükemmel bir şeydi. Büyük bir vitrindi çünkü herkes öncesinde bizi izliyordu. Adım gibi hatırlıyorum bir maça kaptan çıkma ihtimalim olmuştu ve bizim maçtan bir saat sonra Avni Aker'de Trabzonspor-Fenerbahçe maçı vardı. İçimden dua ettim. Kaptan çıkmak için büyük bir vitrindi ve kaptan çıkamadığım için çok sinirlenmişim (K6).

K10, K17 ve K18 katılımcıları ise eski amatör oyuncuları destekleyecek cevaplar vermiş; Yavuz Selim Stadyumu'nda izledikleri maçlardan keyif aldıklarını, gelecekte popüler olabilecek oyuncuları ilk izleyenlerden biri olabilme ihtimaliyle heyecan duyduklarını ifade etmişlerdir:

Hüseyin Avni Aker, Yavuz Selim Stadı'yla bir bütündür. Hatta bizleri orda oynanan amatör futbol daha çok heyecandırırır çünkü Avni Aker'de sürekli bir maç olmazdı ama Yavuz Selim hep aktif ve yaşayan bir sahaydı (K17).

Yavuz Selim Stadyumu amatör ve profesyonel futbolun birleştiği bir yerdi. Amatörde oynayan gençleri bir anda takımda görebilirdik. Bu da güzel bir hiyerarşiydi (K18).

Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nun en çok ilişkilendirildiği ikinci mekan stadyum çevresinde bulunan kafe ve kahvehaneler olmuştur (Tablo 14). Katılımcıların %80'i (n=16) bu mekanların sürekli olarak stadyumun çevresini aktif tuttuğu özellikle de maç günlerinde insanların maç öncesi ve sonrasında vakit geçirdikleri maç hakkında kritiklerde bulunduğu, sosyalleştiği alanlar olduğunu belirtmiştir. K1 ve K4 katılımcıları Stad Burger, K12 katılımcısı ise Şampiyon Büfeyi her maç günü mutlaka yemek yemek için kullandığını özellikle vurgulamıştır. Katılımcılar ek olarak maç günlerinde genç taraftarların kafe ve fastfood dükkanlarını kullanırken orta ve üst yaş grubundaki taraftarların genel olarak kahvehanelerde buluştuğunu, her yaş grubu, cinsiyete ve maddiyata uygun ulaşılabilir mekanların stadyum çevresinde yer aldığını iletmiştir:

Stadyumun karşısındaki kahvehanelere genelde üst yaş grubundaki insanlar bulunurdu gençler fastfood mekanlarında veya Yavuz Selim Stadı'nın balkonunda toplanırdı. Amatör maçlar izlenirdi. Bir sürü mekan vardı. Hepsi ulaşılabilirdi maç öncesi sosyalleşiyorduk (K14).

Katılımcılar Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nun yıkılması ile bu bölgenin çok zarar gördüğünü, birçok dükkanın kapatıldığını bölgenin ticari merkez olma özelliğinin zayıfladığını belirtmişlerdir:

Stadın hemen karşısındaki Şampiyon Büfe benim favori mekanımdı. Kesinlikle köfte ekmek alırdık her maç günü. Şu an kapalı mesela. Bu, Avni Aker'le birlikte kaybettiklerimizden sadece biri. Çok fazla böyle kapanan dükkan oldu (K12).

Eski stadyum çevresindeki kullanımların zarar görmesinin başlıca nedeni Avni Aker'in yıkılmasından çok Yavuz Selim'in yıkılmasıdır. Her gün aktif olan bir spor alanıydı. Artık insanları orda tutacak bir şey yok. Millet Bahçesi desen hiç gitmedim ama insanlar oraya piknik yapmaya gidiyor diye görüyorum eski alışveriş potansiyeli yok (K6).

Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nun en çok ilişkilendirildiği üçüncü mekan stadyum çevresinde maç günlerinde kurulan seyyar satıcılar olmuştur (Tablo 14). Katılımcıların

%75'i (n=15) seyyar satıcılardan alınan yemeklerin, bayrak meşale gibi taraftar ürünlerinin maç günlerine samimiyet kattığı ifade edilmiştir:

Eski stadyumun kent merkezinde olması etrafındaki kullanımlarla ilişkisi olmasını sağlıyordu. Birçok kafe, seyyar satıcı, kahvehane maç günlerinde insanları birleştiriyordu, samimiydi. Yeni stadyumun etrafında bunlar yok ve olabilecek alanda yok (K7).

Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nun en çok ilişkilendirildiği dördüncü mekan stadyumun hemen yanında bulunan 19 Mayıs Kapalı Spor Salonu olmuştur. Dokuz katılımcı Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nu, 19 Mayıs Kapalı Spor Salonu'yla ilişkilendirmiş; bazen maç günlerinde bazen de planlı olarak bölgeye gelip müsabakaları takip ettiğini ve buranın stadyum çevresi için önemli bir sosyalleşme mekanı olduğunu vurgulamıştır. 19 Mayıs Kapalı Spor Salonu, Yavuz Selim Stadyumu'nun hemen arkasında stadyuma eşit uzaklıkta olmasına rağmen katılımcılar iki spor merkezini stadyumla eşit olarak ilişkilendirmemiştir. Katılımcılar bu durumun nedenlerini Yavuz Selim Stadyumu'nun açık düzen dışardan görülebilir bir mekan olmasına rağmen 19 Mayıs Spor Salonu'nun kapalı düzen dışardan fark edilmesi zor bir mekan olmasını ve içerisinde sergilenen spor branşlarını futbol kadar cazibeli bulmadıkları şeklinde sıralamışlardır.

K14 katılımcısı Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nu, stadyum çevresinde bulunan Varlıbaş AVM, Gürbaharhatun Camii ve Atapark ile K15 ise mesleği gereği Kanuni Eğitim ve Araştırma Hastanesi Numune Ek Hizmet Binası ile ilişkilendirmiştir:

İnsanlar Varlıbaş'ta ihtiyaçlarını görürdü, Atapark'ta soluklanırdı, namaz kılacaklar Gürbaharhatun Camiine uğrardı. Birçok alternatif vardı maç öncesi vakti değerlendirmek için (K14).

Katılımcıların %35'i (n=7) Şenol Güneş Spor Kompleksi'ni maç günlerinde stadyum çevresine kurulan seyyar satıcılar ile ilişkilendirirken, kalan %65'i (n=13) stadyumu herhangi bir mekanla ilişkilendirememiştir. K1, K4, K7, K10, K12, K13 ve K14 katılımcıları futbola ilgisi yüksek yeni stadyum dahil olmak üzere maçlara sıklıkla giden katılımcılar olup, stadyum çevresinde başka hiçbir kullanım alanı olmadığından seyyar satıcılar cevabını verdiğini eklemiştir.

Katılımcıların %65'i (n=13) başlangıç noktasında özgür olmakla birlikte Hüseyin Avni Aker Stadyumu'na yürüyüş izi tanımlarken, sadece %15'i (n=3) Şenol Güneş Spor Kompleksi için bu izi tanımlayabilmiştir (Şekil 15). Ayrıca katılımcıların tümü stadyumlar için herhangi bir iz tanımlamaktan bağımsız olarak Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nun kent

içindeki konumu sebebiyle ulaşılabilir ve birçok alternatif yürüyüş izine sahip olduğunu vurgulamıştır. Buna karşın katılımcılar Şenol Güneş Spor Kompleksi için tek izin Beşirli sahil yürüyüş yolu olduğunu ve bu yolun da uzun olması, rüzgâr alması gibi olumsuz hava koşulları sebebiyle konforlu bulmadıklarını belirtmiştir:

Akyazı stadyumu için insanlar Beşirli’de toplanıp stadyuma yürüyor. Ben de yürüyorum, kalabalık oluyor. Ceplerde insanlar toplanıyor yine yol boyu köfte balık ekmeğini yiyor. Ulaşım tabi ki zorlaştı ama bazen yürüyoruz (K12).

Yeni stadyuma yürüyerek gitmek pek akıl karı değil. Sahil boyu esintili ve o mesafe yürümek için konforlu bir rota değil (K6).

Hüseyin Avni Aker Stadyumu ile en çok ilişkilendirilen izler sırasıyla Kahramanmaraş Caddesi (11 katılımcı), Uzun Sokak (8 katılımcı), İnönü Caddesi (7 katılımcı), Tabakhane Köprüsü (3 katılımcı) şeklindedir (Tablo 14, Şekil 14). Bu izleri sıralayan katılımcılar Atatürk Alanı (Meydan Parkı) merkezli olmak üzere stadyuma yürüyerek ulaşan futbola ilgisi yüksek taraftarlar olup, stadyuma yürüyerek marşlarla, meşalelerle ve oyunlarla gelmenin maç günlerinde özlenen bir aktivite olduğunu vurgulamıştır:

Trabzon’da maç olması demek Meydan’da toplanmak demek. Meydan’dan Uzun Sokak üzerinden marşlarla stadyuma gidilir belli noktalarda durarak horon kolbastı oynanırdı. Eski stadyuma genelde insanlar yaya gelirdi ama araçla gelenler de çevredeki kamusal kullanımların otoparklarını kullanırdı. Bütün bir otopark olmasa da Trabzon halkının benimsediği bir sistem vardı (K10).

Topluluklar genelde Meydan’da buluşur bazen Ganita’ya giderdi sonrasında Maraş Caddesi veya Uzun Sokak üzerinden Avni Aker’e yürünürdü. Bazense direk Trabzon Lisesi’nin önünde toplanırdık coşkulu eğlenceler olurdu taraftar gruplarına kombinelere dağıtılırdı ve stadyuma yürünürdü. Bu sirkülasyonu çok özlüyorum (K14).

Katılımcılardan ikisi (K4, K7) Hüseyin Avni Aker Stadyumu’na ilçeden geldiği için Devlet Sahil Yolu Caddesi üzerinde inip Hasan Saka Caddesi üzerinden yürüdüğünü, Meydan Parkı toplanma alanına gitmemiş olsa da stadyuma belli bir noktadan sonra yürüyerek ulaşmayı tercih ettiğini belirtmiştir:

Akçaabat’ta yaşadığım için dolmuş kullanırdım. Sahil yoluna iner stadyuma yürürdüm. Eski Tekel Binası [günümüz Trabzon Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi] önünden “çılğınlar” taraftar grubuyla toplanır, marşlar söylenerek Hasan Saka Caddesi’nden maça yürünürdü. Günümüzde bu kalmadı, büyük taraftar gruplarının

artık ofisleri var maçlardan önce buralarda toplanılıyor. Maça eskisi kadar yürüyerek gidenlerin olduğunu düşünmüyorum. Ben gitmiyorum (K7).

Katılımcıların %75'i (n=15) Hüseyin Avni Aker Stadyumu ile ilişkilendirdiği odaklar olduğunu belirtirken sadece bir katılımcı (K4) Beşirli Sahil Yolu üzerinde 'Fadik' diye tanımladıkları bir toplanma odakları olduğunu belirtmiştir (Tablo 14, Şekil 14):

Yeni stadyuma ulaşım toplu taşıma veya özel araçla yapıldığından toplanma ve birlik anlamında daha kısır kalıyor. Yine sahil yolu üzerinden yürüyenler var ancak soğuk ve mesafe burada çok yıldıracı bir etken. Beşirli' de yine Fadik adında bir toplanma alanı var (K4).

Katılımcıların Hüseyin Avni Aker Stadyumu ile en çok ilişkilendirdiği odak Trabzon Lisesi olmuştur (Tablo 14). Katılımcıların %75'i (n=15) taraftarların ister yürüyerek ister taşıtla veya toplu taşımayla olsun stadyuma nereden geldiğinden bağımsız olarak Trabzon Lisesi önünde toplandığını, coşkuyla maça hazırlandığını ve yürüyerek stadyuma ulaştığını belirtmiştir:

Meydan'dan başlayıp Maraş ya da Uzun Sokak üzerinden stadyuma yürünen, Trabzon Lisesi'nin önünde toplanılıp coşkulu marşlar ile sloganlar atılarak stadyuma gidilmesi, çok güzel günlerdi (K5).

Katılımcıların %55'i (n=11) maç günlerinde mutlaka Meydan Parkı çevresinde bulunduğunu, alışveriş yeme içme mekanlarını kullandığını, stadyuma doğrudan yürüyerek geldiği için Meydan Parkı'nda taraftar gruplarıyla birleştiğini bu sebeplerle stadyum için önemli bir odak olduğunu düşündüğünü vurgulamıştır:

Benim maç günü mesaim genellikle 11:00-12:00 gibi başlardı. Meydan'a gider taraftar gruplarıyla buluşurdum. Sloganlarla yürür takımımızı desteklerdik. Maraş Caddesi üzerinden yürür stadyuma gelirdik. Toplanma noktalarımız Numune Hastanesi ve Trabzon Lisesi önleriydi (K1).

Stadyuma ilçelerden gelen iki katılımcı olan K4 ve K7, taraftarın toplanma odaklarını Adıgüzel Fuar Alanı ve Eski Tekel Binası (günümüz Trabzon Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi) olarak belirtmiştir. Ayrıca stadyum çevresinde bulunan kamusal hizmet alanları, rekreatif alanlar, yeme içme yerleri ve alışveriş mekanları gibi yerlerin çokluğu sebebiyle stadyuma ulaşma noktasında birçok mekanın odak noktası olabileceği belirtilmiş, bu mekanlara Endüstri ve Ticaret Meslek Liseleri, Kanuni Eğitim ve Araştırma Hastanesi Numune Ek Hizmet Binası, Fatih Devlet Hastanesi ve Atapark gibi örnekler sunulmuştur.

“2000 yılı sonrasında stadyumlarda yaşanan yıkma ve yeniden inşa etme süreci müştereklere yönelik politikaları kapsamakta mıdır?” araştırma sorusunun; “Stadyumların kent merkezlerinden taşınması spor tesislerinin kentsel bellekteki kimliğine zarar vermiştir” şeklindeki üçüncü önermesi için yöneltilen üçüncü sorunun genel değerlendirmesinde; futbola olan ilgiden bağımsız olarak eski stadyumla ilişkilendirilen mekan, iz ve odak sayısının yeni stadyumla ilişkilendirilenlerden fazla olduğu görülmektedir (Şekil 15). Katılımcılar eski stadyumun kent merkezindeki konumuyla kolaylıkla erişilebilir olduğunu ve bu stadyuma taraftarın yürüyerek gitmeyi tercih ettiğini vurgulamıştır. Bir mekana yürüyerek ulaşabilmek aynı zamanda bir iz boyunca birçok mekanla, ilişki kurulmasına olanak sağlar. Ayrıca yürüyerek bir yere varma alışkanlığı, sağladığı hareket ve sosyalleşme ortamıyla insanların kişisel ilişkiler kurmasına yardımcı olur. Katılımcıların da vurguladığı üzere taraftarlar maç günlerinde toplanma alanlarında buluşarak birbirini tanıma durumundan bağımsız olarak ortak hareket edebilir. Bu kapsamda eski stadyum, insanların futbola ilgisi olması durumunda taraftar grupları içerisinde yaşanan coşku; futbola ilgisi olmaması durumunda ise stadyumun merkezi konumundan kaynaklanan coşkulu taraftarla yaşanan rastlantısal karşılaşmalar nedeniyle kentsel bellekte önemli anılara sahiptir.

Katılımcıların yeni stadyum için verdiği cevaplarda ise bu stadyumla ilişkilendirilen neredeyse hiçbir mekanın olmaması ve insanların stadyuma çoğunlukla özel araç veya toplu taşıma ile gitmeyi tercih etmesi nedeniyle ikinci soruya verilen cevaplarda da görüldüğü gibi stadyumun sadece maç izlenen fiziki bir mekan görevi üstlenmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Katılımcılar stadyuma yürüyerek gitme özgürlüğünün kaybedilmiş olmasının üzüntüsünü yaşamaktadır. Eski stadyum ve çevresinin yıkımı ile birçok sosyalleşme mekanının kaybedilmiş olması ve bu mekanların yeni stadyum için sağlanmaması eleştirilen bir durumdur. Benzer şekilde, kaybedilen sosyal ortamın yeni stadyumun konumu çevresinde yeniden oluşturulamayacağı katılımcıların ortak görüşüdür. Bu durum ilgili önermenin doğruluğunu desteklemekle birlikte araştırma sorusu kapsamındaki yıkma ve yeniden inşa etme eyleminin müşterek politikalar bağlamında sorgulanması açısından da önemlidir. Çünkü stadyumlar çevresindeki mekânlarla, insanların ona ulaşırken kullandığı izlerle bir bütündür ve tüm bunlar stadyumların kentsel bellekte kazandığı anlamı güçlendirir.

3.2.6. 4. Soru Hüseyin Avni Aker Stadyumunun Yıkılarak Yeni Bir Konumda Farklı Bir İsimle İnşa Edilmesinin Değerlendirilmesi

Araştırma sorusu kapsamında, stadyumların yıkılarak nadiren yerinde ve genellikle farklı bir konumda inşa edilme sürecinde kullanıcıların hisleri sorgulanmaktadır. Sorguya yönelik yeni stadyumların yer seçimi ve eski stadyumların yeniden inşa süreçleri özelinde iki ayrı önerme geliştirilmiştir. Bunlar sırasıyla, “Yeni stadyumların yer seçiminde müşterek politikalar gözetilmemiştir” ve “Eski stadyum alanlarının yeniden inşa süreçlerinde müşterek politikalar gözetilmemiştir” önermeleridir. Yeni stadyumların yer seçimine yönelik geliştirilen önerme kapsamında stadyumların kent merkezinden uzakta boş alanlara inşa edilmesinin tercih edilmesiyle erişilebilir ve ihtiyacı karşılayan yeni stadyumlar üretmekten çok, ekonomik yollarla stadyum inşa etmek ve bu inşa süreciyle birlikte kentsel gelişmeye ivme kazandırmanın amaçlandığını ortaya koymak hedeflenmiştir. Eski stadyum alanlarının yeniden inşa süreçlerine yönelik geliştirilen önerme kapsamında ise bu alanların kentsel boşluk olarak ülke düzeyindeki çalışmada ortaya konduğu üzere çoğunlukla herkesin kullanımına ait millet bahçelerine tahsis edilmiş olmasıyla olumlu görünse de sürecin müşterek politikalar taşımadığını ortaya koymak hedeflenmiştir. Çünkü bu süreçte kullanıcıların fikirlerinin alınmadığı, birçok ilde tek tip millet bahçesi projelerinin üretildiği, taraftarın stadyumların yıkılması eylemlerine karşı olduğu bilinmektedir.

Önermelerin sorgulanması amacıyla katılımcılara dördüncü olarak “Hüseyin Avni Aker Stadyumu’nun yıkılarak yeni bir konumda farklı bir isimle inşa edilmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusu yöneltilmiş, alınan cevaplar Tablo 15’te detaylı olarak sunulmuştur.

K2, K9, K15 ve K19 katılımcıları futbola ilgisi düşük takım tutmayan kadın taraftarlar olup yeni bir stadyumun gerekliliği konusunda kullanıcı deneyimine sahip olmadıklarını belirterek yorumsuz kalmak istemiştir. Katılımcıların %30’u (n=6; K1, K3, K4, K5, K12, K20) yeni bir stadyum inşa etmenin Trabzon için gerekli olduğunu, Trabzonspor taraftarının daha konforlu bir stadyum hak ettiğini belirtmiştir (Şekil 16). Bu katılımcılar Hüseyin Avni Aker Stadyumu’nun üstünün açık olmasından kaynaklı olumsuz hava koşullarından etkilenmesi ve taraftarın tezahüratlarının yankılanacağı bir akustiğin bulunmaması, turnikelerin yetersizliği ve stadyuma giriş çıkışlarda yoğunluk olması,

Tablo 15. “Hüseyin Avni Aker Stadyumunun Yıkılarak Yeni Bir Konumda Farklı Bir İsimle İnşa Edilmesini Nasıl Değerlendiriyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplar

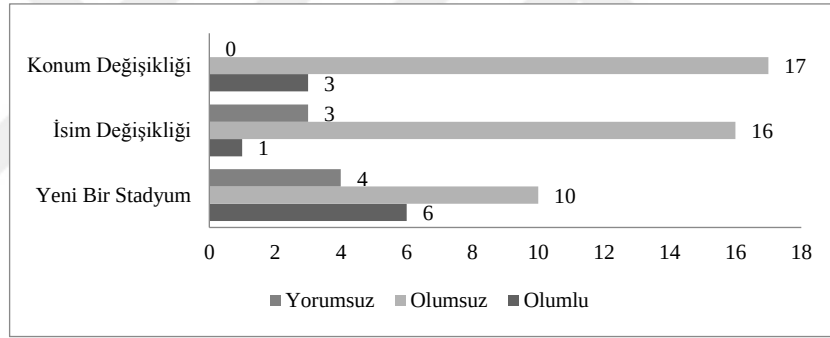
Katılımcı Bilgileri					Hüseyin Avni Aker Stadyumundan Şenol Güneş Spor Kompleksine		
Rumuz	Cinsiyet	Yaş	Futbola İlişi	Takımı	Yeni Bir Stadyum	İsim Değişikliği	Konum Değişikliği
K1	E	20	Y	TS	Gerekliydi, eski stadyumun fiziksel eksiklikleri (yağmurda ıslanmak, sis çökmesi, akustiğin olmaması) ve merkezi konumu nedeniyle kentte oluşturduğu yaya ve taşıt trafiği gibi olumsuz yönleri vardı.	Değişmemeliydi, hassas noktamız	Yeni konum ve imkanları ile gerekli konforu sağlamıyor. Yeni stadyum hiçbir soruna çözüm olmadığı gibi dolgu alanında olması ve trafik sorunlarına rağmen yanına şehir hastanesi yapılıyor olması nedeniyle hayal kırıklığı. Stadyum yerinde iyileştirilebilirdi.
K2	K	22	D	Yok	Yorumsuz*	Yorumsuz*	Yeni stadyumun konumu eskisinden daha kötü, yaya trafiğinden kaçarken taşıt trafiği oluşturuldu. Şehir hastanesinin yanına inşa edilmesiyle yapılan yanlış perçinlendi.
K3	E	22	Y	FB	Gerekliydi, eski stadyumun fiziksel eksiklikleri (kapasite, konfor) ve merkezi konumu nedeniyle kentte oluşturduğu yaya ve taşıt trafiği gibi olumsuz yönleri vardı.	Değişmemeliydi	Trafik var denerek stadyumun ulaşımı daha zor ve yoğun taşıt trafiği olan bir bölgeye alınması yanlış bir karar oldu. Stadyum örnekleri ülkemizde de olduğu gibi yerinde iyileştirilebilirdi.
K4	E	24	Y	TS	Gerekliydi, eski stadyumun fiziksel eksiklikleri fazlaydı, mahalle arasındaki konumu iyi değildi daha konforlu bir stadyuma ihtiyaç vardı ancak yanındaki amatör sahalarla birlikte korunmalıydı.	Değişmemeliydi	Trafik sıkıntıları olsa da şu anki stadyumu konfor ve konum olarak destekliyorum.
K5	E	25	O	TS	Gerekliydi, eski stadyumun fiziksel eksiklikleri fazlaydı.	Değişmemeliydi	Eski stadyumun merkeziliği ve ulaşılabilirliği güzeldi ancak mahalle içinde özellikle kaybedilen maçlardan sonra tehlikeli bir ortam oluşuyordu. Ulaşım sorunları olsa da yeni stadyumu destekliyorum ancak daha modern inşa edilebilirdi.
K6	E	26	Y	TS	Gerek yoktu	Değişmemeliydi	Merkezi konum ve Yavuz Selim St. ile profesyonel amatör futbol birlikteliği kaybedilmemeliydi, yerinde iyileştirilebilirdi.
K7	E	26	Y	TS	Gerek yoktu, Avni Aker ruhuna ihanet edildi.	Değişmemeliydi	Yerinde iyileştirmeler yapılabilirdi.
K8	E	27	Y	TS	Gerek yoktu, Avni Aker ruhuna ihanet edildi. Korunmalı açık hava müzesi olarak değerlendirilmeliydi.	Değişmemeliydi	Yerinde iyileştirmeler yapılabilirdi.
K9	K	27	D	Yok	Yorumsuz*	Değişmemeliydi	Yerinde iyileştirmeler yapılabilirdi, taşındığı yer eskisinden daha avantajlı değil. Doğa tahrip edildi.
K10	K	28	Y	TS	Gerek yoktu, Avni Aker ruhuna ihanet edildi	Şenol Gün. Sp. Kom. olabilir	Yeni bir stadyuma gerek yokken deniz doldurulması ve büyük bir bütçe ayrılması yanlış bir karardı. Avni Aker'in fiziki konumu marşlara konu olmuş feda edilmemeliydi.
K11	E	32	Y	BJK	Gerek yoktu, Avni Aker ruhuna ihanet edildi	Değişmemeliydi	Yeni bir stadyuma gerek yokken süslü projelerle deniz doldurulması ve büyük bir bütçe ayrılması yanlış bir karardı. Merkezi konum ve Yavuz Selim St. ile profesyonel amatör futbol birlikteliği kaybedilmemeliydi, yerinde iyileştirilebilirdi.
K12	K	32	Y	TS	Gerekliydi, eski stadyumun fiziksel eksiklikleri fazlaydı ancak yıkılmamalıydı. Kupa müzesi olarak değerlendirilebilirdi.	Yorumsuz*	Yeni stadyum fiziki şartlar ve konfor açısından güzel olsa da konumu, yer seçimi doğru değil. Trafik sorunları devam ediyor ve doğa tahrip edildi. Hüseyin Avni Aker yerinde iyileştirilebilirdi.
K13	E	37	Y	TS	Gerek yoktu, Avni Aker ruhuna ihanet edildi	Değişmemeliydi	Maça yürüyerek gitmeye alışmış bir taraftar için ulaşımı çok zorlayıcı, yer seçimi ile yanlış bir karar. Ulaşım bağlantıları güçlendirilse stadyum çok atıl bir alanda, yeni bir stadyum yerinde iyileştirmeyle yapılabilirdi.
K14	E	35	Y	TS	Gerek yoktu, Avni Aker ruhuna ihanet edildi	Değişmemeliydi	Avni Aker Stadyumunun merkezi konumu Trabzon'da Trabzonspor'un bu kadar sahiplenilmesinde önemli bir etken, bu kadar uzak bir noktaya taşınmasını doğru bulmuyorum, yerinde iyileştirilebilirdi.
K15	K	37	D	Yok	Yorumsuz*	Yorumsuz*	Stadyumun kent dışına taşınması kentte yarattığı kargaşa açısından olumlu bir karar ancak yanına şehir hastanesi yapılmasını desteklemiyorum.
K16	E	43	O	TS	Gerek yoktu, Avni Aker ruhuna ihanet edildi. Stadyum taşınsa bile Avni Aker korunmalı müze olarak değerlendirilmeliydi.	Değişmemeliydi, tarihe saygısızlık	Stadyum yerinde rehabilite edilmeliydi.
K17	E	44	Y	TS	Gerek yoktu, Avni Aker ruhuna ihanet edildi.	Değişmemeliydi, tarihe saygısızlık	Stadyumun fiziki eksiklikleri vardı, merkezi konumu itibarıyla yarattığı bir doluluk vardı ama bu coşkulu bir kalabalıktı, kesinlikle kent merkezine taşınmamalıydı, yerinde iyileştirmeler yapılmalıydı.
K18	E	51	O	TS	Gerek yoktu, Avni Aker ruhuna ihanet edildi.	Değişmemeliydi	Yürüyüş mesafesinde bir stadyum kolaylığı ve şehir buna alışmıştı. Stadyumun kent merkezi dışına taşınmasını doğru bulmuyorum. Taşındığı nokta yer seçimi, dolgu alanı oluşu ve trafik sorunlarıyla çok zorlayıcı. Yeni stadyumda ruh eksik.
K19	K	58	D	Yok	Yorumsuz*	Değişmemeliydi	Kent merkezindeki yaşayan bu mekan kent dışına atılmamalıydı.
K20	E	64	O	TS	Gerekliydi	Değişmemeliydi	Stadyumun kent dışına taşınması kentte yarattığı kargaşa açısından olumlu bir karar.

Y: Yüksek, O: Orta, D: Düşük, *Yorumsuz ifadesi, katılımcının konu hakkında fikri olmadığını belirtmektedir.

oturma birimlerinin eskiliği ve stadyum kapasitesinin azlığı gibi fiziksel nedenlerle stadyumunun eksilerini sıralamışlardır (Tablo 15). K1 ve K5 katılımcıları stadyumun merkezi konumundan kaynaklı maç günlerinde taşıt ve yaya trafiği yarattığını ve bu durumun kent yaşamını durdurduğunu, stadyumun konut bölgesinde olmasını doğru bulmadığını belirtmiştir:

Eski stadyumda maç günü stadyumun merkezi konumu ve etrafındaki kamusal kullanımlar nedeniyle yollarda tıkanmalar oluyordu, fiziksel eksiklikleri vardı, yağmurda siste etkileniyorduk, akustik yoktu, ses havaya gidiyordu. Yeni bir stadyum yapılması fikrine karşı değildim bu şehir daha modern konforlu bir stadyumu hak ediyordu (K1).

Avni Aker'in merkeziliği ve ulaşılabilirliği güzeldi ancak konutların arasında olması da çok konforlu değildi. Özellikle kaybedilen maçlardan sonra o bölge için güvensiz bir ortam oluyordu (K5).

Şekil 16. Stadyumun yıkılarak yeni bir konumda farklı bir isimle inşa edilmesine yönelik görüşler

K3 katılımcısı yeni bir stadyum inşa etmenin gerekli olduğunu ancak kendisinin taraftarı olduğu Fenerbahçe Spor Kulübü'ne ait aynı yerde yenilenerek (başka bir adla) inşa edilen eski Şükrü Saraçoğlu Stadyumu'nun (günümüz sponsorlu adı Ülker Stadyumu olan Şükrü Saraçoğlu Stadyumu'nun adının, Atatürk Stadyumu olarak değiştirilmesi üzere Fenerbahçe Spor Kulübü Yönetim Kurulunun yetkilendirilmesi için oy birliğiyle karar alınmıştır) kendi yerinde gerçekleşen dönüşümüne benzer olması gerektiğini savunmuştur:

Yeni stadyum Trabzonspor için gerekliydi tabii ki, bir mazi yaşanmışlık vardı ama fiziki açıdan çok eskimişti, kapasite anlamında da yetersizdi. Ama taşınmasının altında başka nedenler var. Fenerbahçe stadı yerinde büyüdü mesela bu denenebilirdi

ben tuttuğum takımın stadyumunun yıkılmasını istemezdim. Taraftar bu konuda ısrarcı olmalı, kamuoyu oluşturmalıydı (K3).

Çeşitli nedenlerle yeni bir stadyumunun gerekli olduğunu savunan K4 ve K12 katılımcıları Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nun yıkılmasını doğru bulmadığını bunun yerine stadyumun kapalı kupa müzesi veya açık hava spor müzesi gibi kullanımlarla yaşatılması gerektiğini eklemiştir:

Eski stadyumun olduğu konum çok iç açıcı bir yer değil. Orayı yaşatan Avni Aker'di. Stadyum o bölge için anıt bir değerdi. Yıkılması doğru değildi. Açık hava müzesi olarak kalabilirdi. Amatör sahaları ve stadyumu yıkmak o bölgeye ihanetti. O dar sokaklardan oyuncuların stadyuma gelişi ayrı bir görsel şölendi. Ancak stadyumun yeniden inşa edilmesini destekliyorum çünkü bu şehir ve bu futbol tutkusu daha konforlu bir stadyumu hak ediyordu. Gerçekten maça gelmek isteyen taraftarlar şu an yeni stadyuma da seerek geliyordur (K4).

Katılımcıların %50'si (n=10) Trabzon'da yeni bir stadyuma gerek olmadığını ve Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nun yıkılmasını doğru bulmadığını belirtmiş olup bu eylemin Avni Aker ruhuna ihanet olduğunu vurgulayarak büyük üzüntü beslediğini eklemiştir:

Stadyumu stadyum yapan tabii ki başarılar ve yaşanmışlıklardır ancak Avni Aker bundan daha fazlasıydı. Yeni stadyum henüz çok taze. Futbolu seven insanlar yine kullanacaktır ama aynı tadı almak çok zor. Ben stadyumun kullanılamayacak ya da yenisi yapılmasını gerektirecek kadar kötü durumda olduğunu düşünmüyordum. Yeni stadyum yapıldı en azından adı korunmalıydı Avni Aker'in bu kadar silinmesi yok sayılması akıl karı değil (K8).

Stadyumların yeniden yapılması seksenli yılların sonunda başlayan betonlaşmanın bir sonucudur. Eski Türkiye diye adlandırılan yapıların ortadan kaldırılması amaçlı inşaat sektörüne ivme kazandırmak amaçlanmıştır. Trabzon'da kesinlikle buna gerek yoktu. Yerinde fiziki eksiklikler tabii ki vardı, iyileştirmeler yapılabilirdi. Şehir zamanla doldu evet stadyum yaya ve taşıt trafiği açısından yük yaratıyordu ama çözüm üretilmedi yeni stadyumun yarattığı sıkıntılar eskisinden daha fazla. Dolgu alanı dışında uygun bir yerde benzer sorunları taşımayan bir stadyum inşa edilebilirdi ancak Avni Aker yıkılmamalıydı, işlevi değiştirilebilirdi. Bu, yıkma eylemiydi. Trabzonspor'a, Avni Aker'e, taraftara, herkese ihanet edildi (K17).

K10 katılımcısı, kullanıcıların yeni bir stadyum inşa edilmesini desteklemek için sıraladıkları eksikliklerinin aslında Hüseyin Avni Aker'e samimiyet kattığını ifade etmiştir. Ayrıca yıllardan beri bu samimi duyguların marşlara, bestelere konu olarak nesiller boyu aktarıldığını, yeni stadyumda bu gibi duyguların olmadığını ve yeni bir marş bestelenecekse bu marşın sadece Trabzonspor'a olan sevgi ve başarılarından ilham alabileceğini savunmaktadır:

Trabzonspor'un konumu, dar sokakları, sisinde, yağmurunda ıslanmak marşlara dahi konu olmuş. Bunların kötü ve imkansızlık olarak gösterilmesi doğru değil. Ne oldu? Stadyum taşındı, şimdi ıslanmıyoruz. Mutlu muyuz? Ben değilim. Avni Aker Stadyumu kendine marş yazdıran bir stadyumdur yeni stadyuma böylesi yazılamaz (K10).

K2 ve K15 katılımcıları futbola ilgisi düşük takım tutmayan kadın taraftarlar, K12 futbola ilgisi yüksek Trabzonspor taraftarı olarak stadyumun isim değişikliği konusunda herhangi bir tarihi bilgiye sahip olmadıklarını belirterek yorumsuz kalmak istemiştir. K10 katılımcısı Şenol Güneş'e geçmiş başarıları ve takıma olan emekleri sebebiyle duyduğu sevgiyi vurgulayarak yeni bir stadyumda yeni bir isim kullanılmasının onu rahatsız etmediğini, efsaneleşmiş farklı bir Trabzonspor oyuncusunun adının verilmesinden de yine aynı şekilde rahatsız olmayacağını belirtmiştir:

Hüseyin Avni Aker'le ilgili çok bir bilğim yok ama Şenol Güneş Trabzonspor için hem oyuncu olarak hem teknik direktör olarak emek vermiş biri. İsmi kullanılabilir. Trabzonspor için bir baba figürüdür. Efsaneleşmiş farklı bir isim de verilebilirdi. Buna çok takılmıyorum (K10).

Katılımcıların %65'i (n=13) tuttuğu takım, futbola ilgisi, yaş grubu, cinsiyetinden ve yeni bir stadyumunun gerekliliği tezinden bağımsız olarak Hüseyin Avni Aker isminin korunması gerektiğini, isim değişikliğinin yaşanmışlıklara ihanet olduğunu eklemiştir. Yeni bir stadyumunun gerekliliğini savunan altı katılımcıdan tümü Hüseyin Avni Aker isminin korunması gerektiğini, K1 katılımcısı ise bu ismin Trabzonspor taraftarının hassas noktası olduğunu belirtmiştir (Tablo 15).

K16 ve K17 katılımcıları ise isim değişikliğini Hüseyin Avni Aker'in Trabzon'da sporun gelişmesi ve Trabzonspor başta olmak üzere birçok amatör spor kulübüne olan katkılarını yok saymak ve tarihe ihanet etmek olarak görmektedir:

Eski stadyumun tarihine bakarsak Hüseyin Avni Aker bu stadyum için çok emek verdi ama maalesef yapımına yetişemedi. Fiziken yok edilse de isminin de yok sayılması çok acı (K16).

İsim değişikliği ise en kabul edemediğim konudur. Sporla ilgili bu kadar futbol fanatığı bir şehirde insanlar nasıl Avni Aker'i tanımaz ve ona yapılan bu saygısızlığı kabul eder. Tarih öldürülüyor, ülke müteahhitler ülkesi oldu (K17).

Katılımcıların %60'ı (n=12) yeni bir stadyum inşa etmek için konum değişikliği yerine stadyumun yerinde iyileştirilmesi veya yıkılarak yine yerinde yapılmasını tercih edebileceğini belirtmiştir. Kalan katılımcılardan altısı Şenol Güneş Spor Kompleksi'nin konumunu doğru bulmadığını mecburi bir yer değişikliği ise yer seçiminin daha iyi analiz edilmiş olması gerektiğini, iki katılımcı ise kompleksin bazı sorunları olsa da konum ve konforunu beğendiğini belirtmiştir.

K1, K2, K3 ve K13 katılımcıları, Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nun maç günlerinde oluşan yaya trafiğinden dolayı yıkıldığını ancak bu sorunun çözülmesi için inşa edilen Şenol Güneş Spor Kompleksi'nin taşıt trafiği açısından daha büyük sorunlar oluşturduğunu; aslında düzeltilen hiçbir şey yokken sadece maça yürüyerek gitmeye alışmış bir taraftarın elinden bu özgürlüğünün alındığını dile getirmiştir:

Yeni stadyum Trabzonspor için gerekliydi tabii ki. Bir mazi, yaşanmışlık vardı ama fiziki açıdan çok eskimişti. Kapasite anlamında da yetersizdi. Yeni stadyum modern, konforlu ve kapasitesi yüksek. Tamamen dolduğunda atmosferi gerçekten güzel. Eski stadyumda daha az trafik oluyordu. Trafik var denerek stadyumun böyle bir araziye taşınıp trafiğin göbeğine koyulması enteresan. Taraftar artık maça istese de yürüyerek gidemez. Bu özgürlük bitti (K3).

K1, K9, K10, K12, K11 ve K18 katılımcıları yeni stadyum inşa etmek için çok fazla bütçe harcanmasına rağmen tatmin edici bir sonuç ürün çıkmamış olduğunu, yer seçiminin deniz dolgusu üzerinde olması sebebiyle yanlış bir karar olduğunu, doğaya verilen tahribata duydukları üzüntüyü ve eski Akyazı sahiline duydukları özlemi vurgulamıştır:

Trabzon'da yeni bir stadyuma ihtiyaç olduğunu düşünmüyorum. Hele böyle bir tesis için deniz doldurulması hiç akıl karı değildi. O kadar bütçe stadyumun iyileştirilmesi için kullanılsaydı çok daha iyi olurdu ve bütçe bile artardı (K10).

Denizel alan kaybettik, güzel bir koy kaybettik, doğal bir alanı kaybettik üzerine dolgular yapıldı. Alana yönelik yeni kullanım kararları yollar geldi. Onca da bütçe harcandı. Akyazı sahili bunu hak etmedi. İnsanlar orada denize giriyordu (K18).

K6 ve K11 katılımcıları, Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nun yer değişikliği ile Yavuz Selim Stadyumu'nun da kaybedildiğini, amatör ve profesyonel futbol arasındaki ilişkinin koptuğunu, Şenol Güneş Spor Kompleksi'nin sadece maç günlerinde kullanılan atıl bir

alana dönüştüğünü belirtmiştir. Bu durumunun şehirde spor ekolüne zarar ve Trabzon'da Trabzonspor'a çekirdekten yetişme eylemine zarar verebileceği yönündeki endişelerini eklemiştir:

Trabzon'da futbol, ihtilal direniş gibi kelimelerle ifade edilir bunun mabedi de Avni Aker sayılırdı. Süslü projelerle bir anda bunlar yok sayıldı. Bir kültür yok edildi. Taşınan nokta çok yanlış tercih edildi. Karayolu üzerinde bir dolgu alanı oluşturuldu, hızlıca ve üzerine bir stadyum kondu. Zaten işleyen bir sistem varken böyle bir doğal tahribata gerek yoktu, yerinde rehabilite edilebilir ya da farklı alternatifler düşünülebilirdi. Avni Aker ve Yavuz Selim'in yok edilmesi Trabzon'da spor ekolüne bir darbedir ikinci bir darbe ise Hüseyin Avni Aker adından vazgeçilmesidir. Biz Yavuz Selim'in tozunu yutarak büyüdük ama çocuklarımızın böyle bir şansı olmayacak (K11).

K15 ve K20 katılımcıları Hüseyin Avni Aker Stadyumu'nun kent merkezinde yaratmış olduğu yoğunluk sebebiyle stadyumun yeni konumundan bağımsız olarak kent merkezinden taşınmasını doğru bulduğunu belirtmiştir:

Stadyumun şehrin içinden daha uzak bir konuma taşınması bence mantıklı ama taşınan yer daha özenle seçilebilirdi. Dolgu alanı seçilmesi, yanına yine hastane yapılması doğru değil (K15).

Stadyumun şehrin içinden taşınması seyirciyi etkilemiştir. İnsanlar çabucak ulaşabiliyordu. Şimdi maça gitmek için insanın işini bırakıp erkenden yola düşmesi gerek. Ama şu da var maçtan sonra yollar yayalardan dolayı tıkanırdı şehir içinde bir kilitlenme olurdu. Taşınması güzel oldu. Yerine millet bahçesi de iyi oldu, insanlar sosyalleşiyor. Kentin merkezinde olan bu bölge artık sadece futbol taraftarları için değil tüm halkın kullanabileceği bir yer oldu (K20).

“2000 yılı sonrasında stadyumlarda yaşanan yıkma ve yeniden inşa etme süreci müştereklere yönelik politikaları kapsamakta mıdır?” araştırma sorusunun; “Yeni stadyumların yer seçiminde müşterek politikalar gözetilmemiştir” ve “Eski stadyum alanlarının yeniden inşa süreçlerinde müşterek politikalar gözetilmemiştir” şeklindeki 4. ve 5. önermeleri için yöneltilen dördüncü sorunun genel değerlendirmesinde; eski stadyumun kent dışına taşınması olmasından öte yeni bir stadyumun inşa edilmesine dair gerekliliğin dahi sorgulandığı görülmektedir. Bu sorgulama katılımcıların eski stadyuma duyduğu bağ, eski stadyumun yetersizliklerinin (kapasite, konfor) kattığı samimiyet duygusu ve geçmiş başarılarla duyulan özlem ile ilişkilidir. Katılımcılardan yeni bir stadyum ve konfor alanı

fikrine açık olanları ise eski stadyumun yerinde iyileştirilmesi veya yeniden aynı konumda sıfırdan inşa edilmesi olasılığının değerlendirilmemiş olmasına sitemlidir. Katılımcılar, yeni stadyumun yer seçimi için gerek deniz dolgu alanının tercih edilmesi gerek kente olan uzaklığı gerekse ulaşım bağlantılarındaki yetersizlikler sebebiyle eleştirmektedir. Ayrıca son dönemde Şenol Güneş Spor Kompleksi yanına toplumun birçok kesiminden itirazlara karşın inşa süreci devam eden Şehir Hastanesi ile bu endişelerin perçinlendiği, zaten ulaşım sorunları olan bir stadyumun yanında şehre ve hatta bölgeye hizmet vermesi öngörülen bu yatırımın nasıl işleyeceği yönündeki sorular ve eleştiriler artmıştır. Bu durum “Yeni stadyumların yer seçiminde müşterek politikalar gözetilmemiştir” önermesinin doğruluğunu desteklemektedir. Çünkü esas sahipleri olan taraftarlar için gerekliliği bile sorgulanan bir stadyumun yapılması ve bu süreçte katılımcı politikaların izlenmemesi müşterek spor tesisi üretme anlayışının dışındadır.

Katılımcılar yeni bir stadyumun gerekliliği ve yer seçimi konusunda fikir ayrılıklarına düşmüş olsa da (%50 gerek yok, %20 çekimser, %30 gerek var) isim değişikliği konusunda %80 oranında Hüseyin Avni Aker isminin korunmuş olması gerektiğini savunmaktadır (Şekil 16). Buna ek olarak eski stadyumun millet bahçesine dönüştürülmüş olması Trabzon’da spora ve Trabzonspor’un geçmişine ihanet olarak görülmektedir. Katılımcılardan alınan cevaplarda eski stadyumun ömrünü doldurmuş olduğu gerekçesiyle yok edilmesi yerine amatör spora hizmet eden bir stadyum olarak kullanılması ve stadyumun spor temalı açık hava müzesine dönüştürülmüş olması gerektiğini içeren öneriler bulunmaktadır. Ayrıca katılımcılar en azından yeni inşa edilen millet bahçesinde daha fazla spor alanının bulunması gerektiği vurgulayarak Hüseyin Avni Aker ruhunun yok edildiğini ifade etmiştir. Bu durum “Eski stadyum alanlarının yeniden inşa süreçlerinde müşterek politikalar gözetilmemiştir” önermesinin doğruluğunu desteklemektedir. Çünkü yeni spor tesisi inşa sürecinde söz sahibi olamayan taraftarın elinden gelen tek şey, eski stadyumun yıkılması önerisine direniş ve yıkılması durumunda yerine konulacak kullanıma yönelik fikir üretmektir. Ancak bu süreçte de yine halkın görüşü sorulmadan eski stadyum alanının ne olacağına karar verilmiş, millet bahçesi inşa edilerek kentsel açık alan güzelleme yapılmıştır. Tüm bu süreç müşterek olanı ortaklaşma ve birlikte üretme politikalarının dışında olmanın yanı sıra katılımcı planlama anlayışının da dışındadır. Bunun yerine herkesin olan ancak hiç kimseye ait olmayan müştereklerimizden olduğu için spor tesislerinin yapım sürecinde katılımcı planlama yaklaşımı ile daha fazla kullanıcının memnun olduğu kamu yararı gözetilen bir yol izlenmesi gerekmektedir.

3.2.7. 5. Soru: Hüseyin Avni Aker Stadyumu Yıkılmadan Önceki Bir Maç Günü ile Günümüz Şenol Güneş Spor Kompleksinde Oynanan Maç Günleri Arasındaki Farklar

Araştırma sorusu kapsamında stadyumların yıkılarak nadiren yerinde ve genellikle farklı bir konumda inşa edilme süreci, kullanıcıların maç günlerinin planlanmasında yaşanan değişimler ve maç deneyimleri üzerinden sorgulanmaktadır. Bu amaçla yeni stadyumların yer seçimi ve eski stadyumların yeniden inşa süreçleri kapsamında maç günlerinin değişeceği varsayımıyla iki ayrı önerme geliştirilmiştir. Bunlar “Stadyumların kent merkezlerinden taşınması sporun müşterek kimliğine zarar vermiştir” ve “Stadyumların kent merkezlerinden taşınması spor tesislerinin müşterek kullanım anlayışına zarar vermiştir” önermeleridir. Bu kapsamda stadyumların kent merkezlerinin dışına taşınmasıyla erişilebilirliğini ve çevresiyle bir bütün olarak cazibe merkezi olma özelliğini kaybettiği, bu durumun stadyum ve çevresini sadece taraftarların kullanmasıyla spor tesislerinin müşterek kullanım anlayışına zarar verdiğini ortaya koymak hedeflenmiştir. Benzer şekilde, bu durum temelde sporun birleştirici ve kapsayıcı müşterek kimliğine de zarar vermektedir.

Önermelerin sorgulanması amacıyla katılımcılara beşinci olarak “Hüseyin Avni Aker Stadyumu yıkılmadan önceki bir maç günü ile günümüz Şenol Güneş Spor Kompleksi’nde oynanan maç günleri arasında fark var mı, varsa nelerdir?” sorusu yöneltilmiş, cevaplar Tablo 16’da detaylı olarak sunulmuştur.

Beşinci soru ile Hüseyin Avni Aker Stadyumu’nun yıkılarak yeni bir konumda Şenol Güneş Spor Kompleksi’nin inşa edilmesinin katılımcıların maç günü rutinleri veya çevresel gözlemleri üzerindeki etkilerinin sorgulanması hedeflenmiştir. Katılımcıların tümü futbola olan ilgileri, cinsiyetleri, tuttıkları takımlar ve yaş gruplarından bağımsız olarak eski ve yeni stadyum dönemindeki maç günlerinde farklılıklar olduğunu belirtirken, dokuz katılımcı bu farkları “çok” sıfatıyla pekiştirmiştir (Şekil 17).

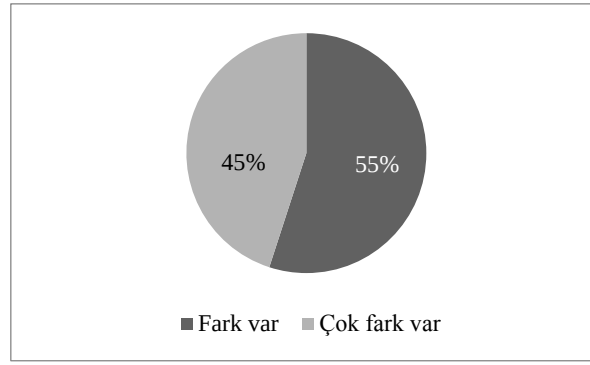
Katılımcılar iki stadyumda yaşanan maç günleri arasındaki en büyük farkın taraftarın stadyuma yürüyerek gitme alışkanlığın kaybolması olduğunu vurgulamıştır (Şekil 18):

Farklar var. Eski samimi ortam yok. Eskiden insanlar yürüyerek gelip kaynaşır bazen neşeli bazen kavgalı da olsa birbiriyle etkileşime girerdi şu an insanlar aracıyla maça geliyor maç bitiyor aracına binip uzaklaşmaya çalışıyor (K1).

Tablo 16. “Hüseyin Avni Aker Stadyumu Yıkılmadan Önceki Bir Maç Günü ile Günümüz Şenol Güneş Spor Kompleksi’nde Oynanan Maç Günleri Arasında Fark Var mı, Varsa Nelerdir?” sorusuna verilen cevaplar

Katılımcı Bilgileri						Maç Günleri	
Rumuz	Cinsiyet	Yaş	Futbola İliği	Takımı	Cevap	Farklar	
K1	E	20	Y	TS	FV	Samimiyet eksikliği, Taraftarın yürüyerek maça gitme alışkanlığının kaybolması, Maç günlerinde taraftarın kent içindeki görünürlüğünün azalması, Trafik sorununun artması ve erişilebilirliğin azalması, Stadyum çevresinde sosyalleşme alanlarının olmayışı,	
K2	K	22	D	Yok	FV	Maç günlerinde taraftarın kent içindeki görünürlüğünün azalması	
K3	E	22	Y	FB	FV	Trafik sorununun artması ve erişilebilirliğin azalması, Taraftarın yürüyerek maça gitme alışkanlığının kaybolması	
K4	E	24	Y	TS	ÇFV	Yeni stadyumun sahip olduğu konfor taraftar ve oyuncular üzerindeki pozitif etkisi (üstünün kapalı oluşu, akustiği, oturma birimleri), Otopark sorununun çözülmüş olması, Taraftarın yürüyerek maça gitme alışkanlığının kaybolması	
K5	E	25	O	TS	ÇFV	Samimiyet eksikliği, Yeni stadyumun sahip olduğu konfor taraftar ve oyuncular üzerindeki pozitif etkisi (üstünün kapalı oluşu, akustiği, oturma birimleri) Trafik sorununun artması ve erişilebilirliğin azalması, Taraftarın yürüyerek maça gitme alışkanlığının kaybolması	
K6	E	26	Y	TS	ÇFV	Maç günlerinde taraftarın kent içindeki görünürlüğünün azalması, Profesyonel ve amatör futbol arasındaki ilişkinin koparılmış olması (maç öncesinde Yavuz Selim Stadyumu’nda izlenen maçların artık olmayışı), Stadyum çevresinde sosyalleşme alanlarının olmayışı, Taraftarın yürüyerek maça gitme alışkanlığının kaybolması	
K7	E	26	Y	TS	ÇFV	Taraftarın yürüyerek maça gitme alışkanlığının kaybolması, Stadyuma özel araçla ulaşımın kolaylaşması, Stadyumun erişilebilirliğinin artması	
K8	E	27	Y	TS	FV	Stadyumun erişilebilirliğinin azalması, Stadyum çevresinde sosyalleşme alanlarının olmayışı, Taraftarın yürüyerek maça gitme alışkanlığının kaybolması, Profesyonel ve amatör futbol arasındaki ilişkinin koparılmış olması (maç öncesinde Yavuz Selim Stadyumu’nda izlenen maçların artık olmayışı)	
K9	K	27	D	Yok	FV	Maç günlerinde taraftarın kent içindeki görünürlüğünün azalması	
K10	K	28	Y	TS	FV	Samimiyet eksikliği, Trabzon’da futbol ekolünün zedelenmesi, Taraftarın yürüyerek maça gitme alışkanlığının kaybolması	
K11	E	32	Y	BJK	ÇFV	Taraftarın yürüyerek maça gitme alışkanlığının kaybolması, Samimiyet eksikliği,	
K12	K	32	Y	TS	FV	Maç günlerinde taraftarın kent içindeki görünürlüğünün azalması, Samimiyet eksikliği	
K13	E	37	Y	TS	ÇFV	Samimiyet eksikliği, Heyecan eksikliği, Taraftarın yürüyerek maça gitme alışkanlığının kaybolması, Trafik sorununun artması ve erişilebilirliğin azalması, Stadyum çevresinde sosyalleşme alanlarının olmayışı,	
K14	E	35	Y	TS	FV	Taraftarın yürüyerek maça gitme alışkanlığının kaybolması, Trafik sorununun artması ve erişilebilirliğin azalması, Maç günlerinde taraftarın kent içindeki görünürlüğünün azalması	
K15	K	37	D	Yok	FV	Maç günlerinde taraftarın kent içindeki görünürlüğünün azalması	
K16	E	43	O	TS	ÇFV	Samimiyet eksikliği	
K17	E	44	Y	TS	ÇFV	Samimiyet eksikliği, Stadyum çevresinde sosyalleşme alanlarının olmayışı, Spor kültürünün zarar görmesi, Profesyonel ve amatör futbol arasındaki ilişkinin koparılmış olması (maç öncesinde Yavuz Selim Stadyumu’nda izlenen maçların artık olmayışı)	
K18	E	51	O	TS	ÇFV	Maç günlerinde taraftarın kent içindeki görünürlüğünün azalması, Taraftarın yürüyerek maça gitme alışkanlığının kaybolması, samimiyet eksikliği	
K19	K	58	D	Yok	FV	Maç günlerinde taraftarın kent içindeki görünürlüğünün azalması	
K20	E	64	O	TS	FV	Maç günlerinde taraftarın kent içindeki görünürlüğünün azalması, samimiyet eksikliği	

FV: Fark var, ÇFV: Çok fark var, FY: Fark yok

Şekil 17. Eski-yeni maç günleri karşılaştırması

Şekil 18. Eski-yeni maç günleri arasındaki farklar

Eskiden marşlar eşliğinde kalabalık gruplar halinde stadyuma gidilirdi. Şu an ise yürümek mesafe açısından elverişsiz olduğundan arabalarla konvoy yapıp meşaleler yakılarak gidilebiliyor. Yine de ben bazen gruplarla sahilden stadyuma yürüyorum. Ancak yorulunca dinlenecek vakit geçirecek alan yok (K8).

Katılımcıların %60'ı (n=12) stadyuma olan yürüyüşleri, taraftarın coşkusunu, söylenen marşları, belli durak noktalarında durularak oynanan halk oyunlarını özlediğini belirtmiştir. Ayrıca günümüzde Şenol Güneş Spor Kompleksi'ne ulaşmak için çok az kişinin yürüyüş rotalarını kullandığını, taraftarın stadyuma genellikle özel araç ve toplu taşıma aracı kullanarak geldiğini, maç sonlarında otoparktan çıkmak için ve toplu taşıma aracı bulabilmek için saatlerce beklendiğini bu durumun da zorlayıcı olduğunu vurgulamıştır. K1, K3, K5, K13 ve K14 katılımcıları bu durumun stadyuma olan erişilebilirliğin azalması ve trafik sorunlarının artması şeklinde yorumlamış; stadyuma yürüyerek gitmeye alışmış bir taraftar için bunun haksızlık olduğunu belirtmiştir:

Maç sonrası eskiden yürüyerek evlerine ya da Meydan'a dağılan insanlar kolayca bir yerlere ulaşıyordu. Şimdi özel araç sahibi insanlar trafikte, özel aracı olmayan insanlar dolmuş kuyruğunda heba oluyor ya da kilometrelerce yürümek zorunda kalıyor. Yeni bir stadyumla kazanımdan çok kaybettiklerimiz oldu. Bunların başlıcaları samimiyet, ulaşılabilirlik ve doğa (K13).

Spor herkes içindir ve spor yapmak isteyen herkese eşit ulaştırılması gereken müştereklerimizdendir. Bu, stadyumlar özelinde ele alınırsa halihazırda zaten insanlara eşit derecede ulaştırılamamış olan sporun, en azından günümüzde başat sektörü haline gelen popüler seyir sporlarına seyirci olma hakkının tüm halka eşit şekilde ulaştırılması gereğini ortaya çıkarmaktadır. Oysaki katılımcı cevaplarından Trabzon örneği incelemesinde eski stadyumda bulunan çeşitli eksiklikleri giderdiği, konforu ve devasa boyut güzellmeleriyle anılan yeni stadyumun otopark alanına rağmen eski stadyumdan daha erişilemez olduğu sonucu çıkarılmaktadır.

Özellikle futbola ilgisi düşük katılımcılar başta olmak üzere katılımcıların yarısı maç günlerinde taraftarın kent içindeki görünürlüğünün azaldığını, bunun nedeninin ise stadyuma yürüme aktivitesi olmayışı ve stadyumun kent merkezinden uzak konumu nedeniyle insanların Meydan Parkı ve çevresinde bulunmak yerine doğrudan stadyuma ulaşmayı tercih etmeleri olduğunu söylemiştir:

Stadyumun yerel kimliği kayboldu bence. Stadyumun kent merkezinden bu kadar radikal bir şekilde taşınması zamanla popülerliğini kaybetmesine de neden olabilir. Trabzon'da futbol bir kültürdür ve bu kültürün görünürlüğü yok ediliyor (K10).

Avni Aker'de futbol maçları oynanırken benim ofisim Uzun Sokak'taydı. Maça gidecek olan insanlar toplanıp hep birlikte yürüyerek Avni Aker'e giderlerdi. Uzun Sokak'ı, Zağnos Köprüsü'nü, Atapark'ı kullanarak yol boyu şarkılı, türkülü, sloganlı, meşaleli stadyuma kadar gidilirdi. Maç günleri stadyum ve Trabzon Lisesi arasındaki bölge trafiğe tamamen kapanırdı. Artık bu coşkuyu göremiyoruz maç günlerinde insanlar evlerden stadyuma ulaşıyor. Yolda, izde, Meydan'da, Meydan Parkı'nda toplanan yok. Varsa da ben görmüyorum (K18).

Katılımcılar yine bu görünürlüğün azalmasından dolayı futbol ekolüne ve bu şehirde doğuştan gelen Trabzonsporlu olma alışkanlığına zarar gelebileceği, futbolla ilgisi olmayan insanların Trabzonspor'dan tamamen kopabileceği düşüncesiyle endişe duymaktadırlar. K9 ve K19 katılımcılarının açıklamaları bu görüşü desteklemektedir:

Lise yıllarımda Meydan'da çok bulunurdum. Özellikle dershanem Uzun Sokak'a baktığından ne olup bittiğini hep takip ederdik. Yoldan sloganlarla geçen taraftarı izlemek keyifliydi veya o gün formasını giyen atkısını beresini takan insanları görmek. Bence stadyumun taşınmasıyla futbolla benim gibi ilgisi olmayan insanlar bu kültürden uzaklaştı. Ben artık sosyal medyada denk gelmesem maç olduğundan haberim olmuyor (K9).

Futbolu takip etmediğim için benim için fark yok ama artık maça giden insanları duymuyorum maç sonundaki kalabalıkları görmüyorum bu bir farklılık (K19).

On katılımcı iki stadyum arasındaki en büyük farkın samimiyet olduğunu vurgulamıştır (Şekil 18). Bunu eski stadyumun Trabzonspor için önemi, başarılar ve efsaneleşen oyuncular, stadyumda ıslanmak, turnike kuyruğunda beklemek gibi konforsuz olarak adlandırılabilir samimi yaşanmışlıklarla ilişkilendirmiştir. Yeni stadyumun çevresinde herhangi bir sosyalleşme alanının olmamasının da etkisiyle Şenol Güneş Spor Kompleksi'ni samimiyetsiz bulduğunu belirtmiştir. Bunları K13 ve K16 katılımcıları şu şekilde dile getirmiştir:

Hüseyin Avni Aker'in yıkılmasıyla bir ruh yok edildi. Yeni stadyum daha modern ve konforlu olabilir ama eski ruh, samimiyet yok. Stadyum bu şehir için maç oynanan yer olmamalı. Eski stadyum bir merkezdi. Gerek Kabak Meydanı gerek etraftaki eğitim kurumları, hastaneler, idari merkezler önemli bir buluşma noktasıydı (K13).

Kesinlikle fark var. Yeni stadyuma çok kez gittim ama aynı duyguyu alamadım. Teknoloji hayatımıza girdikçe samimiyet azalıyor. Ben tarihi mekanlardan daha çok zevk alıyorum belki konforlu değildi ama samimi bir ortam vardı (K16).

Katılımcılar eski dönemlerde insanların balkonlardan, teraslardan ve ağaç tepelerinden maçı takip edebildiğini, taraftarın futbolcularla daha fazla temas edebildiğini vurgulamış, günümüzde Şenol Güneş Spor Kompleksi'nin insanların araçlarından inerek stadyuma girdiği maç bitince hızlıca evine gitmeye çalıştığı bir yer olduğunu iletmıştır:

Eski stadyum çok merkezi bir konumdaydı. Çevresinde yaşayan insanlar maçı dinleyerek de olsa canlı yaşıyor, atmosfere katılabiliyordu. Atalarımız anlatır; ağaç tepelerinden, balkonlardan maçı izleyenler varmış. Bunlar tabii ki artık yok (K10).

Çocukluğumda Avni Aker'in üstü açıktı. İnsanlar balkonlardan, çatılardan, ağaç tepelerinden maçı izlerdi ya da dinlerdi. Oyuncular halkla buluşurdu. Bilet sistemi olmadığından saatlerce kuyruklar olurdu. Üç saat kuyrukta bekleyip maça giremediğimi biliyorum. Eskiden güzel bir festival yeri gibiydi şimdi bir kaos var.

Hüseyin Avni Aker, Trabzon'un şehirli kimliğini güçlendiriyordu. Şimdi öyle değil. Yeni stadyum ve çevresinde belki de şehir kurma fikri var. Yeni stadyum bence hiçbir zaman şehir insanının sahipleneceği bir yer olmayacak (K17).

Eskiden takıma olan inanç fazlaydı çünkü oyuncular Trabzonluydu, teknik direktör Trabzonluydu. Şimdi olay ticarete döndü. Oyuncu kaybedince üzülmüyor. Belki de eskiden oyuncular takıma ve Trabzonsporluya karşı bir sorumluluk hissedirdi. Takım ve taraftar arasında bir aitik samimiyet duygusu vardı. Maç sonrasında oyuncuların Faroz'a çay içmeye geldiğini hatırlıyorum. Şu an böyle bir şey mümkün değil (K20).

K4 ve K5 katılımcıları diğer katılımcıların aksine Şenol Güneş Spor Kompleksi'nin sağlamış olduğu konfor alanının pozitif anlamda bir fark yarattığını belirtmiş, koşulların iyileştirilmesinden duydukları memnuniyeti vurgulamıştır:

Hüseyin Avni Aker'de bir samimiyet vardı. Yeni stadyumda bir resmiyet var sanki. Eski stadyumdaki imkansızlıklar stadyuma bir samimiyet katıyordu. Seyir zevki olarak düşünürsem, yeni stadyum tabii ki daha iyi. Konforlu her şeyden önce, ıslanmıyoruz. Akustik iyi, tezahüratlar boşa gitmiyor, rakip takımı baskı altına alabiliyoruz. Bunlar güzel değişimler (K4).

"2000 yılı sonrasında stadyumlarda yaşanan yıkma ve yeniden inşa etme süreci müştereklere yönelik politikaları kapsamakta mıdır?" araştırma sorusunun; "Stadyumların kent merkezlerinden taşınması sporun müşterek kimliğine zarar vermiştir" ve "Stadyumların kent merkezlerinden taşınması spor tesislerinin müşterek kullanım anlayışına zarar vermiştir" şeklindeki altıncı ve yedinci önermeleri için yöneltile beşinci sorunun genel değerlendirmesinde; tüm katılımcılar için stadyumun kent merkezinden taşınarak uzağa inşa edilmesinin maç günlerinde farklılıklar yarattığı görülmektedir. Bu farklılıkların başlıcaları, halkın stadyuma yürüyerek ulaşma alışkanlığının yok olması, taraftar gruplarının toplanma alanlarındaki coşkulu bekleyişleri ve stadyuma tezahüratlarla yürüme etkinliklerinin azalması ve bu sebeple spor kültürünün kentteki görünürlüğünün kaybolmasıdır. Benzer şekilde, samimiyet eksikliği, duygusal boşluklar, eskiye özlem gibi farklılıkların olduğu da görülmektedir. Stadyumun kent merkezinden taşınması ile hem halkın stadyumla olan ilişkisi hem de sporun kentteki takım tutmayan kesimle olan ilişkisi zayıflamıştır. Katılımcılar bu durumun Trabzon'da spor ekolüne zarar verebileceğini düşünmektedir. Verilen tüm cevaplar çerçevesinde önermelerin doğruluğu açıkça görülmektedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Devletin yönettiği, kitle sporlarıyla desteklenen ve herkes için bir serbest zaman aktivitesi olma özellikleriyle spor, ülkemizde 2000'lerden itibaren etkisi artan neoliberal politikalarla karşılaşmaya dayanan seyir sporları ve bunları sergileyen sporcuların yörüngesinde dönen çoğunlukların izlediği, azınlıkların gerçekleştirdiği ticari bir faaliyete dönüşmüştür. Böylelikle sporun geliştirilmesi ve herkese ulaştırılması görevi anayasa, kanun ve kalkınma planları hedef ve stratejileri ile devlet tarafından gerçekleştirilmesi gereken bir hizmet olarak görülmesine rağmen ikincil plana atılmıştır. Çalışma kapsamında spor alanları/stadyumlar çeşitli yönleriyle doğal, kentsel ve kültürel müştereklerimiz olarak ele alınmıştır. Müşterekler herkese ait olan ama aslında hiç kimseye ait olmayan ortaklaşa kullandığımız, ürettiğimiz, paylaştığımız, korumamız ve sürdürmemiz gereken her şeydir. Ostrom'un da belirttiği gibi müşterekleri koruyabilmek için ilk olarak onları tanımak ve kabul etmek gerekmektedir. Tezin teorik bölümünde spor ve spor tesislerinin müşterekler kimliği tanıtılmış, neoliberal spor yönetim politikalarının bu müştereklere baskısı, ele geçirme yöntemi ele alınmıştır.

Çalışmada temel olarak “Neoliberal politikalar ekseninde endüstriyel bir iş kolu halini alan futbola itibar mekanları üretmek amacıyla inşa edilen devasa stadyumların, kentte sebep olduğu yıkma ve yeniden inşa süreçlerinin spor alanlarının müşterek kullanımına ve kentsel belleğe etkisi nedir?” sorununun cevaplanması hedeflenmiş, bu hedefle genel (ulusal) ve özel (Trabzon örneği) düzeyde çalışmalar yürütülmüştür. Genel (ulusal) düzeyde toplamda 19 ilden 20 stadyuma ait veriler internet kaynakları, Google Earth ve Google Maps uygulamaları kullanılarak derlenmiş, özelde ise Trabzon ili Hüseyin Avni Aker-Şenol Güneş Spor Kompleksi dönüşüm örneği ile bu derleme detaylandırılmıştır. Yapılan çalışmalar ile araştırmanın ana sorusuna yönelik;

1. Spor kulüplerinin, özelleşmeleri sonucunda kar amacı güden şirketler halini aldığı,
2. Devlet eliyle yönetilen ve finansmanı sağlanan sporun, gelişim yönünün popüler spor dallarına yönelmesiyle futbol başat sektör olduğu,
3. Devlet yönetimi ve finansmanı ile yapılan spor tesislerinin günümüz en popüler spor dalı olan futbola yoğunlaşması ve stadyumlara devasa bütçe ayrılması sonucu kitle sporu yatırımlarının geri plana atıldığı,

4. Spor tesisi üretme sürecinde stadyumlara tanınan pozitif ayrımcılığın müştereklere yönelik politikalara aykırı olduğu,
5. Stadyumların yıkılarak nadiren yerinde ve genellikle farklı bir konumda inşa edilmesinde isim, yer seçimi-işlev dönüşümü, erişilebilirlik gibi konularda müştereklerin korunması, sürdürülmesi ilkelerine aykırılıklar taşıdığı,
6. Stadyumların yıkma ve yeniden inşa etme politikasıyla eski stadyumların kentsel bellekteki etkisinin yok sayıldığı ve nedenle stadyumlara duyulan hisli bağların çeşitli nedenlerle (tepkisel karar, aidiyet sorunu, erişim problemleri vb.) zayıfladığı cevapları tespit edilmiştir.

Sporun endüstriyel bir iş kolu haline gelmesiyle stadyumların yaşadığı dönüşüm süreci, sermayenin birikim ve karı maksimize etme hedefiyle müştereklere baskısının günümüz modern yöntemlerindendir. Bu baskı popüler olan futbolun büyümesi arkasında kentsel alanlarda büyük dönüşümlere yol açmaktadır. Örneğin ulusal ölçekte olanlar dışında ve kent merkezindeki yer alan bir kütüphanenin niteliksel özelliklerinden bağımsız olarak farklı bir konuma taşınması kentteki birçok insan için önemsiz sayılabilecek bir konudur. Ancak mevcut stadyumun yerinin değişmesi, yeni bir stadyumun inşası ve eski stadyumun yıkılması gibi konular futbolun ülkemizdeki popülerliği sebebiyle birçok insanın üzerine fikir yürütebileceği bir konulardır. Neoliberal politikaların özelleştirme stratejileri ise bu noktada devreye girmektedir. Doğru reklam stratejileri ve yeni stadyumun kapasite, konfor ve sunduğu ek ayrıcalıklar parlatılarak eski stadyumların kimliği yok sayılmıştır. Bu sayede stadyumların kent merkezlerinden koparılarak taşınması kolaylaşmış, kentsel bellekteki yeri hiçe sayılmış ve yeni stadyumlar kentlerin dışına inşa edilmiştir. Bu haliyle stadyumlar müşterek kullanım kimliğine aykırı olarak, sadece taraftarların maç günlerinde giderek birkaç saatini geçirdiği yerlere dönüşmüştür.

Bu çerçevede stadyumların yaşadığı yıkma ve yeniden inşa etme süreci akıllara Ahmet Kutsi Tecer'in çok bilinen "Orda Bir Köy Var Uzakta" şiirini getirmektedir. Günümüzde Trabzon dahil araştırmaya konu 19 ilde yerinden edilen devasa birer stadyum bulunmaktadır, kentli önünden geçmese de yanında bulunmasa da ne yazık ki halkın büyük bir çoğunluğu kaybedilenlerin henüz farkında bile değildir. Ancak yaş grubu veya kişisel öncelikleri sebebiyle; stadyumun tarihsel geçmişiyle kentsel belleğe ve çevresiyle bütün olarak kent imgesine katkılarının farkında olan insanlar derin üzüntü duymaktadır. Trabzon özelinde yaşanan dönüşüm incelemesinde yapılan görüşmelerde yeni inşa edilen stadyuma tepkisel olarak gitmeyen taraftarların varlığı bu durumu göstermektedir.

Çalışmanın yukarıda verilen ana araştırma sorusunun altında tanımlanan sorulara cevaplar ülke düzeyinde; stadyumların dönüşüm süreçlerinde isim, işlev-yer seçimi, alan, kapasite, kentsel görünürlük ve erişilebilirlik başlıkları altında irdelenmiştir. Trabzon özelindeki sorular ise örnek alanların planlama süreci, kent aktörleri gözünden ve kurgulanan her bir önermenin kullanıcısı gözünden stadyumun dönüşümü olmak üzere üç başlıkta irdelenmiştir. Her iki düzeyde de sorulan soruların yanıtları ve Trabzon özelinde ayrıca kullanıcısı gözünden önermeler doğrulanmıştır.

Ülke düzeyinde yapılan incelemelerle mevzuatta yer alan sporun herkese ulaştırılması, spor tesislerinin eşit dağılımı gibi müşterek spor politikalarının stadyumların dönüşüm süreçlerinde başarısız olduğu açıktır. Benzer şekilde, 2000 yılı sonrasında stadyumlarda yaşanan yıkma ve yeniden inşa etme süreci; isim, yer seçimi, işlev, kapasite ve alan dönüşümü, kentsel görünürlük ve erişilebilirlik kapsamında müştereklere yönelik politikalar kapsamamaktadır. Dönüşüm süreçlerinde stadyumların isimleri büyük oranda yok sayılmıştır. Yeni stadyumların yer seçiminde ekolojik değerlerden bağımsız kentsel gelişme alanı oluşturma kaygısı güdülmüş, bu tesisler kent merkezlerinin dışına veya çeperlerine taşınarak (stadyum maliyetini düşürme odaklı kamu arazilerine) kent merkezlerinden koparılmış, devasa boyut, kapasite ve işlevsel dönüşümle ticari yapılara dönüşmüştür. Eski stadyum alanları ise çeşitli şekillerde işlev dönüşümü yaşamış, eski kimliğini kaybederek kentsel bellekten silinmeye mahkum edilmiştir.

Trabzon özelinde yapılan incelemelerde ise, 2000 yılı sonrasında stadyumlarda yaşanan yıkma ve yeniden inşa etme süreci; planlama süreci, kent aktörleri ve kullanıcısı gözünden değerlendirildiğinde müştereklere yönelik politikaları kapsamamaktadır. Trabzon örneğinde görüldüğü üzere planlama süreci; kendi içerisinde birçok tutarsızlığı barındırması sebebiyle planların kademeli birliktelik ilkesine uymadığı gibi planlamanın amaç ve yöntemlerine de aykırı olarak inşaat başladıktan sonra kararın formaliteden plana işlenmesi yöntemine dayanmaktadır. Kent aktörleri stadyum dönüşüm sürecine çeşitli şekillerde katkı sunmaya çalışsa da olumlu olumsuz tüm eleştiriler ve dava süreçleri reddedilmiş, dönüşüm sürecine kamu yatırımı olarak bakıldığından diğer tüm ekolojik, analitik ve sosyolojik değerler yok sayılmıştır. Alan çalışmasında görüşme yapılan katılımcıların büyük bir çoğunluğu stadyumların dönüşüm sürecini değerlendirmek üzere yöneltilen sorulara, sorularda doğrudan yer almamasına rağmen yeni bir stadyumun gerekliliği sorgulaması üzerinden cevap vermiştir. Bu durum stadyumun fiziksel ömrünü doldurduğu ve kapasitesinin yetersizliği gerekçeleriyle yıkılan Hüseyin Avni Aker

Stadyumu için çarpıcıdır. Yapılar tabi ki ömrünü doldurabilir ancak bunun kararını vermesi gereken kişiler ilgili konuda gerekli teorik, pratik ve teknik bilgiye sahip meslek insanları olmalıdır. Stadyumların dönüşüm süreçlerinde karar verici merci dönüşüm sürecinin hiçbir aşamasında kullanıcısı olamamıştır.

Tüm bu bulgular çalışmanın bu konudaki yazınla benzerlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Ögüt'ün 2014 tarihli çalışmasında orta konan stadyumların neoliberal dönüşüm süreci 19 ilden 20 stadyuma yönelik yapılan alan çalışması ile tez kapsamında detaylandırılmıştır. Benzer şekilde, Atasoy'un 2020, Yalçınkaya ve Sofuoğlu'nun 2022 tarihli çalışmalarıyla aktarılan Hüseyin Avni Aker Stadyumu'na duyulan sevgi dolu, hisli bağlar ve stadyumun kent imgesi olma özelliğiyle kentsel bellekteki yeri tezin özele yönelik çalışmaları ile desteklenmiştir. Bulguların yazınla farklılık gösteren yönü ise; bu tezde yapılan çalışmaların müştereklere yönelik politikalar kapsamında sorgulanmasıdır.

Yazında yer alan Arsenal örneğinde de görüldüğü üzere stadyumların dönüşüm süreçlerinde olumlu örnekler de mevcuttur (Church ve Penny, 2013). Bu gibi olumlu örneklerin ülkemizde de uygulanmasını sağlayacak biçimde benimsenen neoliberal spor politikaların stadyum dönüşüm süreçlerine “herkes için spor” politikası alternatifleriyle değiştirilmesi ve spor alanlarının daha fazla kullanıcıya, daha eşit bir biçimde ulaştırılması hedeflenmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, bu kapsamda geliştirilen müşterek spor tesisi üretme önerileri, ülke düzeyi ve Trabzon özelindeki örnek alan çalışmalarının değerlendirmeleri sonucunda ortaya konmuş, bu süreçte alan çalışmasında katılımcılarla yapılan görüşmeler önemli bir kaynak oluşturmuştur. Bu öneriler aşağıda sıralanmaktadır:

1. Sporun herkese ait olan müşterek olduğu ve stadyumların sadece spor kulüplerine tahsis edilmemesi gerekliliğinin farkına varılmalıdır.
2. Halihazırdaki örneklerine benzer şekilde stadyumlar, ya yerinde yıkılarak yeniden inşa edilmeli (Beşiktaş Tüpraş Stadyumu, gibi) ya da yerinde iyileştirilmedir (Fenerbahçe Ülker Stadyumu gibi).
3. Stadyumun kesin olarak yerinden taşınması gerekli ise bu durum bilimsel çalışmalarla ortaya konulmalıdır.
4. Bilimsel verilerle yer seçimi yapılan stadyumların inşaatı başlamadan önce verilecek kararlar mekansal planların kademeli birlikteliği ilkesi kapsamında tüm planlara dahil edilmeli ve katılımcı planlama anlayışıyla askı süreçleri eleştirilere açık bir biçimde yürütülmelidir.

5. Stadyumun taşınmasının gerekliliği ortaya konulması durumunda yeni yer seçimi doğal ve ekolojik değerlere duyarlı olarak yapılmalıdır. Bu seçimde amaç, mülkiyeti sorunsuz boş bir alanın seçilmesiyle yeni kentsel alanlar üretme ve rant kaygısı olmamalıdır.
6. Yeni stadyumun alanı, kapasitesi ve içinde barındıracağı hizmetlerin belirlenmesinde rasyonel olunmalı, kaynakların boşuna harcanmasının önüne geçilmelidir.
7. Her bir stadyum ulusal müsabakalara hizmet edecekmiş varsayımıyla inşa edilmemelidir. Stadyumlar içinde bulunduğu kente hizmet etmekle yükümlüdür. Yeni inşa edilen her stadyumda; çeşitli yollarla reklam alma, ulusal müsabaka ve olimpiyatlara hizmet etme politikalarıyla ihtiyacın dışında kapsamının genişletmesine izin verilmemelidir.
8. Eski stadyumun belki birkaç ay önce kullanılan aktif bir mekan olduğu gerçeği unutulmamalı ve bu kıymetli kamusal mekan bertaraf edilmesi ve genellikle karar verici aktörlerin algıladığı gibi boşaltılması gereken atık bir yermiş gibi muamele edilmemelidir.
9. Eski stadyumun yapı ömrünü doldurmuş olduğu bilimsel verilerle ortaya konulması ve yıkılması durumunda, alan kentsel ranta kurban edilmek yerine açık yeşil alan, rekreasyon alanı gibi bölgenin ihtiyaçları doğrultusunda kullanılmalıdır.
10. Stadyumların dönüşüm süreçlerinin tümüne bu alanın asıl sahibi ve kullanıcısı olan halkın katılım sağlayabilmesi için merkezi ve yerel yönetimler halkı paydaş olarak görmeli fikirlerine değer vermeli ve söz konusu süreçler bu şekilde yönetilmelidir.

Müştereklere yönelik yazın kapsamının genişletilmesi ve şehir ve bölge planlama disiplini ile ele alınması yönüyle çalışma özgündür. Müştereklere yönelik politikaların, doğal alanların kapsamının dışına taşınarak ele alınması ve bu bağlamda geliştirilen müşterek spor tesisi üretme önerileriyle tezin; bundan sonra yapılacak benzer çalışmalara yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Çalışma, ülke düzeyi ve Trabzon özeli olmak üzere iki düzeyde ele alınmıştır. Her iki düzeyde de yeni inşa edilen stadyumların erişilebilirliği sorgulamasında detaylı ağ analizleri yapılamamış sadece uygulamalar üzerinden ölçülen yaya ve taşıt mesafeleri esas alınmıştır. Erişilebilirlik müştereklere ulaşma ve ortaklaşa kullanma için önemi sebebiyle çalışmaya başlık olarak dahil edilmesine rağmen analizin bu düzeyde kalmış olması çalışmanın kısıtlarından birisidir. Bir diğeri ise, eski stadyumların yerinde inşa edilen

yapıların özellikle açık yeşil alan güzellemesiyle sunulan millet bahçelerinin durumu ve amacına uygunluğunun sorgulanamamış olması, sadece stadyumların yaşadığı yıkılma eylemi üzerinden yorumlamaların yapılmış olmasıdır. Benzer şekilde, stadyumların yeni konumlarındaki incelemesi de isim, işlev, alan, erişilebilirlik vb. değişimiyle kısıtlı kalmış, çoğunlukla boş alanlar üzerine inşa edilen yeni stadyumların kentsel gelişmeye, dönüşüme ve büyümeye etkisi bakımından bir irdeleme yapılamamıştır. Çalışmanın bu yönlerden geliştirilmesi gerekmektedir. Eski stadyumların yeni işlevlerinin kentsel gündelik yaşama etkileri; stadyumların planlama ve dönüşüm süreçlerinin kentsel siyasetteki rolü kapsamında incelenmesi; benzer politikalar sonucunda kentsel işlevler içindeki yeri farklılaşan başka kamusal mekan işlevlerinin de müştereklere yönelik politikalarla nasıl yeniden yapılandırılacağı da çalışmanın gelecek araştırmaları yönlendirebileceği diğer konulardır.

5. KAYNAKÇA

- ABYKP. Devlet Planlama Teşkilatı. (1990). Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (2174). Ankara: Başbakanlık Yayınevi. 16 Nisan 2021, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Altinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-1990-1994.pdf
- Adaman, F., Akbulut, B.& Kocagöz, U., (2017). Müşterekler; Çatışkılar, Hatlar, İmkanlar. Fikret, A., Bengi, A., Umut. K. (Ed.). Herkesin Herkes İçin Müşterekler Üzerine Eleştirel Bir Antoloji (1. Baskı) içinde (13- 23). (F. Adaman, B. Akbulut, K. Arslan, B. Aslan, I. Coşar, B. Deniz, S. Güler, S. Gündoğandı, M. Kaya, B. Kazdağlı, U. Kocagöz, E. Koçak, M. Kurt, B. Öktem, G. Özel, M. Paluluoğlu& E. Sönmez, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları. (2016).
- Ajans Spor. (7 Şubat 2022). Şok rapor! Şenol Güneş Stadı çöküyor!. *Ajans Spor*. 2 Ağustos 2023, <https://ajansspor.com/haber/sok-rapor-senol-gunes-stadi-cokuyor-595730>
- Aksu, A. (2011). Spor sosyal ortamı olarak stadyumlar. *Mimarlık Dergisi*, 360(Temmuz-Ağustos).
- Altıntaş, F.& Gökalp, E. (2021). Monitoring surface deformations of the reclamation site using PS interferometry: Senol Gunes sport complex (Turkey). *Geocarto International*, 37(24), 7247-7260.
- Anadolu Ajansı. (13 Aralık 2021). Türkiye'nin 'Spor Temalı İlk Millet Bahçesi' Trabzon'un En Hareketli Noktası Oldu. *Anadolu Ajansı*. 10 Nisan 2022, <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/turkiyenin-spor-temali-ilk-millet-bahcesi-trabzonun-en-hareketli-noktasi-oldu/2446113>
- Atasoy, F. (2020). Topophilic Bir Mekân Olarak Stadyumlar: Hüseyin Avni Aker Stadyumu Örneği Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Rol Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 38-65.
- Aydın, A., Demir, H.& Yetim, A. (2007). Türk Spor Politikalarında Öngörülen Hedeflerin Gerçekleşme Düzeylerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma (GSGM Örneği). *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(2), 87-96.
- Aydiner, T.& Penpecioglu, M. (2023). Kentsel Yönetişimi Müşterekleştirmenin Sınırları ve Geleceği: İzmir Kültürpark Örneği. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 32(2), 1-30.
- Aykın, A.& Bilir, P. (2013). Hükümet Programları ve Spor Politikaları. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(2), 239-254.
- Başar, S.& Saykal, S. (16 Şubat 2022). Trabzonspor Medicalpark stadyumunda büyük tehlike! *Fanatik*. 8 Mart 2023, <https://www.fanatik.com.tr/trabzonspor/galeri-trabzonspor-medical-park-stadyumunda-buyuk-tehlike-2267111>
- Bayansalduz, M. (2003). Türk Spor Yönetiminde Finansal Kaynak Sağlama Çabalarının Değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 160.

- BeBYKP. Devlet Planlama Teşkilatı. (1985). Beşinci Beş yıllık Kalkınma Planı (1974). Ankara: Başbakanlık Yayınevi. 16 Nisan 2021, <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Besinci-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani-1985-1989.pdf>
- Bektaş, O. (2 Kasım 2010). Akyazı Dolgu Modeli Nasıl Olmalı. *Haber 61*. 11 Nisan 2022, <https://www.haber61.net/yazar-yazilari/akyazi-dolgu-modeli-nasil-olmali-h500553.html>
- BiBYKP. Devlet Planlama Teşkilatı. (1963). Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. Ankara: Başbakanlık Yayınevi. 16 Nisan 2021, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Kalkinma_Plani_Birinci_Bes_Yillik_1963-1967.pdf
- Bulley, J. (2002). Stadia Development As A Catalyst For Regeneration. *Journal of Leisure Property*, 2(4), 305-316
- Caffentzis, G.& Federici, S. (2017). Kapitalizme Karşı ve Kapitalizmin Ötesinde Müşterekler. Fikret, A., Bengi, A., Umut. K. (Ed.) Herkesin Herkes İçin Müşterekler Üzerine Eleştirel Bir Antoloji (1. Baskı) (128- 143 içinde). (F. Adaman, B. Akbulut, K. Arslan, B. Aslan, I. Coşar, B. Deniz, S. Güler, S. Gündoğandı, M. Kaya, B. Kazdağlı, U. Kocagöz, E. Koçak, M. Kurt, B. Öktem, G. Özel, M. Paluluoğlu, E. Sönmez, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları. (2014).
- Canşen, E. (2015), Türkiye Cumhuriyeti'nin Spor Politikaları. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 33-48
- Church, A.& Penny. S. (2013). Power, space and the new stadium: the example of Arsenal Football Club. *Sport in Society Dergisi*, 16(6), 819-834
- CNN, Türk. (9 Mayıs 2017) Trabzonspor'un stadının çatısı rüzgara dayanamadı. *CNN Türk*. 10 Nisan 2022, <https://www.cnnturk.com/spor/futbol/trabzonsporun-stadinin-catisi-ruzgara-dayanamadi?page=1>
- Cumhuriyet. (15 Şubat 2022). "Medical Park Stadyumu çöküyor" iddiasına yanıt. *Cumhuriyet*. 2 Ağustos 2022, <https://www.cumhuriyet.com.tr/spor/medical-park-stadyumu-cokuyor-iddiasina-yanit-1908283>
- Cumhuriyet. (16 Şubat 2022). Trabzonspor'u bekleyen tehlike: Şenol Güneş Kompleksi Medical Park Stadyumu çökecek mi?. *Cumhuriyet*. 2 Ağustos 2022, <https://www.cumhuriyet.com.tr/spor/trabzonspor-bekleyen-tehlike-senol-gunes-kompleksi-medical-park-stadyumu-cokecek-mi-1908494>
- Çeyiz, S.& Özbek, O. (2014). Küreselleşme ve Spor Etkileşimi. *International Journal of Science Culture and Sport*, 1, 487-495
- DDYKP. Devlet Planlama Teşkilatı. (1979). Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1664). Ankara: Başbakanlık Yayınevi. 16 Nisan 2021, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Dorduncu-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani_1979_1983.pdf
- Demir, Y. (7 Şubat 2022). Stadyumdaki çökme kanıtlandı, şehir hastanesi de risk altında. *Sözcü*. 8 Mart 2022, <https://www.sozcu.com.tr/stadyumdaki-cokme-kanitlandi-sehir-hastanesi-de-risk-altinda-wp6936981>

- Deniz Haber. (10 Kasım 2011), Akyazı hatalı dolgu tartışmalara neden oldu. *Deniz Haber*. 2 Ağustos 2023, <https://www.denizhaber.net/akyazi-hatali-dolgu-tartismalara-neden-oldu-haber-38397.htm>
- Deniz, B. (2019). Avrupa Birliği'nin Spor Politikaları, Çankaya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- DHA. (3 Kasım 2018). Millet Bahçesi olacak Malatya İnönü Stadyumu'nun yıkımı başladı. *NTV*. 21 Haziran 2021, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/millet-bahcesi-olacak-malatya-inonu-stadyumunun-yikimi-basladi,PPEh2uzl60KQeH3aZ7lCcA>
- DKP. Devlet Planlama Teşkilatı. (2007). Dokuzuncu Kalkınma Planı. Ankara: Başbakanlık Yayınevi. 16 Nisan 2021, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Dokuzuncu_Kalkinma_Plani-2007-2013.pdf
- Duru, B. (10.11.2018). Müşterekler Nedir? Doğal, Kentsel, Sosyal Müşterekler ve Kentsel Toplumsal Hareketlere Etkileri Üzerine. 30 Mayıs 2022, <https://musterekler.sehak.org/2018/12/10/musterekler-nedir-dogal-kentsel-sosyal-musterekler-ve-kentsel-toplumsal-hareketlere-etkileri-uzerine-bulent-duru/>
- En Son Haber. (29 Kasım 2021). Adana'ya yapılacak Millet Bahçesi'nin projesi ortaya çıktı. *En Son Haber*. 3 Ocak 2022, <https://www.ensonhaber.com/gundem/adanaya-yapilacak-millet-bahcesinin-projesi-ortaya-cikti#:~:text=gibi%20hayata%20ge%C3%A7iyor.%20,Y%C4%B1k%C4%B1lan%20Adana%20Stadyumu'nun%20yerine%20Adana'm%C4%B1za%20yak%C4%B1%C5%9F%C4%B1r%20bir%20Millet,30%20metre%20bisiklet%20yolu%20olacak>
- Erdoğan, İ. (2008). Futbol ve Futbolu İnceleme Üzerine. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 26, 1-58
- Ergenç, R. (10 Eylül 2011). Akyazı Dolgusu. *Haber 61*. 24 Nisan 2022, <https://www.haber61.net/yazar-yazilari/akyazi-dolgusu-h500760.html>.
- Erkenci, G.& Serarslan, M. (1997). Gelişim Aşamaları Bakımından Türk Spor Teşkilatı Değerlendirmesi. *Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2, 72-80.
- Eurosport. (16 Mayıs 2014). Trabzonspor'un Yeni Stadı Akyazı'da Zemin Kayması. *Eurosport*. 2 Ağustos 2023, https://www.eurosport.com.tr/futbol/super-lig/2013-2014/trabzonspor-un-yeni-stadi-akyazi-da-zemin-kaymasi_sto4250368/story.shtml
- Eurostat, Nisan 2022, *Statistics on sport participation*. 19 Ocak 2023, https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Statistics_on_sport_participation.
- Evrensel Net. (18 Aralık 2016). Trabzonspor'un Akyazı Spor Kompleksi'nin açılışı yapıldı. *Evrensel Net*. 1 Şubat 2024, <https://www.evrensel.net/haber/300226/trabzonsporun-akyazi-spor-kompleksinin-acilisi-yapildi>

- Falakoğlu, B. (27 Temmuz 2017). Trabzonspor Stadi: Su basıyor, UEFA kriterlerini taşıyor. *Evrensel Net*. 8 Ağustos 2023, <https://www.evrensel.net/haber/327580/trabzonspor-stadi-su-basiyor-uefa-kriterlerini-tasimiyor>
- Fırat, D. (2014). Bellek Uzam ve Mücadele. Derya, F. (Ed.). Sokağın Belleği: Tahrir'den Taksim'e Toplumsal Hareketler ve Mekân (1. Baskı) içinde (7-43). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Gazete Duvar(a). (8 Şubat 2022). Uydu verileri kanıtladı: Trabzon'da stadın bulunduğu dolgu alan çöküyor *Gazete Duvar*. 8 Ağustos 2023, <https://www.gazeteduvar.com.tr/uydu-verileri-kanitladi-trabzonda-stadin-bulundugu-dolgu-alan-cokuyor-haber-1552295>
- Gazete Duvar(b). (8 Şubat 2022). Trabzon'da gündem Akyazı: Stat çöküyor mu?. *Gazete Duvar*. 8 Ağustos 2023, <https://www.gazeteduvar.com.tr/trabzonda-gundem-akyazi-stat-cokuyor-mu-haber-1552387>
- Gazete Duvar. (11 Şubat 2021). Giresun Atatürk Stadi'nin yıkımı başlıyor: Millet bahçesi yapılacak. *Gazete Duvar*. 14 Haziran 2021, <https://www.gazeteduvar.com.tr/giresun-ataturk-stadinin-yikimi-basliyor-millet-bahcesi-yapilacak-haber-1513021>
- Gök, Y.& Sunay, H. (2010). Türkiye ve Fransa'da Uygulanan Spor Yönetiminin Kamu Yönetimi Açısından Karşılaştırılması. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 8(1), 7-16.
- Göral, M. (1999), Türkiye'de Kitle Sporunun Teşviki Açısından Tesis Politikaları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 251-272.
- GSB. (b.t.). T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı. Tarihçe. 7 Kasım, <https://gsb.gov.tr/tarihce.html>
- GSGM. (1999). Spor Şurası 1999 (1. Baskı). Ankara: Gençlik Spor Genel Müdürlüğü Yayınları.
- GSGM. (2008). Spor Şurası 2008 (1. Baskı). Ankara: Gençlik Spor Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Gürel, E., Akkoç, U. (2011). Stadyum: Benzerlikler, Koşutluklar ve İzdüşümler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(19), 346-370
- Haber 61. (7 Şubat 2022), Akyazı için korkutan sözler: Trabzonspor'un stadi çöküyor, hastane tehlikede. *Haber 61*. 2 Ağustos 2023, <https://www.haber61.net/trabzon-haber/akyazi-icin-korkutan-sozler-trabzonsporun-stadi-cokuyor-hastane-h444898.html>
- Haber Türk. (15 Şubat 2022). KTÜ'den Medical Park Stadyumunun "yapı sağlığına" ilişkin açıklama. *Haber Türk*. 2 Ağustos 2023, <https://www.haberturk.com/ktu-den-medical-park-stadyumunun-yapi-sagligina-iliskin-aciklama-3345986-spor>
- Halbwachs, M. (2016). Hafızanın Toplumsal Çerçevesi (1. Baskı). (B. Uçar, Çev.). Ankara: Heretik Basın Yayın. (1925).

- Hardin, G. (1968). The Tragedy Of The Commons. *Science*. 162(3859),1243–1248.
- Harvey, D. (2019). Asi Şehirler: Şehir Hakkından Kentsel Devrime Doğru (4. Baskı). (A. D. Temiz, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları. (2012)
- Hürriyet. (31 Aralık 2017). Korkutan açıklama: Akyazı Stadı'ndaki dolgular kayıyor. *Hürriyet*. 8 Mart 2022, <https://www.hurriyet.com.tr/sporarena/korkutan-aciklama-akyazi-stadindaki-dolgular-kayiyor-40695456>
- Hürriyet. (9 Haziran 2018). Millet Bahçesi için ilk yıkım Konya'da başladı. *Hürriyet*. 14 Haziran 2021, https://www.hurriyet.com.tr/gundem/millet-bahcesi-icin-ilk-yikim-konyada-basladi-40862909_
- IBYKP. Devlet Planlama Teşkilatı. (1968). İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. Ankara: Başbakanlık Yayınevi. 16 Nisan 2021, https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2022/07/Ikinci_Bes_Kalkinma_Plani-1968-1972.pdf
- JMO. (11 Kasım 2009). Akyazı Projesine Bilimsel Yaklaşım Söyleşisi. 11 Nisan 2022, https://eski.jmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=3466&tipi=2&sube=11#.Yi2bQXpBzIU
- Junhagen, S., Lillo, G. (21.06.2017) Stadium Relocation in Professional Football - Brand Identity, Club Authenticity and Fan Acceptance. 24 Haziran 2023, (PDF) Stadium Relocation in Professional Football - Brand Identity, Club Authenticity and Fan Acceptance (researchgate.net)
- Karadeniz' de Son Nokta. (9 Mayıs 2017). Akyazı'yı fırtına vurdu!. *Karadeniz' de Son Nokta*. 8 Mart 2023, <https://www.karadenizdesonnokta.com.tr/akyaziyi-firtina-vurdu>
- Karahüseyinoğlu. M., Ramazanoğlu. F., Nacar. E., Ramazanoğlu. O.& Altungül. O. (2015). Türkiye'nin Spordaki Konumunun Bazı Avrupa Ülkeleri ile Karşılaştırılması. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 75-82.
- Karakurum, M. (8 Ağustos 2023). Trabzonspor, Papara ile stat isim sponsorluğu sözleşmesi imzaladı. *Anadolu Ajansı*. 30 Kasım 2023, <https://www.aa.com.tr/tr/futbol/trabzonspor-papara-ile-stat-isim-sponsorlugu-sozlesmesi-imzaladi/2963718>
- Karaman, Y. (11 Nisan 2013). 'Ali Sami Yen' Stadı artık Torun Center. *Milliyet*. 14 Haziran 2021, <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/ali-sami-yen-stadi-artik-torun-center-1692016>
- Kaynak, B. (2017). Türk Spor Yönetimdeki 1986 Sonrası Değişim ve Gelişimi ve Bu Sürece Dair Yönetici Görüşleri ile Karşılaşılan Problem ve Beklentilerin Belirlenmesi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya
- Kaynar, U. Stada isim sponsoru aranıyor (6 Şubat 2023). *Sporexpres*. 24 Haziran 2023, <https://www.sporexpres.com/sakaryaspor/stada-isim-sponsoru-araniyor-h50243.html>

- Kırmızı, M. (2021). Millet Bahçelerinin Çeşitli Boyutları: Jane Jacobs Bu Projeye Ne Derdi?. *Planlama Dergisi*, 31(12), 164-169.
- KKM(a). (b.t.). Kore Kültür Merkezi. Sporun Geliştirilmesi için Altyapı. 19 Ocak 2023, <https://tr.korean-culture.org/tr/157/korea/55>
- KKM(b). (b.t.). Kore Kültür Merkezi. Gelişmiş Bir Spor Ülkesine Dönüşmek. 19 Ocak 2023, <https://tr.korean-culture.org/tr/161/korea/59>
- Kurtipek, S. (2017). Metropolen Alan İçerisindeki Belediyelerin Gençlik ve Spor Politikalarının Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara
- Maxwell, J.A. (2018). Nitel Araştırma Tasarımı (Ç.E. Çevikbaş, Çev.), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. (2013).
- Milli Gazete. (7 Şubat 2022). Dolgu alana yapılan Trabzonspor'un stadi çöküyor, hastane de tehlikede. *Milli Gazete*. 2 Ağustos 2023, <https://www.milligazete.com.tr/haber/9391899/dolgu-alana-yapilan-trabzonsporun-stadi-cokuyor-hastane-de-tehlikede>
- Mynet. (17 Aralık 2019). Trabzon'da yıkılan Hüseyin Avni Aker Stadi'nin yerine ne yapılacak?. *Mynet*. 10 Nisan 2022, <https://www.mynet.com/trabzon-da-yikilan-huseyin-avni-aker-stadi-nin-yerine-ne-yapilacak-190101197352>
- NTV. 28 Ocak 2017. Trabzonspor, yeni stadında ilk maçına çıkıyor. *NTV*. 1 Ocak 2024, https://www.ntv.com.tr/spor/trabzonspor-yeni-stadinda-ilk-macina-cikiyor,Vx5gF8iRSE-Hi7FTgju_vA
- OBKP. Türkiye Cumhuriyeti Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). On Birinci Kalkınma Planı. Ankara: Başbakanlık Yayınevi. 16 Nisan 2021, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Plani-2019-2023.pdf
- OKP. Kalkınma Bakanlığı. (2014). Onuncu Kalkınma Planı. Ankara: Başbakanlık Yayınevi. 16 Nisan 2021, https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2022/08/Onuncu_Kalkinma_Plani-2014-2018.pdf
- Ol, H. (2019). Sermayenin Doğa Varlıklarına Yoğunlaşması, Kamu Politikaları ve Çevresel Müştereklere Erişimde Eşitsizlik Avsallar Mahallesi (Alanya Antalya) Örneğinde Bir İnceleme, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, Malatya
- Öğüt, E. (2014). Türkiye'de Spor Yönetiminin Neoliberal Dönüşümü. *Amme İdaresi Dergisi*, 47(4), 31-58.
- Özaslan R.& Alıcı O. (2014). Kalkınma Planlarında Yerel Yönetimler ve Yapılan Reformlar Çerçevesinde Mukayesesi, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(26), 315-342.

- Öztürk Saka, M.& Erdoğan, A. (2021). Plan tutarlılıklarının testi için bir yöntem önerisi: Mekânsal planlar değerlendirme kılavuzu, *DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(4), 1709-1735.
- Öztürk, M. (2018). Mekânsal Planların Değerlendirilmesinde Tutarlılık Tespiti Üzerine Bir Yöntem Önerisi: Trabzon Örneği, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon
- Patton, M. Q. (1987). How to use qualitative methods in evaluation. Newbury Park, CA: Sage.
- Plan Açıklama Raporu ve Plan, (2010a). 1/1000 ölçekli Trabzon Akyazı Kruvaziyer Liman ve Olimpik Spor Tesisi Amaçlı Uygulama İmar Planı, TMMOB Şehir Plancıları Odası Trabzon Şubesi Arşivi.
- Plan Açıklama Raporu ve Plan, (2010b). 1/5000 ölçekli Trabzon Akyazı Kruvaziyer Liman ve Olimpik Spor Tesisi Amaçlı Nazım İmar Planı, TMMOB Şehir Plancıları Odası Trabzon Şubesi Arşivi.
- Plan Açıklama Raporu ve Plan, (2011a). 1/1000 ölçekli Trabzon Akyazı Kruvaziyer Liman ve Olimpik Spor Tesisi Amaçlı İlave Revizyon Uygulama İmar Planı, TMMOB Şehir Plancıları Odası Trabzon Şubesi Arşivi.
- Plan Açıklama Raporu ve Plan, (2011b). 1/5000 ölçekli Trabzon Akyazı Kruvaziyer Liman ve Olimpik Spor Tesisi Amaçlı İlave Revizyon Nazım İmar Planı, TMMOB Şehir Plancıları Odası Trabzon Şubesi Arşivi.
- Plan Açıklama Raporu ve Plan, (2015a). 1/1000 ölçekli Trabzon Akyazı Kruvaziyer Liman ve Olimpik Spor Tesisi Amaçlı Uygulama İmar Planı Değişikliği, TMMOB Şehir Plancıları Odası Trabzon Şubesi Arşivi.
- Plan Açıklama Raporu ve Plan, (2015b). 1/5000 ölçekli Trabzon Akyazı Kruvaziyer Liman ve Olimpik Spor Tesisi Amaçlı Nazım İmar Planı Değişikliği, TMMOB Şehir Plancıları Odası Trabzon Şubesi Arşivi.
- Plan Açıklama Raporu ve Plan, (2016). 1/100.000 ölçekli Ordu-Giresun-Trabzon-Rize-Gümüşhane-Artvin Çevre Düzeni Planı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı.
- Plan Açıklama Raporu ve Plan, (2017). 1/50.000 ölçekli Trabzon İl Çevre Düzeni Planı, Trabzon Büyükşehir Belediyesi.
- Plan Açıklama Raporu ve Plan, (2020a). 1/1000 ölçekli Trabzon Ortahisar Batı Bölgesi Uygulama İmar Planı, Ortahisar Belediyesi.
- Plan Açıklama Raporu ve Plan, (2020b). 1/25.000 ölçekli Trabzon 1. Planlama Alt Bölgesi Nazım İmar Planı, Trabzon Büyükşehir Belediyesi.
- Plan Açıklama Raporu ve Plan, (2020c). 1/5000 ölçekli Trabzon Ortahisar Batı Bölgesi Nazım İmar Planı, Ortahisar Belediyesi.

- Plan Açıklama Raporu ve Plan, (2022a). 1/1000 ölçekli Trabzon Ortahisar Merkez Bölgesi Uygulama İmar Planı, Ortahisar Belediyesi.
- Plan Açıklama Raporu ve Plan, (2022b). 1/5000 ölçekli Trabzon Ortahisar Merkez Bölgesi Nazım İmar Planı, Ortahisar Belediyesi.
- Plan Açıklama Raporu ve Plan, (2023). Ordu- Trabzon- Giresun Bütünleşik Kıyı Alanları Planı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı.
- Posta, 2022. (16 Şubat). Trabzonspor Medical Park Stadyumu için korkutan rapor! Çökmeler var. *Posta*. 8 Mart 2022, <https://www.posta.com.tr/galeri/trabzonspor-medical-park-stadyumu-icin-korkutan-rapor-cokmeler-var-2437932>
- Ramazanoğlu, F., Karahüseyinoğlu, F., Demirel, E., Ramazanoğlu, O.& Altungül, O. (2005). Sporun Toplumsal Boyutlarının Değerlendirilmesi. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 153-157.
- Resmi Gazete. (1930). Belediye Kanunu. Cumhurbaşkanlığı Basım Evi 1471.
- Resmi Gazete. (1938). Beden Terbiyesi Kanunu. Cumhurbaşkanlığı Basım Evi 3691.
- Resmi Gazete. (1982). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. Cumhurbaşkanlığı Basım Evi 17863.
- Resmi Gazete. (1986). Gençlik ve Spor Hizmetleri Kanunu. Cumhurbaşkanlığı Basım Evi 19120.
- Resmi Gazete. (1990). Kıyı Kanunu. Gençlik ve Spor Hizmetleri Kanunu. Cumhurbaşkanlığı Basım Evi 20495.
- Resmi Gazete. (1990). Kıyı Kanunu. Cumhurbaşkanlığı Basım Evi 20495.
- Resmi Gazete. (2011). Kamu Hizmetlerinin Düzenli, Etkin ve Verimli Bir Şekilde Yürütülmesini Sağlamak Üzere Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Teşkilat, Görev Ve Yetkileri İle Kamu Görevlilerine İlişkin Konularda Yetki Kanunu. Cumhurbaşkanlığı Basım Evi 27923.
- Resmi Gazete. (2022). Spor Kulüpleri ve Spor Federasyonları Kanunu. Cumhurbaşkanlığı Basım Evi 31821.
- Sabah. (10 Eylül 2023). Fenerbahçe Şükrü Saraçoğlu Stadının ismi mi değişti, ne oldu?. *Sabah*. 1 Şubat 2024, <https://www.sabah.com.tr/fotohaber/yasam/fenerbahce-sukru-saracoglu-stadinin-ismi-mi-degisti-ne-oldu-fenerbahce-stadi-yeni-ismi-belli-oldumu>
- SBYKP. Devlet Planlama Teşkilatı. (2001). Sekizinci Beş yıllık Kalkınma Planı. Ankara: Başbakanlık Yayınevi. 16 Nisan 2021, https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2022/07/Uzun_Vadeli_Strateji_ve_Sekizinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-2001-2005.pdf

- Selo, K. (2019). Stadyumlarda Mimari Esneklik, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Selo, K.& Erdönmez, M. (2018). Spor Mekanı Olarak Stadyum'un Gelişimi. *Kent Akademisi Dergisi*, (11) 4, 559-574.
- Son Dakika. (14 Şubat 2015). Akyazı Stadyumu, Yeni Sezona Yetişmeyecek. *Son Dakika*. 8 Mart 2022, <https://www.sondakika.com/spor/haber-akyazi-stadyumu-yeni-sezona-yetismeyecek-6967502/>
- Sporx. (29 Kasım 2017). Avni Aker yıkılıyor, duygusal açıklamalar. *Sporx*. 10 Nisan 2022, <https://www.sporx.com/avni-aker-yikiliyor-duygusal-aciklamalar-SXHBQ671788SXQ>
- Stadyumlar.net (b.t), Türkiye'deki Futbol Stadyumları Listesi. 14 Haziran 2022, <https://stadyumlar.net/>
- Stavrides, S. (2019) Müşterek Mekân: Müşterekler Olarak Şehir (2. Baskı). (C. Saraçoğlu, Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık. (2016).
- Sunay, H. (2021). Uluslararası Karşılaştırmalı Spor Yönetim Sistemleri (1. Baskı). Ankara, Gazi Kitabevi.
- Şensoy, G.& Tural, O. (Ekim 2015). Eskişehir Stadyum Alanının Kentsel Boşluk Olarak Kentsel Mekana Katılımı. 27. Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi Bildiriler Kitabı içinde, 289-297. Bursa: Mimarlar Odası Bursa Şubesi. 24 Haziran 2023, https://www.researchgate.net/publication/327035256_Eskisehir_Stadyum_Alaninin_Kentsel_Bosluk_Olarak_Kentsel_Mekana_Katilimi
- Taka. (23 Ocak 2018). Avni Aker Yerle Bir Oldu. *Taka*. 20 Temmuz 2022, <https://www.takagazete.com.tr/avni-aker-yerle-bir-oldu>
- Talimciler. A. (2008). Futbol Değil İş: Endüstriyel Futbol. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 26, 89-114.
- TBB. (2021). Trabzon Büyükşehir Belediyesi. Hüseyin Avni Aker Millet Bahçesi. 1 Nisan 2024, <https://www.trabzon.bel.tr/Icerik?id=huseyin-avni-aker-millet-bahcesi>
- TFF. (b.t.). Türkiye Futbol Federasyonu. Bilgi Bankası-Stadyumlar. 10 Aralık 2023, <https://www.tff.org/Default.aspx?pageID=324>
- TGSİM. (2021). Trabzon Gençlik Spor İl Müdürlüğü. Trabzon Akyazi Spor Kompleksi Bilgi Dosyası. E-94114989-755.99[755.99]-535652 sayı 7 Haziran 2021 tarihli yazı eki.
- TOKİ. (1 Şubat 2015). Trabzon Akyazı Stadyumu'na Çevreci Çatı. 8 Mart 2022, <https://www.toki.gov.tr/haber/trabzon-akyazi-stadyumuna-cevreci-cati>
- ÜBYKP. Devlet Planlama Teşkilatı. (1973). Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı. Ankara: Başbakanlık Yayınevi. 16 Nisan 2021, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Yeni-Strateji-ve-Kalkinma-Plani_Ucuncu-Bes-Yil_1973_1977.pdf

- Walljasper, J. (2015). Müştereklerimiz Paylaştığımız Her Şey (1. Baskı). (T. Birkan, B. Cezar, Ö. Çelik, B. Doğan, Ö. Gürkan, S. Kılıç, M. Sökmen, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları. (2010).
- Yalçınkaya, Ş.& Sofuoğlu. Ü. (2022). Yok Olan Spor Yapılarının Ardından Kentte Yıkma Eylemi ve Bellek: Trabzon Örneği. *Planlama Dergisi*, 32(1), 143–161
- YBYKP. Devlet Planlama Teşkilatı. (2014). Yedinci Beş yıllık Kalkınma Planı. Ankara: Başbakanlık Yayınevi. 16 Nisan 2021, https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2022/07/Yedinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-1996-2000.pdf
- Yeşil Giresun. (22 Mart 2023). Çotanak Stadı'na İsim Sponsoru Bulundu. *Yeşil Giresun*. 20 Aralık 2023, <https://www.yesilgiresun.com.tr/haber/14336259/cotanak-stadina-isim-sponsoru-bulundu>
- Yıldırım, A.& Şimşek, H. (2021) Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (12. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, K. (2018). Yerel Yönetimler ve Kalkınma Planları Çerçevesinde Spor Hizmetleri. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 64-80.
- 61 Saat (30 Haziran 2022). Akyazı Stadı'nda çökme var mı? Başkan açıkladı. *61 Saat*. 2 Ağustos 2022, <https://www.61saat.com/akyazi-stadinda-cokme-var-mi-baskan-acikladi>
- 61 Saat, (23 Mayıs 2019). Trabzonspor'un Efsane Stadı 22 Milyon Liraya Millet Bahçesi Oluyor. *61 Saat*. 8 Mayıs 2022, <https://www.61saat.com/trabzonsporun-efsane-stadi-22-milyon-liraya-millet-bahcesi-oluyor>

ÖZGEÇMİŞ

İlk ve ortaokul eğitimini İsmetpaşa İlköğretim Okulunda, Lise öğrenimini ise Gazi Anadolu Lisesinde tamamladı. 2014 yılında kazandığı Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümünden 2018 yılında mezun oldu. 2019 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümünde yüksek lisans eğitimine başladı. 2020-2024 yılları arasında TMMOB Şehir Plancıları Odası Trabzon Şubesinde Şehir Plancısı olarak çalıştı. 2022 ve 2024 yıllarında TMMOB Şehir Plancıları Odası Trabzon Şubesi 7. ve 8. Dönem Yönetim Kurulu Üyesi olarak seçildi. Halen yönetim kurulu üyeliği devam etmekte olup orta derecede İngilizce bilmektedir.

